

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗБІРНИК

***МАТЕРІАЛІВ XII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***

**«ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ»**

15 грудня 2023 р.

м. Тернопіль

УДК 657

О-17

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Західноукраїнського національного університету
(протокол № 7 від 28 лютого 2024 р.)*

О-17 Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної дистанційної конференції (м.Тернопіль, 15 грудня 2023 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 167 с.
ISBN 978-966-654-744-9

Редакційна колегія:

Malkina Yana – doctor PhD, Business Schools «Y schools», Troyes, France; **Szmitka Stanislaw** – doctor Phd, Wydział Nauk Społecznych Olsztyńskiej Szkoły Wyższej, Polska; **Vovchuk Nataliia** – Chartered Institute of Management Accountants (CIMA), Country Representative, Ukraine; **Wascinski Tadeusz** - Dr. hab., inż prof., Wydział Zarządzania Politechnika Warszawska, Polska; **Pylypchuk Natalia** – PhD, auditor, Grant Thornton UK LLP, London; **Проданчук М.А.** – д.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; **Петрик О.А.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана».

Збірник містить тези доповідей учасників XII Всеукраїнської науково-практичної дистанційної конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (м. Тернопіль, 15 грудня 2023 р.) з актуальних проблем і основних напрямів розвитку аудиту, аналізу та контролю відповідно до потреб управління підприємствами, установами, організаціями. Автори зосереджують увагу на характерних тенденціях, закономірностях і перспективах використання новітніх закономірностях, тенденціях і перспективах використання новітніх напрямів розвитку обліково-аналітичної системи в Україні та світі.

Збірник праць XII Всеукраїнської науково-практичної дистанційної конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» буде корисним для студентів, слухачів магістратури, аспірантів, науковців та практиків.

УДК 657

ISBN 978-966-654-744-9

*Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається
на авторів наукових доповідей.*

*Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати
з точкою зору редакції збірника.*

©Автори тез, 2023
©ЗУНУ, 2023

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

ЗМІСТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Михайло ПУШКАР ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІКИ І КОНТРОЛЮ	6
Михайло ХОРТИК РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	11
Михайло ПУШКАР ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ДАНИХ НА ІНФОРМАЦІЮ	14

***БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ СТРАТЕГІЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА
КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА СВІТОВА
ПРАКТИКА.***

Наталія ЄРШОВА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПІДТРИМКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ	17
---	----

ОПОДАТКУВАННЯ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.

Віталій ЦЯПУТА, Юрій ДАВИДЕНКО ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ КОНЦЕПТУАЛЬНІ СКЛАДОВІ	20
Віталій ЦЯПУТА, Михайло ЛУЧКО ПОДАТОК НА ПРИБУТОК: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ	23

***КОНТРОЛЬ, АУДИТ І АНАЛІЗ: ВИДИ ТА БАГАТОЦІЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР В ПРОЦЕСІ
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.***

Євген ІОНІН АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГРОЗ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ	26
Ольга БЕРНАСЬ ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ	28
Ольга БЕРНАСЬ АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАУДИТУ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАУДИТСЛУЖБИ УКРАЇНИ	31
Oleh BOBERSKIY EFFECTIVENESS OF INTERNAL AUDIT PROCEDURES	34
Світлана БОДЗІНСЬКА, Марія ПРОДАН СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В ЄВРОПІЙСЬКОМУ СОЮЗІ	35
Світлана БОДЗІНСЬКА, Михайло ЛУЧКО НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НІМЕЧЧИНІ	38
Анна ВАВРИК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АУДИТУ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ...	41
Анна ВАВРИК ПРЕДМЕТНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК АУДИТУ	45
Тарас ВЕПРИК РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	47
Тарас ВЕПРИК, Володимир БЛЯСК ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ	50

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Марія ШЕСТЕРНЯК, Софія ВОВК ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СВІТІ	54
Роман ГРИНЧУЦЬКИЙ, Андрій ВОСЬКАЛО АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СТІЙКОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	58
Роман ГРИНЧУЦЬКИЙ, Микола СОРОКОЛІТ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	61
Наталія ГЛУХ, Петро ГЛУХ НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	64
Ярослав ЗАЯЦЬ, Назарій КУЧАБСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	66
Ярослав ЗАЯЦЬ, Назарій КУЧАБСЬКИЙ СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	69
Діана ЗЮБРІЙ, Михайло ЛУЧКО РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	71
Андрій КІЗИМА, Анастасія ІВАХІВ ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ	74
Світлана САЧЕНКО, Микола КОВАЛЬЧУК ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	77
Іванна КРАВЧУК, Андрій ВОСЬКАЛО ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ	79
Іванна КРАВЧУК КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНОЮ УСТАНОВОЮ.....	81
Роман КРИВЕНКО ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У РІЗНИХ СУБ'ЄКТАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	82
Роман КРИВЕНКО, Михайло ХОРТИК ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ЦІЛЕЙ	84
Світлана САЧЕНКО, Тарас ЛІНИНСЬКИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	87
Світлана САЧЕНКО, Тарас ЛІНИНСЬКИЙ, Роман БИЦА ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ	89
Валентина ЛИСИЧЕНКО ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ОЦІНЮВАННЯ АУДИТОРОМ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ.....	91
Валентина ЛИСИЧЕНКО ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ОЦІНКИ АУДИТОРОМ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ.....	93
Марія ШЕСТЕРНЯК, Віктор МАКАР ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ АУДИТУ	96
Ілля МЕЛЬНИК, Михайло ЛУЧКО РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВОМ ФІНАНСІВ Й АУДИТОРСЬКОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ.....	99
Ілля МЕЛЬНИК, Михайло ЛУЧКО РИНОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	103
Вікторія МЕЛЬНИК ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОЇ МЕДИЦИНИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	107
Вікторія МЕЛЬНИК МЕТОДИ АНАЛІЗУ МЕДИКАМЕНТІВ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ.....	110
Марія ШЕСТЕРНЯК, Мар'яна ПАСТЕРНАК ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	114

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Олег САМИЦЯ, Михайло ЛУЧКО УПРАВЛІННЯ І АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ	117
Олег САМИЦЯ, Михайло ЛУЧКО УПРАВЛІННЯ І АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ЗБУТ	121
Діана СЕЛЬСЬКА, Михайло ЛУЧКО ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА	123
Діана СЕЛЬСЬКА, Михайло ЛУЧКО ВНУТРІШНІЙ АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	126
Олександр СКІБЦЬКИЙ, Михайло ЛУЧКО АНАЛІЗ І УПРАВЛІННЯ ПОКАЗНИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	129
Олександр СКІБЦЬКИЙ, Михайло ЛУЧКО ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	132
Максим ФЕЩУК, Михайло ЛУЧКО СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	135
Максим ФЕЩУК, Михайло ЛУЧКО ДІЯЛЬНІСТЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ В УКРАЇНІ .	139
Альона ЦАЛЬ (ХОМИЧ)ZASADY ORGANIZACJI AUDYTU WEWNĘTRZNEGO W PRZEDSIĘBIORSTWIE W UKRAJINIE	142
Альона ЦАЛЬ (ХОМИЧ)WSPÓŁCZESNE METODY PRZEPROWADZENIA AUDYTU WEWNĘTRZNEGO	145
Олександр ШУРА, Михайло ЛУЧКО УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТА АНАЛІЗ ЇЇ ДИНАМІКИ	147
Олександр ШУРА, Микола СОРОКОЛІТ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТІСТІ ПРОДУКЦІЇ	151

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ.

Yana MALKINA INTELLIGENCE ARTIFICIELLE ET COMPTABILITÉ : LA COMPLEXITÉ DU SYSTÈME ET LES FACTEURS DE LEUR DÉVELOPPEMENT	154
Діана ЗЮБРІЙ, Михайло ЛУЧКО КОМП'ЮТЕРНА АВТОМАТИЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	157
Світлана САЧЕНКО, Микола КОВАЛЬЧУК, Роман БИЦА РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖІТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ	160
Олег БОБЕРСЬКИЙ ОСНОВНІ НАПРЯМИ КОМПЛАЄНСУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД	161
Юрій ДАВИДЕНКО СКЛАДОВІ СТІЙКОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	165

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ.

Михайло ПУШКАР
*доктор економічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна*

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІКИ І КОНТРОЛЮ

Вивчення генезису економіки і контролю (грец. genesis – походження, виникнення, утворення) неможливе без розуміння онтології (грец. ontos- сутність + logos – поняття, вчення) - сутності науки і гносеології (грец. gnosis - значення + logos) – вчення про теорію пізнання того розділу філософії, що вивчає джерела і засоби наукового знання та умови його істинності.

Витоки контролю потрібно шукати не в якомусь письмовому першоджерелі попередників, як це сталося з обліком, коли Л. Пачолі написав „Трактат про рахунки і записи” в 1494 році, а в історичних та соціальних умовах виникнення суспільства, держави та економічного ладу, який вимагає контролю за господарською діяльністю.

Визначити умови виникнення контролю можна лише на основі залучення до досліджень філософського способу мислення. Проникнення в сутність речей, явищ чи процесів вимагає знань про об’єктивний світ, в якому постійно відбуваються зміни, між об’єктами існують зв’язки, для об’єктів властиві внутрішні протиріччя та ін.

Ці закономірності діалектики враховують у процесі розкриття генезису науки про контроль, використовуючи логіко-дедуктивний та історико-соціологічний метод пізнання, які в сукупності дають можливість отримати позитивні наукові результати дослідження.

Користуючись історико-соціальним та логічним методом пізнання, можна зробити певні висновки щодо виникнення науки про контроль на основі проведення аналізу процесу зародження ранніх цивілізацій та з’ясування причин їх розвитку в далекому минулому.

Археологія дає підстави стверджувати, що цивілізації могли виникнути близько 12 тис. років тому, після танення льодовика та просування лісів і зміни фауни в Європі в напрямі з півдня на північ. Приблизно в цю історичну епоху почалась неолітична фаза розвитку людства з такими характерними особливостями [1, с. 78-79]:

- вміння виготовляти знаряддя праці з шліфованого каменю;
- поява перших ознак землеробства і використання рослин і насіння для харчування;
- виготовлення гончарних виробів і нових способів приготування їжі;
- приручення тварин (собак, котів, овець, кіз, свиней) і перетворення людей з мисливців у пастухів;
- поява плетіння і ткацтва;
- люди неоліту вели кочовий спосіб життя, а згодом осілий;
- близько VI-VII тисяч років тому люди навчилися плавити мідь, а згодом бронзу (сплав міді з оловом);
- близько п’яти тисяч років тому навчилися плавити залізо і сплав заліза з нікелем.

У результаті історичного розвитку люди поступово перейшли від стадії дикості до стадії варварства, коли навчилися вирощувати їжу, пасти тварин. Знаряддя праці стали досконалішими, а праця стала систематичною і продуктивною. Людина єдина істота у світі тварин, яка перейшла від кочового способу життя до осілого, що пов’язано із землеробством

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

і початком господарської діяльності.

Ніде в не існувало такого надійного круглорічного забезпечення водою, достатнім обсягом їжі для людей і кормів для худоби, а також будівельних матеріалів для житла, як у Єгипті, верхів'ях Тигру і Євфрату і на північному узбережжі Перської затоки. Ось чому, оселившись у цих краях люди не шукали кращого місця, адже тут були плодородні землі, росли фруктові дерева і пальми, а глина і камінь стали основними будівельними матеріалами.

Племена ставали все чисельнішими, а поселення більшими, що гарантувало захист від ворогів, саме тому Єгипет і Месопотамія (Вавілонія) стали найбільш сприятливими територіями для виникнення перших цивілізацій. Разом з тим, сусідами миролюбивих і багатих єгиптян і вавілонян були кочові племена войовничих народів, які на конях могли швидко пересуватися на великі відстані, загрожуючи існуванню перших держав світу ще на початку їх виникнення, а також пізніше не припинялися війни між осілими і кочовими племенами. Часом якомусь вождю вдавалося силою об'єднати кочовиків, а потім завоювати якусь общину землеробів, які були беззахисними перед ними, а завойовники оселялися на цих землях і користувалися працею підкорених. Вожді кочівників ставали царями, панамі і знаттю. «Все це в тисячах різних варіантів стало одним із основних мотивів історії людства, тривало вже сім тисяч років або навіть більше. Вже через кілька поколінь нова знать переймала образ життя і привички завойованих племен і починала підтримувати їх покірність племенному союзу» [1, с. 118-119]:

Незважаючи на трагізм розвитку, не можна не дивуватися укладу життя в прадавніх цивілізаціях, який свідчить про високий рівень господарської діяльності не лише в аграрній сфері, а й культури, науці, мистецтві, побуті тощо.

Про рівень господарського життя у Шумерії та Вавілонії дають достатньо глибоку і всебічну характеристику такі вчені як К'єра – американський професор, сходознавець, археолог та німецька письменниця Кленгель-Брандт .

Так, Е. К'єра відзначає, що цивілізації починаються не раніше, ніж люди освоїли письмо і арифметику, що сталося на півдні Месопотамії на межі IV і III тисячоліття до нашої ери, коли піктографічне письмо (лат. *Pictus* - писаний фарбами + грец. *Grapho* - пишу) – малюнкове письмо з допомогою умовних знаків дало можливість людям спілкуватися, а розкопки археологів близькосхідних поселень VIII-V тисячоліть до нашої ери були пов'язані з відкриттям дрібних виробів з каменю і глини у вигляді геометричних форм – кульок, циліндрів, конусів, дисків, тощо, які використовували для рахунку різних „товарів”: циліндр міг означати „одну вівцю”, конус – „глекчик масла” та інше, що свідчить про зародження арифметики [2, с. 47].

Відомо, що шумери писали на вологій глині за допомогою загостреної палички клинописом. Глиняні таблички із різними записами стали з'являтися у великій кількості з початку III тисячоліття до н.е. і нагромаджувалися до настання християнської ери, що дає різноманітну інформацію про всі сторони життя першої з цивілізацій світу. В історії існує поняття „доісторичного поселення”, яке пов'язують з періодом історії людства, коли ще не існувало писемності, тобто до кінця V тисячоліття до н.е. Особливо велика кількість глиняних табличок стосується ділових операцій, оскільки закон, що відноситься до 2000 року до н.е. вимагав фіксування і „підпису” будь-якої, навіть дрібної операції, сторонами угоди та свідками (для порівняння в Англії лише 250 років тому був прийнятий „Статут про шахрайства” з вимогою певного виду контролю і фіксування в письмовій формі порушень). Кожний з шумерів носив на шиї кам'яну циліндричну печатку із зображенням культових чи побутових сцен, яку відтискували на документі, а писарі поряд з печаткою записували імена тих, хто прийняв участь в оформленні операції. Для попередження шахрайства і підробок табличку вкладали у конверт – глиняний тонкий лист, краї якого згладжувалися і на ньому записували контракт ще раз і знову всі учасники ставили свої печатки, що уважалося більш важливим, ніж табличка всередині конверта. У випадку суперечки між сторонами потрібно

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

було звернутися до судді, який вирішував справу розбивши конверт і порівнявши текст таблиць і конверта.

Закон вимагав складання документа при наймі будинку (із зазначенням що за будинок, ціна, строк, хто наймає і хто здає), при позиці, закладенні майна торговці укладали договори зі своїми агентами із зазначенням скільки за це вони повинні одержати, а ремісники – із покупцями з детальним описом конкретних умов поставки і розрахунків. У сімейних справах (шлюб, майнові відносини, заповіт та ін.) також потрібні документи. Наведені дані вказують на високий рівень юриспруденції. Серед кількох кодексів з права шумерів найбільш відомим є кодекс царя Хаммурапі (1792-1750 рік до н.е.), а за іншими джерелами – 1728-1686 роки, який характеризує різні сторони регламентації суспільного життя та господарської діяльності [2, с.130].

У житті стародавніх народів надзвичайно велику роль відігравала релігія виступаючи засобом упорядкування відносин між верствами населення та підтримуючи порядок у суспільстві. Пряме призначення храмів, що полягало в підтриманні релігійної свідомості доповнювалося ткацьким виробництвом доволі великих масштабів. До нашого часу дійшли платіжні відомості ткачів, переважно жінок, яким платили щоденну плату від храму. Храми звільнялися від податків, на майно, яке отримували у вигляді пожертв від приватних осіб і правителів, бажаних отримати прихильність богів, що призводило до концентрації в храмах величезних багатств, що витрачалися не лише на релігійні потреби, а й на інтелектуальне і суспільне життя.

Земельні наділи храмів були надто великими, що вимагало найму людей для обробки або здачі землі в оренду за плату. Банки видавали гроші під звичних 20%, а іноді й під 33,5%. В епоху після Хаммурапі жертвоприношення обкладали податком подібно сучасній податковій системі, але рівень податків складає, як правило, 10% (десятину), що давало регулярний дохід в казну держави. Доволі часто в храмах знаходилися також представники влади з метою стягнення податків, що являло собою аналог теперішнього „втручання уряду в бізнес”. Податки, в основному, збирали натурою, оскільки бідні землероби не часто мали срібло для платежу.

Писарі Месопотамії мали багато роботи зважаючи на те, що й царі не завжди вміли писати і рахувати, для чого потрібно було багато часу на навчання. Характер матеріалу для письма – мокра глина, вимагало такого способу, щоб можна було заповнити «гросбухи» цілком за один раз, поки вона не висихала. Писар видавав розписку про отримані дари кожному з жертвувачів та складав документи в окремий кошик. У кінці тижня їх доставали, класифікували за видами жертв, підраховували і складали таблицю на загальну кількість надходжень. У кінці місяця недільні «звіти» узагальнювали в місячні, а в кінці року – складали річні звіти, як підсумок за рік, тому таблиць були великих розмірів, оскільки записи мали складну форму – в підметі вказували помісячні дані, а в присудку наводили багато стовбців (граф), з даними про види жертв – голів биків, овець, кіз, мір пшениці, фруктів тощо за кожний місяць і за рік у цілому. Таблиць, в основному, стосувалися економічного життя «В одному місці їх (таблиць – М.С.) було виявлено майже сто тисяч за один сезон розкопок» [2, с.47], але зміст таблиць з даними таких звітів для загальної історії не являє особливого інтересу, тому частину їх продали музеям та навчальним закладам, а решту антиквари продали бажаним і вони розійшлися по світу. Можна припустити існування філософських знань у Вавилонії, про що дають уявлення проблема взаємовідносин людей і богів, місця людини у Всесвіті, походження цивілізації та ін. Так, в одному з міфів початок прогресу відносять до появи писемності, а це логічно пояснює той факт, що без надійного способу передачі знань і досвіду від одного покоління до іншого ми не змогли б досягти високого рівня розвитку.

Вавілонська цивілізація заклала основи сучасних наук:

- медицини (до нас дійшли сотні медичних текстів, своєрідних довідників та ідеї щодо

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

фармацевтичних засобів і методів лікування);

- математики (сформовані основні математичні закони, які відкрили греки лише через півтори тисячі років, винайшли шестидесяткову основу числення, була високорозвинута алгебра і геометрія та ін.);
- астрономія (тривалі спостереження та їх запис щодо руху планет, Сонця, Місяця);
- географія (до нас дійшли карти окремих міст та місцевостей, які відносять до III тисячоліття до н. е., вавілоняни були добре обізнані з сусідніми народами, цікавилися шляхами сполучення, мали торгові стосунки навіть з Індією).

Месопотамія надавала великого значення розвитку шкіл, в яких учні оволодівали навичками письма й арифметики (додавання, віднімання, множення і ділення). Інтерес для нас являє те, що навіть приватні особи мали власні архіви, в яких зберігалися документи за кілька десятків років. В наші часи це успадкували хіба що німці. Значна частина яких ведуть облік домашнього господарства

Отже, наведені дані незаперечно доводять, що шумерська цивілізація, яка існувала до початку II тис. до н.е. була могутнім поштовхом для розвитку науки, культури та економіки інших цивілізацій та окремих держав, які прийшли на її місце протягом наступних двох тисяч років до нашої ери. Надбання шумерів у становленні цивілізаційного процесу важко переоцінити, а враховуючи ступінь господарської діяльності аграрного суспільства того часу, ділову активність населення, можна зробити обґрунтований висновок, що контрольна діяльність формувалася в цей період, як атрибут права і державна необхідність. На початку II тис. до н.е. на південь Месопотамії прийшли багаточисельні західносемітські племена і час процвітаючих шумерських міст-держав закінчився. Головними центрами стали міста Марі, Ашшур і Вавілон, між якими велась боротьба. У цей час один вождь з кочових племен Суму-абум зупинився в незначному місті Бабілла (Ворота бога), яке греки перетворили на Бабюлон. Суму-абум започаткував династію, яка привела Вавілон на вершину могутності, але розквіту місто набуло за Хаммурапі, який підкорив міста Марі та Ашшур і став володарем країни, що починалася від Перської Затоки і доходила до ассирійських гір. Після завоювань обширних територій Хаммурапі основну увагу зосередив на розвитку сільського господарства, будівництві іригаційних споруд і меліоративних систем, торгівлі та шляхів сполучення. Він також давав настанови чиновникам нагадуючи їм про необхідність дотримуватися законів. Так, в одному з листів він писав: «Сін-іддінаму скажи: так говорить Хаммурапі: як тільки ти отримаєш мого листа поклич до себе всіх начальників храмів і підпорядкованого тобі Варад-Шамаша, сина Ерібама, пастуха дому бога Шамаша, щоб вони дали тобі повний звіт. Вони повинні їхати вдень і вночі, щоби прибути у Вавілон протягом двох днів» [2, с. 115]. З цього листа ми робимо висновок, що ґрунтується на справжньому оригінальному документі, датованому періодом між 1728 і 1686 роком до н.е., тобто написаному десь 3700 років тому, про існування контролю з боку правителя на основі документальних звітів його підлеглих (потрібно зауважити, що царі в ті часи виконували також роль верхового жреця і йому підпорядковувалися начальники храмів). Контроль був необхідний внаслідок правових відносин з приводу власності, наслідування і розпорядження майном, оренди, позик, плати найманим працівникам, у торгових справах, господарського життя, утримання палаців правителя, храмів, будівництва шляхів сполучення, каналів, культових споруд та інших сторін суспільного й приватного життя шумерів, а потім вавілонян. Ускладнення умов господарювання доповнювалося також соціальним розшаруванням суспільства, в якому найнижчим шаром шумерського й вавілонського суспільства були раби. Для власника раби розглядалися як річ чи худоба і раб був цінністю, як робоча сила чи прислуга. На одну сім'ю припадало по кілька рабів, а найбільше їх концентрувалося в храмах і царських палацах, де вони займали найнижчі посади і обробляли землю. У виробничому процесі раби ніколи не відігравали вирішальної ролі.

Джерелом рабства були полонені під час війни, як військова здобич, та заборгованість

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

дрібних землеробів і ремісників, які вимушені продавати своїх членів сім'ї або себе в рабство. За законом Хаммурапі боргове рабство тривало 3 роки, а на четвертий рік їх повинні випускати на свободу.

Вільні могли стати рабами як міра покарання за здійснені правопорушення.

Вартість раба за правління Хаммурапі становила 20 сіклів срібла (вартість одного бика), а за Навуходносора – 50 сіклів срібла (VI ст. до н.е.).

Друга велика група населення, що мала права і власність, були вільні громадяни. Ця група не була однорідною і включала кілька прошарків – від багатих землевласників до простих дрібних ремісників. Очоловав цей шар населення цар з придворними, вищі чиновники та жреці, яким належала основна частина придатної для землеробства землі, що давала великі доходи.

Значну частину вільних громадян становили військові, які були найвпливовішими особами, багаті ремісники і торговці. Положення дрібних ремісників, торговців, селян і орендарів, які власною працею заробляли лише саме необхідне, часто було не кращим від рабів.

Третій великий клас населення становили мушкенуми – напіввільні люди, прикріплені до землі або зайняті якимось ремеслом і зобов'язані платити оброк власнику. Як правило, це були царські піддані, тому вони були зобов'язані брати участь у війні.

Між окремими шарами і прошарками суспільства постійно точилася боротьба, що вимагало регламентації відносин між ними, і тому закономірно для підтримання рівноваги у суспільстві стала необхідністю розробка юридичних норм та їх класифікація.

Як видно з наведеного, соціальний устрій шумерського суспільства (III тисячоліття до н.е.), а пізніше й вавилонського (початок II тисячоліття до н.е.) був диференційованим і складним, що вимагало регламентації правових відносин і економічного життя населення. За таких умов стає необхідною регламентація обліку власності, податків, боргових зобов'язань, у першу чергу, з боку держави і храмових господарств, а також багатих землевласників, купців, ремісників та різних державних інституцій.

Концентрація населення у містах вимагала контролю не лише в його звичному для нашого часу фінансовому аспекті, а в першу чергу, як засіб попередження порушень закону в усіх сферах життя суспільства – приватному житті, комерції, користуванні спільними об'єктами – каналами, розподілом землі, води, ремеслі тощо. Особливу роль мав контроль у релігійній справі та збиранні пожертв та податків у мирний та воєнний час. Контроль покладалася на чиновників вищого рангу, які могли вносити в царську казну податки, а потім стягувати їх з населення не забуваючи при цьому і своєї вигоди.

Разом з релігійними обов'язками ритуального характеру та спорудження нових храмів цар займався військовими справами та управлінням державою. «Він повинен був наглядати над вищими чиновниками контролюючи виконання ними своїх функцій, розглядувати плани будівництва великих споруд у сільському господарстві та царських маєтках, а також приймати послів і осіб, які приносили дань. Все це проходило за суворо дотримуваним церемоніалом, відбирало, зрозуміло багато часу і давало кожного разу шанс багаточисельним придворним знову й знову доводити свою незамінність. До розваг царя входило полювання на великих звірів та веселощі в особистих покоях палацу, де для нього виступали музиканти, фокусники, танцюристи або борці та кулачні бійці. У царя був великий гарем, в якому жили дівчата зі всіх частин країни і принцеси з далеких країв.

Цар мав чисельний штат придворних, на яких він на власний розсуд міг покласти різні обов'язки. До найвищих чиновників належали намісники і начальники областей, управляючі провінціями. Справи двору контролювали та вели різні вищі вельможі – візир, дворецький, головний кравчий, а також глава відомства фінансів» [3, с. 142-143]. Через відомство фінансів проходили всі доходи двора незалежно від їх форми – грошей чи натуральних продуктів. Крім вищих були й багаточисельні середні та дрібні чини, які

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

працювали в канцеляріях при дворі, в місті та сільській місцевості.

Податки стягували спеціальні чиновники, обов'язком яких було своєчасне отримання, а з метою визначення податку суворо обліковувався майновий стан кожного жителя країни та їх доходи. Ставка податку при Хаммупарі становила – для вільного населення – 10%, для напіввільних і залежних – 33,5%, а коли царю особливо потрібні гроші, то ставка могла зрости до 50% доходів. Податки стягувалися частково продуктами, а частково грошима. Крім цього населення могло залучатися до примусових робіт на будівництві доріг, ірригаційних систем, а також виконувати завдання храмів.

Цар вимагав плату за користування всіма благами, водою з каналів і річок, перевезення вантажів торговими шляхами, увезення в країну чи вивіз із неї товарів, послуги жерців тощо. Одним словом, життя в прадавніх цивілізаціях мало чим відрізнялося від життя в Римській імперії чи Греції на початку нашої ери, хіба що не набула такого значення торгівля та технічні винаходи були скромнішими.

Життя в Шумерії, а пізніше й Вавілонії вирувало і можна лише дивуватися з того наскільки воно було різноманітним у господарській, соціальній, культурній та інших сферах.

Список використаних джерел:

1. Уэллс Г. Очерки истории цивилизации.- ЭКСМО, 2004.- 960 с.
2. Къера Э. Они писали на глине. Пер. с англ. и послесл.И. С.Клочкова.-М.: Главная редакция восточной литературы.,издат. «Наука», 1984.135 с.
3. Кленгель Брандт Э. Древний Вавилон / Пер. с нем. Б. М. Святского.- Смоленск: Русич, 2001. 368с.

Михайло ХОРТИК

аспірант

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

В цей час процеси глобалізації економіки створюють нові, набагато складніші умови управління фізичним, фінансовим та людським капіталом, соціально-трудовими, екологічними, економічними та правовими відносинами.

В умовах розвитку ринкової економіки в Україні та її інтеграції у світовий простір бухгалтерський облік є важливим засобом системи управління підприємствами, що потребує постійної інформації про здійснення господарських процесів, їхній характер та обсяг, наявність майнового, трудового, фінансового потенціалу, а також фінансові результати діяльності [1].

Бухгалтерський облік як самостійна економічна наука є практичною суспільною діяльністю людини. Він накопичує, групує і систематизує факти господарської діяльності, атому стає інформаційною базою, яка використовується для управління бізнесом. Сьогодні бухгалтерський облік це насамперед складна, створена знаннями, інтелектом та свідомістю людини система виміру, реєстрації, збору, обробки, аналізу і представлення даних про активи, капітал та зобов'язання підприємства під впливом господарських подій [2, с. 21].

Бухгалтерський облік полягає в документальному зборі та систематизації інформації про фінансові та господарські операції, результати яких, виражені у формах звітності, служать джерелом для фінансово-економічного аналізу з метою підвищення ефективності управління. У силу універсальності показників бухгалтерська інформація дозволяє

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

аналізувати активи, зобов'язання, капітал, доходи, витрати та фінансові результати діяльності організацій на галузевому та міжгалузевому рівнях, а також за звітними періодами. Бухгалтерський облік - це система, яка виступає ланкою, що поєднує фінансово-господарську діяльність організації та користувачів бухгалтерської інформації. Користувачами є люди, які виступають зацікавленими сторонами в бізнесі, а саме: власники, менеджери, інвестори. Очевидно, що ви не зможете керувати організацією чи приймати інвестиційні рішення без точної та своєчасної фінансової інформації, тому форма та обсяг бухгалтерських даних повинні бути такими, щоб ці особи могли зрозуміти, оцінити та використовувати інформацію для прийняття управлінських рішень щодо підприємства. Тобто, можна сказати, що роль бухгалтера у створенні облікової інформації полягає у спостереженні, перевірці та розпізнаванні подій і транзакцій для їх вимірювання та обробки, а отже, у складанні звітів, що містять облікову інформацію, яка повідомляється користувачам. Потім вони інтерпретуються, декодуються та використовуються керівництвом та іншими групами користувачів. А от об'єктами бухгалтерського обліку є майно організацій, їх зобов'язання та господарські операції, які здійснюють підприємствами в процесі їх діяльності.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «бухгалтерський облік - процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [3].

У бізнесі дві найбільш широко використовувані форми бухгалтерського обліку — фінансовий облік та управлінський облік.

Основною метою фінансового обліку є складання звіту таким чином, щоб він дав реалістичну картину фінансового стану компанії. Тобто, фінансовий облік - це процес реєстрації, узагальнення та звітування про господарські операції компанії у фінансовій звітності. Такими звітами є: звіт про фінансові результати, баланс, звіт про рух грошових коштів і звіт про нерозподілений прибуток. Ці звіти допомагають швидко оцінити стан і результати діяльності підприємства. Фінансовий облік збирає сировину — цифри в бухгалтерських книгах компанії — і надає їм сенс. Суть полягає в тому, що як фінансовий, так і управлінський облік важливі для успіху бізнесу.

Важлива відмінність між двома формами бухгалтерського обліку полягає в тому, що фінансовий звіт готується для суб'єктів господарювання, тоді як звіт управлінського обліку призначений для керівників компанії.

Іншими словами, управлінський облік допомагає підтримувати бізнес, тоді як фінансовий облік показує, наскільки добре ви його ведете.

Управління підприємством у сучасних умовах передбачає постійну необхідність аналізу його діяльності. Проте результати аналізу неможливо отримати без використання спеціальних алгоритмів і моделей, спрямованих на вдосконалення технологій бухгалтерського обліку, бізнес-планування, управління доходами та витратами. Сучасний бізнес зосереджується на вирішенні проблем, пов'язаних зі збільшенням прибутковості та скороченням витрат, виявленні причин зниження конкурентоспроможності продукції, а також можливостей завоювання ринку.

Управлінський облік відіграє ключову роль у допомозі керівникам виконувати свої обов'язки. Оскільки інформація, яку він надає, призначена для використання людьми, які виконують широкий спектр робіт, формат звітної інформації є гнучким. Звіти адаптовані до потреб окремих менеджерів, і мета таких звітів – надати актуальну, точну та своєчасну інформацію у форматі, який допоможе менеджерам у прийнятті рішень. Під час підготовки, аналізу та передачі такої інформації бухгалтери працюють з особами з усіх функціональних сфер організації — людських ресурсів, операцій, маркетингу та фінансів. Внесок професії бухгалтера в стійкість і успіх бізнесу полягає в управлінні ефективністю підприємства.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Прийняття рішень у бізнесі має ґрунтуватися на фактах і цифрах. Графіки тенденцій грошових потоків можуть базуватися на історичних даних бухгалтерського обліку організації. Ефективність бізнесу за певний період часу є важливою для прийняття майбутніх рішень. Підприємство, яке розглядає можливість розширення або нові інвестиції, може проаналізувати звіти управлінського обліку, щоб оцінити, якими можуть бути їхні грошові потоки та скільки часу знадобиться для досягнення беззбитковості.

Для кожної компанії система управлінського обліку створюється індивідуально. Управління підприємством вимагає детальної інформації, що враховує технологію та організацію даного конкретного підприємства. Інформація управлінського обліку формується та подається з урахуванням потреб керівників конкретного підприємства. Система має бути адаптована до специфіки компанії, тому вона ніде не є єдиною, і немає єдиного регламенту, якою вона має бути. Управлінський облік забезпечує підсистему контролінгу необхідною інформацією в управлінні. Для побудови ефективної системи важливо, щоб рішення були підкріплені своєчасною інформацією з необхідними даними, в тому числі конфіденційну, оскільки неповне володіння інформацією управлінського обліку втрачає будь-який сенс.

О. Шмигель зазначає: “Ефективність функціонування та управління виробничою діяльністю підприємства обумовлена якістю інформації, що одержується фахівцями структурних підрозділів. Підприємство із складною виробничою структурою має гостру потребу в економічній і фінансовій інформації для оптимізації витрат і фінансових результатів і своєчасного прийняття управлінських рішень”[4].

Процес впровадження системи управлінського обліку має здійснюватися продумано, поетапно, з оцінкою ефективності кожного етапу та ретельним плануванням наступного, оскільки вартість удосконалення системи управління має призвести до безперечного та відчутного ефекту для підприємства. Обов'язковою умовою ефективності системи управлінського обліку є злагодженість усіх служб і підрозділів підприємства, постійна командна робота в напрямку реалізації узгоджених загальних цілей підприємства.

Нині поза бухгалтерського обліку перебуває такий потужний чинник модернізації економіки, як «людський капітал». Це не дозволяє побачити у фінансовій звітності економічного суб'єкта один із найважливіших активів організації - інтелектуальні здібності трудового колективу. В отриманні та збереженні конкурентних переваг підприємства, а також у зростанні вартості його активів найважливішу роль відіграють нематеріальне майно підприємства, а кваліфікований персонал, знання та здібності співробітників. Інтелектуальні активи є ключовим елементом ринкової вартості компанії, що визначає необхідність подання фінансової звітності інформації про нього потенційним інвесторам.

Список використаних джерел:

1. Вольська В. Бухгалтерський облік як складова системи управління підприємством. *Економіка АПК*. 2012. № 8. С. 48–52. URL : http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2012/2012_08/12_08_09.pdf (дата звернення: 26.11.22).
2. Лучко М. Р. Невизначеність та ймовірнісність господарських операцій: до питання бухгалтерського обліку / М. Р. Лучко// *Науково-практ. вид. “Незалежний аудитор”* 2013. № 5 (III). С. 15–23.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 29.11.22).
4. Шмигель О. Є. Управлінський облік та критерії його ефективності на підприємстві. *Інноваційна економіка*. 2020. №3-4. С. 182-187. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/580/645> (дата звернення: 26.11.22).

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Михайло ПУШКАР

молодший науковий співробітник
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ДАНИХ НА
ІНФОРМАЦІЮ

Ефективність підсистеми управлінського обліку значною мірою залежить від вирішення організаційних питань на стадії розробки проєкту. В теорії під організацією будь-якого процесу розуміють упорядкування робочих процесів у створених людиною системах за допомогою окремої функції управління.

В економіці, яку часто в економічній теорії називають «економікою риторики», основне завдання економістів полягає в переконанні своєї аудиторії у правильності власних теоретичних тез і постулатів. Тому й активно застосовується увесь той арсенал риторичних засобів, які були накопичені людством, починаючи з античних часів і до сьогодення.

В економічних системах об'єктом вимірювання завжди виступають фізичні (геометричні) властивості, за якими організують системне спостереження, а потім з фізичні властивості трансформують в економічні.

У процесі господарської діяльності відслідковують рух ресурсів у їх фізичному вимірі та трансформування цих ресурсів у технологічних процесах у готовий продукт, роботи чи послуги, де вони у процесі вимірювання набувають форми «економічних ресурсів», а конкретно виступають як технологічні, технічні та техніко-економічні [10, с. 101].

Ресурси виступають у фізичній формі, а в процесі господарської діяльності вони стають економічними на основі та внаслідок їх метрологічного оцінювання і набуття ними грошової форми.

Чисте економічне вимірювання не може існувати, воно спочатку набуває фізичного вимірювання і лише після здійснення метрологічного вимірювання стає економічним вимірюванням.

У середовищі економістів перебільшують значення економічного вимірювання, що є проявом економічного детермінізму, оскільки недооцінюють роль фізичної основи. Зняти це протиріччя можна у випадку, якщо в системах обліку і контролю знайдуть відображення поряд з грошовим показником також техніко-економічні і технічні показники.

Пошук резервів зниження собівартості продукції здійснюють, у першу чергу, в економії фізичних ресурсів, підвищенні продуктивності праці через поліпшення використання робочого часу, збільшення ресурсовіддачі через підвищення рівня використання потенціалу підприємства, ділової активності, аналізу інформаційних ресурсів, що стосуються всіх сфер життєдіяльності під-приємства і попередження негативного впливу зовнішнього середовища тощо.

Теорія метрологічного вимірювання, розроблена проф. Г.І. Башнянином [1], потребує диференційованого підходу до засобів і процедур вимірювання, а тому існуюча система фінансового обліку, яка позбавлена інваріантів для складних і гіперскладних економічних систем, перестає бути точною: чим більший масштаб діяльності порівняно з малим бізнесом, тим рівень неточності методологічного вимірювання стає більшим. Наростання неточності обумовлене зростанням рівня синергетичного ефекту, отриманого за рахунок самоорганізації системи.

Синергетичний ефект робить абсолютно недостатнім процес арифметичного підходу до процедур вимірювання. В економічно розвинутих країнах світу формування гіперскладних систем відносять до середини ХХ ст., коли метрологічні потреби

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

випереджували практику метрологічного вимірювання того часу. У відповідь на ці потреби з'явилися нові системи обліку – управлінський і стратегічний.

Поступово формувалася нова парадигма вимірювання, в яких умовно можна виділити такі етапи: формування ідеології, методології, методики і, нарешті, технології вимірювання.

Як наслідок відсутності такої науки, організацію розуміють у її буденному аспекті, що не виходить за межі емпіризму.

Організацію будь-якого процесу розуміють лише на буденному рівні як сукупність цілеспрямованих дій, що призводять до утворення необхідних зв'язків та пропорцій між елементами системи, що дає можливість їй виконувати роботу найкращим чином.

Якість інформаційної роботи на підприємстві залежить від обізнаності працівників інформаційної служби з базовими категоріями інформаційної науки та розуміння можливості за рахунок комбінування обмеженого масиву зібраних фактів отримати теоретично необмежений обсяг інформації.

Перш за все, потрібно дати однозначне тлумачення таких понять, як «дані» та «інформація», оскільки інформаційна робота не може бути успішною, якщо виходити з того, що ці два слова є синонімами. На жаль, облікові працівники не розрізняють семантичного значення цих термінів і ототожнюють їх, хоча вони абсолютно різні за змістом, але генетично пов'язані між собою, що, очевидно, й викликає плутанину в теорії та практиці облікового процесу.

Зрозуміло, що «дані» виникають спонтанно виражаючи міру змін в об'єктах інформаційного поля підприємства внаслідок активної дії людей на них і цілеспрямованого спостереження та вимірювання їх параметрів, які змінюються в результаті господарської діяльності. Дані сприяють виявленню відхилень від мети підприємства, що вимагають втручання менеджерів у бізнес-процеси з метою усунення недоліків і досягнення бажаного результату [2].

Робота з відстеження змін в об'єктах інформаційного поля та фіксування фактів змін у документах називається процесом збору даних, що у подальшому передбачає розробку алгоритмів групування фактів та їх обробки таким чином, щоб з масиву даних отримати максимум різних повідомлень інформаційного характеру для користувачів. Така методологія вимагає наукового підходу до визначення змісту параметрів, за якими потрібно описувати факти в документах.

Для таких цілей потрібно використовувати методи емпіричних досліджень виходячи з предмета пізнання, виділення в об'єктах окремих сторін, які цікавлять дослідника та завдань щодо отримання інформації про явища і процеси господарської діяльності.

Завданнями емпіричних досліджень можуть бути:

- збір фактів про властивості та зв'язки об'єкта, статистична обробка зібраних даних;
- складання схем, діаграм, математичних залежностей, ймовірності, тенденцій та закономірностей розвитку об'єктів;
- класифікація фактів, встановлення залежностей між об'єктами та їх властивостями для теоретичного аналізу.

Для збору фактів організують систематичне спостереження за об'єктами та їх кількісне вимірювання. Як зазначає Г.І. Башнянин [1, с. 97], вимірювання у різних матеріальних системах характеризується двома інваріантними властивостями – ступенем складності системи і безпосереднім предметом вимірювання. Будь-який об'єкт завжди багатомірний і його кількісну ідентифікацію ми можемо здійснити з найрізноманітніших боків, за найрізноманітнішими його властивостями, а процедура вимірювання завжди зводиться до кількісної ідентифікації властивостей об'єктів матеріальної системи.

Вибравши певну властивість для її кількісної ідентифікації і визначивши зовнішній чи внутрішній спосіб для її метрологічного відображення, створюють лише необхідні

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

передумови для здійснення вимірювальних процедур, а ще потрібно знати правила й алгоритми, за якими здійснюють вимірювання. По крайній мірі, потрібно для цього врахувати три фактори, які впливають на вибір вказаних правил:

- організаційний тип систем (прості, квазіпрості, середні, великі, гіпер- та мегагіперскладні);
- характер внутрішньої організації системи;
- ступінь складності, яка визначає інваріанти вимірювання.

Емпіричний рівень вивчення обсягу і складу інформації для управління залежить від ступеня складності системи, якщо система спостереження проста, то вона послуговується лише простим арифметичним вимірюванням, а складні системи потребують використання складного математичного вимірювання.

У простих системах на практиці визначають фізичну чи геометричну кількість одиниць інгредієнтів системи та масштаб вимірювання кожного з інгредієнтів, і ці величини перемножують. Потім методом арифметичного додавання добутків фізичних обсягів та відповідних масштабів визначають номінальний (елементарний, нижчий) обсяг певної системи, або інакше, номінальну оцінку її обсягу.

Складні економічні системи вимагають застосування методів вищої математики, фізичних, хімічних формул для вимірювання фактів господарської діяльності та розрахунків факторів отримання додаткової вартості при отриманні синергетичного ефекту.

Процедури обліку здійснюють у суворій послідовності за стандартами, які не допускають будь-яких відхилень від інструкцій, що робить процес монотонним, рутинним і циклічно повторюваним з місяця в місяць.

Загальні підсумки по рахунках переносять з реєстрів (журналів та відомостей) у Головну книгу, а потім на основі такої стандартної інформації складають стандартну фінансову звітність.

Отже, менеджери операційного та стратегічного рівнів вимушені працювати в умовах високого рівня ентропії (невизначеності) середовища, що негативно позначається на якості управління і призводить помилок в управлінських рішеннях.

Список використаної літератури

1. Башнянин Г.І. Метрологічні економічні системи: вступ у загальну теорію і методологію формування економічних параметрів. Львів: Новий світ, 2000, 2005. 1083 с.
2. Ericsson Quality Institute. (1993), Business Process Management, Ericsson, Gothenburg, Sweden.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ СТРАТЕГІЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА СВІТОВА ПРАКТИКА.

Наталія ЄРШОВА

*доктор економічних наук, професор,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПІДТРИМКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ

Розвиток компанії в сучасному динамічному конкурентному ринковому середовищі потребує від керівництва ефективної конкурентної стратегії. Важливість знань про конкурентний ринок сприяє розширенню «бізнес-простору» компанії та покращенню його якості. «Бізнес-простір» компанії та його якість залежать від своєчасних обґрунтованих управлінських рішень на основі моніторингової аналітичної інформації. Тому, постає актуальною інформація, що формується в системі бухгалтерського обліку і використовується для управління бізнесом. Дійсно, будучи необмеженим інструментом для управління бізнесом, бухгалтерський облік у поєднанні з технологіями здатний зробити суттєвий внесок в управління стратегіями діяльності компанії. Питанням розвитку бухгалтерського обліку, дослідженню його багатоцільового характеру в процесі суспільних трансформацій присвячені наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них Бондар М.І., Лучко М.Р., Петрик О.А., Пушкар М.С., Скіаві Дж., Бер С., Сумарта Р. ін. [1-4]. Активні наукові публікації вчених та практично-професійні публікації професіоналів з даної теми свідчать про актуальність та важливість цього науково-практичного напрямку.

У сучасному діловому середовищі управління діяльністю компанії не обмежується простим записом господарських операцій або складанням та поданням фінансової звітності. В межах НДР «Розробка рекомендацій щодо удосконалення стратегічного управлінського обліку і аналізу для забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності в умовах його адаптації до мінливого конкурентного середовища» проведено дослідження щодо напрямків бізнес-консультування підприємців. Було поставлене питання для респондентів (керівників та топ-менеджментів малого та середнього бізнесу): «Які бухгалтерські послуги принесуть користь компанії?». За результатами отримані такі відповіді:

- складання фінансових прогнозів щодо їх бізнесу - 58,4%;
- ведення бухгалтерського обліку та складання звітності - 56,7%;
- експертна оцінка фінансових даних та пояснення того, як ці цифри впливають на бізнес - 78,4%.

За опрацьованими результатами зроблений висновок, що більшість підприємців очікують від бухгалтерського консультування допомоги для зростання їх бізнесу через стратегічне бачення. Консультування може виконуватися працівником – бухгалтером, або компанією, яка надає бухгалтерські послуги у вигляді консультацій. Консультаційна діяльність є дуже поширеним видом діяльності в європейських країнах та США. Так, у багатьох випадках в європейських країнах власник невеликої фірми розглядає свого уповноваженого бухгалтера як невід'ємну частину бізнесу. В Україні діяльність з

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

бухгалтерського консультування відповідає КВЕД-2010: Секція М, група 69.2 «Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування». Кількість суб'єктів господарювання, що працюють у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування (без урахування банків) збільшується не значно за період 2010-2022 р. Якщо у 2010 р. кількість становила 10579 од, то у 2022 р. 12857 од (приріст 21,5% за 12 років). З них фізичні особи-підприємці становлять левову частку: 78% у 2010 р. та 85% у 2022 р.

Перетворення інформації в знання, активне застосування знань на практиці є потенційними можливостями консультативної бухгалтерії.

Для розширення сфер бухгалтерського консалтингу як технології підтримки стратегії розвитку компанії необхідний комплексний підхід. Завдяки ньому досягається узгодження фінансових стратегій із загальними бізнес-цілями фірми. Основними напрями є:

- аналіз даних для отримання інформації з фінансових записів, що дозволить фірмам приймати обґрунтовані рішення, визначати можливості та зменшувати ризики, тим самим прискорюючи зростання бізнесу;

- оцінка напрямків, за якими фінансові ресурси фірмам використовуються найбільш ефективно, та тих, за якими можна внести корективи;

- проведення внутрішнього контролю для підтримки стратегії управління ризиками, що підвищить довіру до бізнесу на ринку;

- використання технологічних інновацій (хмарні системи бухгалтерського обліку, аналітика на основі ШІ та інструменти автоматизації), що спрощує аналітичні та облікові процеси та підвищує їх точність та релевантність.

В епоху цифрових технологій дані є потужним інструментом при прийнятті рішень для зменшення невизначеності. Прийняття рішень на основі даних уможливорює визначення чітких і конкретних цілей, зменшення ризиків або пом'якшення їх наслідків. Одним з потенційних напрямів розвитку бухгалтерського консалтингу є використання інноваційних технологій. Адже хмарні системи бухгалтерського обліку, аналітика на основі ШІ та інструменти автоматизації сприяє підвищенню точності, формуванню аналітичних даних. Безперечно, що з розвитком інструментів та технологій онлайн-бухгалтерського обліку для бухгалтерських фірм дуже важливо зосередитися на цінності клієнта підтримки конкурентоспроможності. В тому числі, потрібно зауважити, що проектування систем бухгалтерського обліку потребує ретельного аналізу галузі та бізнес-моделі клієнта.

В сучасному конкурентному середовищі консультаційні та бухгалтерські послуги перетворилися на стратегічні драйвери зростання бізнесу, оскільки партнерство з консультантами з бухгалтерського обліку є не просто розумним вибором, це – стратегічна інвестиція, яка може значно вплинути на успіх компанії. Інвестиції в автоматизацію та цифровізацію діяльності підприємницьких структур, що працюють в сфері бухгалтерського консалтингу, а також в навчання працівників цих компаній є також запорукою розвитку та процвітання консультаційного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Лучко М., Гавдида М. Обробка облікової інформації в умовах інформаційних технологій для системи управління підприємством. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія», 28 травня 2021 року, м. Тернопіль.
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42599/1/%D0%9B%D0%A3%D0%A7%D0%9A%D0%9E.pdf>

2. Петрик О.А. Вплив диджитал-технологій на підготовку бухгалтерів та аудиторів. Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку: зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю від дня

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

народження д.е.н., проф. Василя Васильовича Сопка; 7 грудня 2018 року. К.: КНЕУ, 2018. – К.: КТ «Забеліна-Фільківська Т.С.» і Компанія Київська нотна фабрика, 2018. – С. 231-233

3. Sumar R. Administrative accounting consulting: a new way of running a company through technology. *Revista Científica Multidisciplinar Núcleo do Conhecimento*. 2021. 91-104. 10.32749/nucleodoconhecimento.com.br/business-administration/through-technology. (дата звернення: 20.11.2023).

4. Гнатишин Л., Мацкив Г., Прокопишин О. Бухгалтерський консалтинг як інструмент управління підприємством. *Вестник Львовського національного екологічного університету*. 2023. №30. С. 44–49.

5. Линник О.І., Єршова Н.Ю. Проблеми функціонування та розвитку мікро-, малого та середнього бізнесу сфери послуг в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. №2 (29). С. 74-80. <https://doi.org/10.32782/easterneurope.29-11>

6. Єршова Н. Ю., Ткаченко М. О., Гаркуша В. О. Моніторинг та оцінка господарської діяльності для забезпечення економічної безпеки підприємств ресторанного бізнесу. *Modern Economics*. 2018. № 11. С. 66-71. <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/11-2018/iershova.pdf>.

ОПОДАТКУВАННЯ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.

Віталій ЦЯПУТА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Юрій ДАВИДЕНКО

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ КОНЦЕПТУАЛЬНІ СКЛАДОВІ

Актуальність проблеми реформування податкової системи в Україні в сучасних умовах набуває особливої гостроти у контекстах економічного, соціального, політичного та безпекового життя країни. Основний виклик полягає у визначенні такої конфігурації системи, яка б забезпечувала відповідність між державними потребами та можливостями громадян, а також узгодженість публічних та приватних інтересів, сприяючи збалансованості інтересів всіх сторін. Процес інтеграції України у глобальний економічний простір, зокрема, адаптація податкових механізмів до вимог Європейського Союзу, вимагає глибокої перебудови нашої податкової системи. В умовах нинішніх економічних викликів, зумовлених військовою агресією, виникає потреба у розробці нових стратегічних підходів у сфері оподаткування. Війна робить можливості для податкових змін обмеженими, що наголошує на необхідності радикального оновлення системи. Важливо зосередити увагу на визначенні ключових напрямків соціально-економічного прогресу та виборі оптимальних податкових інструментів для їх досягнення.

В умовах формування та вдосконалення податкової системи України, особлива увага приділяється адаптації до складних умов державного управління та недостатньому досвіду у сфері податкових зборів та інших платежів як інструментів для стимулювання соціально-економічних процесів. Податкові відносини займають центральне місце у системі соціальних відносин, бо через них реалізуються основні державні функції, а також формуються умови для економічних реформ та розвитку. Податкові доходи виступають як ключовий механізм розподілу грошових ресурсів, що забезпечують фінансування бюджетів на різних рівнях управління. На основі опрацювання інформації про формування бюджету [4], динаміка його росту подана на рисунку 1 за 2018-2022 роки.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Рис. 1. Загальний обсяг доходів державного бюджету протягом 2018-2022 років

Аналізуючи показник рівня бюджету можна зробити висновок, що протягом останніх п'яти років його обсяги зростали, незважаючи на ряд дестабілізуючих факторів, а саме пандемічні процеси і повномасштабне вторгнення. Протягом цього періоду доходи бюджету збільшувались на 7,56 % у 2019 році (70170,6 млн грн), на 7,79 % у 2020 році (77737,8 млн грн), на 20,52 % у 2021 році (220836,2 млн грн), на 37,83 % у 2022 році (на 490542,7 млн грн). Найбільший приріст доходу спостерігається саме у 2022 році. Якщо порівнювати з базовим, то у порівнянні з 2018 роком показник збільшився майже вдвічі – на 192,58 %.

Аналізуючи надходження до бюджету варто проаналізувати його основні складові. На рисунку 2 подано склад доходів бюджету за останніх п'ять років з розподілом на податкові та інші неподаткові надходження. Рисунок складається з двох діаграм, які показують їх динаміку протягом 2018-2023 років, що дозволяє проаналізувати структуру доходів та виявити тенденції та причини їх зміни.

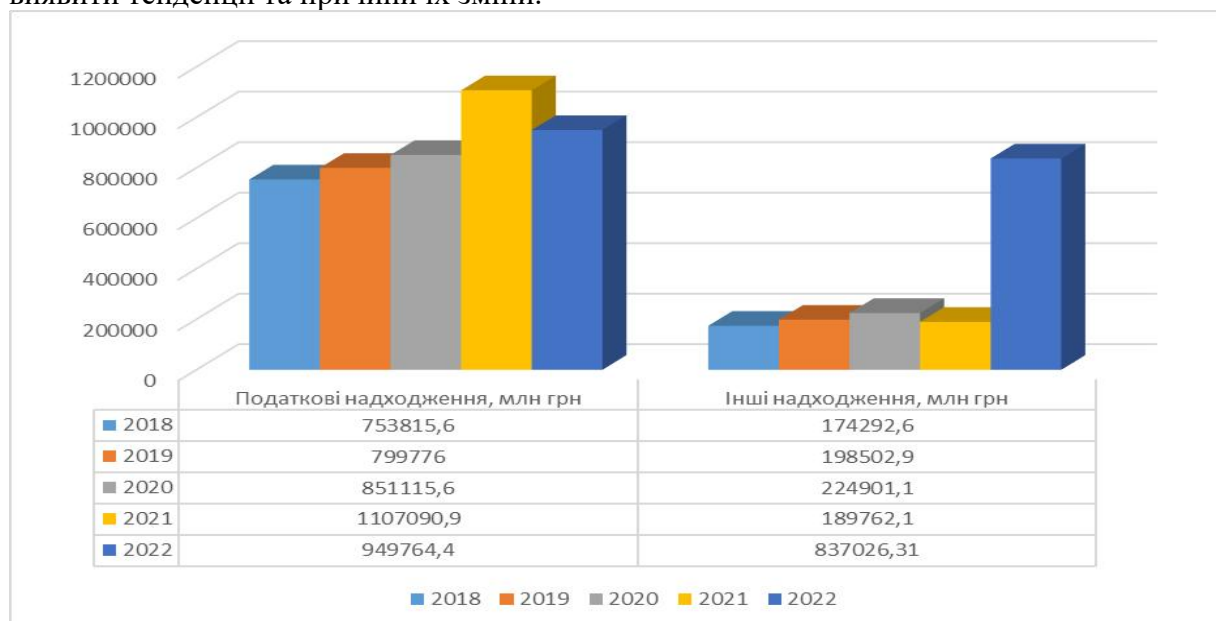

Рис. 2. Динаміка податкових та інших надходжень до бюджету України протягом 2018-2022 років.

Розмір податкових надходжень протягом досліджуваного періоду значно зростає, за винятком 2022 року. У 2019 році у порівнянні з попереднім роком вони збільшилися на 6,1 %

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

(45960,4 млн грн), у 2020 році – на 6,42 (51339,6 млн грн), у 2021 році – на 30,08 % (255975 млн. грн). У 2022 році внаслідок воєнних дій значна частина бізнесу призупинила свою роботу, а ті підприємства, що працювали зменшили свої обсяги, адже криза торкнулась усіх сфер економічного життя. Тому наповнення державного бюджету значно зменшилось за рахунок податкових надходжень, а саме на 14,21 % (157326,5 млн грн). Порівнюючи 2022 рік та 2018 роки податкові надходження збільшились на 25,99 %, тобто на 195948,8 млн грн.

Протягом 2018-2021 років бюджет України наповнювався здебільшого за рахунок податкових надходжень, що видно з рисунка 2, де інші надходження становили значно менший обсяг у кожному році. У 2018 році податкові надходження переважали над іншими в 4,33 більше, у 2019 році – в 4,03 більше, у 2020 році – в 3,78 більше, у 2021 – в 5,83 більше а в 2022 році – лише в 1,13 більше. Отже, внаслідок воєнного вторгнення податкові та інші надходження майже зрівнялись. Тому важливо дослідити структуру інших неподаткових надходжень, що формують наповнення державного бюджету у 2022 році. На рисунку 3 подано їх структуру.

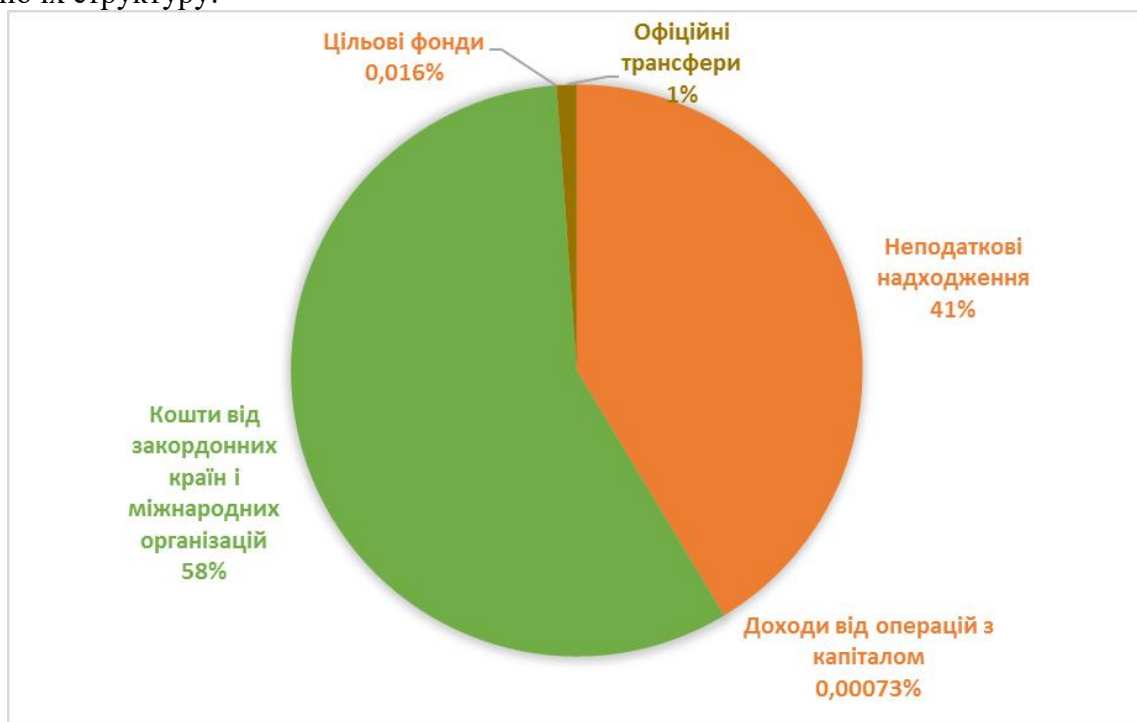

Рис. 3. Структура інших надходжень до бюджету у 2022 році

Попри істотне зниження податкових надходжень у 2022 році, податки продовжують відігравати ключову роль у регулюванні соціально-економічних процесів країни, виступаючи показником державних можливостей на міжнародній арені у сферах науки, освіти, культури, економічної безпеки та покращення життєвого рівня громадян. У сучасних умовах значимість податків як інструментів стабілізації та регуляції економіки посилюється. Система оподаткування перебуває у стані постійної динаміки та адаптації до нововведень у законодавстві, що контролює процеси справляння інших обов'язкових платежів, зборів і податків.

Отож, державний бюджет України наповнюється здебільшого за рахунок податкових надходжень та становить джерело фінансового забезпечення користувачів бюджетних коштів. Протягом останніх п'яти років надходження до державного бюджету значно зростали здебільшого за рахунок податкових надходжень. Наповнення бюджету за рахунок податкових надходжень перевищує інші в період 2018-2021 років приблизно в 4 рази.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Список використаних джерел:

1. Лучко М., Руська Р. Моделювання та аналіз надходжень податку на додану вартість: окремі питання застосування в Україні. Галицький економічний вісник. 2020. №6 (67). С. 137-148
2. Педь І. В. Податкова система: економіко-правова характеристика податків: навчальний посібник. Київ, 2007. 191 с.
3. Податкова система: навчальний посібник / В. Г. Баранова, О. Ю. Дубовик, В. П. Хомутенко та ін.; за ред. В. Г. Баранової. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
4. Показники виконання державного бюджету. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/> (дата звернення 11.07.2023 р.)

Віталій ЦЯПУТА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ

Податок на прибуток відіграє ключову роль у фінансуванні державних потреб, стаючи важливим фактором при плануванні бюджету в частині податкових надходжень. Аналізування його динаміки є фундаментом для розробки ефективних стратегій управління фінансами держави [1, с. 310].

У зв'язку з динамічним розвитком економіки України, актуалізується необхідність адаптації структури податкової системи до змінюваних економічних реалій. Це вимагає вдосконалення інструментарію податкової політики, особливо у сфері оподаткування капіталу, з метою його оптимізації відповідно до стану економіки, накопичення та розподілу капіталу між учасниками ринку.

В сучасних умовах в період воєнного часу, коли основні зусилля державної економічної стратегії спрямовані на підвищення життєвого рівня, стимулювання підприємництва та залучення інвестицій, актуальність глибокого аналізу факторів, які впливають на надходження від податку на прибуток, є безсумнівною.

Одним із чотирьох основних складових, що наповнюють державний бюджет є податок на прибуток. Він є важливою частиною його наповнення, на рівні з ПДВ, акцизним податком та податком на доходи фізичних осіб. На рисунку 1 подано обсяги надходжень до державного бюджету за рахунок податку на прибуток з 2015 до серпня 2023 року на основі даних оприлюднених Міністерством фінансів. Протягом цього періоду спостерігається значне збільшення надходжень до бюджету за рахунок цього податку. Збільшення надходжень спостерігались протягом 2015-2021 років, що характеризує позитивний розвиток економіки та належне функціонування вітчизняних підприємств. Зростання обсягів податку на прибуток знаходиться у прямій залежності до зростання обсягів прибутків підприємства і його доходів. Незначне зростання також може спостерігатися внаслідок інфляційних

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

процесів.

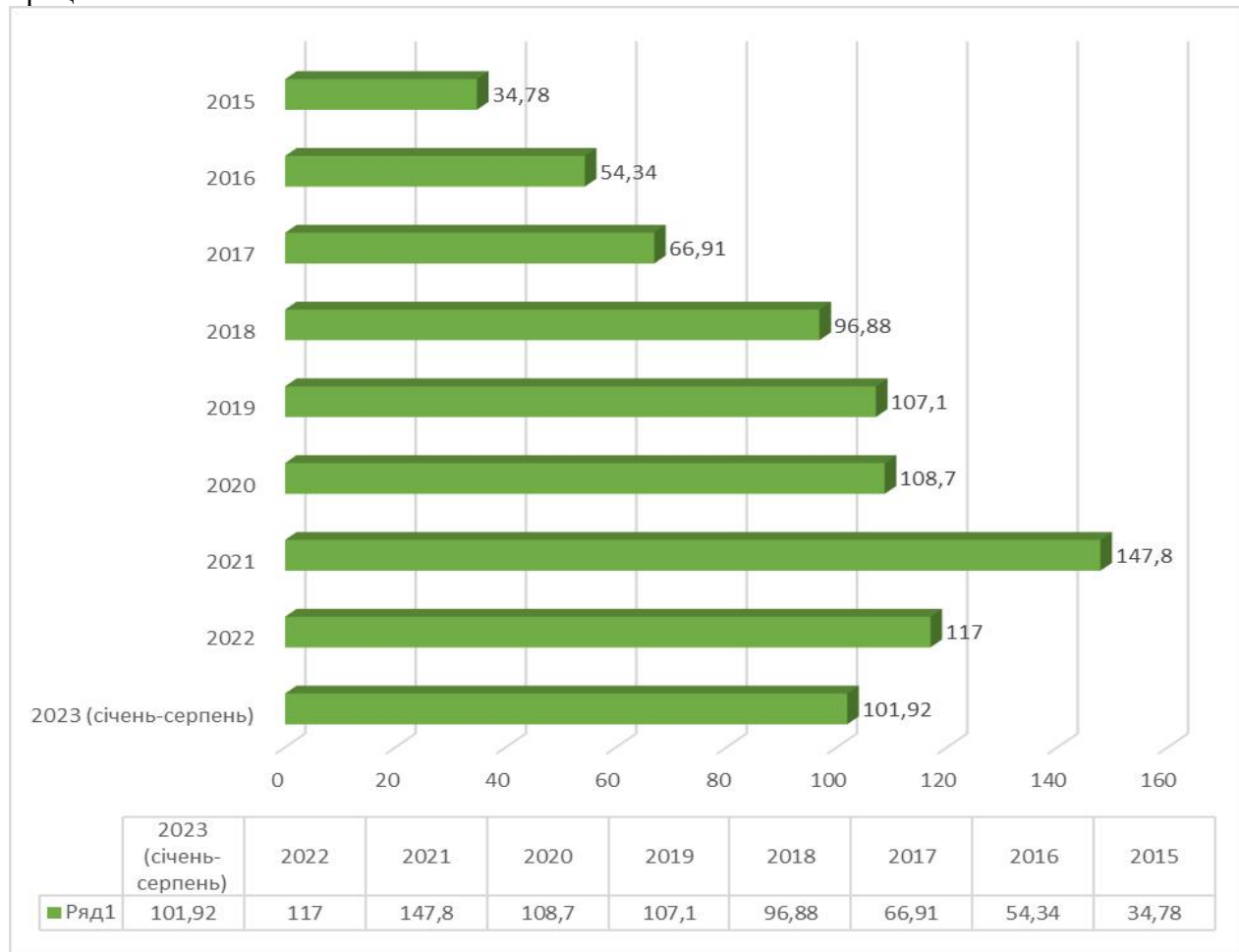

Рис. 1. Наповнення державного бюджету за рахунок податку на прибуток підприємств протягом 2015-2022 років

У 2016 році обсяг податку на прибуток скерованого до державного бюджету майже подвоївся та становив на 56,24 % більше від попереднього року (на 19,56 млрд грн). У 2017 році цей показник становив 23,13 % (на 12,57 млрд грн більше), у 2018 році – на 44,79 % більше (на 29,97 млрд грн більше), у 2019 році – на 10,55 % більше (на 10,22 млрд грн більше). У 2020 році внаслідок пандемії показник податку на прибуток збільшився лише на 1,49 % (на 1,6 млрд грн більше). Такий показник позитивно характеризує роботу вітчизняних підприємств, адже вони змогли працювати, незважаючи на пандемічні процеси, зуміли організувати роботу з дотриманням карантинних норм та наповнити бюджет, що дозволило функціонувати об'єктам, що фінансуються з державного бюджету. У 2021 році обсяги надходжень до бюджету за рахунок податку на прибуток значно зросли – на 35,97 % (на 39,1 млрд грн). У 2022 році, внаслідок початку війни, робота багатьох підприємств призупинилась, бо вони залишилися в окупації. Інші підприємства на окупованих територіях перейшли на бік крани-агресора, тому припинили сплачувати податки, ряд підприємств змінили місце виробництва, що зайняло тривалий час для налагодження виробництва.

Супутнім фактором є погіршення економічної ситуації і зменшення платоспроможності населення. Ці всі фактор призвели до зменшення надходжень на 20,84 % (на 30,8 млрд грн). У 2023 році економічна ситуація почала стабілізуватися, тому станом на 1 вересня 2023 року, за 8 місяців, обсяги податку на прибуток є меншими лише на 12,89 % (на 15,08 млрд грн) у порівнянні з попереднім роком. Тому прогнозний показник досягне рівня попереднього року і можливо отримати його перевищення.

Податок на прибуток підприємств знаходиться в прямій залежності від розміру

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

прибутку. Відтак збільшення прибутку вплине на його збільшення. На формування прибутку впливає ряд зовнішніх й внутрішніх факторів. Основні внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства, включають:

- ✓ Величину продажів. збільшення обсягу продажів при сталій прибутковості сприяє підвищенню загального прибутку.
- ✓ Асортимент продукції. Розширення варіативності товарів може сприяти збільшенню продажів.
- ✓ Управління товарообігом. Ефективне управління потоками товарів може оптимізувати витрати та підвищити обсяги продажів.
- ✓ Структура та чисельність персоналу. Оптимальна організація працівників сприяє виконанню виробничих планів.
- ✓ Методи економічного стимулювання. Використання ефективних методів мотивації може підвищити продуктивність праці.
- ✓ Технічне забезпечення та обладнання. Сучасне обладнання та технології підвищують якість продукції та ефективність роботи.
- ✓ Стан основних засобів. Оновлення та утримання основних засобів у гарному стані є ключовим для підтримання виробничої ефективності.
- ✓ Фінансові ресурси. Ефективне управління фінансовими ресурсами, включаючи оборотні кошти та формування цін.
- ✓ Управління заборгованістю. Ефективні методи контролю та стягнення заборгованості підвищують фінансову стабільність.
- ✓ Ділова репутація. Позитивний імідж підприємства підвищує його конкурентоспроможність на ринку [3, с. 300].

Зовнішні фактори – це обставини, що впливають на підприємство ззовні і не підлягають його контролю. Сюди входять:

- обсяг ринкового попиту;
- стан конкурентного середовища;
- цінова політика постачальників;
- вартість транспортування, ремонту, комунальних послуг та енергоресурсів;
- активність професійних спілок;
- державне регулювання бізнес-процесів;
- інфляційні процеси, що впливають на стабільність майбутніх доходів.

Вивчення внутрішніх факторів є надзвичайно важливим, оскільки підприємство має безпосередній вплив на них, і вони відіграють ключову роль у формуванні прибутку організації. Глибокий аналіз цих факторів становить фундамент для прийняття ефективних рішень у сфері оптимізації прибутку підприємства. Тому при розробці рекомендацій аудиторю необхідно враховувати дію внутрішніх факторів, які опосередковано впливатимуть на податок на прибуток також.

Список використаних джерел:

1. Лучко М., Руська Р. Моделювання та аналіз надходжень податку на додану вартість: окремі питання застосування в Україні. Галицький економічний вісник. 2020. №6 (67). С. 137-148
2. Черешнюк О. М., Голяш І. Д., Романів С. Р. Податкове планування підприємства як засіб запобігання правопорушенням. Інфраструктура ринку. 2018. № 18. С.309-312
3. Янковий О. Г., Кошелюк Г. В. Фактори формування прибутку підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2011. Вип. 3. С. 298-305

КОНТРОЛЬ, АУДИТ І АНАЛІЗ: ВИДИ ТА БАГАТОЦІЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР В ПРОЦЕСІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.

Євген ІОНИН

*доктор економічних наук, професор
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГРОЗ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Безперервність діяльності (going concept) є базовим допущенням яке покладено у систему бухгалтерського обліку. Передбачає можливість роботи підприємства в осяжному майбутньому, відсутність наміру спеціально зупиняти свою діяльність, пріоритет оцінки за історичною (фактичною) собівартістю. Не дотримання цієї вимоги рано чи пізно призведе до зупинки підприємства, його банкрутства та ліквідації. Виходячи зі соціально-економічного значення цього процесу, його негативних наслідків, велике значення має виокремлення цих можливих ознак, представлення їх у формалізованому вигляді, що вкрай актуальним є в умовах диджиталізації обліку, аналізу та аудиту.

Фінансові ознаки є найважливішими в системі загрози припинення діяльності підприємства та відповідно його існуванню. Насамперед це пов'язано з характером фінансових відносин, що пронизують усі сторони господарської діяльності і в яких вже знаходять своє відображення виробничі, загальнодержавні та зовнішньоекономічні фактори та ін. Наочним прикладом є ілюстративне представлення у вигляді піраміди системи збалансованих показників (BSC) та ключових показників ефективності (KPI) Каплана Р. та Нортана Д., де фінансова складова знаходиться у верхньому трикутнику [1, с.319].

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) серед фінансових загроз на першому місці ставлять «перевищення зобов'язань над активами або перевищення поточних зобов'язань на поточними активами». В порівнянні до раніше діючої редакції МСА № 570 «Допущення про безперервність діяльності», коли ця ознака була сформульована як «негативна величина чистих зобов'язань, або чистих короткострокових зобов'язань» сучасне формулювання є більш коректним і однозначно чітким та досягає впорядкування термінології та показників [2].

Перша складова цього формулювання «перевищення зобов'язань над активами» є слідством від'ємного значення власного капіталу (чистих активів). Власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву балансу) можна представити як алгебраїчну суму статей, які мають знак «+»: зареєстрований капітал, резервний капітал, додатково вкладений капітал, капітал у дооцінках, нерозподілений прибуток та статей, які мають знак «-»: вилучений капітал, неоплачений капітал, непокритий збиток. Цілком очевидно, що від'ємне значення цієї алгебраїчної суми буде у випадку, коли статті зі знаком «-» будуть перевищувати статті зі знаком «+».

Причиною перевищення зобов'язань над активами є наявність систематичних непокритих збитків, що слідством неефективної роботи. Від'ємне значення власного капіталу є нонсенсом для вітчизняної економіки, вступає в протиріччя зі законодавчими актами України, які регламентують можливість діяльності підприємства на основі порівняння чистих активів та статутного капіталу.

Друга складова цього формулювання «перевищення поточних зобов'язань на поточними активами» представляється аналітичним показником робочий капітал, який має у

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

цій ситуації від'ємне значення. С токи зору потенційної платоспроможності (до одного року) це означає, що потенційне можливе надходження грошових коштів буде менш ніж їх вибуття. Іншими словами підприємство є потенційно неплатоспроможне, має від'ємне значення чистого грошового потоку в цілому по підприємству, в тому числі з операційної діяльності. Така ситуація призводить до зменшення залишків грошових коштів на кінець періоду що призводить до збільшення проблем з погашенням своїх зобов'язань.

Основною причиною від'ємного значення робочого капіталу є наявність збитків, тобто неефективна робота. Тому вкрай важливим є усунення цього, пошук резервів покращення результативності діяльності, аналітичне обґрунтування можливих управлінських рішень.

Серед інших ознак загрози безперервності діяльності МСА № 570 «Допущення про безперервність діяльності» наводить «від'ємні грошові потоки з операційної діяльності». Не ставлячи під сумнів цю ознаку, доцільно зробити уточнення:

1. Справа йде про від'ємне значення чистого грошового потоку (NCF);
2. На першому місці необхідно вказувати від'ємне значення NCF в цілому, тобто по всіх видах діяльності, в тому числі з операційної діяльності.

З точки зору розподілу джерел покриття активів, ситуація коли поточні активи менш за поточних зобов'язань (робочий капітал має від'ємне значення), це означає, що частина необоротних активів покривається за рахунок короткострокових зобов'язань, що є загрозою безперервності діяльності: термін погашення короткострокових зобов'язань до одного року, термін використання необоротних активів біль ніж один рік. Іншими словами підприємство постійно у пошуку відповідних джерел покриття частки необоротних активів. Наочно це видно при розрахунку показника наявності власних оборотних коштів (власний капітал + довгострокові зобов'язання – необоротні активи), який дорівнює показнику робочий капітал.

Для забезпечення безперервної діяльності важливе значення має власний капітал, що знайшло відображення у концепції збереження фінансового капіталу. Серед аналітичних індикаторів реалізації цієї концепції є коефіцієнт автономії (фінансової незалежності), коефіцієнт мобільності, коефіцієнт покриття. Інтерпретація цих індикаторів означає наступне:

1. 50 і більше процентів активів повинно бути покриті за рахунок власного капіталу;
2. Мінімум 20% власного капіталу повинно бути у мобільній формі, тобто призначено для покриття оборотних активів;
3. Більш ніж 10% оборотних активів повинно бути покрито за рахунок власного капіталу.

Рекомендовані значення у кожній конкретній ситуації не можуть бути «істиною у вищій інстанції», це пов'язано з тим що необхідно враховувати цілу низку факторів досягнення цього фактичного значення, враховувати техніко-економічні особливості підприємства. Слід пам'ятати, що фінансові коефіцієнти - це інструменти подальшого проведення аналізу, який передбачає знання господарських операцій, логіку формування показників фінансової звітності і їх взаємозв'язок [3, с.21]. За словами відомого фінансового аналітика Бернстайна С.Б необхідно знати бухгалтерський облік, для можливої реконструкції господарської операції. Тобто, можна сказати, що фінансовий аналіз не є «таблицею множення».

Список використаних джерел

1. Іонін Є.Є., Прилуцький С.Б. Комп'ютерні технології в аналітичних процедурах аудиту. *Економічний аналіз*. 2023. №3 (33). С. 318-326
2. Міжнародний стандарт аудиту 570 «Безперервність діяльності». URL: <http://surl.li/qwyu> (дата звернення 01.10.2023).
3. Іонін Є.Є. Проблемні аспекти фінансового аналізу в умовах впровадження в Україні МСФЗ і аудиту. *Аудитор України*. 2013. №2. С. 17-22.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Ольга БЕРНАСЬ

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ

Ринкові перетворення в Україні вплинули як на роботу державних установ (ДУ), так і на інформаційне забезпечення самого процесу управління фінансовою та господарською діяльністю, і, відповідно, на організацію самого облікового процесу, фінансової звітності та забезпечення належного державного контролю за ними.

В умовах ринкових відносин вся господарська та фінансова діяльність бюджетних установ і організацій, а також узагальнення зведених даних у формах фінансової звітності повинні постійно проходити належний контроль. На сьогодні, в умовах військового стану в Україні, при дефіциті бюджету, запроваджено режим жорсткого обмеження бюджетних видатків та інших коштів які використовують бюджетні установи у своїй фінансовій та господарській діяльності.

За допомогою ДФК реалізується забезпечення перевірки законності усіх здійснених фінансових та господарських операцій та процесів та явищ їх діяльності, доводиться повнота та своєчасність формування фінансових, трудових і матеріальних цінностей, їх цільовий характер, повнота та раціональність і доцільність їх використання, викриваються всі порушення, що мали місце в порушенні фінансової дисципліни а також і на інших ділянках роботи.

Все це гарантує об'єктивну оцінку кінцевих результатів фінансових та господарських операцій БУ, дає змогу вчасно виявити будь які зловживання та відступи від норм існуючого законодавства та вжити невідкладних заходів по усуненню виявлених небажаних негативних результатів у їх діяльності. Своєчасно прийняті заходи по усуненню фінансових порушень дозволяють успішно управляти реальними фінансовими потоками, більш ефективно використовувати матеріальні цінності, трудові та фінансові ресурси, використовувати кошти державного бюджету за їх цільовим і раціональним використанням.

Економічні зміни у розвитку державного сектору економіки та необхідність раціонального та ефективного використання матеріальних цінностей, трудових ресурсів і грошових коштів у відповідності до існуючих світових аналогів, спонукали державні органи виконавчої влади до запровадження в Україні ДФА. Це обумовлене, в першу чергу тим, що система ДФК а також ряд інших державних органів, покликаних на забезпечення контролю, не в змозі виконати сучасні функції державного управління.

Внаслідок нескоординованої трансформації господарського механізму система ДФК виявилася неефективною, з притаманним їй епізодичним, безсистемним, ситуативним, фрагментарним охопленням суб'єктів діючої економіки країни.

Цей недолік обумовлений відсутністю:

- належної правової регламентації періодичності та порядку проведення контрольних заходів;
- координації діяльності органів контролю;
- єдиних методичних основ його проведення;
- регламентації проведення належного внутрішнього контролю.

Усі дії по підвищенню ефективності системи контролю, здійснювані окремими державними органами виконавчої влади, на які покладені обов'язки здійснювати фінансовий контроль у сфері господарювання, не дають очікуваного результату. Чинна нормативно-правова база спрямована лише на упорядкування контрольної діяльності органів державної

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

влади у сфері господарювання у частині її планування, а також звужує сферу проведення ДФК.

На протязі останніх десяти років наша держава втратила координуючу і спрямовуючу роль у питанні політики управління державним та комунальним майном та фінансовими ресурсами. Послаблення державного фінансового контролю відбувалося одночасно з втратою його потенціалу на регіональному рівні. А це, в свою чергу, суттєво вплинуло на інституціональну розбалансованість системи ДФК.

Недоліки, що мають місце в системі ДФК обумовлюють його недостатню ефективність. Слід зауважити також і низьку якість ДФК. Усі ці обставини й обумовило факти розкрадання а також нераціональне використання коштів бюджету, велику кількість порушень та ряд інших негативних явищ про що засвідчують результати проведеного контролю відповідних контролюючих органів.

Тому, важливою проблемою для України на сьогодні залишається цільове і ефективне використання коштів бюджету. Лише належне впровадження новітніх форм ДФК, до яких слід віднести ДФА дасть змогу створити передумови для здійснення ефективної економічної політики та забезпечення виконання бюджетних програм. Без запровадження ефективної системи контролю в систему державного управління, на нашу думку, неможливо побудувати високорозвинену, прогресивну та демократичну державу.

Виходячи із вищезазначеного можна зробити висновок про, що ДФА являється однією із найважливіших функцій у сфері державного управління. Саме ця функція скерована на виявлення всіх відхилень від діючих стандартів законності, цільового використання, доцільності та ефективності управління та використання коштів бюджету та іншої державної та комунальної власності. При виявленні згаданих відхилень та інших негативних явищ необхідно вживати відповідні запобіжні заходи по їх усуненню та подальшому недопущенню.

Суть державного аудиту розкривається у нормативних та правових актах України, які, як свідчить наше дослідження, мінімально різняться в означенні цього важливого економічного явища. Так, у Господарському кодексі зазначено: "Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю"[1], а у Постанові кабінету міністрів України від 27.03.2019 р. за № 252 вказано: "Державний фінансовий аудит місцевих бюджетів (далі - аудит) - вид державного фінансового аудиту, спрямований на проведення аналізу та перевірки законності та ефективності формування (складення, розгляд, затвердження) і виконання місцевих бюджетів, правильності ведення бухгалтерського обліку об'єктами аудиту, достовірності їх фінансової та бюджетної звітності, функціонування системи внутрішнього контролю та стану внутрішнього аудиту, а також стану використання рухомого і нерухомого майна, коштів, землі, природних ресурсів, що перебувають у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, та об'єктів їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад"[2]. У Законі України за № №3202 підкреслено: "Державний фінансовий аудит (державний аудит) - це перевірка та аналіз фактичного стану справ щодо законного й ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку та достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю" [3].

Як бачимо, що між Законами України практично немає суттєвої відмінності в означенні. Єдине, що варто було б виправити – це забрати з означення Закону № 320 [3] словосполучення «інших активів держави», оскільки перші два поняття, використані в означенні є достатньо вичерпними і охоплюють, в тому числі, власне, всі активи.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Інше питання – означення ДФА місцевих бюджетів, яке подається в Постанові кабінету міністрів №252 [2]. Воно, безумовно має витримані ключові слова (вид ДФА, аналіз, перевірка, ефективність, бухоблік, фінансова звітність, внутрішній контроль), але додатково містить ряд важливих інших ключових слів, які відображають специфіку об'єкта контролю – місцевих бюджетів.

Тому додатково в рецензоване означення включено такі основні слова як бюджетна звітність, виконання місцевих бюджетів, внутрішній аудит, рухоме і нерухоме майно, кошти, земля, природні ресурси, територіальні громади, спільна власність. Вважаємо, що такі уточнення відповідають конкретному об'єкту контролю та дають деталізоване поняття про нього, однак одночасно непотрібно ускладнюють саме значення. Наприклад, слово «майно» вже включає в себе те, що в нього входить і рухоме й нерухоме майно. Тому таке уточнення видається зайвим. Сумнівним є також в цьому випадку вживання в означенні слів земля та природні ресурси (адже ж йдеться про державну й комунальну, а не приватну власність).

Попри це, подане у вищеназваній Постанові означення, загалом відповідає тим атрибутам, які подані у підзаконних актах вищої юридичної сили, тобто в Законах України.

Також нами досліджено, що в багатьох випадках поняття «ДФА» та поняття «державний аудит» вживаються як синоніми, що на наш погляд, є цілком прийнятним (як повний та скорочений варіант).

У силу того, усі вищенаведені нормативні документи спрямовані на державний (і комунальний) сектор, означення подаються з урахуванням його специфіки. Практично ж цей сектор тісно пов'язаний і з діяльністю незалежних аудиторських служб. До прикладу, в такий спосіб реалізується вимога проведення аудиту фінансової звітності, скажімо комунальних підприємств – лікарень.

Натомість, слід зауважити, що визначення суті «ДФА (державний аудит)» дається лише у чотирьох зазначених вище законодавчих і нормативних актах. В інших нормативних документах поняття «державного аудиту» не використовується. На нашу думку, це є упущенням у чинній законодавчій базі, оскільки у діючому законі №2258-VIII [4] доцільно було б дати таке визначення, оскільки як згаданий норматив регулює всю аудиторську діяльність в Україні. Зміст означення доцільно продублювати з Господарського кодексу.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. (зі змінами та доповненнями, внесеними ЗУ №3272-IX від 27.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text/>.
2. Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання: Постанова кабінету міністрів України від 27.03.2019 р. № 252.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим порушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна: Закон України №3202-IV від 01.10.2018 р.
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 №2258-VIII.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Ольга БЕРНАСЬ

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАУДИТУ ТА
ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАУДИТСЛУЖБИ УКРАЇНИ

Головною метою державного аудиту, як уже згадувалося раніше, є встановлення достовірності даних бухгалтерського обліку та відповідність їх у фінансовій звітності у відповідності до встановлених нормативів і діючого законодавства, а також забезпечення оцінки рівня економічності, ефективності і результативності державних заходів, програм та діяльності ряду структур, які підлягають контролю. Зрозумілим є те, що державний аудит, в протилежність незалежного аудиту, спрямований на перевірку виключно бюджетних коштів та майна.

Важливу роль при цьому відіграє нормативно-правове регулювання, що забезпечує проведення державного фінансового аудиту в Україні. Усі нормативні акти з питань функціонування державного фінансового контролю ДФК, в тому числі і частині державного аудиту, скеровані на забезпечення суспільних відносин, що мають місце в процесі управління публічними фінансовими коштами країни та організовують систему роботи відповідних органів, зокрема й Державної аудиторської служби.

Одним з основних таких нормативів є Конституція України в якій, зокрема, визначені загальні засади державних фінансів та державного фінансового контролю у ст. ст. 41, 67, 92. контрольні функції Президента України (ст.106), участь Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, що приймають у процесі державного фінансового контролю регламентована (ст. ст. 85, 116), правовий статус держадміністрацій на рівні регіонів та органів місцевого самоврядування (регулюється ст. ст. 118, 143) [1].

У Конституції України у ст. 98 зазначений також правовий статус спеціалізованих органів державного фінансового контролю – Рахункової палати та Національного банку України – у ст. 100. По відношенню до правового статусу інших органів державного фінансового контролю, то він визначається спеціальними нормативно-правовими актами.

Сама структура бюджетної системи пов'язана з державним устроєм країни. Тому, бюджетні кошти, на сьогодні, складаються із коштів державного бюджету України та ряду місцевих бюджетів, які включають в себе бюджети обласні, районні, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування.

Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань. Усі вони і є важливими об'єктами державного аудиту. При проведенні аудиту необхідно звернути увагу, в першу чергу, на порядок формування коштів цих бюджетів та їх цільове використання, наявності та стану їх майна тощо.

Господарський кодекс України [2] визначає основні підходи господарювання в Україні, а також регулює господарські відносини, які можуть бути в ході організації та роботи господарської діяльності, як між суб'єктами господарювання, так і між цими суб'єктами та іншими учасниками у процесі господарювання. Цей норматив було прийнято 16 січня 2003 року, а чинності він набрав 1 січня 2004 року, з послідовними змінами та доповненнями до нього.

Господарське право покладено в основу всієї фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та установ і забезпечує регулювання суспільних відносин в процесі здійснення їхньої діяльності. Тому закони та інші нормативні акти і є основними джерелами господарського права України.

Важливу роль в нормативному регулюванні проведення державного аудиту відіграє Бюджетний кодекс [3]. В ньому визначені як правові засади функціонування бюджетної

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

системи країни так і її принципи, окреслені основи бюджетного процесу, міжбюджетних відносин, а також і відповідальність за здійснені порушення бюджетного законодавства. Цим нормативом регламентовані повноваження органів ДФК за дотриманням бюджетного законодавства, зокрема:

- ст. 109 – Верховної Ради України та її Комітету;
- ст. 110 – Рахункової палати України;
- ст. 111 – Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів;
- ст. 112 – Казначейства України;
- ст. 113 – Державної аудиторської служби України;
- ст. 114 – Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад;
- ст. 115 – Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних місцевих рад [3].

У цьому кодексі також висвітлено класифікацію порушень бюджетного законодавства та заходи впливу за порушення бюджетного законодавства; висвітлюється застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства та нецільове використання бюджетних коштів, а також зупинення операцій з бюджетними коштами. У кодексі визначена також відповідальність за порушення бюджетного законодавства під час здійснення бюджетного процесу його учасниками та встановлена відповідальність органів Державного Казначейства України за невиконання вимог щодо казначейського обслуговування державного і місцевих бюджетів у відповідності до встановлених норм України. У чинному нормативі визначено права й обов'язки об'єкта контролю у разі його незгоди із застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства (ст. 124) [3].

Контроль в частині дотримання бюджетного законодавства, висвітлюється в таких статтях Кодексу: ст.19, яка передбачає здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу, проведення аудиту та оцінки ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства; ст.22, де зазначено контрольні дії головних розпорядників бюджетних коштів; ст.26, якою встановлено, що контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до цього Кодексу та іншого законодавства та забезпечує: оцінку управління коштами; правильність ведення бухобліку та фінансової й бюджетної звітності щодо них; економію коштів, їх цільове використання, ефективність; аналіз стану фінансово-господарської діяльності; запобігання порушенням; обґрунтованість планування [3].

Важливим нормативно-правовим актом, який регулює правові та організаційні засади проведення ДФК в Україні є також уже згадані нами в першому розділі Закони України згідно з якими встановлено, що ДФК проводиться 4-ма шляхами:

- 1 – державний фінансовий аудит;
- 2 – інспектування;
- 3 – перевірка закупівель;
- 4 – моніторинг закупівель.

Варто зауважити, що визначені закони України регулюють правовий статус різних спеціальних органів державного фінансового контролю. Зокрема, органи ДФК керуються законами України, до них відносять – Закон України «Про Державний бюджет України» на поточний рік, Законодавство з питань публічних закупівель, інформації, корупції, національної безпеки країни тощо.

Отже, ми бачимо наскільки кількісно багато є нормативних актів, якими керуються у своїй роботі органи, що здійснюють ДФА. Однак, необхідний, в першу чергу, норматив в якому було чітко визначені документи якими повинні керуватися у своїй роботі державні

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

аудитори.

Необхідно звернути увагу на регулювання питання реорганізації Державної фінансової інспекції України у Держаудитслужбу України. За законодавством Міністерство фінансів було зобов'язане подати у двомісячний термін проект Положення про Держаудит України та пропозиції щодо внесення до законодавчих актів змін, що впливають з цієї постанови. Однак, згадана вимога не була реалізована.

3-го лютого 2016 року постановою КМУ за № 43 [4] було затверджено Положення про Державну аудиторську службу України. В ньому зазначені основні завдання, що поставлені перед Держаудитслужбою, її права та обов'язки тощо, однак не зазначено нормативно-правових актів якими повинна керуватися служба у своїй роботі. Це, на нашу думку, є вагомим упущенням зі сторони законотворців. Наступним нормативом став Порядок № 1119 [5], який визначає механізм реалізації Держаудитслужбою та її органами покладених повноважень з питань проведення державного фінансового аудиту (ДФА).

Виходячи з нашого аналізу нормативної бази проведення державного аудиту та функціонування такого органу як Держаудитслужба, можна, на нашу думку, виділити таку багаторівневу систему;

I рівень – Конституція України, Господарський, Цивільний, Кримінальний, Податковий, Митний кодекси та ін. акти України.

II рівень - закони України, що регламентують діяльність Держаудитслужби та суб'єктів зі здійснення аудиту.

III рівень – міжнародні та національні стандарти аудиту (доцільно розробляти для державного аудиту).

IV рівень – внутрішні положення й стандарти, методики, рекомендації, інструкції тощо (на мікрорівні органів Держаудитслужби).

Аналіз нормативно-правового забезпечення діяльності Держаудитслужби та державного аудиту в Україні підтверджує постійне удосконалення нормативної та правової бази, що, в свою чергу, забезпечує підвищення рівня як теоретичних, організаційних так методологічних і методичних аспектів ДФК.

При цьому автор вважає, що, в нормативно-правових актах, які регламентують окремі питання контрольно-ревізійного процесу, методичного та організаційного забезпечення проведення ревізій і перевірок в установах бюджетної сфери недостатньо висвітлено, а в деяких аспектах їм взагалі не приділена увага.

Тому, на нашу думку необхідно розробити таку методику ревізії бюджетних установ (з врахуванням особливостей роботи відповідних галузей невиробничої сфери), яка б дала можливість забезпечити в розрізі кодів економічної класифікації видатків об'єктивну оцінку використання фінансових ресурсів та збереження державної власності на кожному етапі проведення фінансової та господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. (зі змінами та доповненнями, внесеними ЗУ №3272-IX від 27.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text/>.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.03.2020).
5. Положення про Державну аудиторську службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43.
6. Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

територіальними органами державного фінансового аудиту окремих господарських операцій, що здійснюються суб'єктами господарювання державного сектору економіки: Постанова кабінету міністрів України від 27.09.2022 р. №1119.

Oleh BOBERSKIY

postgraduate student of the West Ukrainian National University

EFFECTIVENESS OF INTERNAL AUDIT PROCEDURES

Today, internal audit procedures usually depend on the status, capabilities, size and structure of the audited unit and the requirements of the management system. At the same time, it should be remembered that the purpose of internal audit is not only to confirm the reliability of financial statements and accounting procedures, but also to improve management efficiency, search for reserves and competitive advantages.

As a rule, internal auditors have the following priority tasks: timely provision of management with objective and complete information on the degree of compliance of the internal control system with established requirements, determination of the range of measures aimed at improving the financial and economic activity of the organization, identification of tax risks associated with the introduction of new areas of activity or the conclusion of non-standard contracts, checking the uniformity, timeliness and completeness of the reflection of economic turnover in the company's accounting.

According to paragraph 1 of the Law of Ukraine "On accounting and financial reporting in Ukraine", the accounting system is an orderly system of collecting, registering and summarizing information in monetary and (or) quantitative terms about the assets, liabilities of the organization and their movement through continuous, continuous and documentary accounting of all economic transactions and other events, the internal audit (control) system is a set of organizational measures, methods and procedures adopted by the management of an economic entity as means for orderly and efficient financial and economic activity, ensuring the preservation of assets, identifying, correction and prevention of errors and distortions of information, as well as timely preparation of reliable accounting reports.

Therefore, the accounting system is considered effective if it allows you to choose the organizational scheme of interaction of all structural units that is most favorable for the company, which is optimal for displaying the facts of economic activity in accordance with the accounting methodology approved in the accounting policy.

For example, the accounting system allows:

- exercise control over material and financial resources;
 - evaluate production stocks at actual and standard cost;
 - compare the actual and standard cost, analyze the received significant deviations in order to find out their causes and the possibility of eliminating these causes;
 - describe economic processes, display them with the help of accounting entries in accounting registers, systematize the data of accounting registers in reporting;
 - to keep records of costs at each construction site in terms of construction contracts;
 - automatically allocate general production costs in proportion to direct material costs;
- to keep separate records of materials transferred to subcontracting organizations for processing for their performance of construction and assembly works provided for in the subcontracting contract;

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

- keep separate records of materials transferred from the central warehouse to the construction site and control their use in the construction process;
- to form a monthly financial result for construction objects.

In the accounting system, the main changes in factors of the internal (introduction of new technological processes, development of new productions, etc.) and external (changes in current legislation) environment must be taken into account in a timely manner, their impact on the organization's activities must be assessed, accounting methods adjusted taking into account these changes or developed in a short time new accounting methods.

The internal audit (control) system can be called reliable if the organization:

- all transactions and other events are recorded in a timely manner in exact amounts, on the appropriate accounts and in the appropriate reporting periods in order to enable the preparation of accounting statements in accordance with the established principles of preparation of accounting statements;
- operations are carried out with the general or special permission of the management;
- access to assets and records is possible only with the permission of the manual.

The internal control system is influenced by the organizational structure of the enterprise, in particular:

- organization of work processes. The effectiveness of internal control largely depends on the type and volume of business transactions (the larger the volume of business transactions, the more likely is the risk of a conscious or unconscious error). It is necessary to systematize the accounting of homogeneous business transactions using a specially developed uniform accounting methodology, set out in written instructions and forms;
- division of functional duties, responsibilities and powers of employees. This principle assumes that certain functional duties cannot be performed by the same person. Economic, managerial and accounting functions should be divided.

Internal monitoring is the activity of assessing the quality of work and the effectiveness of the internal control and audit system.

Світлана БОДЗІНСЬКА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Марія ПРОДАН

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Країни Європейського Союзу є провідними в галузі економіки, наукової діяльності та виробництва, а доходи європейських компаній досягають значних обсягів. На зламі століть, Німеччина входила до трійки лідерів світової індустрії, займаючи третю позицію за об'ємами промислового виробництва після Сполучених Штатів Америки та Японії. У рейтингу країн за величиною валового національного продукту Німеччина також утримувала третє місце, поступаючись американській та японській економікам.

Починаючи з 2018 року галузь бухгалтерського обліку, документоведення та аудиту в

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Німеччині займає лідируюче місце серед усіх європейських країн. Станом на початок 2023 року ця німецька галузь посідає перше місце серед країн ЄС і оцінюється у розмірі 42,9 мільярда євро. На рисунку 2.1 подано показники доходу галузі обліку, документоведення та аудиту країнами Європейського Союзу за даними світової аналітичної компанії IBISWorld [1]. Лідируюче місце належить Німеччині, слідом за нею в рейтингу знаходиться Франція, проте доходи її облікових та аудиторських компаній менші від Німеччини більше як вдвічі. Італія знаходиться на третій позиції, її дохід досліджуваної галузі становить приблизно на рівні з Францією 17,4 млрд євро.

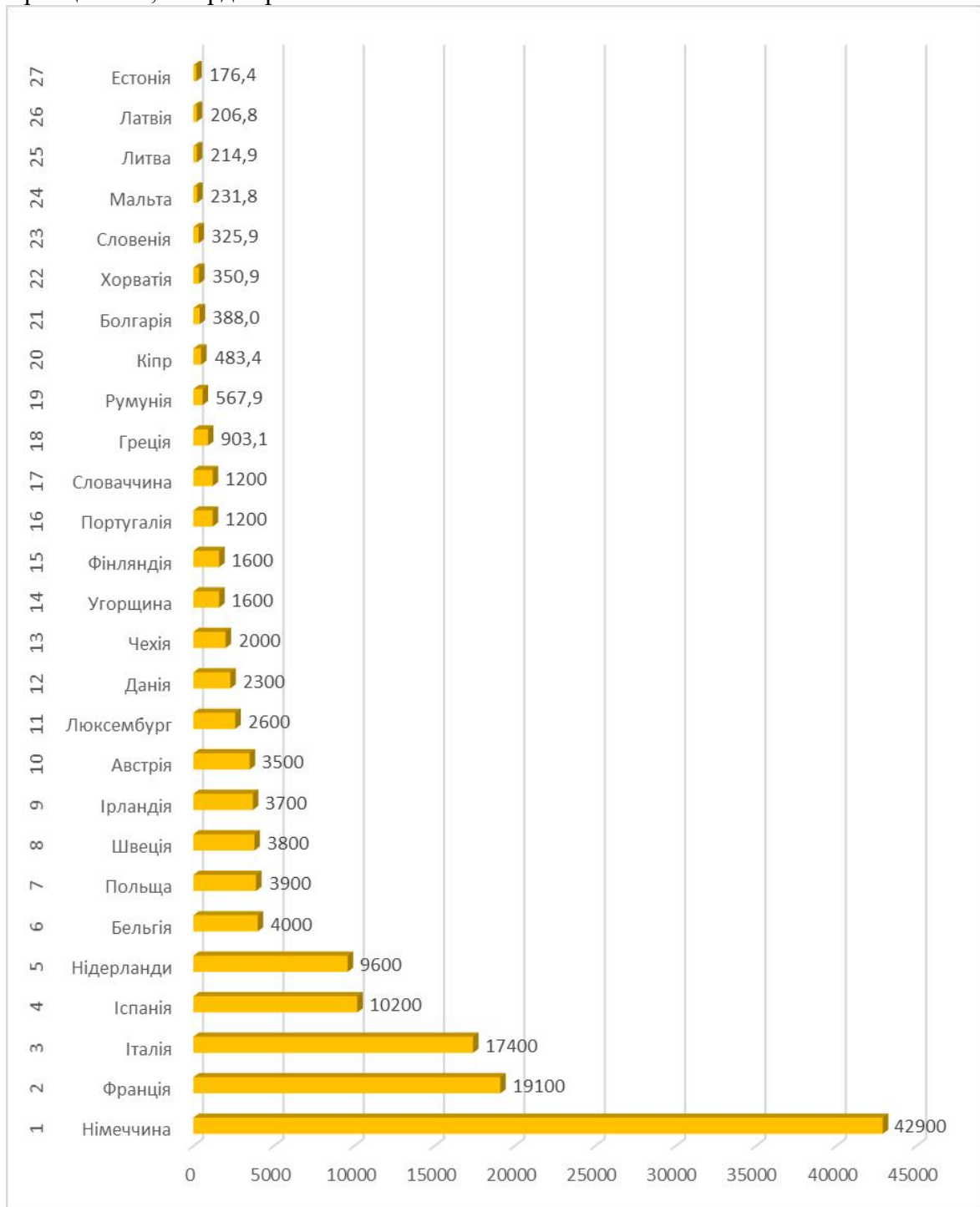

Рис. 1. Показники доходу галузі бухгалтерського обліку, документоведення та аудиту на початок 2023 року в країнах Європейського Союзу, млн грн

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Іспанія та Нідерланди займають четверту та п'яту позиції в рейтингу та отримали дохід в галузі обліку, документоведення та аудиту 10,2 і 9,6 млрд євро відповідно, що менше від Німеччини в чотири рази. Досліджуючи доходи в досліджуваній галузі країн ЄС варто зазначити, що найменшими є в Естонії, Латвії, Литві, Мальті, Словенії, Хорватії та Болгарії. Їх показники становлять приблизно від 176,4 млн євро до 388,0 млн євро, що приблизно у 200 разів менше від Німеччини. Такі дані свідчать про значний розвиток держави в галузі обліку, документоведення та аудиту. Це свідчить про значну розбіжність між розвитком досліджуваної галузі країн ЄС.

На рисунку 2 подано географічне розташування країн з виокремленням насиченістю кольору найбільш дохідні країни в галузі обліку, документоведення та аудиту.

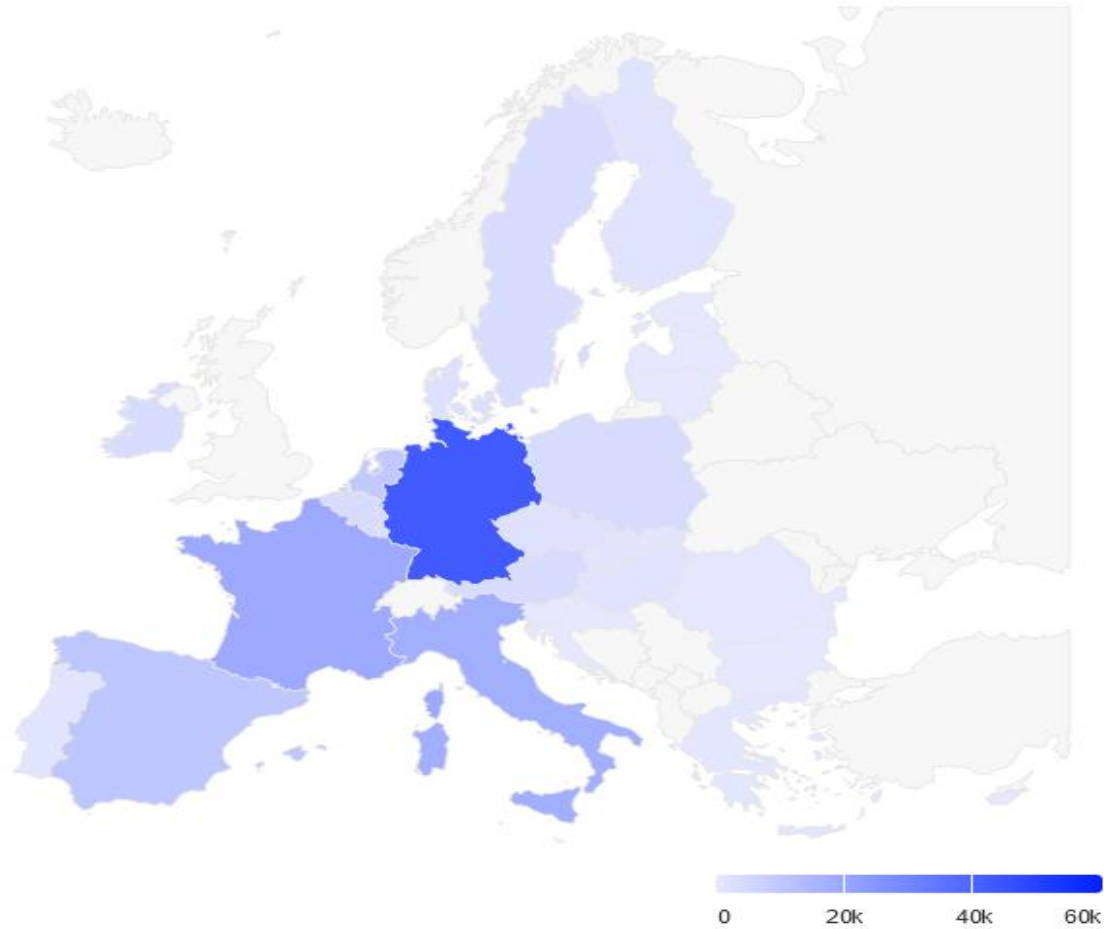

Рис. 2. Географічне розташування країн ЄС за розмірами доходів галузі

У Німеччині галузь бухгалтерського обліку, документоведення та аудиту за величиною посідає 48 місце серед 421 галузей представлених в державі. Така позиція залишається незмінною уже протягом п'яти років, показуючи свій значний обсяг доходів. В результаті аудиторської діяльності користувачі мають змогу отримати інформацію про фінансові показники, здійснити їх порівняння, проаналізувати фінансові дані в галузі, здійснити оцінку ризиків, визначити тенденції та аномалії в діяльності шляхом співставлення з галузевими даними, отримати інформацію про прогностні дані шляхом виявлення тенденцій розвитку та здійснити ґрунтовний аналіз даних.

У європейській практиці ця галузь включає діяльність аудиторів або аудиторських компаній, сертифікованих аудиторів відокремлено або в складі аудиторських компаній, податкових агентів, податкових консультантів і надавачів бухгалтерських послуг. Аудитори надають ряд послуг а саме:

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

- податкові консультації;
- бухгалтерські послуги;
- аудит та пов'язані з ним послуги;
- інші консультаційні послуги [2; 3].

На європейському ринку простежується доволі стабільна ситуація. Обсяги галузі аудиту й обліку увесь час мають додатну динаміку з незначним відхиленням. За прогнозними даними Європейський ринок матиме стабільну тенденцію щорічного приросту приблизно на 2,5 %. Найбільш ефективними роками були 2010 і 2016, що пов'язано з рядом факторів, а саме вдосконаленням законодавчого регулювання, збільшенням кількості країн-членів співтовариства, розвиток бізнес-структур та ніше.

Список використаних джерел:

1. Accounting, Bookkeeping & Auditing Industry Statistics 2009–2028. URL: <https://www.ibisworld.com/germany/industry-statistics/accounting-bookkeeping-auditing/952/>
2. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 370 с.
3. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2016. 360 с.

Світлана БОДЗІНСЬКА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НІМЕЧЧИНІ

Протягом останніх років законодавча база та організація ведення аудиторської діяльності зазнали значного вдосконалення. Країни-члени Європейського Союзу були зобов'язані до 17 червня 2016 року реалізувати європейський пакет реформ аудиту у своє національне законодавство, що включає Директиву 2014/56/EU щодо обов'язкового аудиту річної звітності та консолідованої звітності. Водночас набув чинності Регламент ЄС № 537/2014 про особливі вимоги щодо обов'язкового аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес. Регламент є прямо застосовним законом у всіх державах-членах ЄС і замінює будь-який національний закон з тієї самої теми. Директива вимагає, щоб аудитори та аудиторські фірми в державах-членах застосовували міжнародні стандарти аудиту, прийняті Комісією ЄС, які, як зазначено в Директиві, означають МСА, ISQC 1 («Контроль якості для фірм, що здійснюють аудити та огляди фінансової звітності та іншої гарантії та пов'язані з ними послуги») [3] та інші пов'язані стандарти, видані Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (IAASB). Хоча парламент Німеччини прийняв реформи аудиту ЄС 10 березня 2016 року, Комісія ЄС ще не прийняла МСА.

Німеччина не розширила значення МСА за межі визначення Директиви, яке включає

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

компанії, зареєстровані на регульованому ринку ЄС, кредитні установи, страхові компанії та інші організації, які держава-член може визначити як такі, що становлять суспільний інтерес.

Основний закон, що регулює аудиторську діяльність *Wirtschaftsprüferordnung* [2] має певну структуру, яка подана на рисунку 1. На цьому рисунку подано характеристику закону за частинами та виокремлено перелік параграфів.

Частина 1	Загальні положення (§§ 1-4b)
Частина 2	Вимоги до професійної діяльності (§§ 5-42) Розділ перший. Допуск до професійного іспиту §§ 5-11a Розділ другий. Професійний іспит §§ 12-14c Розділ третій. Присвоєння §§ 15-24 Розділ четвертий. (Скасовано) Розділ п'ятий. Аудиторські фірми §§ 27-36 Розділ шостий. Загальні положення адміністративної процедури § 36a Розділ сьомий. Державний реєстр §§ 37-40a Розділ восьмий. Процедури адміністративного суду §§ 41-42
Частина 3	Права та обов'язки аудиторів (§§ 43-56)
Частина 4	Організація професії (§§ 57-61)
Частина 5	Дисциплінарний нагляд (§§ 61a-71)
Частина 6	Професійна юрисдикція (§§ 71a-127) Розділ перший. Заходи професійної юрисдикції щодо порушення обов'язків §§ 67-71 Розділ другий. Суди §§ 72-80 Розділ третій. Регламент §§ 81-121 Розділ четвертий. Витрати на професійні дисциплінарні провадження та провадження у зв'язку із заявами про винесення рішень Дисциплінарного суду щодо догани. Притягнення до дисциплінарної відповідальності та судові витрати. §§ 122-126a Розділ п'ятий. Застосовні положення § 127
Частина 7	Присяжні аудитори та бухгалтерські фірми (§§ 128 - 130)
Частина 8	Аудиторські фірми ЄС (§§ 131 - 131f)
Частина 9	Тест на отримання кваліфікації аудитора (§§ 131g - 131n)
Частина 10	Положення про кримінальну відповідальність та штрафи (§§ 132 - 133e)
Частина 11	Перехідні та прикінцеві положення (§§ 134 - 141)

Рис. 1. Структура закону про аудит в Німеччині

Цей закон складається з одинадцяти розділів, зокрема у першому розділі розповідаються загальні положення про аудиторів та аудиторську діяльність. Згідно закону аудитори – це люди, які публічно призначаються такими. Для призначення необхідно

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

підтвердження особистої та професійної придатності в процесі вступу та державного іспиту. Аудитор є позаштатною професією, а його діяльність не є бізнесом. Аудиторські фірми потребують визнання. Для визнання потрібен доказ того, що компанією відповідально керують аудитори.

Друга частина закону WPO називається «Вимоги до професійної діяльності» і складається з 38 параграфів. Ця частина закону є найбільшою та складається з восьми розділів про особливості отримання атестату аудитора, допуск до професійного іспиту, особливості складання професійного іспиту, присвоєння атестату аудитора, особливості діяльності аудиторських фірм, загальні положення адміністративної процедури, державний реєстр аудиторів, процедури адміністративного суду.

Третя частина «Права та обов'язки аудиторів» складається з чотирнадцяти параграфів. Аудитори повинні виконувати свою професію незалежно, сумлінно, конфіденційно та під свою власну відповідальність. Вони повинні поводитися неупереджено, особливо під час складання аудиторських звітів та експертних висновків.

Четверта частина «Організація професії» складається з п'ятих параграфів. Згідно закону WPO Аудиторська палата виконує покладені на неї законом завдання та зобов'язана захищати професійні інтереси всіх своїх членів і контролювати виконання ними професійних обов'язків.

П'ята частина «Дисциплінарний нагляд» складається з 11 параграфів. Аудиторська палата несе відповідальність за професійний нагляд. Якщо є конкретні ознаки порушення професійних обов'язків, вона розслідує справу та вирішить, чи потрібні заходи професійного нагляду відповідно. Якщо Аудиторська палата має намір припинити провадження, оскільки порушення професійних обов'язків не може бути встановлено або не потребує санкцій, вона повинна спочатку передати справу на розгляд аудиторського наглядового органу.

Шоста частина «Професійна юрисдикція» складається з 57 параграфів. У професійному судочинстві в першій інстанції приймає рішення палата регіонального суду (палата у справах аудиторів), в районі якого розташована палата аудиторів. Аудиторська палата приймає рішення поза основним слуханням у складі трьох членів, включаючи голову. Під час основного слухання він складається з голови та двох професійних членів як засідателів. Аудиторська палата в частині судочинства складатися з трьох суддів, включаючи головуючого суддю та двох професійних членів як засідателів, якщо це є необхідним з огляду на обсяг, складність або особливу важливість справи. Рішення оскарженню не підлягає.

Сьома частина «Присяжні аудитори та бухгалтерські фірми» складається з трьох параграфів. Присяжним аудитором є будь-яка особа, яка визнана або призначена такою відповідно до положень цього закону. Якщо аудитором призначено присяжного бухгалтера, термін дії присяжного бухгалтера закінчується. Бухгалтерські компанії – це компанії, визнані відповідно до положень закону WPO.

Восьма частина «Аудиторські фірми ЄС» складається з двох параграфів. Аудиторська фірма ЄС може проводити аудит під професійною назвою своєї країни відповідно до Комерційного кодексу, якщо партнер з аудиту, відповідальний за відповідний аудит Аудиторська компанія ЄС зобов'язана зареєструватися відповідно до чинного законодавства. Дев'ята частина «Тест на отримання кваліфікації аудитора» складається з двох параграфів. Особа, уповноважена як аудитор у державі-члені або в іншій державі-учасниці Угоди про Європейську економічну зону чи Швейцарії поза сферою дії цього Закону, може, як відступ від положень першого та другого розділів частини другої, бути призначеною аудитором, якщо вона склала іспит на кваліфікацію аудитора.

Десята частина «Положення про кримінальну відповідальність та штрафи» складається з двох параграфів. Згідно закону WPO заборонено використання професійної назви «бухгалтер» або «аудитор» якщо не отримано спеціальну кваліфікацію. Також заборонено

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

використання професійних назв «аудитор» або «присяжний бухгалтер», дозволених законодавством іншої держави без зазначення іншої держави.

Одинадцята частина «Перехідні та прикінцеві положення» складається з восьми параграфів.

Державні аудитори та аудиторські компанії з третіх країн, які не були призначені або визнані відповідно до закону WPO або законодавства іншої держави-члена Європейського Союзу або іншої держави-учасниці Угоди про Європейський економічний простір (аудитори третіх країн і третіх країн аудиторські компанії) зобов'язані дотримуватися положень закону, якщо вони мають намір видати аудиторський звіт для обов'язкової річної фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності компанії, розташованої за межами Європейського Союзу та Європейської економічної зони, чиї цінні папери продаються на регульованому ринку.

Список використаних джерел:

1. Audit: local and global aspects: collective monograph / scientific editorship by Doctor of Economic Sciences, Professor Mykhailo Luchko and Doctor Stanislaw Szminka. Ternopil: WUNU, 2023. 192 p.
2. Wirtschaftsprüferordnung: Закон Німеччини від 05.11.1975 № BGBI. I S. 2803 з поправками від 19.06.2023 URL: <https://dejure.org/gesetze/WPO>
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Київ : «Видавництво Фенікс», 2014. 997 с.

Анна ВАВРИК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Світлана САЧЕНКО

науковий керівник,

кандидат економічних наук, доцент

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АУДИТУ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Інтеграція України до Європейського Союзу, збільшення впливу транснаціональних компаній, концентрація світового капіталу і транснаціоналізація економіки в контексті глобалістичних процесів мають безперечний вплив на збільшення попиту незалежного аудиту, а дослідження організації та регулювання аудиторської діяльності в країнах ЄС набувають все більшої актуальності та потребують ґрунтовного узагальнення.

Питання організації та регулювання аудиторської діяльності в країнах Європи досліджували такі вчені, як: О. Ф. Андросова, Н. В. Антоненко, В. П. Бондар, О. С. Гавриловський, Л. М. Гавриловська, В. Є. Онищенко, В. П. Пантелеєв, О.А. Подолянчук та ін. Аналіз наукових досліджень (табл. 1) дає змогу визначити певні висновки щодо реалій та тенденцій аудиту в країнах Європи.

Так, автор Н. В. Антоненко розглядає стандарти аудиту Європейського Союзу в контексті їх впливу на розвиток аудиту в Україні. При чому метою реформування аудиту повинно стати підвищення якості надання послуг у відповідності до стандартів

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Європейського Союзу, адже це наблизить вітчизняний аудит до вимог міжнародного рівня [2]. О. Ф. Андросова також приділяє увагу стандартизації аудиторської діяльності у країнах ЄС та Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу, однак в основному звертає увагу на Директиву 2006/43/ЄС [1].

О. С. Гавриловський, Л. М. Гавриловська акцентує на потребі в уніфікації міжнародних стандартів та побудові системи аудиту в Європейському Союзі за міжнародними стандартами [4]. В. П. Пантелеєв вказує тенденції щодо організації та регулювання аудиту та варіанти впливу на якість аудиторських послуг через застосування державних та недержавних органів суспільного нагляду. Автор обґрунтовує критичне ставлення до регулювання та організації аудиту в Україні з врахуванням досвіду країн ЄС [7].

Таблиця 1

Узагальнення елементів організації аудиту в деяких країнах Європи та України

Країна	Суб'єкт	Регулюючий орган	Засоби аудиту	Результати аудиту
1	2	3	4	5
Професійна (м'яка) концепція регулювання аудиту				
Велика Британія	Аудитори	Громадська організація дипломованих бухгалтерів; Інститут бухгалтерів-аналітиків	Закон «Про промислово-торговельні компанії»	Аудиторський висновок
Болгарія	Зареєстровані аудитори	Народні Збори Республіки Болгарія; Інститут дипломованих експертів-бухгалтерів (ІДЕБ)	Закон «Про незалежний фінансовий аудит»; Міжнародні стандарти аудиту; Професійно-етичний кодекс ІДЕБ	Аудиторський висновок
Державна (жорстка) концепція регулювання аудиту				
Франція	Аудитори та аудиторські фірми	Національна компанія аудиторів (CNNC) під наглядом Міністерства юстиції Франції; Національна рада Ордену дипломованих бухгалтерів (CNOEC) під наглядом Міністерства економіки і фінансів	Декрет Уряду Франції; постанова Уряду Франції; Комерційний кодекс	Аудиторський висновок

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Німеччина	Аудитори	Федеральне міністерство економіки; Національна Компанія комісарів по рахунках під наглядом Національної Ради; Інститут аудиторів; Аудиторська палата	Закон «Про професійний статут аудиторів»; Комерційний кодекс Німеччини	Аудиторський висновок
Концепція змішаного типу регулювання аудиту				
Литва	Аудитори і внутрішні аудитори	Сейм Литовської Республіки; Інститут бухгалтерського обліку; Литовська асоціація бухгалтерів; Аудиторська палата Литви; Литовська асоціація Внутрішніх аудиторів	Закон «Про аудит Литовської Республіки»; Закон «Про внутрішній контроль і аудит»; Національні стандарти аудиту; Резолюції Міністерства Фінансів	Аудиторський висновок
Молдова	Аудитори і аудиторські організації	Рада з надзору за аудиторською діяльністю при Міністерстві фінансів; Асоціація професійних бухгалтерів і аудиторів Молдови; Асоціація аудиторів і аудиторських організацій	Закон «Про аудиторську діяльність»	Аудиторський висновок
Україна	Аудитори і аудиторські організації	Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю під наглядом Міністерства фінансів України, Аудиторська палата України	Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»	Аудиторський висновок

Проаналізувавши питання організації практичної діяльності аудиту в країнах Європи, можна виокремити дві різні концепції за напрямом регулювання аудиторської діяльності: державну (жорстка модель регулювання), професійну (м'яка модель регулювання) і змішаного типу (притаманна і державна, і професійна). Державна концепція регулювання аудиту більш притаманна у таких країнах, як: Франція, Німеччина, Австрія, Іспанія, Польща та ін. В зазначених країнах аудит забезпечує фінансовий контроль на запит державних органів і є суворо регламентований державними органами влади в контексті виконання

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

контрольної функції за веденням аудиторської діяльності. У країнах з професійною концепцією, зокрема у Великій Британії, Республіці Болгарія, організація, регулювання та контроль за діяльністю аудиторів здійснюється з мінімальним державним регулюванням, а здебільшого відбувається через концепцію професійних організацій.

Такий підхід в мінімізації державного впливу на регулювання організації аудиту в розвинених країнах обґрунтовується високим рівнем професійної відповідальності аудиторів, відповідає високим етичним стандартам аудиторів та служінню суспільним інтересам своєї країни. Як висновок, можна зазначити, що мінімальна потреба в державному регулюванні зазвичай виникає, коли галузь саморегулюється достатньо, щоб дотримуватись стандартів контролю якості аудиту та може уникати відповідних ризиків. Встановлення балансу між ринковими, саморегулятивними та правовими механізмами сприяння якості аудиту є важливим завданням для України.

Список використаних джерел:

1. Андросова О.Ф., Аркатова Ю.В. Стандартизація аудиторської діяльності в країнах ЄС та Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 256-259.
2. Антоненко Н.В., Хоменко В.С. Розвиток аудиту в Україні до стандартів Європейського Союзу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 342-346.
3. Бондар В.П. Системи організації та регулювання аудиторської діяльності країн світу. Міжнародний збірник наукових праць. Вип. 2 (11). С. 5-20. URL : <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/67215/62867>
4. Гавриловський О. С., Гавриловська Л. М. Регулювання аудиту в країнах ЄС та перспективи його розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15. Част. 1. С. 68-71. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/15_1_2017ua/17.pdf
5. Гноєва І. М., Волочай М. О. Регулювання аудиторської діяльності в Україні та у зарубіжних країнах : Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 25 листопада 2014 р., м. Мукачеве. 354 с. (С. 203-205) URL : <http://dspace.smsu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/220/1/010%20Akt.%20problemu%20obl.%202014.pdf#page=203>
6. Онищенко В.Є., Головченко Є.Ю. Особливості ведення аудиторської діяльності у Франції: адаптація французького досвіду до умов вітчизняної економіки. *Держава та регіони*. 2018 р. № 6 (105). С. 115-119. URL : http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2018/6_2018/19.pdf
7. Пантелеєв В.П. Консолідація інформації зрегулювання аудиту, організації і методики аудиту в країнах ЄС. *ECONOMICS: time realities*. 2020. № 1(47). С. 91-113. URL : <https://economics.net.ua/en/files/archive/2020/No1/91.pdf>
8. Подолянчук О.А. Державне регулювання аудиторської діяльності та незалежного аудиту в Україні : колективна монографія «Історико-теоретичні аспекти розвитку обліку, контролю і аналізу в Україні та світі» / за ред. Л.В. Гуцаленко. Вінниця: 2015. 266 с. (С. 46-64) URL : <http://repository.vsau.org/getfile.php/9311.pdf>

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Анна ВАВРИК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Світлана САЧЕНКО

науковий керівник,

кандидат економічних наук, доцент

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ПРЕДМЕТНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК АУДИТУ

Для того, щоб зробити ґрунтовне дослідження змісту аудиту та предмету аудиторської діяльності, необхідно визначити його цілі та функціональність. В контексті сьогоденних викликів у науковій літературі спостерігається процес означення нових завдань та функцій аудиту. Спостерігається тенденція збільшення позазвітних завдань і цілей аудиту через формування нових видів аудиторських послуг за Міжнародними стандартами аудиту (МСА) [4] та зі сторони Міжнародної федерації бухгалтерів. О. Ю. Редько, узагальнюючи сучасні підходи до визначення аудиту, стверджує, що: «предмет уваги аудиторів розширює класичні межі за фінансову звітність на загальну фінансову і нефінансову інформацію. Аудитори все частіше надають супутні послуги так званих спеціальних сфер» [5].

При вивченні предметно-функціональний зміст аудиту, В. М. Жук зазначає, що: «функція – це вищий вияв якісних властивостей «об'єкта» у певній системі суспільних відносин» [1]. Якщо розглядати визначення аудиту в Концептуальній основі якості аудиту, то спостерігається повна відповідність на означення його функціональності: «аудит – це діяльність в інтересах суспільства, яка повинна виконуватись відповідно кваліфікованими особами, які працюють в належному середовищі» [3]. Крім того, у п. 9 Кодексу етики професійних бухгалтерів [2] відзначено, що інститут аудиту несе відповідальність перед громадськістю.

У класичній теорії аудиту більше уваги приділяється сервісно-управлінській функціональності. Для розвитку функціональності в суспільних інтересах сучасності доцільно розглянути інституційну теорію аудиту (рис. 1.2). яка побудована на взаємодії функціональних потреб (зовнішніх викликів) і функціональних можливостях (внутрішніх можливостях).

Таким чином, представлена на рис. 1.2. модель предметно-функціонального розвитку аудиту демонструє його розвиток через функціональні можливості і затребуваність. Базою аудиту є її «класична» сервісно-оціночна затребуваність, яка направлена на забезпечення споживачів аудиту інформаційних, контрольних, безпекових функцій, і по мірі становлення аудиту – розширюється консалтинговими, аналітичними, біхевіористичними й іншими функціями.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

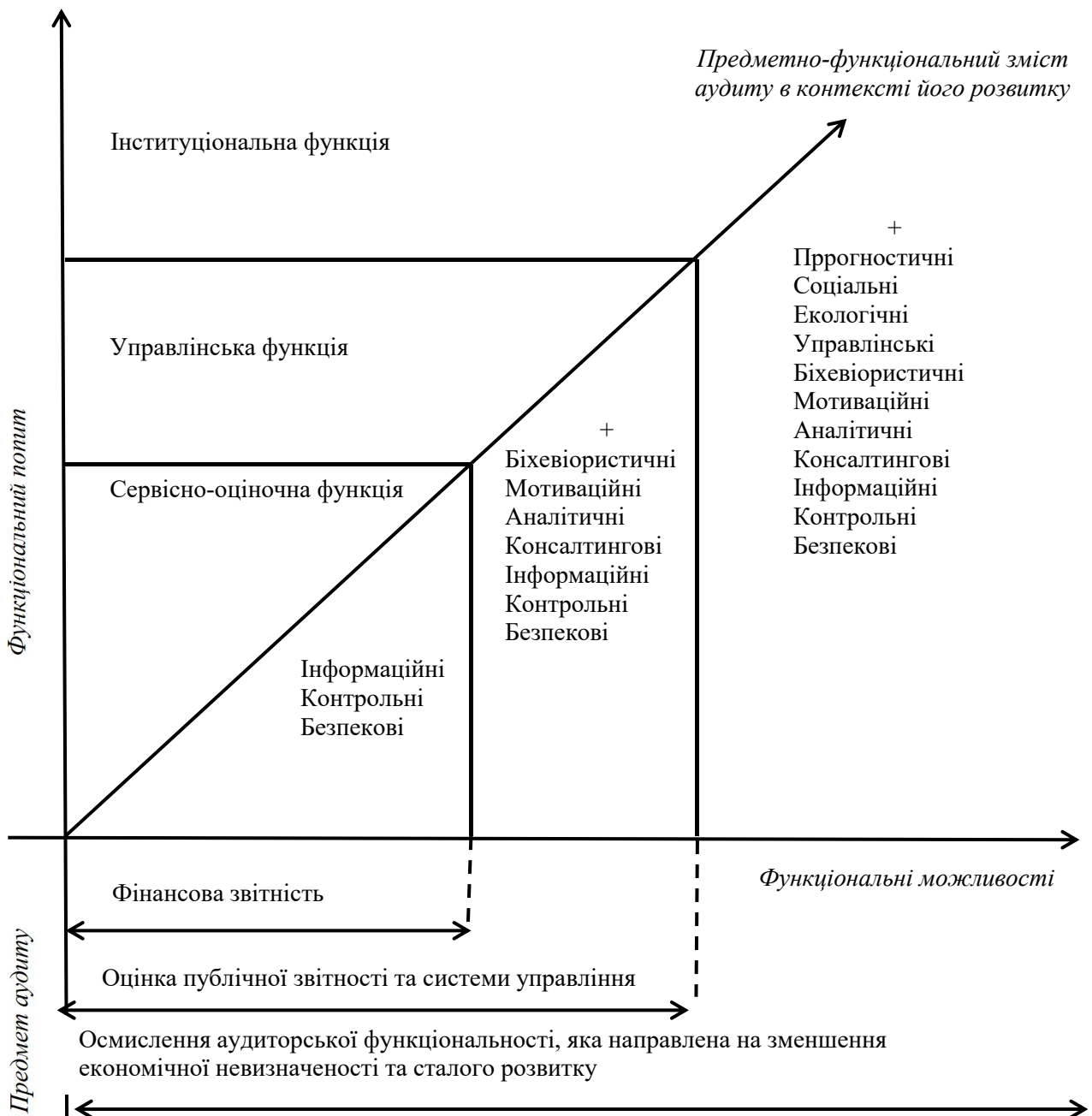

Рисунок 1.2. Модель предметно-функціонального розвитку аудиту*

*Розроблена автором на основі представленої В. М. Жуком Моделі предметно-функціонального розвитку в інституціональній парадигмі аудиту [23]

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Отже, нові функції аудиту, які формують і нові об'єкти, визначаються роллю аудиту в сучасному соціально-економічному просторі та його інституційними факторами (формування суспільного запиту на IT-аудиторів, аудиторів-аналітиків тощо).

Список використаних джерел:

1. Жук В., Мельник К. Предмет аудиту: вдосконалення методології пізнання. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 4. С. 150-168. URL : <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1192/1297>
2. Кодекс етики професійних бухгалтерів URL: <http://www.ifac.org/Ethics/index.html>
3. Концептуальна основа якості аудиту: ключові елементи, що створюють середовище для якості аудиту : Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. – видання 2016-2017 рр. Ч. 3. 73 с. URL: https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu?fbclid=IwAR3PCFlqK2h2JWyybx2-JJ9vO4QSapwhA_FghfUYeBhHzZDfoDiXZn5NzKI
4. Міжнародні стандарти аудиту : Міністерство фінансів України URL : <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu>
5. Редько О. Ю. Аудит в Україні. Морфологія : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство». 2008. 493 с.

Тарас ВЕПРИК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У СИСТЕМІ
ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Двадцять століття майже нічого не знало про фінансовий моніторинг. Навіть навпаки: світ намагався всяко приховати інформацію, що стосувалася фінансової звітності.

Термін «фінансовий моніторинг» з'явився в Україні на початку цього століття з прийняттям 28 листопада 2002 року Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму». Цей закон став наріжним каменем у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Поштовхом цьому було включення України у вересні 2001 року на Пленарному засіданні FATF до переліку країн, які не співпрацюють у сфері запобігання відмиванню коштів, так званого «чорного списку», та введення економічних санкцій, які стосувалися, банківської сфери та сфери фінансових послуг.

Спробуємо детально розглянути сучасне трактування поняття фінансового моніторингу.

О. О. Балантуца, визначає фінансовий моніторинг як «специфічну форму фінансового контролю, яку здійснюють уповноважені державні органи в сфері фінансового контролю та суб'єкти первинного фінансового моніторингу з метою виявлення операцій, пов'язаних з відмиванням коштів» [1, с. 36].

І. І. Рекулєнко та Ж. О. Кобець також поділяють схожу думку щодо сутності фінансового моніторингу, описуючи його як «форму фінансового контролю, спрямовану на виявлення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням)

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

доходів, одержаних злочинним шляхом» [6, с. 105]. Варто зазначити, що фінансовий моніторинг здійснюється шляхом спостереження та верифікації.

Згідно з Л. Г. Ловінською, «фінансовий моніторинг має певні схожості з концепцією фінансового контролю, але він є більш широким, оскільки передбачає безперервне спостереження, що дозволяє передбачати ризики відмивання грошей» [5, с. 50].

Т. О. Часова вважає, що «фінансовий моніторинг є публічним обов'язком держави, спрямованим на створення та підтримку організаційно-правового механізму, який дозволяє виявляти фінансові операції підозрілого характеру, здійснювати комплексний аналіз отриманої інформації та, за потреби, інформувати правоохоронні органи з метою зменшення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [9].

О. О. Куришко підтримує погляд, що «успішна протидія відмиванню грошей, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, що є важливим для збереження інтегритету фінансової системи України, залежить від тісної співпраці Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами та органами, відповідальними за контроль дотримання законодавства. Крім того, важливо встановити ефективну взаємодію з правоохоронними органами інших країн з метою запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і боротьби з фінансуванням тероризму» [4, с. 267].

Отже, основна мета фінансового моніторингу полягає у запобіганні легалізації (відмиванню) злочинних доходів і боротьбі з фінансуванням тероризму.

У праці Е.С. Дмитренка фінансовий моніторинг розглядається як нова, специфічна форма контролю, що включає комплекс організаційно-правових, інформаційних, кадрових та інших заходів, які здійснюють уповноважені суб'єкти з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів або фінансуванню тероризму [2, с. 44].

Вчена вказує на існування нормативних та організаційних факторів, які значно ускладнюють ефективне використання цього інструменту. Однак недосконале законодавство та неефективний механізм фінансового моніторингу не повністю сприяють зменшенню конфіденційності легалізації злочинних доходів.

Питання використання фінансового моніторингу потребує належного нормативно-правового регулювання. А.А. Хмелюк зазначає, що необхідно теоретично проаналізувати процес формування системи державного фінансового контролю в цілому, а також теоретичні підходи до фінансового моніторингу зокрема, з метою узагальнення сутності такої системи і обґрунтування взаємозв'язків між всіма її компонентами. Цей аналіз має враховувати світовий досвід і мати практичну спрямованість для його використання в контрольній діяльності. [8, с. 175].

М. В. Дубина, визначає фінансовий моніторинг як важливу складову розвитку ринку фінансових послуг і загалом фінансової системи будь-якої країни, де спостерігається постійний рух фінансових операцій. Це явище з'явилося як реакція на процеси відмивання коштів, що надходять з незаконної діяльності, таких як операції у сфері наркоторгівлі, работоргівлі, міжнародного тероризму тощо [8].

Дослідження М. В. Дубини залишається актуальним і в наш час, особливо з урахуванням прийняття Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення».

Таким чином, можна зробити висновок, що в сучасній науковій літературі існує два підходи до визначення поняття фінансового моніторингу. Перший підхід розглядає фінансовий моніторинг як особливу форму фінансового контролю. Другий підхід вбачає його як систему постійного моніторингу фінансових операцій, що допомагає виявляти ризики, пов'язані з відмиванням грошей.

У нашому дослідженні фінансовий моніторинг буде розглядатися як комплекс заходів первинного та державного фінансового моніторингу, спрямованих на запобігання, виявлення

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

та недопущення відмивання коштів та фінансування тероризму.

Варто також уточнити, що ми розуміємо під відмиванням грошей. Більшість сучасних визначень вказують на те, що відмивання грошей – це «процес», «дії» або «фінансові операції» [7, с. 43-44]. На нашу думку, найбільш доцільно згодитися з тим, що це дійсно процес, оскільки сам процес відмивання протікає динамічно і має кілька етапів або фаз. Тому вважаємо, що відмивання грошей – це процес, у якому фінансові операції здійснюються з метою умисного приховування походження грошей, майна або інших цінностей, які були незаконно набуті і їм надається законна форма.

На основі цього можна виділити такі характеристики, що вказують на сутність фінансового моніторингу:

– Контроль і виявлення фінансових операцій: Фінансовий моніторинг передбачає систему заходів, спрямованих на контроль і виявлення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом.

– Запобігання легалізації злочинних доходів: Основна мета фінансового моніторингу полягає в запобіганні легалізації злочинних доходів, тобто уникненні трансформації незаконно набутих коштів у легальні фінансові потоки.

– Утруднення конфіденційності: Фінансовий моніторинг спрямований на утруднення збереження конфіденційності фінансових операцій, які можуть мати зв'язок зі злочинними діями.

– Взаємодія з правоохоронними органами: Фінансовий моніторинг вимагає активної взаємодії з правоохоронними органами та органами, що контролюють дотримання законодавства, з метою забезпечення ефективної боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом.

– Аналіз та інформування: Фінансовий моніторинг включає комплексний аналіз отриманої інформації і, в необхідних випадках, інформування правоохоронних органів про підозрілі фінансові операції [5, с. 51-52].

Слід відмітити, що поняття «фінансовий моніторинг» також відображено у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року. В цьому законі фінансовий моніторинг розглядається як комплекс заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу з метою попередження та запобігання відмиванню грошей, і включає в себе державний та первинний фінансовий контроль. З цього визначення випливає, що система фінансового моніторингу в Україні має два рівні – державний та первинний рівень.

Державний фінансовий моніторинг передбачає реалізацію заходів, проведених суб'єктами державного фінансового моніторингу з метою запобігання та протидії відмиванню коштів (ВК) та фінансуванню тероризму (ФТ). Первинний моніторинг, зі свого боку, охоплює заходи, проведені суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Державний фінансовий моніторинг може здійснюватись спеціально уповноваженим органом та іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу [10].

Узагальнюючи, можемо сказати, що фінансовий моніторинг є важливою складовою системи фінансового контролю. Він сприяє виявленню та запобіганню незаконним фінансовим операціям, протидіє легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення.

Список використаних джерел

1. Балануца О.О. Роль і місце фінансового моніторингу в Україні як основоположного чинника ефективної боротьби держави з легалізацією (відмиванням коштів) та фінансуванням тероризму. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби. 2011. № 1. С. 35–42.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

2. Дмитренко Е.С. Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального кодексу України. Науковий часопис Національної академії прокуратури. 2014. № 1. С. 43–50.
3. Дубина М.В. Дослідження змісту дефініції «фінансовий моніторинг». Науковий журнал «Проблеми і перспективи економіки та управління». URL: <https://ppeu.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=102>.
4. Куришко О. О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 1. С. 267-275.
5. Ловінська Л. Г. Розвиток фінансового моніторингу як науки в контексті євроінтеграції України. Фінанси України. 2022. № 11. С. 49-63.
6. Рекуненко І. І., Кобець Ж. О., Швидько І. О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. 2020. № 1. С. 104-117.
7. Хмелюк А. Роль фінансового моніторингу в системі фінансового контролю. Схід. 2014. № 6. С. 42-46.
8. Хмелюк А.А. Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в Україні. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2014. № 1 (64). С. 174–180.
9. Часова Т. О. Використання фінансового моніторингу під час розслідування злочинів у сфері економіки. Часопис Київського університету права. 2020. Вип. 2. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/447/422/>.
10. Siurkalo B., Place of financial monitoring in the system of financial management. 2021. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12170/4/Place%20financial%20monitoring%20system%20of%20financial%20management.pdf>

Тарас ВЕПРИК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Володимир БЛЯСК

аспірант

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Україна, залучившись до процесу глобалізації, зіткнулась з рядом проблем, таких як нелегальний сектор економіки, фінансовий тероризм та легалізація (відмивання) незаконних доходів.

Існує ряд проблем, які необхідно вирішити для створення ефективної системи фінансового моніторингу. І. М. Копиця до загальнодержавних проблем відносить такі:

1. Відсутність узгоджених нормативних визначень таких понять, як «легалізація»

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

(чи «відмивання»), «незаконний дохід», «злочинний дохід» та багатьох інших.

2. Відсутність узгоджених процедур попередження, розслідування та покарання за злочини, пов'язані з фінансовим моніторингом.

3. Відсутність ефективної та стабільної системи підготовки фахівців, які володіють технологіями розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) незаконних доходів, включаючи навички пошуку та ідентифікації коштів, розташованих в офшорних зонах.

4. Обмежена можливість обміну інформацією з міжнародними правоохоронними органами та Інтерполом, а також недостатня практика спостереження за сумнівними фінансовими операціями.

5. Невідповідність чинних законодавчих та нормативно-правових актів, спрямованих на зміну процедур фінансового моніторингу в державних органах та суб'єктах первинного фінансового моніторингу, рекомендаціям Фінансової діяльності з метою запобігання відмиванню коштів (FATF) [2].

Кожного року обсяг «тіньового капіталу» зростає. Тому вкрай важливо прийняти всі необхідні заходи для запобігання поширенню легалізації незаконних доходів та розвитку нелегального сектору економіки. Особливої актуальності таке запобігання набуває під час воєнного стану та необхідності консолідації суспільством та державною коштів для боротьби з агресором.

Ключовим фактором у розвитку фінансового моніторингу в Україні є діяльність Державної служби фінансового моніторингу. Ця служба виконує важливі функції підрозділу фінансової розвідки та є національним центром для отримання, аналізу та обробки інформації про підозрілі фінансові операції [8, с. 135].

Одним з основних завдань Державної служби фінансового моніторингу є виявлення та запобігання відмиванню грошей, яке є серйозною загрозою для фінансової системи. Вона займається збором і аналізом інформації про незаконне походження коштів, розпізнаванням та відстеженням фінансових операцій, пов'язаних зі злочинними діями. Це допомагає виявити предикатні злочини, які є початковими джерелами незаконних коштів [9, с. 35].

Крім того, Державна служба фінансового моніторингу відіграє важливу роль у боротьбі з фінансуванням тероризму. Вона активно співпрацює з іншими національними та міжнародними органами, обмінюючись інформацією та здійснюючи координацію заходів для виявлення та припинення фінансування терористичних організацій.

Також Державна служба фінансового моніторингу займається аналізом інформації про розповсюдження зброї масового знищення. Це включає виявлення фінансових операцій, пов'язаних з закупівлею та транзитом такої зброї, а також сприянням у попередженні та припиненні її поширення [7, с. 44].

Державна служба фінансового моніторингу є ключовим органом у національній системі боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Важливо відзначити, що подібні організації функціонують у понад 180 країнах і називаються Фінансовими розвідувальними одиницями (Financial Intelligence Unit) [5, с. 112].

Перш ніж визначати стратегічні напрями фінансового моніторингу в Україні, слід проаналізувати міжнародний досвід, оскільки важливо встановити співпрацю з міжнародними інституціями та іноземними партнерами, які вже успішно борються з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Упродовж 2022 року Державний фінансовий моніторинг активно співпрацював з провідними міжнародними організаціями та установами, що спеціалізуються у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Серед цих організацій можна відзначити: Спеціальна група з фінансових заходів з відмивання грошей (FATF); Комітет Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму (MONEYVAL); Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки світу; Рада Європи; Управління ООН з

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

наркотиків і злочинності (UNODC); Світовий банк; Міжнародний Валютний Фонд; Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ); Проект Антикорупційної ініціативи ЄС в Україні (EUACI); Організація демократії та економічного розвитку (ГУАМ); інші міжнародні організації [3, с. 59].

У 2022 році, представники Державної служби фінансового моніторингу активно розповсюджували український досвід у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, а також зміцнювали свою участь у міжнародних семінарах, які проводили провідні міжнародні організації [3, с. 59].

Крім того, Державний фінансовий моніторинг здійснює міжвідомчу співпрацю та укладає міжнародні угоди (Меморандуми про взаєморозуміння) з фінансовими розвідками інших країн. Протягом періоду з 2012 по 2022 роки було підписано 79 таких меморандумів. У 2022 році також проводилися переговори з фінансовими розвідками Королівства Саудівська Аравія, Туркменістану, Мальти та Святого Престолу/Держави Ватикану з метою підписання Меморандуму про взаєморозуміння та узгодження проектів меморандумів на національному рівні [4].

Отже, Державний фінансовий моніторинг забезпечує активну взаємодію та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, які зосереджені на протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

У 2022 році Державний фінансовий моніторинг співпрацював із 91 фінансовою розвідкою для забезпечення взаємодії та обміну інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями [3, с. 60].

Ба більше, у 2022 році Державний фінансовий моніторинг надіслав 328 запитів до 59 фінансових розвідок іноземних держав та отримав 367 відповідей від 55 фінансових розвідок іноземних держав. Крім того, Державний фінансовий моніторинг отримав 338 запитів від 53 фінансових розвідок і надав 410 відповідей 55 іноземним фінансовим розвідкам [4].

Так, у 2022 році найбільш активний обмін інформацією щодо відправлення запитів здійснювали: ПФР Чеської Республіки (31 запит); ПФР Польщі (25 запитів); ПФР Латвії (24 запити); ПФР Швейцарії (22 запити); ПФР Кіпру (20 запитів).

До того ж, у 2020 році більшість запитів ДСФМ було отримано від: ПФР Латвії (66); ПФР Польщі (34); ПФР Словаччини (22); ПФР Люксембургу (20); ПФР Литви (20) [1, с. 97-98].

Отже, розглядаючи співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України з міжнародними партнерами, варто зазначити, що ця служба визначила конкретні кроки для подальшого розвитку фінансового моніторингу. У звіті цього регулятора за 2022 рік було визначено ключові стратегічні напрямки розвитку фінансового моніторингу в Україні, спрямовані на досягнення стратегічних цілей. Серед таких цілей у звіті зазначено:

- проведення аналізу фінансових операцій, співпраця, взаємодія та інформаційний обмін з правоохоронними, розвідувальними та іншими державними органами;
- забезпечення вжиття організаційних та практичних заходів міжнародного характеру у співпраці із зацікавленими державними установами;
- удосконалення міжвідомчої взаємодії між органами державної влади – учасниками національної системи ПВК/ФТ та надання методологічної, методичної та іншої допомоги СПФМ
- оперативне відпрацювання проектів законів та інших нормативно-правових актів, які стосуються функціонування системи фінансового моніторингу та її суб'єктів
- забезпечення функціонування та розвитку ІСФМ. [6]

Вважаємо, до заявлених стратегічних цілей слід додати ще одну – поширення фінансових знань щодо легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Популяризація таких знань сприятиме підвищенню рівня фінансової грамотності в

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

сучасному українському суспільстві та допоможе первинним суб'єктам фінансового моніторингу виявляти підозрілі фінансові операції. Це, в свою чергу, призведе до збільшення кількості повідомлень, що надсилаються на головний сервер – Держфінмоніторинг України.

Таким чином, розвиток фінансового моніторингу в Україні є стратегічно важливим завданням, яке вимагає системного підходу, поліпшення законодавства, впровадження сучасних технологій та активної співпраці з міжнародними партнерами.

Лише шляхом постійного вдосконалення фінансового моніторингу можна забезпечити ефективну боротьбу з фінансовою злочинністю, зміцнення, прозорості та надійності фінансової системи в Україні. Відтак, можемо висувати, що проблеми та перспективи розвитку фінансового моніторингу в Україні взаємопов'язані, а їх вирішення вимагає комплексного підходу.

Список використаних джерел

11. Абесінова О. К. Зарубіжний досвід організації фінансового моніторингу. Наукові праці НДФІ. 2021. Вип. 4. С. 94-105.
12. Копиця І. М. Проблеми та шляхи вдосконалення системи фінансового моніторингу в банківській установі. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1858/1/270.pdf>.
13. Ловінська Л. Г. Розвиток фінансового моніторингу як науки в контексті євроінтеграції України. Фінанси України. 2022. № 11. С. 49-63.
14. Офіційний інтернет-сайт Державної служби фінансового моніторингу. URL: <http://www.sdfm.gov.ua>.
15. Рекуненко І. І., Кобець Ж. О., Швидько І. О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. 2020. № 1. С. 104-117.
16. Річний звіт Держфінмоніторингу за 2022 рік: URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf>
17. Хмелюк А. Роль фінансового моніторингу в системі фінансового контролю. Схід. 2014. № 6. С. 42-46.
18. Шестерняк М. М. Контроль як функція управління. Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 30 жовтня 2020 р.). Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 134-137. URL: <https://bit.ly/3sNVLeT>
19. Pushak Y. The essence of the financial monitoring concept of in the context of national security ensuring. Herald of economic science of Ukraine. 2021. № 2 (41). P. 197-203.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Марія ШЕСТЕРНЯК

*кандидат економічних наук
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту*

Софія БОБК

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
Тернопіль, Україна*

**ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ В СВІТІ**

Питання глобальної інституціоналізації розвитку державного фінансового контролю та ролі міжнародних організацій у цьому процесі є важливим та актуальним для вивчення. Регламентуючі та стандартизуючі функції міжнародних організацій допомагають у встановленні загальноприйнятих стандартів та норм для фінансового контролю, що забезпечує відкритість, прозорість та ефективність використання бюджетних коштів. Це, в свою чергу, сприяє вдосконаленню фіскальної взаємодії між різними країнами, оскільки вони можуть використовувати спільні стандарти та методи аудиту для спільного контролю над витратами та ефективністю управління фінансами. Завдяки міжнародній співпраці та інституціоналізації, країни можуть обмінюватися досвідом та найкращими практиками у сфері фінансового контролю, що сприяє підвищенню якості управління фінансами та сприяє сталому розвитку.

У період глобалізації фінансової системи політика держави повинна бути адаптована до глобальних реалій та враховувати досягнення людства. Оскільки фінансова система стала вкрай складною і взаємопов'язаною на міжнародному рівні, важливо, щоб держави були готові максимально швидко реагувати на зміни, які відбуваються в глобальному економічному середовищі.

Як зазначає у своїх працях С.В. Волосович, економіка України належить до категорії країн з моделлю державного регулювання, що в режимі очікування [1, с. 72-73]. Наприклад, в нашій країні й досі немає ні державного регулювання, ні державного фінансового контролю щодо операцій з віртуальною валютою з боку Національного банку. Автор виділяє 4 моделі щодо регулювання електронних грошей, які представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ СХЕМ ВІРТУАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ В СВІТІ

Модель та країна-представник	Характеристика
Ліберальна (Великобританія)	Віртуальна валюта офіційно визнана; нею можна сплачувати податки; створено сприятливі умови для криптовалютних підприємств.
Консервативна (США, Австралія, Норвегія, Канада)	Операції з криптовалютою прирівнюються до грошових переказів.
Репресивна (В'єтнам, Болівія, Еквадор, Таїланд)	Віртуальна валюта категорично заборонена.
В режимі очікування (Ізраїль, Тайвань, Швейцарія, Україна)	Не рекомендується здійснювати операції у віртуальній валюті, але й не забороняється.

Примітка: складено на основі джерел [1; 2]

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Отже, як видно з таблиці 1, одні країни швидко адаптують свою державну політику до глобальних змін, використовуючи сучасні підходи до регулювання фінансів, технології та інновації, а інші – можуть залишатися в режимі очікування, що може сповільнювати їх розвиток.

Також різні моделі регулювання електронних грошей є індикаторами адаптивності національних систем фінансового регулювання та контролю до змін, викликаних глобальним середовищем. Адаптивність у цьому контексті означає здатність країн адекватно реагувати на зміни в глобальній фінансовій системі, включаючи інновації та технологічний прогрес. Однак, стоїть питання щодо того, хто ж першим повинен реагувати на такі зміни у системі органів державного фінансового контролю та чиї це обов'язки?

Так, у своїй статті С.В. Бардаш та Ю.Р. Баранюк описують організаційну структуру системи державного фінансового контролю, яка функціонує в Україні з виділенням інститутів, що його здійснюють. Автори зазначають, що дана система контролю не є ефективною, а також не забезпечує дотримання чинних норм законодавства учасниками фінансових відносин [3, с. 6-9]. Таким чином, ствержувати щодо можливого розвитку цієї системи в напрямі пошуку нових підконтрольних фінансових ресурсів, а саме – криптовалюти, неможливо.

Важливу роль в інституційному розвитку контролю державних фінансів у світі відіграє Міжнародна організація вищих органів аудиту (INTOSAI). У 1953 році на Кубі відбувся перший конгрес за участю керівників 34 вищих органів контролю за фінансами держави. Метою їх було створення спеціальної платформи, яка б сприяла обміну досвідом в галузі державного фінансового контролю та аудиту. Організація спрямовує свої зусилля на зміцнення інституціоналізації державного фінансового контролю в країнах-членах INTOSAI. За 65 років історії INTOSAI, організація дійсно досягла своєї мети. Вона стала важливим форумом для обміну інформацією та найкращими практиками в галузі контролю державних фінансів. Через цей обмін знаннями країни мають можливість покращити свої системи фінансового контролю, що сприяло зміцненню їх інституціональних можливостей для ефективного управління фінансами та боротьби з корупцією. INTOSAI є автономною, незалежною та неполітичною організацією, і її девіз «*Experientia mutua omnibus prodest*» відображає її підхід до роботи та співпраці. Цей латинський вислів перекладається як «досвід взаємної вигоди всім» [4].

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

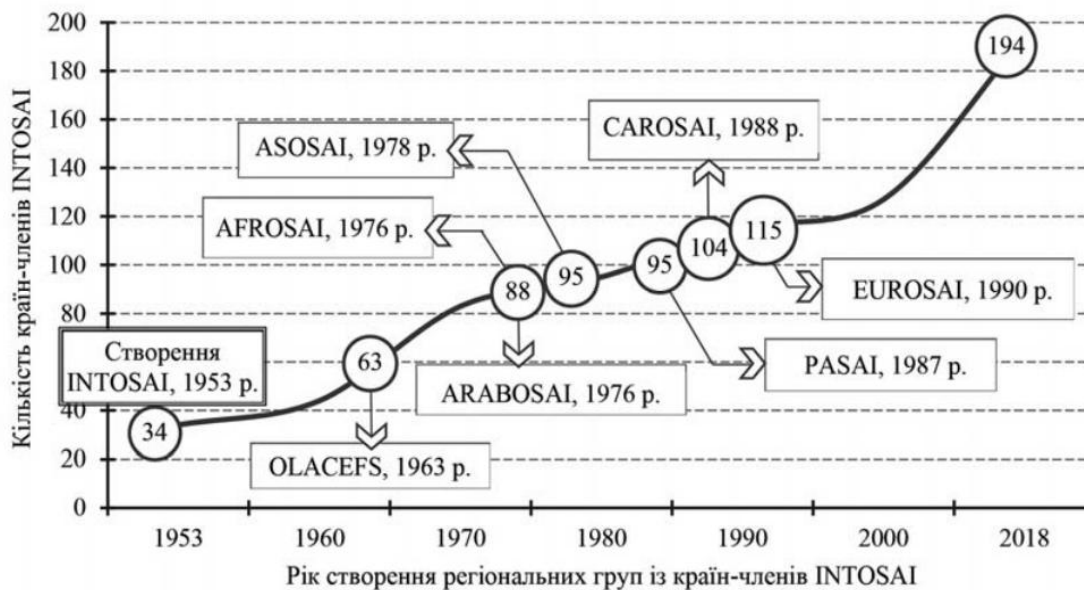

Рис. 1. Інституційний розвиток державного фінансового контролю у світі [2, с. 153]

Починаючи з 1960-х років розпочався період стрімкої інституціоналізації державного фінансового контролю у світі, що відбулося внаслідок приєднання нових країн-членів до INTOSAI щорічно. Це свідчило про зростання інтересу країн у встановленні і підтримці ефективних систем державного фінансового контролю. Разом із цим, також створювалися материкові відокремлені об'єднання органів фінансового контролю (рис. 1).

Так, в 1963 році у Венесуелі було засновано першу регіональну організацію, що називалась OLACEFS (Організація вищих органів фінансового контролю Латинської Америки й Карибського басейну). Згодом, у 1965 р. був створений ILACIF (Латиноамериканський інститут аудиторських наук) в Чилі (пізніше в 1990 р. ILACIF перейменовано на OLACEFS). Дана організація здійснює наукові дослідження, надає консультації та допомогу для органів фінансового контролю країн цього регіону [5].

В 1976 р. були ще засновані Арабська (ARABOSAI) та Африканська (AFROSAI) організації органів фінансового контролю. Крім цього, в африканському регіоні діє ще й Організація вищих франкомовних контрольних органів Африки (CREFIAP), яка бореться з корупцією та бідністю, захищає права людини, демократію тощо [4].

Також в 1978 році в азійському регіоні створено ASOSAI (Азійська організація вищих органів фінансового контролю), до складу якої входять: країни, що керують, країни-учасники, а також асоційовані країни. Зараз членство зросло до 48 вищих органів фінансового контролю [6].

В Тихоокеанському регіоні перша організація почала роботу в 1987 році як SPASAI (Південно-тихоокеанська асоціація вищих органів контролю), а згодом в 2009 р. як PASAI, що має на меті сприяти прозорому, підзвітному та ефективному використанню ресурсів державного сектора в Тихоокеанському регіоні й налічує 29 членів [7].

Пізніше в 1988 р. утворюється така організація як CAROSAI (Карибська організація вищих контрольних органів), наразі існує 23 країни-учасники. Головними цінностями даної організації є: професіоналізм, іklusивність, партнерські відносини, достовірність, відповідальність тощо [8].

Хоч і EUROSAI (Європейська організація вищих органів фінансового контролю) вважають наймолодшою з семи регіональних груп INTOSAI, але ідея про її створення бере свій початок ще із заснування INTOSAI у 1953 році. Перші активні кроки щодо

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

створення EUROSАI відбулися у 1974 році під час VIII Конгресу INTOSAI у Мадриді. Між 1975 і 1989 роками вищі органи фінансового контролю Італії та Іспанії, проклали шлях для EUROSАI, підготувавши перші проекти статуту EUROSАI. У червні 1989 року XIII Конгрес INTOSAI, що відбувся в Берліні, прийняв «Берлінську декларацію», яка містила угоду про створення EUROSАI. У листопаді 1990 року в Мадриді відбулися установча конференція та I конгрес EUROSАI. На цій Асамблеї було обрано першого Президента та Правління EUROSАI, обговорено та затверджено Статут, а в офісах Рахункової палати Іспанії було створено штаб-квартиру та постійний Генеральний секретаріат [9].

Результати дослідження INTOSAI у форматі Глобального опитування в 2017 році свідчать про те, що інституціоналізація вищих органів державного фінансового контролю у світі здійснюється за різними моделями та з різними статусами вищих органів державного контролю (рис. 2).

Як видно з рисунку 2, серед більшості організацій найпоширенішою є парламентська модель, яка передбачає, що керівник державного фінансового контролю призначається парламентом чи аналогічним законодавчим органом, і він відповідає перед парламентом за аудит та фінансовий контроль в державному секторі. Ця модель підкреслює важливу роль парламенту у нагляді за фінансами в державі. Вона сприяє демократичному контролю над фінансами й забезпечує відкритість та відповідальність у фінансовому управлінні. Інституції державного фінансового контролю, такі як ARABOSAI, CREFIAF, CAROSAI і PASAI застосовують структуру виконавчої влади інституції. Серед країн-членів ARABOSAI й CREFIAF переважає незалежне управління, що наділене судовими функціями. Це пов'язано з колоніальним пануванням Франції над ними.

Згідно даних EUROSАI, інституціоналізація органів державного фінансового контролю в країнах-членах Європейського союзу поділена на дві основні моделі: парламентську, що становить 70% й судову – 30%. Ці моделі виникли внаслідок історичних й культурних впливів, зокрема, внаслідок епохи Франції, Англії та Португалії [9].

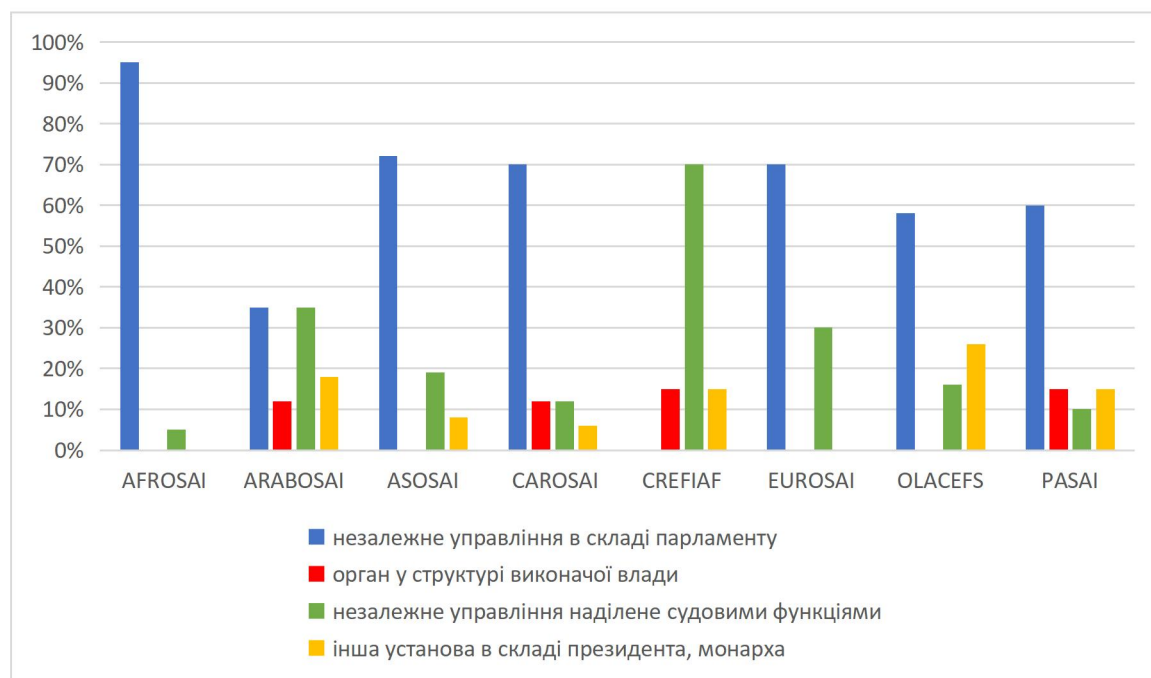

Рис. 2. Моделі інституціоналізації вищих органів державного фінансового контролю у світі

Примітка: розроблено на основі джерел [2; 4; 10]

В 1998 році Україна приєдналася до складу INTOSAI, а вже в 1999 році до EUROSАI,

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

тому й Рахункова палата належить до парламентського моделі.

Таким чином, можна зробити висновок, що інституціоналізація розвитку державного фінансового контролю є динамічним процесом. Міжнародні організації, такі як INTOSAI, постійно адаптуються до змін в глобальних умовах та прагнуть вдосконалити свою структуру, стратегії та стандарти. Це необхідно для того, щоб забезпечити максимальну ефективність та результативність контролю над використанням фінансових ресурсів і на державному рівні, і на рівні міжнародному.

Список використаних джерел:

1. Волосович С.В. Віртуальна валюта: глобалізаційні виклики і перспективи розвитку. *Економіка України*. 2016. № 4. С. 68–79.
2. Баранюк Ю. Інституціоналізація державного фінансового контролю. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 1. С. 150–166.
3. Bardash S. V., Baraniuk Yu. R. Financial audit as a part of state administration in Ukraine: condition and public need. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2016. № 2 (2). P. 5–14.
4. International Organization of Supreme Audit Institutions. URL: <https://www.intosai.org/>
5. The Organization of Latin American and Caribbean Supreme Audit Institutions. URL: <https://olacefs.com>
6. Asian Organization of Supreme Audit Institutions. URL: <https://asosai.org/asosai/>
7. The Pacific Association of Supreme Audit Institutions. URL: <https://www.pasai.org/>
8. The Caribbean Organization of Supreme Audit Institutions. URL: <https://carosai.org/>
9. The European Organisation of Supreme Audit Institutions. URL: <http://www.eurosai.org>
10. Global SAI Stocktaking Report 2017: Report prepared by IDI to report findings from the INTOSAI Global Survey and other data. IDI INTOSAI. 2018. 67 P.

Роман ГРИНЧУЦЬКИЙ

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту

Андрій ВОСЬКАЛО

аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СТІЙКОСІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасного бізнес-середовища важливим є інтегрований підхід до забезпечення економічної безпеки компанії. Встановлення та підтримка економічної безпеки стає ключовим аспектом у діяльності підприємства. Тому, організація роботи компанії має бути націлена на захист її економічних інтересів від різних ризиків. Ефективне управління компанією впливає на її успішний розвиток, а ключову роль у цьому відіграють управлінські рішення, що базуються на глибокому обліково-аналітичному аналізі, зібраному з інформації про ресурси компанії.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Оцінка економічної продуктивності здійснюється через аналіз ефективності використання ресурсів в певному секторі чи галузі діяльності компанії, вимірюючись за допомогою показників, які відображають процес та ефективність управління. Однак основним елементом оцінки економічної ефективності у системі управління підприємства є порівняння нового технологічного устаткування з наявним і використовуваним, оскільки від результатів цього порівняння залежать такі аспекти, як раціональність ресурсовикористання, продуктивність праці, економія енергії, обсяг, потужність, зниження витрат, а також досягнення фінансових і економічних цілей.

Основні показники досліджуваного підприємства» подано в таблиці 1. Чистий дохід від реалізації продукції протягом 2021-2022 років дещо збільшився, а саме на 2,02 % тобто 3416 тис. грн, що показує утримання ринкових позицій та, незважаючи на дестабілізуючі фактори внаслідок воєнного вторгнення, збереження діяльності. Проте потрібно врахувати показники інфляції, які були значними в 2022 році. Відтак фактична кількість проданої продукції є меншою ніж в попередньому році. Також на це вказує збільшення показника собівартості на 12,35 % (13967 тис. грн).

Таблиця 1

Показники діяльності досліджуваного підприємства

Показники	2021	2022	Абсолютний приріст у порівнянні з попереднім роком, тис. грн	Відносний приріст у порівнянні з попереднім роком, %
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	168847	172263	3416	2,02
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	113133	127100	13967	12,35
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	10645	8133	-2512	-23,60
Чистий фінансовий результат, тис. грн	8729	6647	-2082	-23,85
Матеріальні затрати, тис. грн	91566	106917	15351	16,76
Витрати на оплату праці, тис. грн	14467	16532	2065	14,27
Витрати на соціальні заходи, тис. грн	3148	3606	458	14,55
Амортизація, тис. грн	35902	32119	-3783	-10,54
Інші операційні витрати, тис. грн	17353	7384	-9969	-57,45

У 2022 році фінансовий результат до оподаткування був меншим у порівнянні з попереднім роком на 23,6 % (2512 тис. грн). Аналогічним чином зменшився і чистий фінансовий результат на 23,85 % (2082 тис. грн).

На збільшення вартості сировини, матеріалів, палива, електроенергії вказує збільшення матеріальних затрат на виготовлення продукції на 16,76 % (15351 тис. грн). Це найперше пов'язано з збільшенням курсу долара та євро, а велика кількість сировини є імпортованою з країн Європейського Союзу.

Також збільшились витрати на оплату праці, які становлять на 14,27 % більше (2065 тис. грн). У відповідності до цього збільшились і витрати на соціальні заходи на 14,55 % (458 тис. грн). Протягом цього періоду витрати на амортизацію зменшились на 10,54 % (3783 тис. грн). Інші витрати операційної діяльності теж зменшились на 57,45 % (9969 тис. грн).

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Коефіцієнт фінансової стійкості є важливим показником, який демонструє здатність компанії зберігати свою платоспроможність на довготривалій основі. Цей коефіцієнт визначається як відношення між загальною сумою власного капіталу плюс довгострокові зобов'язання до загальної суми пасивів. Показник коефіцієнта відображає, яку частину активів компанії можна фінансувати за допомогою її стабільного капіталу та довгострокового фінансування. Вітчизняні науковці М. Р. Лучко та І. Д. Бенько Високе значення цього коефіцієнта свідчить про сильні фінансові позиції та низьку ймовірність фінансових труднощів, тоді як низьке значення може вказувати на потенційні ризики втрати платоспроможності, особливо якщо доступ до короткострокових кредитних ресурсів є обмеженим [2].

$$\text{Коефіцієнт фінансової стійкості} = \frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Сума пасивів}}$$

Значення у 2021 році:

$$(186369+0) / 225161 = 0,83$$

Значення у 2022 році:

$$(203016 + 0) / 252176 = 0,81$$

Стандартний діапазон для цього показника знаходиться між 0,7 та 0,9. Якщо значення перевищує цю межу, це не є характерним для активно діючих компаній, оскільки вони постійно накопичують короткострокові зобов'язання. З іншого боку, показник, нижчий за цей діапазон, може свідчити про недостатній рівень фінансової стабільності компанії на довгострокову перспективу.

Іншим показником стійкості розвитку є коефіцієнт ліквідності. Зазвичай, компанія перетворює свої оборотні активи на гроші, які потім використовуються для оплати зобов'язань. Це означає, що ліквідність та платоспроможність фірми можна оцінити, аналізуючи ці два аспекти її балансу. Коефіцієнт поточної ліквідності, який відноситься до показників платоспроможності та ліквідності, робить саме це, показуючи відношення між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Оборотні активи, що включають середньо- та високоліквідні ресурси, відрізняються від необоротних тим, що їх можна конвертувати в готівку протягом року або одного виробничого циклу, якщо він триває довше. Коефіцієнт поточної ліквідності вказує на здатність компанії покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, показуючи, скільки гривень оборотних коштів припадає на кожну гривню поточних зобов'язань.

Показник поточної ліквідності обчислюється за формулою:

$$\text{Поточна ліквідність} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Показник у 2021 році:

$$119073 / 38792 = 3,07$$

Показник у 2022 році:

$$145373 / 49160 = 2,96$$

Стандартно, значення в межах 1-3 вважається нормальним, але оптимальним є діапазон 2-3. Показник, що знаходиться нижче цього стандарту, вказує на потенційні проблеми з платоспроможністю, оскільки це означає, що у компанії не достатньо оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Така ситуація може негативно вплинути на довіру кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Проблеми з платоспроможністю також можуть призвести до зростання вартості позик і фінансових збитків. З погляду кредиторів, вищий показник завжди краще, але для власників та менеджменту, показник, що перевищує норму, може свідчити про неефективну структуру активів. Глибший аналіз активів може дати більш точні висновки. Наприклад, показник поточної ліквідності понад 3 часто вказує на надмірне залучення оборотних активів, що знижує ефективність

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

використання активів та збільшує фінансові витрати. Додатковий аналіз структури активів може підтвердити чи спростувати ці висновки. Важливо зауважити, що оптимальне значення показника часто є умовним і залежить від багатьох факторів, таких як галузь, сезонність, умови співпраці з постачальниками та інше. Окрім цього, важливо враховувати особливості певних активів. Деякі види дебіторської заборгованості можуть бути поганої якості і неліквідні, а запаси можуть мати низьку ліквідність, якщо вони не можуть бути продані за ринковою ціною. Тому аналіз різних показників, що відображають різні аспекти ліквідності та платоспроможності, є ключовим.

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р. Аналіз в аудиті: окремі питання застосування. Економічний аналіз. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 11-19
2. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

Роман ГРИНЧУЦЬКИЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Микола СОРОКОЛІТ

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У нинішній складній ситуації вітчизняної економіки, яка характеризується кризою, українські підприємства працюють у важкому та конкурентному середовищі. Це становище зумовлює необхідність уникати фінансових помилок та впроваджувати ефективні управлінські практики. З початком війни, ця потреба стала ще більш актуальною. В умовах війни, як зазначають експерти, важко оцінити фінансову стабільність підприємств через форс-мажорні обставини, які можуть призвести до зниження діяльності або навіть повної зупинки та втрати ресурсів. Ці обставини непередбачувані та неконтрольовані, що ускладнює аналітичну та аудиторську оцінку.

Таким чином, фінансова стійкість та платоспроможність підприємств повинні бути ключовими елементами їх стратегічного управління, особливо в умовах кризи. Це важливо для забезпечення їх стабільності, адаптації до зовнішніх змін та досягнення поставлених цілей. Враховуючи ці обставини, зростає інтерес підприємств до аудиторської оцінки їхньої фінансової стабільності та платоспроможності.

Аудит відіграє ключову роль у підтвердженні достовірності фінансової звітності і є однією з основних послуг, що набирає зростаючої значимості у сучасному світі, адже є достовірним незалежним підтвердженням даних на основі системного та наукового підходів.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Фінансова стійкість являє собою комплексну оцінку фінансового стану підприємства, що відображає динаміку фінансових взаємовідносин внаслідок впливу різних внутрішніх та зовнішніх факторів. Вона є результатом усієї діяльності підприємства, включаючи не тільки збереження його фінансових ресурсів, але й ефективність їх використання.

Фінансова стійкість та платоспроможність є ключовими для виживання та прогресу підприємства в умовах конкурентного ринку. Ці фактори становлять основу для економічного зростання як окремого господарюючого суб'єкта, так і для економіки країни в цілому.

Підхід до аудиту фінансової стійкості та платоспроможності охоплює такі елементи: об'єкти аудиту, критерії оцінки стану та ефективності цих об'єктів, а також методи аудиту, включно з процедурами збору доказів.

Важливо відмітити, що вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства може бути різноманітним – від позитивного до негативного. Іноді позитивний ефект від одного фактора може бути нівельований через негативний вплив іншого, більш значущого чинника.

Зовнішні чинники мають суттєвий вплив на фінансову стійкість компанії, проте управлінський склад підприємства має обмежені можливості їх контролювати. Відповідно, необхідно пристосовуватися до поточної ситуації та розробляти стратегії для подолання криз. Внутрішні чинники також мають велике значення, і важливо звертати увагу на планування та контроль. Цілі компанії та способи їх досягнення повинні бути чітко визначені, а виконання планів постійно перевірятись. Важлива роль приписується кваліфікації співробітників, які є ключем до реалізації цих планів.

Таким чином, процес забезпечення фінансової стійкості вимагає стратегій, спрямованих на зменшення негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, які є особливо непередбачуваними в сучасних умовах ведення підприємницької діяльності.

Аудит фінансової стійкості та платоспроможності має охоплювати детальний аналіз господарської діяльності суб'єкту, який дозволить визначити етап розвитку підприємства, ідентифікувати проблемні чинники та прогнозувати майбутні перспективи. В процесі аудиту важливо оцінити показники фінансової стійкості та встановити їхній рівень.

Для досліджуваного підприємства у таблиці 1 виокремлено ряд факторів впливу на фінансову стійкість, що формують стійкий розвиток.

Таблиця 1

Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

№п/п	Фактори, що впливають позитивно	№п/п	Фактори, що впливають негативно
Зовнішні фактори			
1	Налагодженість економічних зв'язків з партнерами	1	Загальна політична та економічна нестабільність
2	Високий рівень розвитку ринку страхових послуг	2	Низький платоспроможний попит на продукцію, що випускається підприємством
3	Продукція, що випускається підприємством, має високим платоспроможний попит	3	Економічна, фінансово-кредитна та податкова політика держави
		4	Відсутність стабільних та налагоджених економічних зв'язків з партнерами
		5	Негативний вплив зміни курсу валют
		6	Низький рівень розвитку ринку страхових послуг

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

		7	Низький рівень розвитку фінансового ринку
Внутрішні фактори			
1	Висока конкурентоспроможність продукції та товарів	1	Уповільнення швидкості обертання обігових коштів
2	Прибуток	2	Перевищення темпу зростання витрат темпу зростання доходів
3	Позитивний імідж та репутація підприємства	3	Неефективна реклама та низький рівень збуту продукції
4	Наявність та застосування передових технологій	4	Низька результативність господарських та фінансових операцій
5	Наявність у підприємства договору страхування майна	5	Низький рівень матеріально-технічного оснащення виробництва
6	Висока класифікація трудових ресурсів	6	Відсутність мотивації трудових ресурсів
		7	Низький рівень кваліфікації кадрів
		8	Високі витрати на виробництво
		9	Зростання частки залучених коштів

Фінансова стійкість господарюючих суб'єктів є багатогранною категорією, що відображає загальний фінансовий стан та результати діяльності підприємства, його здатність виконувати зобов'язання та сприяти розвитку діяльності, зберігаючи при цьому кредитну та фінансову спроможність. Ця стійкість є ключовою для ефективного функціонування підприємства на конкурентному ринку.

Фінансова стійкість господарюючих суб'єктів є багатогранною категорією, що відображає загальний фінансовий стан та результати діяльності підприємства, його здатність виконувати зобов'язання та сприяти розвитку діяльності, зберігаючи при цьому кредитну та фінансову спроможність. Ця стійкість є ключовою для ефективного функціонування підприємства на конкурентному ринку.

Одним з основних напрямів аудиту фінансового стану є оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. Платоспроможним вважається підприємство, у якого сукупність поточних активів (таких як запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість та інші активи) перевищує або дорівнює його поточним зобов'язанням. Ліквідність, в свою чергу, показує здатність суб'єкта швидко конвертувати свої активи в готівку для виконання зобов'язань та погашення боргів у встановлені терміни. Показник ліквідності оцінюється на основі відповідності наявних платіжних коштів та короткострокових боргових зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р. Аналіз в аудиті: окремі питання застосування. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 11-19
2. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016 304 с.
3. Мулик Я. І. Розвиток організаційно-методичних аспектів аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-26>

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Наталія ГЛУХ

викладач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Петро ГЛУХ

аспірант

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

**НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІНСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ**

В сучасних реаліях ведення бізнесу підвищуються вимоги щодо прозорості та відкритості діяльності. Задля досягнення цього необхідно формувати звітність, у якій розкриватиметься не лише фінансова, а й соціальна та екологічна складова діяльності підприємства. Одним із інструментів для досягнення таких вимог можуть бути нефінансові звіти, які часто ще називають ще звітами зі сталого розвитку або корпоративної соціальної відповідальності. В країнах ЄС стандартизовані нефінансові звіти використовуються з метою пошуку інвесторів, тому звіти мають високу цінність, оскільки показують діяльність підприємства з усіх можливих сторін, а також включають кількісні та якісні показники. З їх допомогою можливо відобразити усі важливі впливи підприємства на економіку, навколишнє середовище, суспільство, а також вплив цих показників на підприємство.

У літературі наводиться значна кількість трактування поняття «нефінансова звітність». Так, Довга Т. наголошує, що «нефінансова звітність – це в першу чергу документ, який відображає підходи до управління та взаємодії з зовнішніми чинниками та впливами на діяльність підприємства» [2]. Автори Гречко А. В., Очеретяна О. В. трактують нефінансову звітність як «різновид інтегрованої звітності підприємства, головною метою якої є забезпечення інформаційних потреб усіх груп зацікавлених сторін шляхом розкриття суттєвих тем, що стосуються економічної, екологічної та соціальної складової сталого розвитку, за допомогою кількісних та якісних показників» [1].

В Україні в 2017 р. відбулась спроба впровадити в практику складання нефінансової звітності вітчизняними підприємствами шляхом внесення правок до оновленого Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», де з'явилась нова форма звітності – Звіт про управління і надано наступне трактування «це документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики та невизначеності його діяльності» [5].

Новий для України звіт з'явився як наслідок гармонізації вітчизняного бухгалтерського обліку з міжнародним. В Європейському Союзі складання Звіту про управління регламентовано Директивою 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність, а також пов'язаних із ними звіти деяких типів компаній. В Україні розроблені та затверджені наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2018р. № 982 Методичні рекомендації зі складання Звіту про управління [3].

Згідно із п. 7 ст. 11 Закону № 996-XIV Звіт про управління подають лише великі й середні підприємства, які складають фінансову звітність за НП(С)БО та МСФЗ – звітуючі компанії. Проте середні підприємства можуть включати до звіту тільки фінансову інформацію, що суттєво спрощує його формування, позаяк саме нефінансова інформація зазвичай становить найбільшу частку даного звіту. У Звіті про управління підприємство

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

показує стан поточних справ, а також плани на майбутнє. Звіт не дублює фінансову звітність та примітки до неї, а є самостійним звітом з власною метою і завданнями.

Звіт про управління не має стандартизованої форми, тому складається довільно. Проте у Методичних рекомендаціях № 982 [3] встановлено рекомендований перелік напрямів, за якими потрібно формувати звіт (рис. 1).

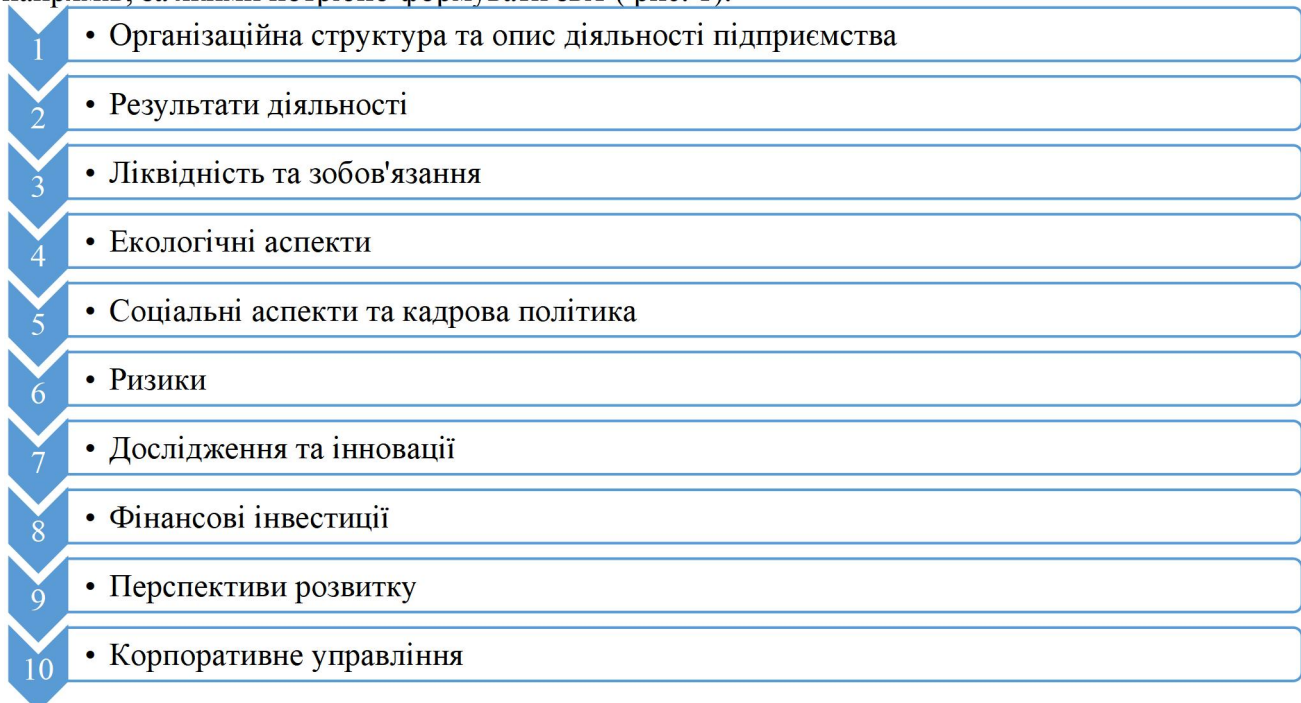

Рис. 1. Рекомендована структура Звіту про управління

Джерело: складено автором за даними [3]

Перелік напрямків можна доповнювати, якщо це допоможе в більшій мірі розкрити іншу важливу інформацію, яка вважається доцільною.

Звіт про управління оприлюднюється разом із річною фінансовою звітністю на веб-сторінці або веб-сайті суб'єкта господарювання. Ця вимога зазначена в абзаці 18 п. 2 Порядку № 419 [4], проте без публікації складання звіту немає підстави, адже його основною ціллю є забезпечення користувачів фінансової звітності, а також інших зацікавлених осіб тією інформацією, яка не міститься у фінансовій звітності.

Зважаючи на вищевикладене, можемо виділити переваги нефінансової звітності:

- збільшення можливостей щодо більш ефективної організації ведення бізнесу;
- поширення практики формування нефінансової звітності вказує на прозорість й відкритість перспективних напрямів розвитку та їх реалізації;
- зростання рівня інвестиційної привабливості підприємства, оскільки з'являються нові можливості щодо виходу на закордонні ринки капіталу;
- формування позитивного іміджу підприємства, а також зростання довіри з сторони інвесторів та суспільства;
- зростання якості управління соціальними та екологічними проектами та корпоративного управління в цілому;
- покращення взаємозв'язків із стейкхолдерами.

Формування нефінансової звітності є важливим інструментом стійкого розвитку, що дасть змогу сформувати ефективну управлінську систему з виявлення наявних та можливих загроз його діяльності. Складання вітчизняними підприємствами звітів про управління як однієї з ключових форм нефінансових звітів є важливим та доцільним кроком, оскільки сприяє поширенню європейських та світових тенденцій щодо нефінансової

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

звітності на засадах стійкого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гречко А. Очеретяна О. Обґрунтування необхідності висвітлення впливу війни в Україні на діяльність підприємств в нефінансовій звітності та способи розкриття даної інформації. Економіка та суспільство, 39. 2022. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-41>
2. Довга Т. Формування екологічної звітності сміттепереробних підприємств. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2012. Вип. 143. С. 50–54.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління. Міністерство фінансів України: Наказ від 07.12.2018 № 982. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text>
4. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/КР000419>
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Ярослав ЗАЯЦЬ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Назарій КУЧАБСЬКИЙ

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м.Тернопіль, Україна*

**ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ
ПІДПРИЄМСТВА**

Виробничі ресурси є базовою компонентою потенціалу розвитку підприємства. Передумови переходу підприємства з одного стану до іншого, який вважається кращим, більш ефективним чи доцільним пов'язані із використанням певних ресурсів. Саме останні є чинником внутрішніх резервів економічного розвитку економічної одиниці за умови їх ефективного використання.

Визначення терміну «виробничі ресурси суб'єкта господарювання» має не тільки важливе наукове, але й практичне значення, оскільки чітка ідентифікація його змісту та структури визначає обґрунтований підхід до його управління, аналізу та оцінки.

Для визначення сутності категорії «виробничі ресурси підприємства» необхідно розглянути таку категорію як «ресурс». Вона має універсальний, міждисциплінарний та багатоаспектний характер та в перекладі з французької «ressource» означає засіб, запас, джерело доходу.

Значну увагу приділив даній категорії А.Сміт, виокремлюючи наступні види ресурсів: земля, праця, капітал. Як зазначає О. Швиданенко: «він дослідив механізм переливу ресурсів з менш прибуткових галузей у більш прибуткові, тенденцію підвищення цін на обмежені

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

ресурси, а також описав ренти, отримувані власниками ресурсів. У своїх працях А. Сміт оперує таким поняттям як «власники ресурсів», що відображає суспільну форму реалізації відносин між людиною та об'єктами матеріального світу. Однак визначальним ресурсом розвитку сучасної економіки є ресурси нематеріальні...» [9, с.15-16].

Дж. Блек у тлумачному економічному словнику дає наступне визначення: «Ресурси (resources) - в це поняття включається все, що сприяє економічній діяльності: природні ресурси (наземні, копалини, підводні); людські ресурси, включаючи здібності і кваліфікацію; товари виробничого призначення, або вироблені людиною засоби виробництва. Економіку можна визначити як науку про алокацію ресурсів».

Бізнес-словник дає наступне розширене визначення: «Виробничі ресурси – це ресурси підприємств, які використовуються у процесі виробництва (земля, капітал, праця, інформація, підприємницька здатність). Земля – всі природні ресурси, які використовуються у виробничому процесі (землі, ліси, родовища, водні ресурси). Капітал – засоби виробництва; виробнича інфраструктура; грошові кошти, які використовуються для придбання засобів виробництва. Праця – фізичні і розумові здібності людей, вживані при виробництві товарів і послуг. Інформація – впорядкована система знань. Підприємницька здатність – процес пошуку нових можливостей, заповзятливість, здібність до ризику. Всі ресурси є не безкоштовними, обмеженими і рідкими» [1].

У Великому тлумачному словнику української мови категорія «ресурси» трактується як «запаси чого-небудь, які можна використовувати в разі необхідності» [2, с.1216].

В економічній енциклопедії наведено наступне визначення: це «основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку» [3, с.206].

М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова та ін. під ресурсами розуміють «наявні елементи системи, на основі яких вона функціонує та розвивається і які в умовах конкретної ситуації доцільні для застосування як засоби досягнення цілей» [8, с.18]. Пояснюючи таким чином дефініцію «ресурси», автори акцентують увагу на їх сукупності як системі, можливості якої можуть бути використані для максимального задоволення потреб суспільства. Ю. Воробійов, Б. Холод та ін. трактують економічні ресурси як: «сукупність засобів, за допомогою яких суб'єкт господарювання може досягти мети й одержати очікуваний результат» [10, с.19]. П. Іванюта та О. Лугівська стверджують, що: «потенційні ресурси, які формуються на ринку капіталу, перетворюються на реальні ресурси (активи) підприємства тільки з моменту їх придбання, а на фактори виробництва — з моменту їх цільового використання»

Американські вчені К. Р. Макконнелл і Ст. Л. Брю до економічних ресурсів відносять землю, працю, капітал і підприємницьку спроможність [4].

Як зазначає О. Назарук: «спостерігаємо схильність науковців до прирівнювання суті понять «ресурси» та «виробничі ресурси» або «ресурси підприємства». Саме тому багато вчених приділяють більшу увагу дослідженню ресурсів у ракурсі їх співвідношення з виробництвом» [6, с.116].

Усі виробничі ресурси, природні, фінансові, людські, тощо - є обмеженими та володіють однією загальною властивістю – рідкісністю, оскільки існують в обмеженій кількості. Рідкісність слід розуміти так, що кількість виробничих ресурсів будь-якого виду є фіксованою та має певні межі. Рівень рідкості різних видів виробничих ресурсів неоднакова: деякі мають доволі обмежений обсяг, та не відновлюються, або відновлюються протягом певного періоду часу (земля, праця); інші, зокрема засоби виробництва, мають встановлений час фізичного та морального зношення та відповідне галузеве призначення. Закон рідкості зумовлює відповідну поведінку суб'єктів господарювання в економічній системі. Виникає проблема вибору та ефективного використання виробничих ресурсів.

Метою виробничих ресурсів – є забезпечення досягнення цілей підприємства, тобто

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

виконання його економічного призначення і отримання прибутку. Для досягнення цієї мети перед виробничими ресурсами стоять завдання щодо забезпечення:

- безперебійного процесу виробництва;
- виробництва на всіх стадіях виробничого процесу з найменшими витратами;
- виробництво з максимальним виходом продукції [7].

Ефективне використання виробничих ресурсів можливе тільки при правильному управлінні ними. При цьому підприємство слід сприймати як систему, а не як ряд ізольованих один від одного елементів. Таким чином виникає потреба в управлінні виробничими ресурсами підприємства на основі системного підходу.

Сучасний стан і умови функціонування суб'єктів господарювання вітчизняної економіки висувають нагальну потребу формування ефективних для сучасних умов управлінських систем, використання в них дієвих для реальної практики методів та економічних механізмів щодо ефективного використання виробничих ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Бізнес-словник URL : <http://www.creditznatok.com.ua/ua/wiki/search/p/>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.). Укладач і головний редактор В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
3. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т. 3 Редкол.:... Мочерний С. В. (відповідальний редактор) та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
4. Кемпбелл Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю. Макроекономіка. Част. 2-га. [13-е вид.]. Львів: Просвіта, 1997.
5. Литвин З.Б. Потенціал підприємства як економічна категорія та класифікація його видових проявів. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. С.14-17. (Тернопіль, грудень, 2021 р.).
6. Назарук О.М. Зміст категорії «виробничі ресурси підприємства» в економічних дослідженнях. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Випуск 6, частина 2. С.116 – 118.
7. Павлік Н.В., Литвин З.Б. Аналіз ефективності використання виробничих ресурсів. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль. 2022 р.
8. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. Авт.- упор.: Орлатий М. К., Романюк С. А., Дегтярьова І. О. та ін.; за заг. ред. Орлатого М. К. Київ: НАДУ, 2014. 724 с.
9. Управління ресурсами підприємства: монографія. За заг. ред. к.е.н., проф. Г.О.Швиданенко. К.: КНЕУ. 2014. 418 с.
10. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. Під ред. к.е.н. Воробйова Ю. М. і д.е.н. Холода Б. І. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 288 с.

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Ярослав ЗАЯЦЬ

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту

Назарій КУЧАБСЬКИЙ

аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м.Тернопіль, Україна

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління виробничими ресурсами підприємства - це складний, безперервний процес формування та збалансування портфелю виробничих ресурсів. Процес підпорядкований стратегічним намірам і цілям підприємства із визначеними можливостями (наявним потенціалом), їхнього споживання у процесі господарської діяльності, а також нарощуванням виробничого потенціалу економічної одиниці через удосконалення наявної ресурсної бази та зростання їхніх можливостей.

С. Сардак: вважає, що «ведення будь-якої господарської діяльності передбачає наявність певного виробничого циклу у якому керуюча система визначає склад необхідних ресурсів та залучає їх із зовнішнього середовища, здійснює на них свідомий цілеспрямований вплив у внутрішньому середовищі, внаслідок чого отримує певні результати у вигляді створених продуктів (продукція, послуги, ідеї, технології, інформація) і відходів (зіпсовані продукти, ресурсні, виробничі та інформаційні відходи), які потім спрямовує у зовнішнє середовище» [8, с. 83-84].

На думку О. Швиданенко: «саме ресурси виступають джерелом довгострокових і важкоімітованих конкурентних переваг підприємства. У зв'язку із цим виникає потреба обґрунтування та реалізації цілеспрямованих дій щодо управління портфелем ресурсів підприємства» [9, с.68].

В процесі формування ефективної системи управління виробничими ресурсами на підприємстві доцільно опиратися на одну з базових моделей стратегічного управління «ресурси-поведінка-результат» (рис.1). Саме ця модель, зазначає О. Швиданенко: «найкраще відповідає принципам формування системи управління, а саме — поєднання внутрішніх (ресурсних) можливостей підприємства із зовнішніми (ринковими) умовами господарювання. Результатом такої взаємодії і є формування стійких конкурентних переваг» [9, с. 68].

Для забезпечення ефективного управління виробничими ресурсами суб'єкта господарювання необхідно:

- ✓ підтримувати у ресурсному портфелі високу частку стратегічних ресурсів;
- ✓ підвищувати стратегічну значущість інтелектуальних ресурсів;
- ✓ здійснювати пошук нових ресурсних комбінацій.

G.NameliС.К. Prahaland виділили наступні напрями управління різними ресурсами:

- «1. Акумулявання стратегічних ресурсів на ключових довгострокових цілях та елементах ланцюжка створення цінності;
2. Підтримка оптимального рівня накопичення ресурсів, які можуть стати стратегічними (в основному ресурси нематеріального характеру);
3. Збільшення доданої вартості, створюваної підприємством завдяки доповненню ресурсів одного стратегічного статусу ресурсами іншої категорії (взаємодоповнюваність);
4. Збереження і захист ресурсів з високим стратегічним статусом;
5. Скорочення тривалості періоду відтворення ресурсів з низьким рівнем стратегічного

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

статусу для забезпечення ресурсної рівноваги» [10].

В системі управління виробничими ресурсами підприємства можна виокремити ряд підсистем, цілеспрямоване функціонування яких забезпечує працездатність системи в цілому. Це: цільова, забезпечуюча, керуюча та керована підсистеми.

Цільова підсистема складається з двох компонент: максимальне (оптимальне) використання наявних виробничих ресурсів та їх розвиток.

До складових забезпечуючої підсистеми слід віднести: технології управління та організаційну структуру, основні та оборотні засоби, трудові ресурси.

Керована підсистема визначає конкретні напрямки діяльності підприємства в сфері створення нових технологій, відмови від застарілих ресурсів, тощо.

Керуюча підсистема є базовою, координуючою, до компонентів якої належать: управління трудовими ресурсами, розробка та прийняття управлінських рішень в сфері використання та вдосконалення виробничих ресурсів.

Аналіз пов'язаний з усіма інформаційними підсистемами управління підприємства та є результуючою ланкою, яка формує інформаційний простір для прийняття ефективних та обґрунтованих управлінських рішень в сфері виробничих ресурсів підприємства. Основним інформаційним джерелом є система бухгалтерського обліку та подання звітності, яка формує інформацію, котра аналізується і передається у потрібному обсязі та вигляді для планування. Показники обліку та звітності контролюються за допомогою аналітичних процедур та методик, через встановлення відхилень від планових показників, змін бюджетів, норм та нормативів тощо, які характеризують вплив виробничих ресурсів на розвиток підприємства. Далі приймаються відповідні управлінські рішення.

Розвиток виробництва, зниження собівартості, підвищення рентабельності господарювання залежатимуть від повноти та раціональності використання виробничих ресурсів. Забезпечення конкурентоспроможної діяльності суб'єктів господарювання в умовах ринку потребує нарощування інвестиційних ресурсів, поліпшення структури джерел фінансування інвестицій, оптимізації напрямів їх вдосконалення та створення однакових правових умов для всіх учасників інвестиційного процесу [5, с.268].

Економічний аналіз сьогодні відіграє значну роль в управлінні виробництвом і його вдосконаленні, сприяє підвищенню ефективності функціонування. Сучасне середовище змінює роль аналізу господарської діяльності, його основну мету і завдання. Якщо за адміністративно-командної системи управління економічний аналіз виконував функцію контролю за виконанням планів, то сьогодні посилюється роль таких сфер досліджень, як:

- ринкове середовище;
- ефективність управління фінансовими ресурсами;
- обґрунтованість і дієвість механізму реалізації управлінських рішень.

Рішення, прийняті з урахуванням результатів економічного аналізу, сприяють раціональному використанню виробничих ресурсів, запобіганню зайвим витратам, уникненню прорахунків, вирішенню проблемних ситуацій [7, с. 508-514].

Список використаних джерел:

1. Бізнес словник. URL: <http://www.creditznatok.com.ua/ua/wiki/search/p/>
2. Бойківська Г.М. Теоретичні засади формування та використання виробничого потенціалу підприємств. Економіка і суспільство. 2016. №3. С.140-146.
3. Власова Н. О., Андросов В. Ю. Особливості та класифікація ресурсів підприємств роздрібної торгівлі. Вісник Львівської комерційної академії: зб. наук. праць. Серія: Торгівля, комерція, підприємництво. 2013. Вип. 15. С. 12–16.
4. Верхоглядова Н.І., Письменна О.Б. Класифікація ресурсів та її значення для управління ресурсозбереженням. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №16. С.27-31.
5. Литвин З.Б., Штефан Б.М. Аналіз ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. *Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу*

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

ТНЕУ.2009 Випуск 4. С. 268-273.

6. Крет І.З., Петрушка Т.О., Гавриляк А.С. Виробничі ресурси як один із чинників оцінювання економічного розвитку промислового підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 29. С.205-210.
7. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління суб'єктами господарювання. *Електронне науково-практичне фахове видання "Інфраструктура ринку"*. Випуск № 36. Жовтень 2019 р. С. 508-514.
8. Сардак С. .Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання. Академічний огляд. 2008. №2. С.83-88.
9. Управління ресурсами підприємства: монографія. За заг. ред. к.е.н., проф. Г.О.Швиданенко. К.: КНЕУ. 2014. 418с.
10. Hamel, G, Prahaland, C. K. *Competing for the Future*. Harvard Business Press. 1996. 384 p.

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Діана ЗЮБРІЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

**РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

В сучасних умовах гострої конкуренції та постійних змін у галузі охорони здоров'я, розуміння та забезпечення ефективності управління є важливим завданням для кожного медичного закладу. Одним із ключових інструментів у здійсненні цього завдання є внутрішній аудит, який спрямований на систематичний аналіз та оцінку діяльності закладу. Роль внутрішнього аудиту в організаціях охорони здоров'я полягає у визначенні відхилень від стандартів, виявленні ризиків та наданні рекомендацій для поліпшення управлінських процесів.

Відповідно до звіту Асоціації сертифікованих дослідників шахрайства (ACFE) за 2022 рік в середньому організації щороку втрачають 5% свого річного доходу через шахрайство. Згідно зі звітом за 2022 рік, середні втрати секторі охорони здоров'я становили 100 000 доларів. Найпоширенішими схемами шахрайства виявились готівкові операції, неправомірні витрати та виплати, нарахування заробітної плати, корупційні практики та маніпуляції з фінансовою звітністю [6].

Внутрішній аудит – це саме той інструмент, який допоможе завчасно виявити та вирішити потенційні проблеми та ризики, перш ніж вони стануть серйозними. Для досягнення максимального ефекту від внутрішнього аудиту в закладах охорони здоров'я його поділяють на два напрямки: управлінський та клінічний аудит. Схематично класифікацію внутрішнього аудиту зображено на рисунку 1.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

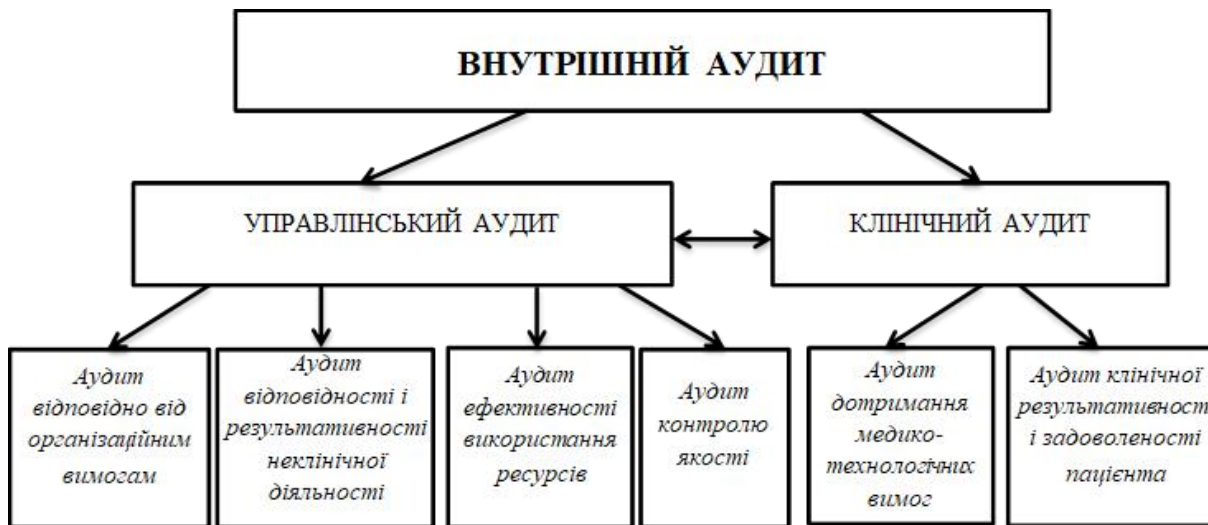

Рис.1. Види внутрішнього аудиту в ЗОЗ [2].

Управлінський та клінічний аудит є взаємопов'язаними напрямками внутрішнього аудиту в закладах охорони здоров'я. Управлінський аудит спрямований на оцінку ефективності і результативності управлінських процесів в закладі охорони здоров'я. В свою чергу клінічний аудит спрямований на оцінку якості надання медичної допомоги в закладі охорони здоров'я.

Взаємодія між управлінським та клінічним аудитом дозволяє забезпечити більш всебічний і системний аналіз діяльності закладу охорони здоров'я.

Головна мета роботи відділу внутрішнього аудиту у закладі охорони здоров'я полягає в оптимізації системи управління якістю та виявленні резервів для її поліпшення.

Основні завдання внутрішніх аудиторів зображенні на рис. 2

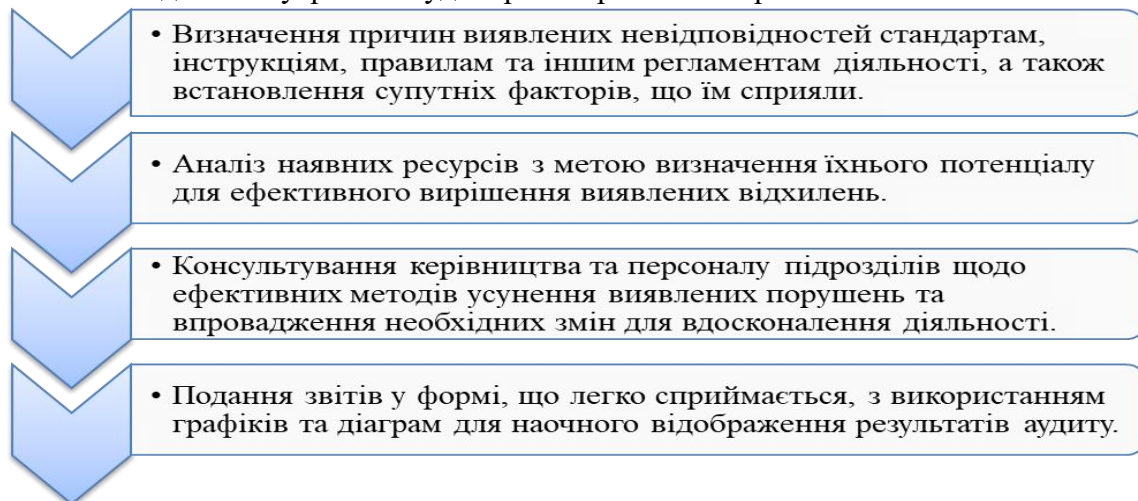

Рис. 2. Основні завдання внутрішніх аудиторів [3].

Для того, щоб краще зрозуміти роль внутрішнього аудиту потрібно більш детально ознайомитись з його основними функціями. Сформована нижче таблиця 1 надає структурований огляд основних функцій внутрішнього аудиту.

Таблиця 1

Основні функції внутрішнього аудиту

Функція	Опис
Контрольна	Оцінка дотримання вимог діючих нормативів і регламентів, ефективності системи внутрішнього контролю, а також визначення потенціалу для усунення виявлених невідповідностей.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Продовження таблиці 1

Аналітична	Встановлення причин відхилень при виконанні службових обов'язків, а також розробка рекомендацій щодо їх усунення.
Консультативна	Надання консультацій працівникам з питань поліпшення діяльності та підтримка впровадження рекомендацій, розроблених в рамках внутрішнього аудиту.
Координаційна	Координація взаємодії та послідовності роботи різних структурних підрозділів, які беруть участь у наданні медичної допомоги пацієнту,
Прогностична	Прогнозування можливих перспектив розвитку системи управління якістю та процесів, ґрунтуючись на результатах аудиту, і формулювання рекомендацій для підвищення продуктивності діяльності закладу.
Інформаційна	Передача інформації керівництву та співробітникам про результати аудиту та актуальний стан системи управління якістю в установі.
Захисна	Захист співробітників від потенційних помилок в роботі, надання керівництву пропозицій щодо поліпшення системи управління закладом охорони здоров'я

Джерело: [4]

У підсумку можна визначити, що внутрішній аудит в медичних закладах є невід'ємною та критично важливою частиною системи управління, спрямованою на забезпечення ефективності, якості та безпеки надання медичних послуг. Розглядаючи його різноманітні функції – від контрольної та аналітичної до консультативної, координаційної, прогностичної, інформаційної та захисної – можна визнати, що внутрішній аудит виконує комплексне завдання, сприяючи підвищенню ефективності управління та наданню високоякісної медичної допомоги [5].

Його роль у виявленні відхилень від стандартів, прогнозуванні перспектив розвитку системи, координації взаємодії підрозділів та захисті від помилок визначає його вагомий внесок у сталість та розвиток медичних установ. За результатами аудиту формуються рекомендації, спрямовані на вдосконалення процесів, що є ключовим для досягнення високих стандартів якості в охороні здоров'я.

Отже, внутрішній аудит є не лише інструментом виявлення проблем, але й стратегічним напрямком для розвитку та підтримки стійкості медичних закладів у вимогливому сучасному середовищі. Його систематичне впровадження та ретельне використання становлять основу для забезпечення високої якості медичного обслуговування та довіри пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Лучко М.Р. Пізнання в розвитку теорії бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 1(45). -2015, С.33-39.
2. Лучко М. Р. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько, С. Р. Яцишин, Н. Г. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 390 с.
3. Слободяник Ю. Внутрішній аудит в державному управлінні: слабка ланка чи запорука ефективного використання публічних ресурсів? 2018 URL: https://lb.ua/blog/yulia_slobodianyuk/399024_vnutrishniy_audit_derzhavnomu.html
4. Стандарти внутрішнього аудиту Редакція від 01.01.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11#n15>
5. Occupational Fraud 2022: a report to the nations. Association of Certified Fraud Examiners, Inc. All Rights Reserved. (2022) URL: <https://legacy.acfe.com/report-to-the-nations/2022/>

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Андрій КІЗИМА

*кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету фінансів та обліку,
Західноукраїнський національний університет*

Анастасія ІВАХІВ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Аудит персоналу – це процес, який включає в себе оцінку та аналіз діяльності та управління персоналом в організації з метою визначення ефективності та відповідності цієї діяльності встановленим стандартам, законодавству та стратегічним цілям компанії.

Аудит кадрів є важливою складовою стратегічного управління. Його основна мета – формування професійних якостей персоналу підприємства, шляхом виявлення відхилень в управлінських діях від найбільш раціональних, які визначаються стратегією підприємства. Досвід українських підприємств у подоланні кризи підтверджує, що перерозподіл ресурсів на основі професійного аудиту персоналу сприяє успішному вирішенню економічних, організаційних та соціальних проблем підприємств [1; 2].

Мета аудиту кадрового потенціалу підприємства полягає в оцінці, аналізі та управлінні людськими ресурсами з метою забезпечення оптимального використання та розвитку персоналу відповідно до стратегії та цілей організації.

Кадровий аудит на рівні підприємства повинен досліджувати ефективність реалізації трудового потенціалу кожного окремого робітника та загального трудового потенціалу персоналу всього підприємства. Під час аудиту кадровий потенціал можна розділити на 3 складових:

1) *Професійно-кваліфікаційна складова трудового потенціалу*. Аудит проводиться по наступних напрямках:

- аудит професійної структури персоналу (перевіряється узгодженість ієрархії, пропорційність структури, відповідність професій сучасним потребам підприємства);
- аудит кваліфікаційного рівня персоналу;
- аудит трудової мобільності.

2) *Демографічна складова трудового потенціалу персоналу*. Аудит здійснюється за такими факторами як вік, стать, сімейний стан, а саме проводиться:

- аудит та аналіз структури віку працівників;
- аналіз стажу роботи;
- аналіз статевого розподілу;
- прогнозування потреб у робочій силі.

3) *Соціально-культурна складова трудового потенціалу*. Аудит даної складової допомагає розуміти, як соціокультурні чинники впливають на продуктивність та сприяють або заважають розвитку підприємства. Аудит соціально-культурної складової трудового потенціалу включає:

- аудит стану здоров'я працівників;
- аудит мотиваційних чинників;
- аудит освітнього рівня персоналу;

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

- оцінка організаційної культури;
- аналіз соціального клімату та задоволеності працею;
- аналіз міжособистісних відносин [3].

Існує багато різних типів класифікацій аудиту кадрового потенціалу, оскільки цей вид аудиту може бути адаптований до різних потреб та цілей організацій. Як правило, найпоширеніші класифікації включають такий перелік ознак:

- 1) за періодичністю проведення (поточний, оперативний, регулярний, панельний);
- 2) за обсягом та глибиною (комплексний, функціональний);
- 3) за методикою аналізу (тематичний, комплексний, вибірковий);
- 4) за рівнем проведення (стратегічний, управлінський, тактичний);
- 5) за способом проведення (зовнішній, внутрішній) [4].

Кадровий аудит може проводитись на двох рівнях: внутрішній аудит, який проводиться внутрішніми функціональними підрозділами підприємства та керівниками цих підрозділів, та зовнішній аудит, який включає послуги аудиторських компаній та аудиторів.

Проведення внутрішнього аудиту кадрового потенціалу базується на декількох важливих принципах (рис. 1). Дотримання цих принципів допомагає зробити внутрішній аудит кадрового потенціалу більш ефективним та надійним і забезпечити корисні результати для організації.

Рис. 1. Принципи проведення внутрішнього аудиту кадрового потенціалу

Примітка: Розроблено на основі джерела [3]

Основними інструментами аудиту кадрового потенціалу є:

- інтерв'ю (під час особистої розмови з працівниками можна отримати детальну інформацію щодо їхнього ставлення до роботи);
- анкетні опитування і огляди (збір інформації від працівників через заповнення анкет допомагає вивчити їхні думки, досвід, потреби та оцінку робочого середовища);
- спостереження (під час аналізу поведінки та робочих процесів в організації можна

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

виявити потенційні проблеми та можливості для покращення);

- аналіз офіційних документів (огляд документації, такої як кадрові записи, звіти про оцінку продуктивності, політику компанії, дозволяє повністю зрозуміти історію та діяльність організації);

- зовнішня інформація;

- експерименти у сфері управління персоналом.

Інформація, що використовується в аудиті кадрового потенціалу, може бути класифікована за різними категоріями в залежності від її характеру та застосування. Основні категорії інформації в аудиті кадрового потенціалу включають: зміст інформації, характер оцінки суб'єктів аудиту, пізнавальність інформації, спосіб відображення, подання, ступінь інформаційної деталізації, період формування інформації, джерела отримання, ступінь доказовості, тривалість зберігання, спосіб формування [5; 6; 7].

Під час проведення внутрішнього аудиту кадрового потенціалу аудитори використовують різноманітні джерела аудиторських доказів для отримання інформації та підтвердження фактів.

Рис. 2. Джерела аудиторських доказів при проведенні внутрішнього аудиту кадрового потенціалу [5]

Документація внутрішнього аудиту персоналу складається з двох типів документів: робочих документів і офіційних документів. Робочі документи – це записи (таблиці, бланки, відомості), які використовуються персоналом підрозділу внутрішнього аудиту для документування методів і процедур внутрішнього аудиту, тестів, отриманої інформації та відповідних висновків, зроблених під час впровадження. Інформація, що підтверджує висновки, викладені в аудиторському звіті, включається до робочої документації.

Основним документом є аудиторський висновок – документ, складений за результатами внутрішнього аудиту, який містить інформацію про хід внутрішнього аудиту, стан системи внутрішнього контролю та аудиторський висновок. Аудиторський звіт супроводжується рекомендаціями щодо вдосконалення діяльності агентства з урахуванням характеру виявлених проблем.

Таким чином, на основі проведених розвідок, можна зробити висновки, що в основі виробничого потенціалу є кадрові ресурси, тобто люди, які працюють на цьому підприємстві. Кадрові ресурси залежать від якості та кількості працездатних працівників. Крім того, зовнішні фактори, такі як економічна та соціальна політика держави, рівень розвитку економіки і демографічні процеси, впливають на якість трудового потенціалу. Однак сучасна економічна модель відзначається тим, що важливість та продуктивність в економіці загалом набувають гуманітарних, суспільних та особистих якостей людини. Ця тенденція зміцнюється та приймає різні форми. Зокрема, в теорії та практиці економічного життя дедалі більше уваги приділяється індивідуальним якостям людини, які піддаються якісній та

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

кількісній оцінці (рівень освіти, знань, кваліфікація, навички, накопичений досвід, особисті характеристики, такі як інтелект, різносторонність розвитку, активність, відповідальність, характер та інше).

Список використаних джерел:

1. Гільорме Т.В., Дьяченко О.В. Удосконалення методики внутрішнього аудиту персоналу підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 8 (2). С. 36-38.
2. Прокопець Л.В. Роль аудиту персоналу на підприємстві. *Агросвіт*. 2017. № 23. С. 62–65.
3. Гільорме Т.В. Удосконалення обліку та аудиту персоналу підприємства в інноваційних зрушеннях. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10 (3). С. 136-138.
4. Симочко М.І. Аудит персоналу як елемент управління діяльністю торгових підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2017. Вип. 1 (2). С. 277-281.
5. Лебединська О.С. Класифікація інформаційного забезпечення аудиту персоналу на підприємстві. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 329-335.
6. Лучко М.Р. Аналіз в аудиті: окремі питання застосування. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. Тернопільський національний економічний університет. 2017. Том 27. № 4. С. 11-19.
7. Прокопець Л.В., Овсієнко В.В. Дослідницькі підходи до аудиту персоналу. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Випуск 2 (51). 2019. С. 99-102.

Світлана САЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансового контролю та аудиту

Микола КОВАЛЬЧУК

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Процес управління компанією та система внутрішнього контролю, яка належним чином організована неможливо відокремити один від одного, не порушуючи ефективності всієї системи управління. Отже, потрібен постійно активний і ефективний інструмент, включений в систему внутрішнього контролю, який є його невід'ємною частиною. Таку роль виконує служба внутрішнього аудиту, завданням якої є допомога у наданні власникам і менеджерам необхідної інформації щодо роботи всіх підсистем та структурних підрозділів підприємства.

Основною метою внутрішнього аудиту з точки зору сучасної концепції є збільшення вартості компанії через подання професійної думки, яка орієнтована на оцінку ризику й

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

надання об'єктивних аудиторських послуг [1, с.80].

З погляду науковців, які досліджують дану проблематику, внутрішній аудит проводять з метою:

- 1) удосконалити організацію й управління системою виробництва, виявити й мобілізувати резерви її оптимізації;
- 2) удосконалити організацію діяльності компанії;
- 3) запобігти неефективному використанню ресурсів і здійснити необхідні зміни у компанії;
- 4) допомогти управлінському персоналу підвищити ефективність виконання його функцій;
- 5) забезпечити задоволення потреби менеджменту щодо отримання контрольної інформації щодо питань ефективності діяльності фірми;
- 6) діагностувати стан економічної безпеки компанії та визначити можливу рейд зацікавленість підприємства;
- 7) оцінити ефективність та економічність управління бізнес-процесами.

Ознаки, які характеризують значення внутрішнього аудиту з огляду на його сучасну концепцію та завдання, представлені на рисунку 1.

Рис.1. Ознаки, які характеризують значення внутрішнього аудиту, виходячи з сучасної концепції.

Примітка. Розроблено автором самостійно.

Основним завданням внутрішнього аудиту є встановити рівня успішності бізнесу та системи управління, які виконують роботу починаючи з «процесів планування, бюджетування та прогнозування; організування й координування роботи персоналу; мотивування і стимулювання продуктивності праці та закінчуючи контролем роботи виконавців» [2, с.35].

В сучасних умовах масштабними завданнями внутрішнього аудиту є: оцінка облікової

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

системи та системи внутрішнього контролю з точки зору достовірності та повноти інформації, відповідності законодавчим і нормативним актам, економії ресурсів, контроль за ефективною роботою підрозділів, виконання покладених на них функцій; аналіз ефективності системи управління ризиками, розроблення пропозицій щодо методів зниження ризиків; оцінка відповідності системи управління підприємством конкретним принципам [3, с.62].

В сучасних умовах внутрішній аудит еволюціонує від функції, яка спочатку була спрямована на перевірку бухгалтерського обліку та фінансової звітності, стану системи внутрішнього контролю, мінімізації податкового навантаження, до функції, що охоплює всі аспекти діяльності компанії.

Список використаних джерел:

1. Будник Л., Блажей І., Ронська О. Внутрішній аудит в управлінні економічною безпекою підприємства: актуальні аспекти. *Галицький економічний вісник*. 2021. №4. С.77-84.
2. Пушкар М.С., Семанюк В.З. Внутрішній аудит: підручник.— Тернопіль: ТНЕУ, 2016. — 211 с.
3. Новіченко Л. С., Щирська О. В. Узгодження базових засад внутрішнього аудиту на підприємства приватного сектору. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 4. С. 60-67.

Іванна КРАВЧУК

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту

Андрій ВОСЬКАЛО

аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

**ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТ**

За даними внутрішнього аудиту здійснюється детальне опрацювання інформації щодо фінансово-господарської діяльності установи та сформованої звітності, проводиться аналіз системи контролю та її відповідність обліковій політиці, здійснюється оцінка ефективності виконання бюджетних програм та якості надання послуг, вивчаються прийняті управлінські рішення та їх відповідність стратегічним напрямкам розвитку установи.

Проблема раціонального використання бюджетних коштів залишаються на порядку денному, оскільки це питання недостатньо законодавчо урегульоване та потребує врахування реальних потреб у цих коштах у відповідності до обсягів надання передбачуваних послуг.

Вдале проведення аудиту дає можливість провести комплексний аналіз причин неефективного витрачання коштів та у подальшій діяльності застерегти від корупційних схем, створити умови для реальної оцінки результатів діяльності та підвищення

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

результативності і ефективності використання усіх наявних в установі ресурсів.

«При проведенні внутрішнього аудиту в бюджетних установах потрібно не тільки порівнювати здійснені витрати з отриманими доходами, але й провадити активний пошук ефективного використання коштів та здійснювати жорсткий контроль за витратами» [1].

Це безпосередньо зумовлено тим, що в державному секторі постійно передбачається підвищення якості надання послуг, що забезпечують зростання благополуччя членів суспільства. Слід зауважити, що високу якість отримання послуг можливо забезпечити лише за умови ефективного використання коштів усіма учасниками бюджетного процесу та належного контролю за ними.

В складних економічних умовах та в період військових дій, уже недостатньо лише відображення результатів діяльності у звітності, але і потрібно, щоб була забезпечена чітка відповідність усім нормам та вимогам законодавства країни. Це вимагає значного посилення контролю за ефективністю прийнятих рішень в процесі використання бюджетних коштів з обов'язковим аналізом результатів таких рішень та їх впливом на виконання поставлених цілей і очікуваних результатів для отримувачів послуг.

Основні аудиторські процедури дають змогу здійснити детальний аналіз документації, провести спостереження на вибірковій основі за порядком здійснення контрольних перевірок у місцях, де як правило, встановлюють підвищеного рівня ризику та зловживання.

Незважаючи на важливе значення аудиту, його проведення потребує постійного удосконалення організації та методики аудиторської перевірки з метою застосування сучасних інструментів та процедур, які більш ефективно дадуть можливість використати результати цих перевірок та встановити невідповідність очікуваних результатів і реальних показників. З цією метою доречно встановити чіткі критерії ефективності проведення аудиту, забезпечити можливість стандартизації аудиторських процедур з обов'язковим врахуванням специфіки діяльності установи.

Список використаних джерел:

1. Мікрюкова Л., Млінцова О. Впровадження внутрішнього аудиту в бюджетних установах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2016. № 1 (6). С. 17–21.

2. Рядінська В. О., Костенко Ю. О., Петренко Г. О. Організаційно-правові аспекти внутрішнього аудиту в державному секторі економіки. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7. 2020. С. 287–291.

3. Функціонування державного внутрішнього фінансового контролю у 2020 році. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL : https://www.mof.gov.ua/storage/files/2020_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf

4. Y Slobodyanik, N Zdyrko, N Kuzyk, S Sysiuk, I Benko. Audit of public finances: methodological issues and the case of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*, 13(3), 2022, s076-s092. DOI: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1900>

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Іванна КРАВЧУК

здобувач

*кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНОЮ УСТАНОВОЮ

Контроль в бюджетній установі доцільно розглядати як один із важливих складових усієї системи управління, так як його проведення дає можливість у подальшому забезпечити раціональну та ефективну діяльність. Для того, щоб заходи щодо надання послуг були максимально ефективними, потрібно якісно налагодити систему контролю з обов'язковим обґрунтуванням його напрямків, мети та розробити процедури успішного прийняття рішень за його результатами по усуненню недоліків і створення умов, які б сприяли уникненню порушень у майбутньому.

Належним чином налагоджена система може успішно працювати, якщо керівництво постійно здійснює нагляд і проводить оновлення контрольних заходів. Якість проведення контрольних заходів, в значній мірі, залежить від інформаційного забезпечення, яке при цьому використовується та оперативності отримання інформації, тому цю потребу мають забезпечити сучасні комп'ютерні програми, що використовуються у бюджетних установах і пришвидшують роботу облікових працівників та сприяють належному проведенню контрольних процедур щодо ведення обліку та формування звітності.

Система контролю формується на основі встановлених елементів, які забезпечують якість його проведення та можливість здійснення оцінки цих заходів. Критерії оцінки мають виходити із припущення щодо ефективності досягнення результатів діяльності із якомога меншими витратами та обов'язковим дотриманням законодавчих вимог у цій сфері.

Внутрішній контроль розглядається як сукупність різноманітних заходів, облікових та контрольних засобів, найбільш сучасних та вдалих механізмів, підходів, процедур, які орієнтуються на ефективне забезпечення діяльності та виконання покладених завдань з метою прийняття управлінських рішень, що стосуються використання усіх ресурсів, якими володіє установа.

До початку здійснення контрольних заходів доцільно провести аналіз кошторису, встановити чи правильно він був сформований та особливу увагу зосередити на питаннях змін, що внесені уже в процесі його виконання. Загально відомо, що установи мають досить обмежені фінансові ресурси, тому формуванню кошторису надається досить важливе значення, що вимагає подальших наукових досліджень і вдалого вирішення цих питань.

Контрольні заходи дають можливість встановити законність здійснення усіх фінансово-господарських операцій та на цій основі обґрунтувати ефективність використання усіх коштів. З цією метою потрібно застосовувати найсучасніші моделі щодо контролю за усіма джерелами надходження доходів та, звичайно, за величиною проведених витрат за період, що підпадає під проведення контрольних заходів.

Доцільно зауважити, що правовий механізм контролю в бюджетній установі має бути узгоджений з іншими системами та належним чином взаємодіяти з ними з метою успішного вирішення усіх проблемних питань, що постають перед установою, використовуючи при цьому найсучасніші засоби для досягнення цілі.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 р. № 1062. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-%D0%BF#Text>
2. Проскура К.П. Організація внутрішнього контролю бюджетними організаціями (установами) як розпорядниками бюджетних коштів. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 689–698. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2019_64_69
3. Романькова О.М., Глущенко І.А. Організація бухгалтерського обліку та контролю над використанням коштів бюджетних установ. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 2. 2020. С.185–191.

Роман КРИВЕНКО

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У РІЗНИХ СУБ'ЄКТАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Аудит фінансової звітності — це перевірка фінансової звітності організації, за результатами якої формується аудиторський звіт, що підтверджує достовірність подання фінансової звітності компанії[4].

Аудит фінансової звітності у різних суб'єктах господарювання може варіюватися в залежності від розміру, галузі, місця діяльності та регуляторних вимог. Ось деякі ключові аспекти(рис. 1.)[4].

Рис. 1. Ключові аспекти аудиту

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Врахування цих аспектів допомагає аудиторам забезпечити ефективний та адаптований до конкретного суб'єкта господарювання аудит фінансової звітності, забезпечуючи надійність та достовірність інформації для зацікавлених сторін.

Нижче наведено деякі особливості аудиту фінансової звітності для різних суб'єктів господарювання(рис. 2.) [1].

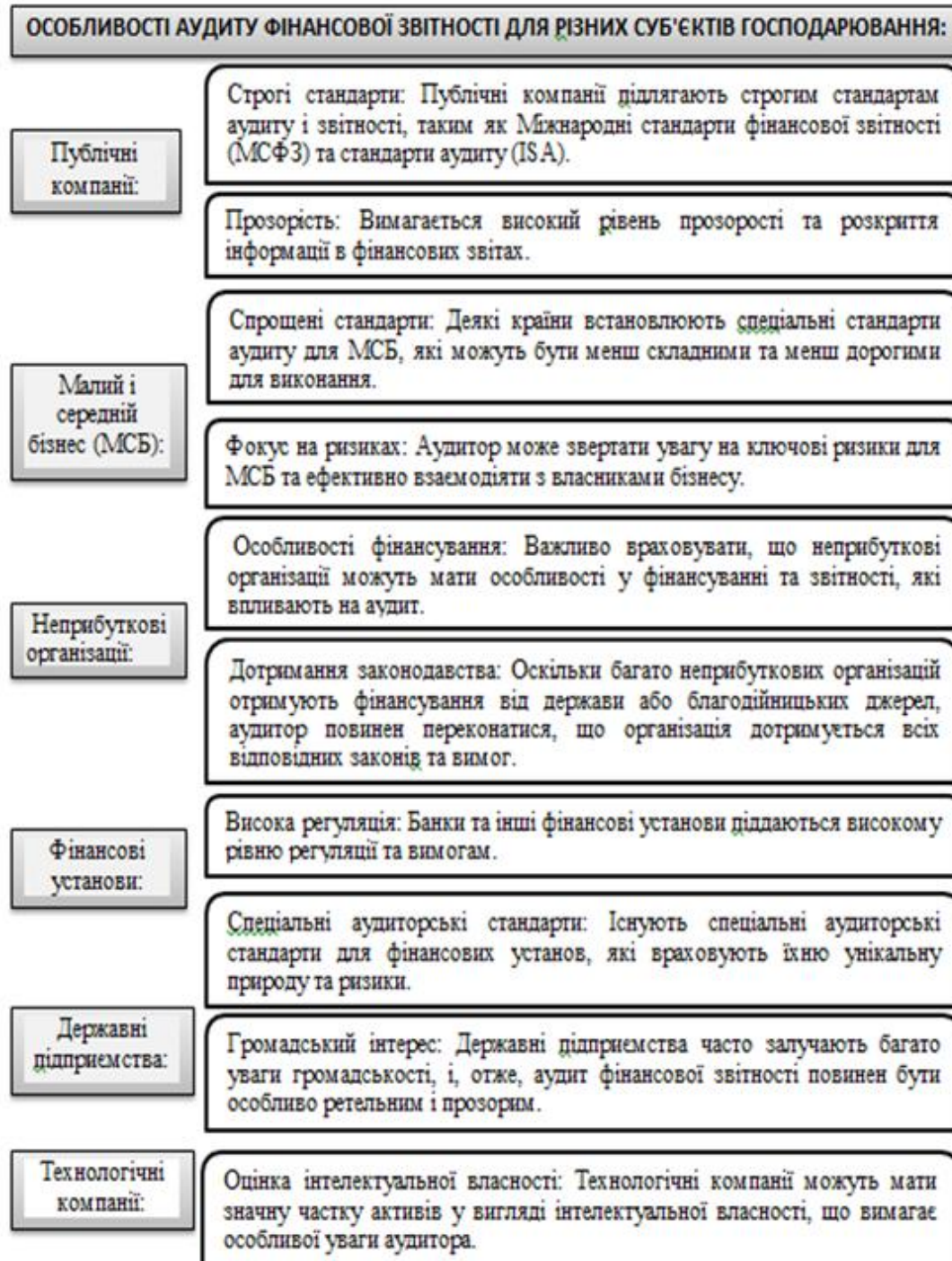

Рис. 2. Особливості аудиту фінансової звітності для різних суб'єктів господарювання

Ці особливості аудиту фінансової звітності залежать від конкретних умов кожного суб'єкта господарювання і регуляторного середовища, в якому вони діють[2]. Аудитор повинен бути свідомим контексту та специфіки бізнесу під час проведення аудиту.

Узагальнюючи, аудит фінансової звітності в різних суб'єктах господарювання вимагає індивідуального підходу та врахування контексту конкретного бізнесу[5]. Важливо

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

збалансувати загальні принципи аудиту з урахуванням специфічних властивостей та ризиків кожного суб'єкта господарювання для забезпечення високого рівня аудиторської якості та надійності фінансової звітності.

Отже, з усього вищесказаного, можна зробити висновок, що здійснення аудиту у різних суб'єктах господарювання відбувається з різними ключовими аспектами на, які аудитор звертає свою увагу.

Список використаних джерел:

1. Демко І. В. Дослідженням ролі фінансової звітності в процесі прийняття управлінських рішень: Науковий вісник. Київ, 2017. № 5. 337-346 с.
2. Жогова О. Трансформація фінансової звітності згідно з МСФЗ. Незалежний аудитор. 2012. №6. URL: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/457?view=material
3. Податковий кодекс України : Відомості Верховної Ради України від 04.12.2010 № 2755-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 10.11.2023).

Роман КРИВЕНКО

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ХОРТИК

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

**ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ
УПРАВЛІНСЬКИХ ЦІЛЕЙ**

Під час виконання господарської роботи підприємство запроваджує бухгалтерський та управлінський облік. Результатом використання облікової системи в підприємстві є формулювання об'єднаних показників фінансової звітності. Ці фінансові показники, в свою чергу, підлягають всебічному аналізу.

Аналіз фінансових показників фірми може здійснюватися з метою(рис. 1).

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Рис. 1. Мета здійснення аналізу фінансових показників

Аналіз фінансового стану можна розчленувати на аналіз фінансових показників і аналіз управлінських показників діяльності[1]. Незважаючи на те, що обидва ці види аналізу взаємодіють та мають загальну інформаційну базу, вони відрізняються передусім метою проведення аналізу.

Аналіз фінансових показників є зовнішнім і властивий такі особливості[21]:

- розглядаються показники публічної звітності;
- не орієнтовані на визначених споживачів;
- доступні для зовнішніх користувачів.

Зазвичай, аналіз управлінських показників виконується аналітиками компанії та ґрунтується на обширній інформаційній базі, що включає оперативні дані. Особливості цього аналізу включають:

- ✓ орієнтацію на внутрішніх користувачів;
- ✓ Аналіз управлінського обліку, враховуючи центри формування даних.
- ✓ проведення аналізу з метою оперативного правління роботою фірми.

В двох варіантах використовують однакові визначальні прийоми аналізу(рис. 2).

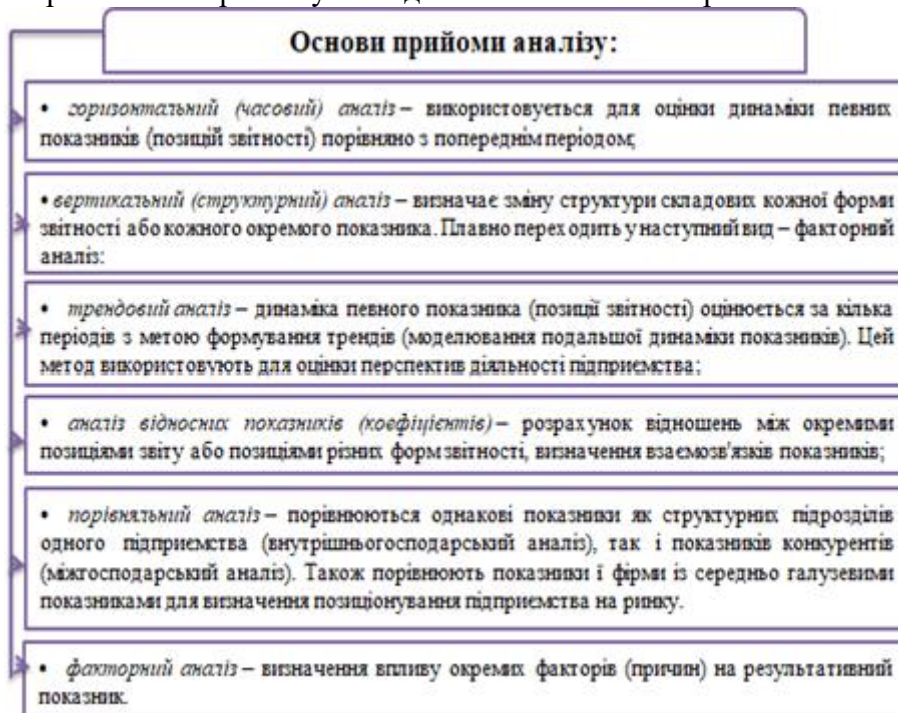

Рис. 2. Основи прийоми аналізу

Під час фінансового аналізу широко використовуються як звичні методи економічної статистики (середні, відносні величини, групування, графіки, індекси, елементарні методи обробки динамічних рядів), так і математико-статистичні методи. Використовування різних

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

видів аналізу, методів і прийомів для реальних цілей досліджування фінансового стану підприємства узагальнюється в методологію та методику аналізу.

Під час аналізу викривлень фактичних показників від цілеспрямованих важливо не забувати про аналіз показників з позитивним відхиленням. Це дозволяє визначити причини покращень показників та забезпечити стійкість їхнього покращення, враховуючи фактори, що можуть впливати на ринкові умови.

Зазвичай схема аналізу розробляється за принципом «від абстрактного до конкретного»[4]. Спочатку подається опис найбільш загальних та вирішальних рекомендацій об'єкта чи явища, що розглядається, і лише потім переходять до розгляду окремих складових. В процесі аналізу детально досліджується дію оцих складових на кінцевий результат. Саме аналіз впливу складових на загальний наслідок є факторним аналізом.

Факторний аналіз дозволяє визначити найбільш вагомі фактори, які впливають на комплексний показник, та спрямовувати зусилля на зростання впливових факторів[6]. Важливо пам'ятати, що невиконання одного з факторів, які формують показник, може посилити загальний рівень невиконання через невиконання іншого фактора. У протилежному випадку, якщо один із факторів не було враховано, можна зробити компенсацію (або зменшити) негативний вплив неврахування на суцільний наслідок напрямом перевиконання іншого фактора.

Наслідки факторного аналізу використовуються при розробці планів показників наступних періодів для кожного напрямку діяльності. Спочатку плануються "часткові" показники (фактори), і на основі цих спланованих факторів формується загальний результат[5]. При розробці планів враховують стратегічні прирости, що впливають на формулювання фінансових показників факторів. При визначенні рівня стратегічних приростів враховують різні фактори, такі як ріст ринку, рівень інфляції, календарна динаміка показників, активність конкурентів в регіоні та планові якісні зміни в технічному завданні.

Таким чином, аналіз фінансових та управлінських показників роботи виробництва цілеспрямований на вивчення причин, які призвели до досягнення конкретних результатів, будь то позитивні чи негативні[1]. Глибоке розуміння економічних процесів, які формують ці показники, дозволяє приймати дійові управлінські рішення та оперативно вносити корективи у діяльність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
2. Дубинська О. С. Методичний підхід до аналізу фінансової звітності вітчизняних підприємств. Наука молода. Київ, 2017. № 15. 146-150 с.
3. Загородна О. М. Аналіз господарської діяльності: консп. лекцій. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 137 с.
4. Ковальчук Т. М., Вергун А. І. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та методологія. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. Том 1. №5. 129-134 с.
5. Податковий кодекс України : Відомості Верховної Ради України від 04.12.2010 № 2755-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Світлана САЧЕНКО

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Тарас ЛІНІНСЬКИЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для оцінки ефективності маркетингової діяльності можна використовувати такі показники: рентабельність витрат на просування та збут, що характеризує ефективність витрат на збут; рентабельність маркетингових витрат, яка являє собою відношення суми прибутку від реалізації продукції до загальної суми маркетингових витрат і ілюструє ефективність маркетингових заходів, що проводяться підприємством; частка маркетингового персоналу в загальній чисельності персоналу підприємства; частка витрат на персонал маркетингу, що становить певну вагу винагороди, одержуваної працівниками служби маркетингу, у загальному фонді оплати праці підприємства [1, с.23].

З практичної точки зору ефективність маркетингу визначається шляхом розрахунку показників діяльності підприємства. Важливим показником бізнесу є прибуток. Абсолютний показник прибутку не може бути в достатній мірі використаний для оцінки ефективності підприємства, тому що однакову суму прибутку можна отримати з різною кількістю використаних засобів виробництва. З цієї причини в практиці оцінки ефективності підприємства важливе значення набув показник рентабельності, що характеризує рівень прибутковості підприємства.

Значно зростає роль показника рентабельності в сучасних умовах. Коефіцієнти рентабельності є відносними характеристиками фінансової діяльності та ефективності компанії. Вони вимірюють прибутковість підприємства з різних точок і групуються відповідно з інтересами учасників економічного процесу та ринкового обміну. Менеджери зацікавлені в окупності (рентабельності) усіх виробничих фондів; потенційні інвестори та кредиторі – прибуток на вкладений капітал; власники та засновники – частка в прибутковості тощо [2, с.7]. Визначення рентабельності допомагає компаніям:

1. Проаналізувати своє фінансове становище та визначте слабкі позиції в управлінні витратами та доходами, що сприяє оптимізації компанією структури витрат, підвищенню якості та рівня обслуговування клієнтів, виключенню збиткових сфер діяльності та зниженню ризиків і втрат.
2. Порівняти свою продуктивність із конкурентами та галузевими стандартами. Це дає можливість компанії оцінити свою конкурентну перевагу, виявити сильні та слабкі сторони, визначити позицію на ринку та розробити стратегію розвитку та зростання.
3. Прогноз майбутніх доходів і прибутків на основі поточних результатів. Він допомагає компанії планувати бюджет, фінансові потоки, інвестиційну політику, ставити цілі та контролювати їх виконання.
4. Вибрати оптимальну цінову та маркетингову стратегію, яка сприятиме підвищенню прибутковості продажів. Це дозволяє компанії встановлювати ціни, які відображають цінність продукту для клієнта, враховують ринковий попит і пропозицію, забезпечують достатній рівень маржі.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

5. Приймати усвідомлені рішення щодо розвитку бізнесу, інвестицій, розширення асортименту або зниження витрат. Він допомагає компанії визначити пріоритети, цілі та завдання, проаналізувати екологічні можливості та загрози, оцінити прибутковість і ризики різних альтернатив, вибрати найбільш прибуткові та перспективні варіанти.

Усі фактори, які впливають на прибуток і дохід від реалізації, змінюють і рентабельність продажу. До таких факторів відносять: ефективність роботи працівників; канали просування та збуту; особливості конкуренції в галузі, в якій підприємство реалізує свій бізнес; політика взаємовідносин з клієнтами; собівартість та обсяг витрат.

Компанії однієї галузі можуть використовувати різні цінові стратегії, конкурентну політику, інструменти просування і збуту продукції. Тому коефіцієнти рентабельності для ідентичного товару на різних підприємствах будуть відрізнятися. Погіршення показників рентабельності не завжди показує регрес. Якщо компанія зробила інвестиції у довгострокові проекти просування сайту, створення інтернет-магазину коефіцієнт рентабельності знизиться. Але згодом інвестиції окупляться і буде помітним прогрес [3, с.92].

Рентабельність продажів дає можливість зрозуміти, наскільки обсяг реалізації окупає витрати на виробництво продукції. Цей показник є важливим індикатором потенціалу фірми. Зниження рівня рентабельності продажу вказує на зменшення попиту та конкурентоздатності. Підвищити рентабельність можна такими заходами, які реально працюють у бізнесі: збільшити цінність товару; малопомітно підвищити ціни на продукцію; знизити витрати – слід врахувати, що знижувати необхідно тільки ті витрати, які не впливають на конкурентоздатність товару і не нанесуть шкоду діяльності компанії; знайти додаткові канали просування та збуту продукції, наприклад просування інтернет-магазину; підвищити мотивацію персоналу.

Оцінка динаміки і виконання плану показника рентабельності продажів дозволяє найшвидше дізнатися, наскільки ефективний бізнес у порівнянні з попереднім періодом та конкурентами. Аналіз рентабельності дозволить вчасно скоригувати маркетингову стратегію бізнесу та підвищити результативність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Воронянська О. В. Необхідність при аналізі господарської діяльності поєднувати фінансові і маркетингові показники. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С.21-24.
2. Бабух І. Б., Єремія М. М. Кон'юнктурні дослідження в системі маркетингового аналізу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2021. Вип. 38. С. 5-9.
3. Нестеренко В. Ю., Сідельнікова В. К. Аналіз маркетингової діяльності підприємства: актуальні аспекти оцінювання ефективності. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2021. № 1. С. 89-97.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Світлана САЧЕНКО

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Тарас ЛІНІНСЬКИЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Роман БИЦА

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ

Цифрові методи опрацювання інформації про зовнішні та внутрішні чинники і умови в яких працює компанія дають змогу підвищити ефективність маркетингової діяльності. В умовах діджиталізації суспільства за допомогою Інтернету та інших цифрових каналів змінюються форми та методи здійснення маркетингової діяльності, стаючи поштовхом до створення нової форми – цифрового маркетингу.

Термін «цифровий маркетинг» був використаний у 1990-х роках. Під цифровим маркетингом розуміють такі дослідження, які забезпечують взаємодію компанії з клієнтами та діловими партнерами використовуючи інформаційні та комунікаційні діджитал технології та електронні пристрої. У ширшому розумінні під цифровим маркетингом розуміють проведення маркетингової діяльності використовуючи всі можливі форми цифрових каналів для просування компанії та її продукту [1, с.8].

Створюючи ефективні цифрові програми для розширення можливостей продукту означає розуміння цільової аудиторії, профілю клієнта та проактивну розробку цифрових рішень за допомогою яких можна вирішити проблеми компанії. Компанія повинна відповісти на такі запитання: 1. Чи обмежена пропозиція питаннями охоплення, розуміння, довіри чи лояльності? 2. Чи наявні проблемні питання у важливих точках взаємодії з клієнтами? 3. Якщо є прогалини у сприйнятті бренду, як їх можуть допомогти вирішити інструменти цифрового маркетингу?

Дати відповіді на ці та інші питання щодо ефективності цифрового маркетингу допомагає аудит.

Аудит цифрового маркетингу – це комплексний огляд поточної стратегії цифрового маркетингу компанії та її успішності. Завдяки ретельному аналізу різних каналів і методологій, які використовує підприємство, аудит дозволяє краще зрозуміти сильні, слабкі сторони та можливості, дозволяючи сформулювати стратегії для досягнення кращих результатів [2, с.56].

Аудит цифрового маркетингу детально досліджує такі дії, як реклама в пошуковій системі, аналіз даних відстеження, перевірка ефективності стратегії контенту в соціальних мережах, оцінки ефективності веб-сайту тощо. Вивчаючи кожен аспект, від макета та дизайну сайту до показників залучення користувачів, таких як показник відмов або тривалість перебування, аудит виділяє важливі напрями, які потребують уваги, щоб компанія могла ефективніше досягати своїх цілей.

Основні завдання аудиту цифрового маркетингу: визначення цілі, що вказує на те, наскільки компанія може покращити свою позицію на ринку за певний період (виражене в

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

термінах бажаного доходу або рівня виробництва чи прибутку; створення всеосяжного плану аудиту, орієнтованого на ціль і заснованого на часовому та предметному підході; систематизація дій, необхідних для реалізації плану, наголошуючи на своєчасному впровадженні та ретельному розгляді всіх пов'язаних зауважень і змін до існуючих структур, процесів і персоналу.

Аудит цифрового маркетингу включає наступні етапи:

1. Визначення маркетингових цілей і завдань, до яких можна віднести вихід на новий ринок, збільшення частки ринку, підвищення конкурентоздатності, зростання обсягів споживання продукту серед існуючих клієнтів і т.д.
2. Цифрове розуміння споживача, персоналізація споживача за основними характеристиками: географічними, демографічними, поведінковими. Створення портрету споживчої поведінки та карти споживчого шляху, що дозволить визначити предмет аудиту маркетингової діяльності та прийняття обґрунтованих рішень щодо досягнення маркетингових цілей фірми.
3. Аналіз конкурентного середовища, до завдань якого відносять визначити основних конкурентів підприємства (наприклад від 3 до 5 значущих конкурентів у галузі) та дослідження конкурентного середовища за допомогою інструментів інтернет-аналітики, що сприятиме оцінці слабких сторін компанії у порівнянні з конкурентами та розвитком можливості.
4. Розробка плану заходів під час маркетингового аудиту, тобто проведення інвентаризації всіх наявних нематеріальних і матеріальних маркетингових активів.
5. Аналіз даних, які отримані під час проведення аудиту маркетингової діяльності.
6. Розробка плану роботи за результатами маркетингового аудиту та визначення осіб, які будуть відповідальними за впровадження заходів [3, с.6].

Аналіз конкуренції є важливим елементом аудиту цифрового маркетингу. Це дозволяє визначити конкуренцію, сильні та слабкі сторони компанії порівняно з конкурентами, хто є її цільовою аудиторією, які канали використовуються та в якому обсязі. Важливим є розуміння місця підприємства на ринку та які можливості його конкуренції. Завдяки цьому можна правильно визначити цілі та почати з найбільш ефективних засобів руху.

Список використаних джерел:

1. Сохецька А. В. Цифрові маркетингові інструменти для розвитку бізнесу: ретроспективний аналіз, сучасні тенденції, напрями розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(1). С. 7-12.
2. Зінькова С. В., Гнилякевич-Проць І. З. Комплексний digital-маркетинговий аудит як інструмент аналізу діяльності компанії в інтернет-середовищі. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 5. С. 53-59.
3. Коломицева О. В., Бурцева Т. І., Пальонна Т. А., Бойко С. Г. Економіко-математичне моделювання та інформаційні технології в маркетинговому аудиті. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2021. Вип. 60. С. 5-13.

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Валентина ЛИСИЧЕНКО

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, України

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ОЦІНЮВАННЯ АУДИТОРОМ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

У світлі сучасних тенденцій до збільшення вимог до корпоративної відповідальності, аудит корупційних ризиків стає необхідною складовою етичного та ефективного управління. Цей процес сприяє підвищенню рівня довіри, конкурентоспроможності та стійкості бізнесу та суспільства в цілому. Зростання вимог до управління у всіх сферах діяльності, а також поглиблення розуміння впливу корупції на сталий розвиток, роблять цю тему ключовою для розуміння та удосконалення сучасних підходів до протидії даному явищу. Саме тому обрана тема є актуальною для дослідження, маючи на меті сприяти розбудові ефективних стратегій протидії корупції.

Глобалізаційні процеси в економіці призводять до розвитку економічної злочинності не лише у межах певної країни, а й надають можливість виходити на транснаціональний рівень. Беручи до уваги те, що боротьба з економічною злочинністю раніше могла контролюватись на національному рівні, то на сьогодні з виходом на ринки інших країн постає гостра необхідність контролю на транснаціональному рівні. Розвиток банківських послуг та інформаційних технологій надають усі можливості для реалізації кримінальних схем та розвитку злочинних мереж. Відповідно виникають такі поняття, як «брудні» гроші, «легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом», «відмивання коштів».

Рухом протидії легалізації надходжень, одержаних незаконним чином постало віднесення України до «чорного списку» FATF у 2001 р. Головною причиною включення нашої держави до списку на той період часу вважалось відсутність як такого закону, який сприяв боротьбі із відмиванням злочинних доходів. Відповідно уряд України взяв до уваги рекомендації щодо заходів боротьби з відмивання доходів.[3]

Заходи стосовно трансформації законодавства відповідно до рекомендацій FATF сприяли утворенню на теренах нашої країни Державної служби фінансового моніторингу України, яка і на сьогодні здійснює заходи фінансового моніторингу та так би мовити фінансовою розвідкою в нашій країні.

Державний фінансовий моніторинг, являє комплекс заходів, які виконуються суб'єктами системи державного фінансового моніторингу й націлені виконати вимоги законодавства у сфері яка запобігає й протидіє легалізації (відмиванню) доходів, які отриманні не законним шляхом, фінансування тероризму й поширення засобів масового знищення. Важливим є чітке розуміння, хто виступає учасниками системи державного фінансового моніторингу, а ними є: НБУ, Міністерство цифрової трансформації, Міністерство юстиції, Державна служба фінансового моніторингу (надалі – Держфінмоніторинг), Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

З поміж ряду пріоритетних напрямів проведення фінансових розслідувань у 2022 році в службі Держфінмоніторингу було відмивання доходів від корупційних діянь. Згідно статистичного звіту за 2022 р. за даними фінансової розвідки було направлено до правоохоронних органів 802 справи, з поміж яких 121 пов'язану з корупційними злочинними на загальну суму фінансових операцій у розмірі 6,4 млрд. грн, в той час коли у 2021 р. було передано 160 справ на суму 9,3 млрд. грн. та у 2020 р. 204 справи.[4]

Розкриття корупційний злочинів формується на підставі корупційних ризиків. Проаналізувавши трактування поняття «корупційний ризик» А. Михненком та К.Бугайчуком, на нашу думку, корупційний ризик виникає внаслідок виконання дій, визначених

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

відповідним законодавством та регулятивними нормами, які можуть бути порушені внаслідок неналежного виконання чи ігнорування, особливо при відсутності ефективного контролю з-за діяльністю суб'єктів корупційних правопорушень.

Будь-які прояви корупції, незалежно від галузі, в якій вони виникають, представляють собою загрозу для суспільства, держави чи індивіда. Однак створення перешкод для її поширення в різні сфери суспільного життя та мінімізація її негативних наслідків є реальною задачею. Успіх в цьому питанні залежить від політичної волі вищого керівництва, прозорості влади, системної роботи всіх державних органів, очищення правоохоронних та контролюючих органів від корумпованих чиновників і правильного ставлення громадян до даного негативної явища.[5, с. 26]

Задля викорінення корупції в нашій державі існує ряд прийнятих нормативних актів, розглянемо їх на рис.1.

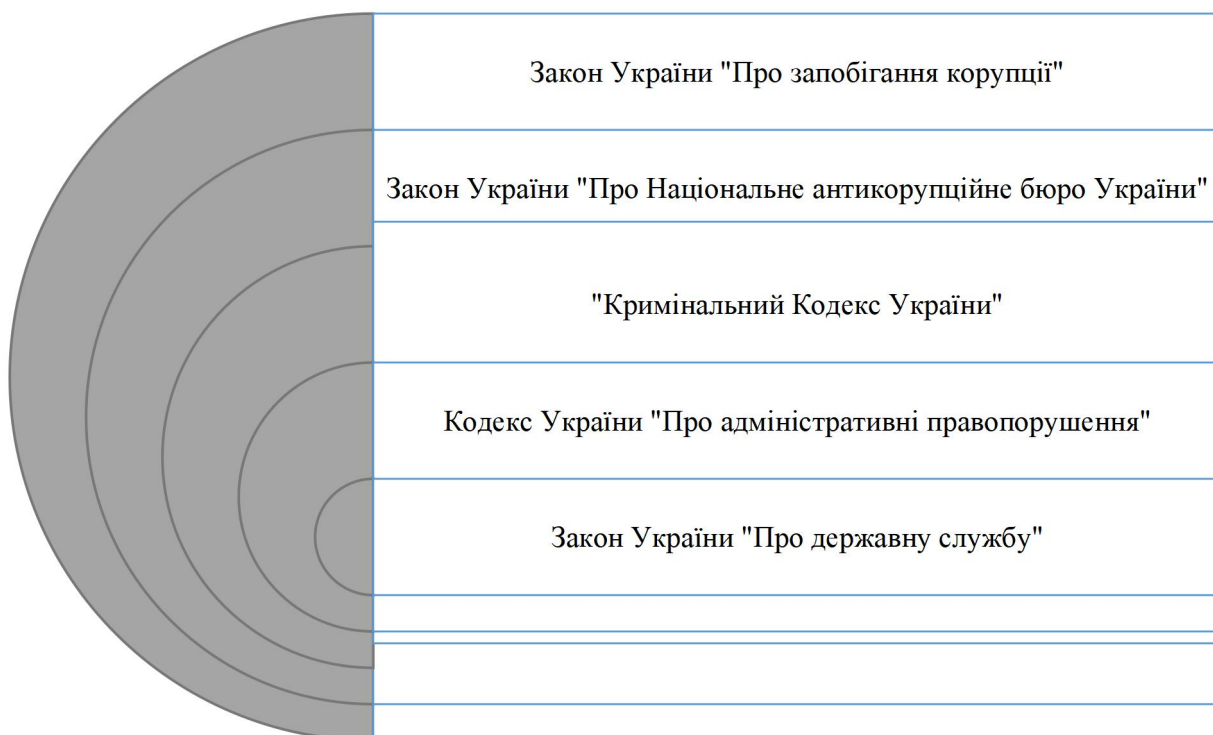

Рис.1. Правові акти регулювання корупції в Україні.

Закон України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014 р.(введений в дію 26.04.2015р.) замінив попередній Закон України «Про запобігання та протидію корупції». Даний закон поширюється на посадовців, осіб які прирівнюються до уповноважених виконувати функції держави, а також місцевого самоврядування. Функціонує даний закон для тлумачення ряду понять таких, як корупція, яке ми розглянули вище, близькі особи, конфлікт інтересів, подарунків та ряд інших понять. Регулювання діяльності НАЗК, порядок призначення Голови НАЗК, визначає формування та реалізацію антикорупційної політики, а також порядок захисту викривачів.[2]

Таким чином, боротьба з легалізацією надходжень, отриманих злочинним чином розпочалась у 2001 р. коли Україну включили до чорного списку FATF, в результаті чого було прийнято ряд законів та положень таких, як Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», а також створено Державну службу фінансового моніторингу, яка спочатку

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

існувала, як Департамент фінансового контролю при Міністерстві фінансів України яка діє і на сьогоднішній день, як фінансова розвідка та опрацьовує справи пов'язані з корупційними діями.

Для протидії й запобігання корупції на теренах України функціонує дві установи такі, як НАБУ та НАЗК. НАБУ проводить розкриття справ пов'язаних із корупцією та передає їх до суду, НАЗК сприяє запобіганню корупції в нашій країні.

Ми можемо зробити висновок, що наша держава тільки розпочинає свій шлях у боротьбі з корупцією, і лише за допомогою ефективної державної політики та правильних стратегічних кроки сприятимуть подоланню високого рівня корумпованості.

Список використаних джерел:

1. Бугайчук К. Л. Корупційні ризики: поняття, класифікація, методологія оцінки, заходи усунення *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*. 2017. С.39-40. - URL: http://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/15.pdf.
2. Закон України «Про запобігання корупції» (відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056), (із змінами), поточна редакція 19.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 08.11.2023 р.)
3. Звіт моніторингу імплементації Україною Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією ОЕСР (IV раунд, 2018 рік) , Глава: «Запобігання і переслідування корупції на державних підприємствах» URL: <http://surl.li/oiynn> (дата звернення 12.10.2023 р.)
4. Звіт Національного антикорупційного бюро України за I півріччя 2023 р. 58 с. URL: <https://nabu.gov.ua/activity/reports/report-first-half-2023/>
5. Михненко А. М., Руснак О. В., Мудрак А.М. , Кравченко С.О. [та ін.] *Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / за ред. А. М. Михненка*. Київ : НАДУ, 2013. 625 с.

Валентина ЛИСИЧЕНКО

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, України

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ОЦІНКИ АУДИТОРОМ
КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ**

При управлінні масштабними установами час від час за відсутності зовнішнього контролю проявляються слабкі місця в системі управління причинами яких може бути корумпованість діяльності в наслідок чого виникає необхідність зовнішнього оцінювання аудитором корупційних ризиків, оскільки, саме він сприяє уникненню конфлікту інтересів який може виникнути при формування звітів уповноваженої особи. Результати даного звіту аудитором постає головний рушієм при вдосконаленні аудиторської програми на наступний період, тому що всі слабкі місця висвітлюються. Як відомо для проведення кожного з видів аудиту виникає потреба в індивідуальній методиці, яка б ефективніше та результативніше допомогла провести аудиторську перевірку певної галузі. Методика у свою чергу формується на підставі вітчизняного та зарубіжного досвіду.

На сьогодні проведення зовнішнього оцінювання корупційних ризиків не є обов'язковим. Проведення даного аудиту прописується у антикорупційні програмі

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

підприємства.

В загальному, досліджується зовнішнє і внутрішнє середовище установа на виявлення корупційних ризиків в управлінні діяльністю, об'єктами якої постає інформація отримана з відкритих реєстрів, аналіз проведених заходів, організаційно-розпорядчі та нормативно-правові акти університету. [3]

У процесі ідентифікації ризиків використовуються різноманітні джерела, які надають цінну інформацію для аналізу та виявлення можливих проблем, серед них: аналіз здійснення заходів, анкетування та інтерв'ювання працівників та здобувачів освіти, публікації у мас-медіа, інформація із публічних реєстрів, результати попередніх розслідувань, перевірок та аудитів. Загальний підхід з використанням поданих джерел допомагає ідентифікувати корупційні ризики, на основі яких будується останній та головний розділ звіту перед формуванням висновків та рекомендацій за результатами перевірки.[1]

Оцінювання згідно шкали яка подана у Методології управління корупційними ризиками, згідно неї маємо такі бали:

➤ 1 бал – за такої оцінки шкода та майнові втрати відсутні, відповідальність лише дисциплінарна, можливі репутаційні втрати та внутрішні заінтересовані сторони можуть втратити довіру;

➤ 2 бали – виникають незначні майнові втрати та моральна шкода для громадян, настає адміністративна відповідальність, репутаційні втрати виходять на локальний рівень, довіра втрачається від зовнішніх заінтересованих сторін;

➤ 3 бали – наявні майнові втрати наявні, передбачається кримінальна відповідальність, спостерігається зниження державного управління, репутаційні втрати виходять на державний рівень та додатково втрачається довіра населення;

➤ 4 бали – передбачає як кримінальну так і цивільну відповідальність, репутаційні втрати виходять на міжнародний рівень, значні майнові втрати, виникають загрози демократії та міжнародним відносинам, недотримання інтересів та прав юридичних осіб, зниження темпів зростання соціально-економічних реформ та ряд інших загроз.[2]

На час здійснення аудиторської перевірки варто ідентифікувати ризики у різних сферах, зокрема:

- управління публічними закупівлями;
- управління персоналом;
- управління інформацією;
- управління фінансовими та матеріальними ресурсами;
- управління зв'язками з іншими підприємствами.

Боротьба з корупційними ризиками є важливим завданням для забезпечення ефективного управління в будь-якому секторі, будь то влада, бізнес чи громадянське суспільство. Саме тому, варто розглянути шляхи усунення корупційних ризиків, з поміж них:

- розробити чіткі кваліфікаційні критерії для учасників у процедурі закупівель;
- встановлювати об'єктивні критерії кваліфікації для учасників у закупівельній процедурі, які не будуть завищеними;
- забезпечити розширення конкуренції на ринку;
- при прийнятті на науково-педагогічні посади проводити конкурсний відбір та перевіряти достовірність відомостей про претендентів на посади та відповідність кваліфікаційним вимогам;
- проводити регулярні анонімні опитування серед персоналу для оцінки рівня задоволеності роботою та етичної поведінки;
- підсилити роботу всіх посадових осіб, які відповідають за контроль і виконання заходів із запобігання, протидії та виявлення корупції, а також за дотримання правил етичної поведінки;
- забезпечити ефективний контроль за своєчасністю повідомлень посадових осіб

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

університету про наявність у них фактичного або виявленого конфлікту інтересів перед їхніми безпосередніми керівниками;

- проводити регулярний збір інформації про конфлікти інтересів серед працівників університету;

- впровадити систему обліку подарунків, які пропонуються та отримані посадовими особами університету, включаючи ті, які надані в знак гостинності або в подарунок для університету;

- регулярно здійснювати внутрішній аудит використання фінансових ресурсів та перевірку дотримання відповідності порядку платежів організаційно-розпорядчим документам університету;

- встановити заборону на особисті одноособові рішення щодо надання матеріальних ресурсів університету для особистого користування;

- проводити облік ресурсів, переданих посадовій особі університету для особистого користування, завдяки чому короточасні звірки та оцінку необхідності подальшого їх особистого використання.

- забезпечити обов'язкове повернення матеріальних ресурсів, які були передані посадовій особі університету для особистого користування, у разі їх звільнення від роботи.

Основною рекомендацією для боротьби з корупційними ризиками є можливість впровадження ДСТУ ISO 37001 «Системи управління щодо протидії корупції» [4]. ISO 37001 - це міжнародний стандарт, який визначає вимоги та надає рекомендації для встановлення, впровадження, утримання, перегляду та покращення системи управління проти корупції. Стандарт спрямований на допомогу організаціям у запобіганні, виявленні та врегулюванні випадків хабарництва та може бути застосований до різних видів організацій, незалежно від їх розміру, структури чи характеру діяльності.

Список використаних джерел:

6. Мазуренко М.С. Антикоруційний аудит: вітчизняна практика впровадження Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку: Зб. матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції. Київ, 2020р. С. 156-158. URL: <http://surl.li/okepr> (дата звернення: 12.11.2023 р.)

7. Методологія управління корупційними ризиками: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02 березня 2017 р., № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text> (дата звернення: 10.11.2023р.)

8. Урсатьєва Є.Ю. Антикоруційний аудит як інструмент боротьби з корупцією Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку: Зб. матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції. Київ, 2020р. С. 188-189. URL: <http://surl.li/okepk> (дата звернення: 13.11.2023 р.)

9. ISO 37001:2016. Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Марія ШЕСТЕРНЯК

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Віктор МАКАР

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ АУДИТУ

Виробничі запаси підприємства є важливим об'єктом аудиту, оскільки вони представляють вагомую частину активів підприємства та можуть впливати на його фінансовий стан і результативність. Аудит виробничих запасів спрямований на перевірку правильності відображення цих запасів у фінансовій звітності, а також на оцінку ефективності систем управління запасами. Іншими словами, аудиторська перевірка операцій із виробничими запасами спрямована на забезпечення достовірності та точності фінансової звітності підприємства, а також на виявлення можливих ризиків та пропозицій щодо їх управління.

Якщо об'єктом аудиту є виробничі запаси, то основною метою проведення аудиторської перевірки виробничих запасів є встановлення достовірності, законності, правильності та доцільності відображення операцій в обліку, які пов'язані з цими запасами. Основний склад виробничих запасів на підприємстві представлено на рисунку 1.

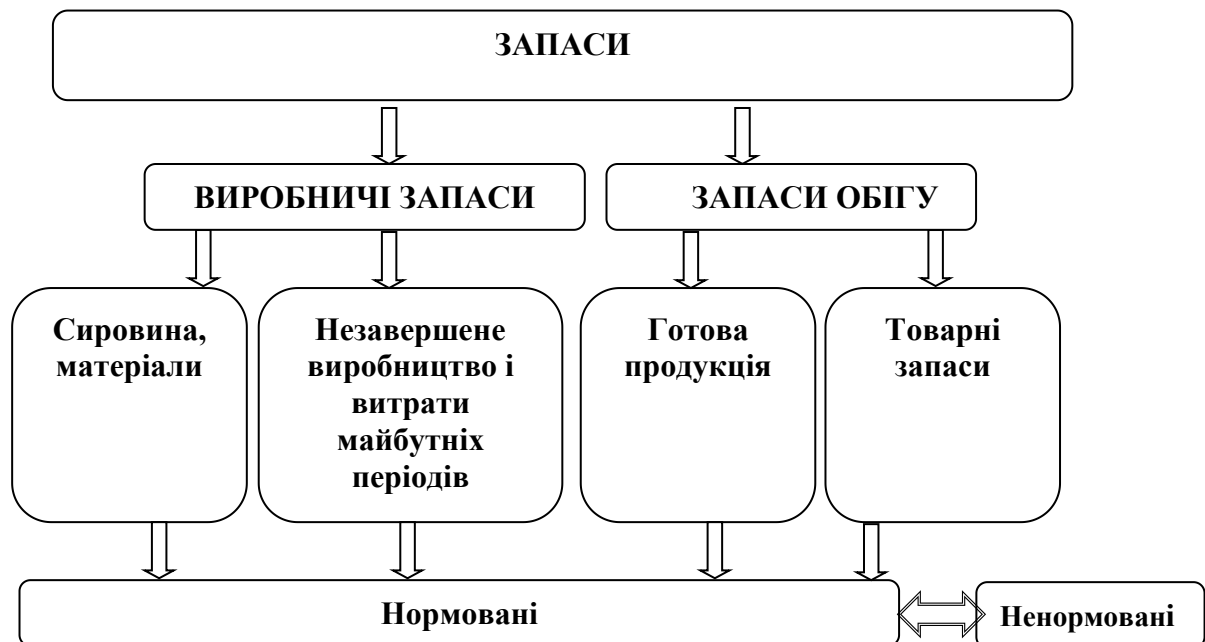

Рис. 1. Виробничі запаси на підприємстві (основний склад)

Виробничі запаси є важливим об'єктом аудиту для багатьох підприємств, особливо тих, які займаються виробництвом або обробкою матеріалів. Аудит виробничих запасів спрямований на забезпечення достовірності та точності обліку цих запасів, а також на оцінку ефективності систем контролю та управління запасами.

Звернемо увагу, що аудит виробничих запасів є однією з складних ділянок облікової

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

роботи, адже на підприємстві номенклатура матеріальних цінностей може обчислюватися десятками тисяч найменувань (все залежить від специфіки та галузі в якій функціонує суб'єкт господарювання), а інформація з обліку виробничих запасів, як свідчить практика, становить більше як 30% усієї інформації, яку отримують користувачі для управління виробництвом. Разом з тим, питома вага матеріально-виробничих запасів складає більше як 5% активу балансу. Відповідно слід дуже ретельно ставитись до перевірки виробничих запасів, адже вартість запасів займає суттєву частину собівартості продукції, яку випускає підприємство. Практика показує, що найчастіше фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від вирішення проблеми закупівлі та доставки виробничих запасів. А помилки, допущені в обліку, призведуть до неправильного формування готової продукції, а також спотвореного фінансового результату та оподаткованого прибутку. Тому так важливо проводити аудит виробничих запасів.

Вітчизняні вчені та практики інтерпретують власне бачення проведення аудиторської перевірки виробничих запасів, етапів його здійснення та формулювання мети аудиту.

Так, М.Д. Білик стверджує, що «ціль аудиту полягає в достовірності відображення господарських процесів та їх законодавчої бази по відношенню до виробничих запасів» [1, с. 108].

О.А. Петрик, В.Я. Савченко та Д.Є. Свідерський переконані, що «метою перевірки запасів є отримання доказів щодо достовірності даних відображених у бухгалтерській та податковій звітності та відповідність усім нормам та законам» [2, с. 160].

В. Ільїн та О. Волкова зазначають, що «основне призначення аудиту запасних частин – допомога клієнту у визначенні основних недоліків, порушень та помилок в обліку виробничих запасів, можливість ліквідувати їх та запобігти подальшому виникненню, що призведе до покращення фінансового стану підприємства. Правильна та раціональна організація і методика аудиту запасних частин допоможе аудитору досягти поставленої мети» [3, с. 96].

М.Т. Шендригоренко трактує, що «метою проведення внутрішнього і зовнішнього аудиту запасів є висловлення аудитором думки про: достовірність первинних даних бухгалтерського обліку щодо фактичної наявності та руху запасів; повноту та правильність відображення первинних даних з обліку запасів у зведених регістрах; правильність ведення обліку запасів відповідно до законодавчих та нормативних актів, облікової політики; достовірність відображення залишку запасів у фінансовій звітності» [4, с. 1046].

В.Ю. Фабіянська та О.Г. Пацар стверджують, що «головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності підприємства є наявність і ефективне використання виробничих запасів», разом з тим автори переконані, що «... аудит виробничих запасів проводиться для того, щоб одержати належні і достовірні аудиторські докази, щодо їх обліку та відображення у фінансовій звітності з метою висловлення незалежної думки аудитора щодо її достовірності та відповідності концептуальній основі фінансової звітності» [5].

Провівши аналіз думок вищевказаних авторів щодо трактувань мети аудиту виробничих запасів, можна стверджувати, що для задоволення потреб користувачів, які потребують повної, правдивої та неупередженої інформації пов'язаної з виробничими запасами, практикуючому аудитору слід виконати певні завдання, які допоможуть досягнути вказаної мети.

Перелік таких завдань подає у своїй науковій праці М.Т. Шендригоренко, де автор зазначає: «що для «досягнення основної мети аудиту необхідно виконати такі завдання:

- перевірити наявність та порядок зберігання товарно-матеріальних цінностей; перевірити ефективність бухгалтерського контролю над збереженням виробничих запасів на всіх етапах їх руху та зберігання;
- перевірити правильність та своєчасність документального відображення операцій із

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

надходження, відпуску та внутрішнього переміщення запасів;

- перевірити правильність визначення первісної вартості запасів та відповідність її обліковій політиці й чинним нормативним актам;
- перевірити обґрунтованість і правильність відображення у Наказі про облікову політику методу оцінки запасів під час їх вибуття;
- перевірити дотримання норм витрачання запасів для здійснення господарської діяльності та порядку обліку витрачання запасів у виробництві;
- перевірити додержання підприємством установлених норм списання виробничих запасів;
- перевірити дотримання підприємством податкового законодавства по операціях, пов'язаних із формуванням собівартості продукції;
- встановити законність дій, пов'язаних із рухом виробничих запасів, та відсутність суттєвих порушень і помилок у бухгалтерському обліку та звітності;
- проаналізувати стан обліку за надходженням і рухом виробничих запасів» [4, с. 1046-1047].

Отже, загальна мета аудиту виробничих запасів полягає в тому, щоб забезпечити достовірність інформації в фінансових звітах підприємства, а також виявити та зменшити ризики, пов'язані з обліком та управлінням запасами. При цьому, аудит виробничих запасів важливий не лише для забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства, а й для надання інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам правдивої та об'єктивної інформації про фінансове становище підприємства.

Оскільки процес аудиту повинен включати встановлені вимоги до якості проведення аудиту, його процедур та норм, то відповідно слід розуміти, що об'єктом аудиту виробничих запасів є сукупність різноманітних видів запасів та операції щодо їх руху підприємстві, а предметом – операції та господарські процеси, що пов'язані з їх рухом, а також різні економічні відносини, що виникають в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства, як в середині, так і поза межами суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Білик М.Д. Організація і методика аудиту сільськогосподарських підприємств: Підручник. Київ: КНЕУ, 2009. 628 с.
2. Петрик О.А., Савченко В.Я., Свідерський Д.Є. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2015. 472 с.
3. Ільїн В., Волкова О. Аудит запасних частин: особливості та ключові аспекти. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*, 2019. Вип. 3-4. С. 90-98.
4. Шендригоренко М.Т. Виробничі запаси підприємства як об'єкт обліку та аудиту. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 20. С. 1045-1047.
5. Фабіянська В.Ю., Пацар О.Г. Аудит виробничих запасів: організаційні та методичні аспекти. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*, № 4. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5546>

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Ілля МЕЛЬНИК

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВОМ ФІНАНСІВ Й АУДИТОРСЬКОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ

Ринок аудиторських послуг в Україні регулюється рядом органів, які здійснюють безпосередній або опосередкований вплив на їх діяльність. Учасників, які впливають на механізм проведення аудиторської роботи, можна класифікувати на три основні категорії:

- інституції державного управління;
- організації професійного аудиторського самоуправління (самоврядування);
- інстанції громадського контролю (суспільного нагляду).

Серед інституцій державного управління, що наділені компетенцією в області регулятивних аспектів аудиторської роботи є ряд державних інституцій. На загальнодержавному рівні ці повноваження належать Кабінету Міністрів України, Антимонопольному комітету України і Верховній раді України. Хоча Кабінет Міністрів України не чинить безпосередній вплив, проте його діяльність має значний опосередкований вплив. Діяльність Кабінету Міністрів України полягає в забезпеченні в усіх напрямках суспільного життя реалізацію державної політики згідно 116 статті Конституції України та закону України «Про Кабінет Міністрів України» [2].

Іншим органом, що здійснює реалізацію та створення державної політики стосовно ведення бухгалтерського обліку та проведення аудиторської діяльності є Міністерство фінансів України й Аудиторська палата України. До повноважень Міністерства фінансів України належить контроль та забезпечення на найвищому рівні здійснення облікових процесів, проведення внутрішнього аудиту, запобігання та протидія відмивання доходів, здійснення аудиторського контролю та інших превентивних дій стосовно отримання достовірної інформації стосовно фінансового стану бізнес-структур. На рисунку 1 подано законодавчо-нормативне регулювання аудиторських послуг Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України.

Кабінет Міністрів України

Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2019 № 859 «Про критерії відбору зовнішнього аудитора державних банків»
Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 313 «Про розмір внеску, що сплачується суб'єктами аудиторської діяльності на користь Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю»
Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2018 № 587 «Про затвердження порядків проведення рейтингового голосування під час обрання представників професійних організацій аудиторів та бухгалтерів, які є членами Міжнародної федерації бухгалтерів, до номінаційного комітету та до комісії з атестації»
Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 № 590 «Про затвердження порядків проведення рейтингового голосування під час обрання представників

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

професійних організацій аудиторів та бухгалтерів до номінаційного комітету та до комісії з атестації»

Міністерство фінансів України

Наказ Міністерства фінансів України від 06.07.2020 № 400 «Про затвердження Порядку безперервного професійного навчання аудиторів»
Наказ Міністерства фінансів України від 06.07.2020 № 399 «Про затвердження Порядку складання іспитів при атестації аудиторів»
Наказ Міністерства фінансів України від 06.07.2020 № 398 «Про затвердження Порядку проходження стажування»
Наказ Міністерства фінансів України від 01.06.2020 № 256 «Про затвердження Порядку зарахування теоретичних знань»
Наказ Міністерства фінансів України від 29.08.2019 № 362 «Про затвердження Порядку проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг»
Наказ Міністерства фінансів України від 19.09.2018 № 766 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності»
Наказ Міністерства фінансів України від 19.12.2018 № 1045 «Про затвердження Порядку формування відкритого переліку незалежних аудиторів у рамках спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014-2020»
Наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2018 № 587 «Про затвердження порядків проведення рейтингового голосування під час обрання представників професійних організацій аудиторів та бухгалтерів, які є членами Міжнародної федерації бухгалтерів, до номінаційного комітету та до комісії з атестації»

Рис. 1. Регламентация здійснення аудиторських послуг КМ України та Міністерством фінансів України

У законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» Аудиторська палата України виступає як юридична особа, відповідальна за професійне саморегулювання аудиторів, яка діє без мети щодо отримання прибутку та має на меті забезпечення виконання завдань аудиторського саморегулювання. Членами цієї палати є аудиторські фірми і аудитори, які зареєстровані в Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності.

Згідно закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», а саме статті 47 до повноважень Аудиторської палати належить:

- ✓ ведення обліку членів Аудиторської палати України;
- ✓ здійснення регулювання взаємовідносин поміж членами Аудиторської палати в ході здійснення аудиторської діяльності;
- ✓ створення підтримки у наданні інформації з усіх існуючих джерел стосовно діяльності членам Аудиторської палати;
- ✓ підтримка при проведенні експертного дослідження законопроектів та нормативних і правових актів у питаннях провадження професійної діяльності, приймає участь при розробленні законодавчого регулювання аудиторської діяльності в частині розробки пропозицій стосовно вдосконалення, скеровує ці пропозиції до органу суспільного нагляду, державних органів влади та законодавчої ініціативи;
- ✓ здійснює узагальнення інформації стосовно особливостей застосування міжнародних стандартів аудиту й за запитами розробляє рекомендації у спірних питаннях щодо провадження професійної діяльності;

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

- ✓ має право представляти інтереси аудиторів перед органами державної влади або місцевого самоврядування, а також їх службовими або посадовими особами, іншими організаціями й установами, міжнародними організаціями і громадськими установами;
- ✓ здійснює захист інтересів та прав професійних аудиторів;
- ✓ координує діяльність бухгалтерів та аудиторів з професійними організаціями;
- ✓ провадить делеговані повноваження, що не суперечать чинному законодавству [1].

На рисунку 2 представлено регламентацію діяльності Аудиторської палати України на основі нею складених актів, інструкцій, положень, розпоряджень та порядку дій.

Акти аудиторської Палати України

1. Статут Аудиторської палати України
2. Положення про Раду Аудиторської палати України
3. Положення про Секретаріат Аудиторської палати України
4. Положення про Комітет з контролю якості аудиторських послуг
5. Положення про науково-методичну раду Аудиторської палати України
6. Порядок скликання та проведення з'їзду аудиторів України
7. Положення про членські внески до Аудиторської палати України
8. Положення про порядок складання кошторису Аудиторської палати України
9. Порядок відбору незалежного суб'єкта аудиторської діяльності для проведення аудиту річної фінансової звітності Аудиторської палати України та надання інших аудиторських послуг
10. Положення про інформаційну політику Аудиторської палати України
11. Положення про веб-сайт Аудиторської палати України
12. Положення про організацію проведення заходів Аудиторської палати України
13. Порядок розгляду заяв (скарг) щодо дій аудитора та/або суб'єкта аудиторської діяльності, які надійшли до Аудиторської палати України
14. Порядок функціонування Порталу «Е-кабінет», держателем та технічним адміністратором якого є Аудиторська палата України
15. Положення про порядок розгляду звернень (заяв, скарг), що надходять до Аудиторської палати України
16. Положення про відзнаки Аудиторської палати України
17. Інструкція з діловодства Аудиторської палати України (зі змінами)
18. Інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві Аудиторської палати України
19. Порядок подання суб'єктами аудиторської діяльності до Аудиторської палати України звітності за формою № 1 – аудит (річна) «Звіт суб'єкта аудиторської діяльності про надані послуги»
20. Порядок виплати винагороди за виконання повноважень Голові Аудиторської палати України
21. Порядок відшкодування членам Ради Аудиторської палати України транспортних витрат та витрат на проживання, пов'язаних з участю у роботі Ради та виконанням її завдань (зі змінами)
22. Порядок оплати витрат часу для виконання доручень членам Ради Аудиторської палати України
23. Стратегія розвитку Аудиторської палати України

Рис. 2. Регламентація діяльності Аудиторської палати України

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Метою професійного саморегулювання аудиторів через Аудиторську палату України є об'єднання зусиль аудиторів на професійній основі для виконання обов'язків, визначених Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторської діяльності», та забезпечення їх прав, представництво професійних інтересів аудиторів в органах державної влади та місцевого самоврядування, захист професійних інтересів і соціальних прав аудиторів, сприяння підвищенню їх професійного рівня та надання їм методичної підтримки, а також захист інтересів фізичних осіб у разі заподіяння шкоди внаслідок неналежних дій або недбалості аудиторів, а також проведення професійного саморегулювання аудиторів. Саморегулювання діяльності за допомогою професійного об'єднання у світовій практиці характеризується значними прогресивними діями. Адже до таких об'єднань найперше входять кваліфіковані особи, які знають та розуміють особливості діяльності з практичної сторони. Тому роль професійних об'єднань є дуже важливою, а їх до їх повноважень необхідно додати право ініціювати прийняття нового та вдосконалення існуючого законодавства [3, с. 148].

Професійне саморегулювання аудиторів діє на основі принципів законності, відкритості, незалежності, демократизму, колегіальності, виборності, обов'язковості членства аудиторів та виконання рішень органів професійного саморегулювання, зокрема, З'їзду аудиторів України. України та Рада Аудиторської палати України, прийняті відповідно до їх компетенції. забезпечення рівних можливостей участі аудиторів у професійному саморегулюванні.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 р. в редакції від 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
2. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. ВВР. 2014. № 13. Ст. 222.
3. Черешнюк О. М., Зінько Д. І. Основні аспекти проведення аудиту наявності та руху грошових коштів. Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. [м. Тернопіль, 23 груд. 2020 р.]. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 147-149

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Ілля МЕЛЬНИК

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту

Михайло ЛУЧКО

доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

РИНОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Аудит, в умовах сучасних євроінтеграційних процесів України, перетворюється на вирішальний управлінський інструмент, спрямований на підвищення продуктивності суб'єктів господарювання, забезпечення власників і менеджерів ключовою інформацією про ресурси, економічні процеси та їх використання в усіх галузях економіки. Тому в усьому світі аудит вважається «мовою бізнесу».

У ролі незалежного механізму контролю аудит також надає послуги у сфері бухгалтерського обліку на корпоративному рівні. Під час перебудови господарської діяльності потреба в аудиті стає особливо відчутною. Інтенсивне просування аудиту в Україні взаємопов'язане із впровадженням новітніх міжнародних стандартів аудиту.

В умовах сучасних ринкових відносин виникнення різноманітності форм власності, коли організована бухгалтерська робота, виникає необхідність ефективного контролю за управлінням виробництвом, що спонукало до створення незалежного органу фінансового нагляду – незалежного аудиту.

Аналізуючи стан досліджуваного об'єкту доцільно провести аналіз основних показників його діяльності протягом певного періоду часу щоб прослідувати тенденції розвитку чи занепаду. Розпочинаючи з 2023 року відповідальними за перелік та ринок аудиторських послуг в Україні є Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. На їх офіційному веб-сайті станом на 18 вересня 2023 року в Україні налічується 2708 аудиторів, які мають право провадити аудиторську діяльність, а загальна кількість суб'єктів – 826. Динаміка ринку аудиторських послуг протягом останніх кількох років має низхідний характер. В таблиці 1 подані основні показники ринку аудиторських послуг протягом 2010-2023 років в розрізі кількості суб'єктів аудиторської діяльності та кількості атестованих аудиторів.

Аналізуючи дані таблиці 1 варто відмітити що кількість суб'єктів аудиторської діяльності у порівнянні з 2010 роком зменшилася втричі. Відтак у 2010 році їх кількість становила 2288 організацій, а в вересні 2023 року – 826. Найбільш різкий спад кількості суб'єктів аудиторської діяльності відбувався протягом 2014-2016 років. У 2014 р. зменшилась на 44,41 %, а в 2016 році – на 21,23 %.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Таблиця 1

Показники ринку аудиторських послуг протягом 2010 – 2023 років

Рік	Загальна кількість суб'єктів аудиторської діяльності	Приріст кількості суб'єктів аудиторської діяльності	Відносний показник динаміки кількості суб'єктів аудиторської діяльності	Загальна кількість аудиторів	Приріст кількості аудиторів	Відносний показник динаміки кількості аудиторів
2010	2288			3053		
2014	1272	-1016	-44,41	2787	-266	-8,71
2016	1002	-270	-21,23	2646	-141	-5,06
2018	889	-113	-11,28	2725	79	2,99
2020	900	11	1,24	2720	-5	-0,18
2023	826	-74	-8,22	2708	-12	-0,44

На рисунку 1 подано динаміку кількості суб'єктів аудиторської діяльності в Україні протягом досліджуваного періоду. З рисунку видно, що стабільна тенденція спостерігається з 2018 року та становить із незначним відхиленням близько 900 суб'єктів.

Рис 1. Динаміка суб'єктів аудиторської діяльності протягом 2010-2023 років

Аналізуючи чисельність атестованих аудиторів та аудиторських фірм варто дослідити їх географічне розташування. На рисунку 2 подано динаміку кількості суб'єктів аудиторської діяльності за географічним розташуванням у 2020 та 2023 роках.

Найбільша кількість аудиторів та аудиторських фірм концентрується у місцях з присутньою великою кількістю господарюючих суб'єктів. Станом на 18 вересня 2023 року за даними Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю у м. Київ зареєстровано 398 суб'єктів аудиторської діяльності, а в 2020 році було 431 суб'єкт. Аналізуючи географічне розташування найбільша кількість суб'єктів аудиторської діяльності представлена у Харківській, Одеській, Львівській, Дніпропетровській і Запорізькій областях.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Варто відмітити, що незважаючи на близьке розташування до лінії воєнних дій у цих областях кількість суб'єктів аудиторської діяльності не зазнала значного зменшення, а в окремих випадках навіть збільшилась. У Харківській області кількість суб'єктів аудиторської діяльності зменшилась на 3,13 % (2 суб'єкти), у Одеській зменшилась на 4,17 % (2 суб'єкти), у Дніпропетровській зменшилась на 5,13 % (2 суб'єкти) та у Запорізькій зменшилась на 10,71 % (3 суб'єкти). Лише у лідируючих областях їх кількість збільшилась у Львівській області на 2,38 % (3 суб'єкти). У столиці за досліджуваний період перелік суб'єктів аудиторської діяльності також зазнав зменшення на 7,66 % (3 суб'єкти).

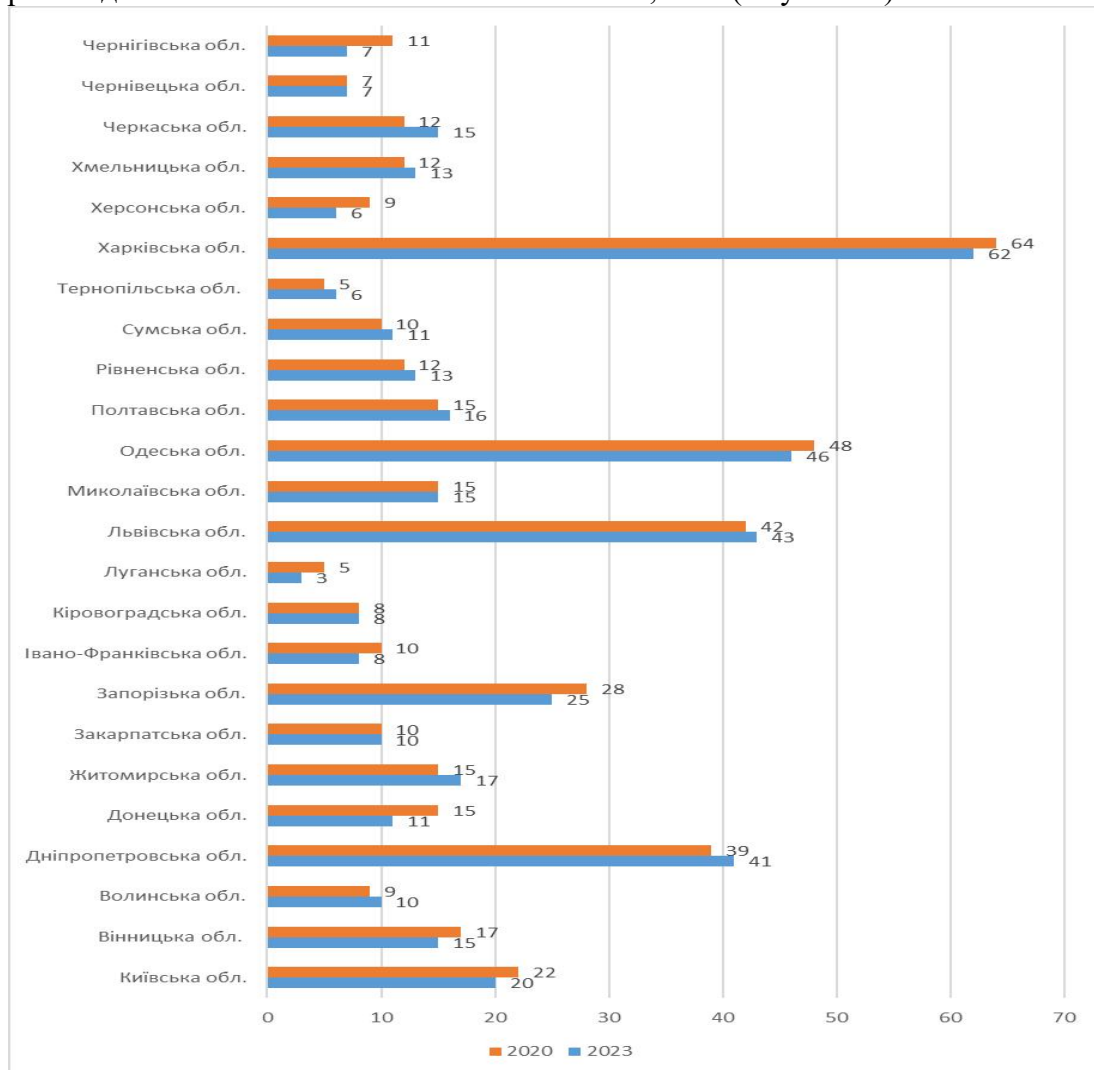

Рис. 2. Кількість суб'єктів аудиторської діяльності у 2023 та 2020 роках за географічним розташуванням

Найменша кількість суб'єктів аудиторської діяльності налічується у Луганській, Тернопільській, Чернівецькій, Херсонській, Кіровоградській, Волинській і Івано-Франківській областях. У цих регіонах кількість суб'єктів аудиторської діяльності варіюється від 5 до 10 одиниць. Протягом досліджуваного періоду у Луганській області кількість суб'єктів аудиторської діяльності зменшилась на 40 % (на 3 суб'єкти). Це найперше пов'язано з окупацією території та відсутністю даних про надання аудиторських послуг. Також спостерігається зменшення суб'єктів аудиторської діяльності у Херсонській області на 33,33 % (3 суб'єкти) та Івано-Франківській на 20 % (2 суб'єкти). У Чернівецькій і Кіровоградській областях їх кількість залишилася незмінною. Натомість у Тернопільській області кількість суб'єктів аудиторської діяльності зросла на 20 % (1 суб'єкт), а у Волинській на 11,11 % (теж 1 суб'єкт).

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Протягом досліджуваного періоду зростання суб'єктів аудиторської діяльності відбулось у Черкаській (на 3 суб'єкти), Волинській (на 2 суб'єкти), Тернопільській (на 2 суб'єкти) та Житомирській (на 2 суб'єкти) і Дніпропетровській областях (на 2 суб'єкти).

У досліджуваному періоді найбільше зменшення суб'єктів аудиторської діяльності відбулося у Чернігівській – на 36,36 % (на 4 суб'єкти) менше. У Донецькій області їх кількість теж зменшилась на 4 суб'єкти (на 26,67 % менше). У Запорозькій і Херсонській областях їх кількість зменшилась на 3 суб'єкти, тобто на 10,71 % та 33,33 % відповідно. На 2 суб'єкти аудиторської діяльності протягом досліджуваного періоду зменшилась кількість Луганській області (на 40 % у порівнянні з попереднім періодом), у Вінницькій області (11,76 %), Одеській (4,17 %), Харківській (3,13 %).

Без зміни кількість суб'єктів аудиторської діяльності залишилися у Закарпатській, Кіровоградській і Чернівецькій областях.

Економічна криза, викликана пандемією та воєнними діями, вплинули на всі сфери економіки, включно з аудиторською діяльністю. У багатьох країнах карантинні заходи призвели до припинення можливості фізичного аудиту на підприємствах. Ця ситуація вимагала від аудиторів переходу до більшої цифрової трансформації, а інвестиції в цифрові технології дозволили багатьом компаніям і аудиторам адаптуватися до нового середовища швидше, ніж в інших галузях.

Пандемічні процеси створили ряд нових викликів при складанні фінансової звітності і відповідно нові вимоги до аудиторської діяльності. Проте користувачі інформації ставлять аудиторську діяльність пріоритетним джерелом отримання правдивої інформації, чим значно збільшують її попит. Вимушена дистанційна робота стала проблемою для аудиторських фірм і спричинила певні труднощі, які до цього часу не виникали. Компанії були змушені проводити оцінки в умовах підвищеної невизначеності та складних обставин, які могли вплинути на оцінку безперервності діяльності керівництва компаній. Це ускладнило перевірку.

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р. Фінансовий моніторинг у контексті бухгалтерської та аудиторської практики в Україні. Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету. 2022. Т. 77. Вип. 4. С. 45-52
2. Лучко М., Гирак А. Ринок аудиторських послуг в Україні: реалії сьогодення. ХІ Міжнародна науково-практична Інтернет-конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» 1 грудня 2022 року. Тернопіль : ЗУНУ. 2022. С. 59-64
3. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3126-ХІІ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність: закон України від 16.07.1999 р. в редакції від 10.08.2022 № 996-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996->

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Вікторія МЕЛЬНИК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

**ОСОБЛИВИСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОЇ МЕДИЦИНИ
В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Досвід європейських країн свідчить, що найбільш ефективною є така система охорони здоров'я, в якій гармонійно функціонують державний та приватний сектори. Наявність останнього полегшить навантаження на державну систему охорони здоров'я, оскільки він обслуговує частину громадян, спроможних самостійно сплачувати за лікування.

Із запровадженням страхової медицини і появою великої кількості приватних медичних закладів виникла конкуренція на ринку медичних послуг та відповідно зросла увага до їхньої якості. Досягнення та утримання високого рівня конкурентоспроможності медичних закладів – одне з найважливіших завдань менеджменту закладів охорони здоров'я, реалізація якого можлива на засадах інноватизації управлінських технологій та їх впровадження у функціональну діяльність медичних установ.

В структурі споживання приватних медичних послуг переважають корпоративні клієнти, які здійснюють медичне страхування свого персоналу. Проте за досліджуваний період спостерігається незначне зростання питомої ваги населення, як споживача послуг приватних медичних закладів: з 18,1% в 2019 році до 21,2% в 3 кварталі 2020 року (рис.1).

За даними Міністерства охорони здоров'я України, у 2021 році приватні медичні заклади склали близько 50% від загальної кількості медичних закладів в країні. Приватні медичні заклади надають різноманітні послуги, зокрема: амбулаторна терапія, педіатрія, хірургія, онкологія, кардіологія, тощо.

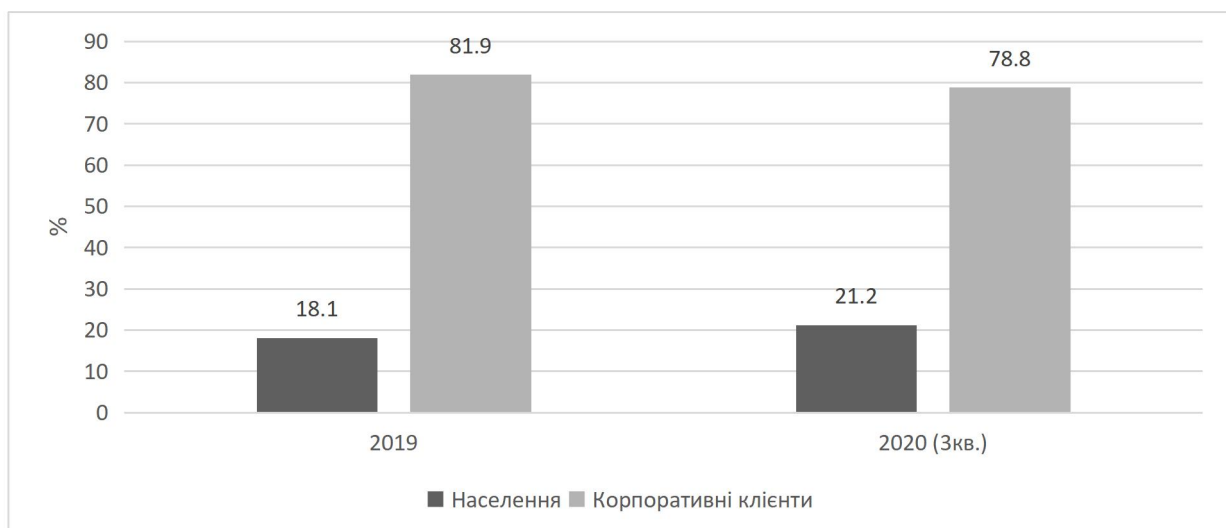

Рис. 1. Структура споживання приватних медичних послуг за одержувачем [7]

Комплексне медичне обслуговування мають можливість надавати найбільші оператори ринку приватних медичних послуг, зокрема клініки «Борис», «Добробут», «Інто-Сана», «Медіком», «Оберіг», «Оксфорд Медікал»; медичні центри «Біомед», «Одонтомед», та деякі інші. На сьогоднішній день приватні клініки прагнуть масштабування, і разом з цим зростає

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

кількість нових компаній – установи консультативного та терапевтичного профілю, лікувально-діагностичні центри з хірургічними відділеннями, клініки, які використовують малоінвазивну методику. Швидко розвиваються стоматологічні кабінети та центри.

Сегмент репродуктивної медицини розвивається в тому числі за рахунок зарубіжних клієнтів. В Україні приватні пологові будинки поки не сильно поширені: всього 4 приватних пологових будинки, в яких народжується всього 1% всіх новонароджених. Однак кількість народжених в приватних будинках щорічно збільшується.

Дані наведені на рис.2 свідчать про зростання в загальній кількості приватних медичних закладів, приватних лікарень та приватних стоматологічних кабінетів – на 6% упродовж 2018-2021 років.

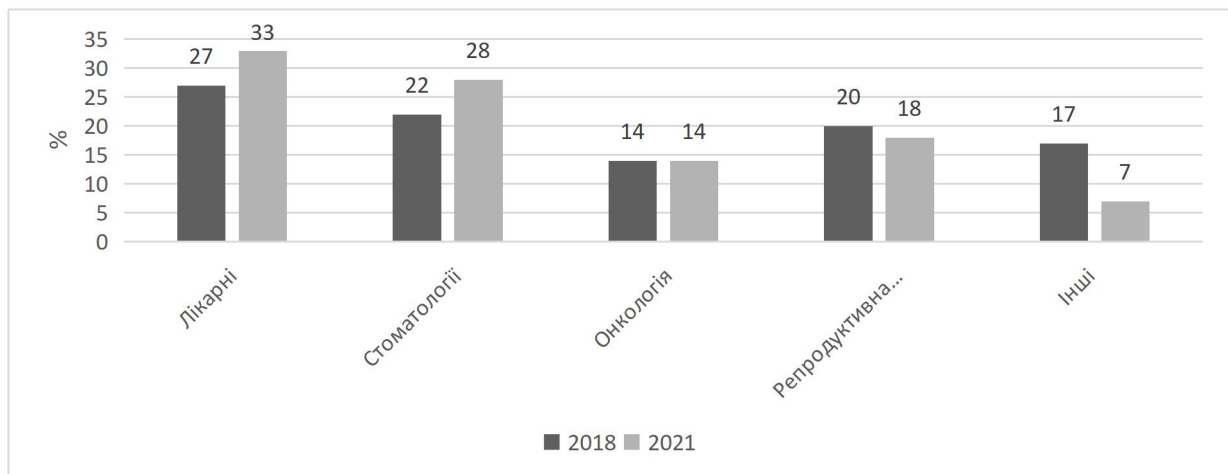

Рис. 2. Питома вага приватних медичних закладів, відповідно до пропонованих ними послуг, за 2018-2021 роки

Переважає більшість приватних медичних закладів зосереджена у найбільш платоспроможних регіонах України, а саме у столиці, де функціонує близько 50 % всіх приватних закладів країни; у Харкові, Дніпрі, Одесі та ін. Незважаючи на те, що 70 % ринку приватної медицини представлені відносно невеликими центрами, кабінетами, лабораторіями, упродовж останніх років закордонні інвестори почали активніше вкладати кошти в розвиток великих і комплексних приватних медичних закладів.

UkrainianBusinessAward провели аналіз та склали рейтинг кращих приватних медичних клінік України в 2022 році. Комплексний аналіз складався з:

- цінності пропозицій: Кількість профільних спеціалістів, послуги (хірургія, стаціонар, швидка допомога, тощо), наявність/кількість спец. обладнання (рентген, УЗІ, тощо), представленість (кількість клінік);
- позитивного іміджу: вік компанії на ринку, позитивні згадування у ЗМІ, негативні згадування у ЗМІ, знання ТМ (кількість брендів пошукових запитів Google), наявність нагород/прізвів, процент позитивних відгуків;
- громадської позиції: співпраця з ЗСУ/ волонтерами/ благодійність, / антидержавна риторика;
- фінанси компанії: дохід, чистий прибуток, активи.

До ТОП-15 кращих приватних медичних клінік України увійшли наступні: «ДОБРОБУТ», «Медіком», «SmartMedicalCenter», мережа клінік «VIVA», «OxfordMedical», «Омега-Київ», «VerumExpertClinic», «OnClinic», «EUROLAB», «Геліос», «UniversumClinic», «Сімейна клініка Амеда», «Академія Вашого Здоров'я», «Клініка Варта», «Сіті Клініка» [8].

Ринок приватних стоматологічних послуг активно розвивався протягом 2018 – 2021 років. На даний час він становить майже третину від загального обсягу ринку приватної

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

медицини, близько 70% стоматологічних закладів представлені невеликими кабінетами на два-три крісла, в яких приймають один-два лікаря. Найбільша кількість суб'єктів цього ринку зосереджена у великих населених пунктах, з яких особливо вирізняються м. Київ та міста-мільйонники.

Основними перевагами приватних медичних закладів перед державними є наступні:

- ✓ доступність та оперативність отримання медичної допомоги;
- ✓ якісне оснащення та устаткування медичного закладу;
- ✓ гарантована кваліфікація медичного персоналу;
- ✓ відповідальність та організованість процесу лікування;
- ✓ можливість отримання додаткових послуг.

30 січня 2018 року набрав чинності Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Того ж року почала свою діяльність Національна служба здоров'я України (далі - НСЗУ) – центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантії медичного обслуговування населення.

В Національній стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 роки зазначено, що: «Медичні заклади (мережі, корпорації) повинні користуватися управлінською автономією для забезпечення ефективного надання послуг. У всьому світі системи охорони здоров'я в державному та приватному секторі дотримуються єдиних підходів до управління. Такі професійні заходи стимулюватимуть необхідність досягнення якісних та кількісних результатів (продуктивності), запровадження ініціатив, розумного використання економічних ресурсів, сприяння роботи в команді» [6].

Поява приватних медичних закладів є проявом нових тенденцій в управлінні установами охорони здоров'я; вони відрізняються від державних, насамперед, більш гнучким управлінням та свободою в прийнятті управлінських і фінансових рішень.

Проте, до якого б сектору не належав медичний заклад, необхідною умовою його функціонування є застосування ефективних методів управління, адаптованих до сучасних реалій в сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Бездітко Н.В., Чинуш І.В. Інтегрований частотний АВС/VEN-аналіз продажу лікарських препаратів в аптеці як віддзеркалення доцільності амбулаторної фармакотерапії хворих з серцево-судинними захворюваннями. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. 2012. №4 (24). С.54-59.
2. Борщ В.І. Сучасна парадигма системи управління персоналом закладу охорони здоров'я. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Випуск №1(69). С.73-79.
3. Голованова, І.А., Краснова, О.І. Значення приватної медицини в системі охорони здоров'я України. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2016. № 1(3). С. 22-25.
4. Куклінова Т.В. Забезпечення розвитку малого та середнього медичного бізнесу в умовах реформування охорони здоров'я. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №2. С.68-70.
5. Литвин З.Б., Н.В. Дзюбановська, В.В. Маслій, В.І. Бляск. Підхід до аналізу інтенсивності динаміки міжнародної торгівлі на прикладі країн Європейського Союзу. *Науково-інформаційний журнал «Статистика України»*. №3, 2022р.
6. Національна стратегія побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 рр., м. Київ, листопад 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11>.
7. Офіційний сайт ProConsulting. URL: <https://pro-consulting.ua/ua>
8. UkrainianBusinessAward. URL: <https://uba.top/medical/>

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Вікторія МЕЛЬНИК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

МЕТОДИ АНАЛІЗУ МЕДИКАМЕНТІВ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Оцінка використання медикаментів – це система безперервних, регулярних досліджень, які ґрунтуються на ряді критеріїв, на предмет відповідності вимогам їх належного використання. Такий метод отримання інформації дає можливість виявити проблеми в сфері використання медикаментів та ідентифікувати способи їх усунення, тобто сприяти раціональній фармакотерапії. В результаті такого роду оцінки можна вивчати реальний процес застосування або відпуску медпрепаратів (в тому числі особливості застосування, вибір медпрепаратів, їх дозування, способи застосування, тривалість лікування та лікарську взаємодію), а також результати лікування (наприклад,вилікування хвороби або зменшення вираження її клінічних проявів).

При проведенні оцінки використання медпрепаратів в приватних медичних закладах зазвичай поставлені наступні цілі:

- забезпечити відповідність медикаментозного лікування діючим стандартам надання медичної допомоги;
- контролювати витрати на медпрепарати;
- запобігати виникненню небажаних наслідків медикаментозного лікування;
- оцінити ефективність фармакотерапії;
- виявити сфери практичної діяльності, в яких потрібне додаткове навчання медперсоналу приватних медичних закладів.

Виявити проблеми, які необхідно вирішити за допомогою оцінки споживання медпрепаратів, можна на основі такої інформації (рис. 1):

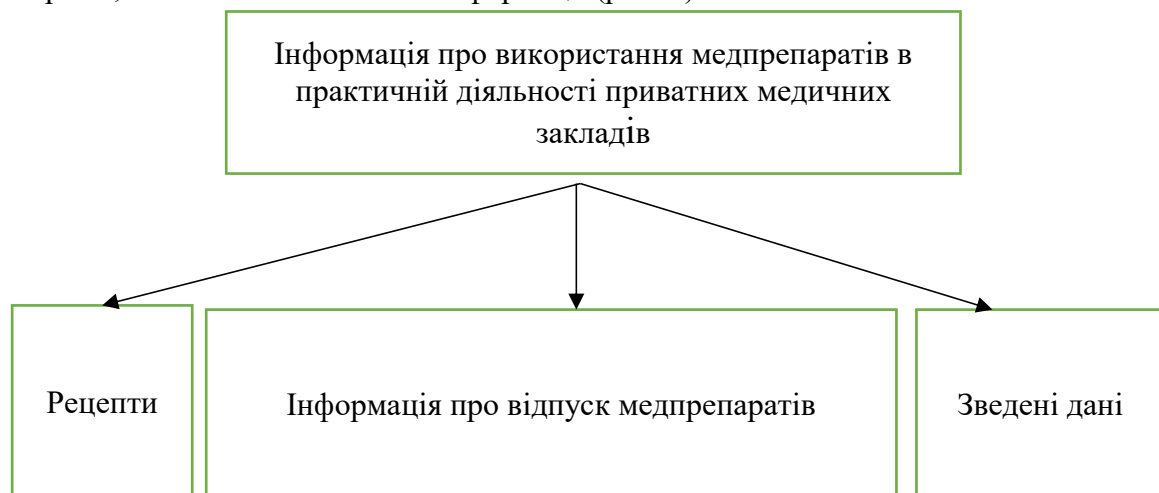

Рис. 1. Інформація про використання медпрепаратів в приватних медичних закладах

1. **Рецепти.** Інформацію щодо рецептів можна отримати шляхом обробки бланків призначень, які видавалися амбулаторним та стаціонарним пацієнтам. Якщо такого роду дані занесені в комп'ютерну базу, їх набагато простіше отримати, а також застосувати таку інформацію для аналізу наявних тенденцій. Рецепти є джерелом інформації для встановлення деяких показників використання медпрепаратів, зокрема:

- ✓ середня кількість лікарських засобів на одне призначення;

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

- ✓ питома вага лікарських засобів, призначених по генеричній назві;
- ✓ частота призначень антибактеріальних препаратів;
- ✓ частота призначень лікарських засобів для парентерального введення;
- ✓ питома вага призначених лікарських засобів, що входять до складу переліку основних лікарських препаратів;
- ✓ середня вартість лікарських засобів, призначених одному пацієнту.

2. Дані про відпуск медпрепаратів. Відпуск медпрепаратів – це процес, що завершується, коли пацієнт залишає аптеку з певною кількістю препаратів/препаратів та інструкціями про те, як його/їх використовувати. Кількість відпущених ЛЗ залежить від їх наявності в аптеці. Таким чином, приватні медичні заклади, що здійснюють відпуск лікарських препаратів мають інформацію щодо:

- ✓ призначеного лікарського засобу;
- ✓ призначеної дози лікарського засобу;
- ✓ середньої кількості найменувань на одне призначення;
- ✓ відсотку реально відпущених лікарських засобів з числа призначених (показник наявності);
- ✓ питомої ваги ЛЗ, маркування яких повністю відповідає вказаній в призначенні;
- ✓ кількість відпущених лікарських засобів;
- ✓ вартості кожного з призначених ЛЗ або одного рецепту.

3. Зведені дані. Для їх отримання можна використати ряд джерел даних в приватних медичних засобах, зокрема: звітна документація про закупівлю, складське зберігання, звіти про зберігання та відпуск лікарських препаратів з аптек, помилки щодо призначення медикаментів та побічних реакціях, а також лікарська документація. Ці джерела можна використати для отримання інформації щодо різних складових споживання лікарських препаратів, в тому числі:

- ✓ вартість окремих препаратів та класів лікарських засобів;
- ✓ лікарські засоби, які застосовуються найчастіше та дуже рідко;
- ✓ найбільш дорогі лікарські засоби;
- ✓ рівень споживання окремих препаратів на одного пацієнта;
- ✓ порівняння двох та більше лікарських засобів, що застосовуються по одному призначенню;
- ✓ розповсюдженість побічних реакцій на лікарські засоби;
- ✓ розповсюдженість помилок призначення лікарських засобів.

Зведені дані є корисними для порівняння споживання лікарських засобів одного виду з іншими, або із споживанням лікарських засобів в різних приватних медичних закладах чи регіонах.

Існує декілька методів аналізу використання лікарських засобів.

АВС - аналіз. Його метою є визначити, які лікарські засоби становлять більшість в:

- ✓ використанні (за обсягом, кількістю упакувань, відпуском);
- ✓ лікарняному бюджеті (витрати).

АВС - аналіз можна застосовувати для сприяння закупівельної діяльності (забезпечення купівлі потрібних лікарських засобів), контролю товарних запасів (забезпечення купівлі продукції в потрібних обсягах) та оцінки доцільності використання (рис.2).

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

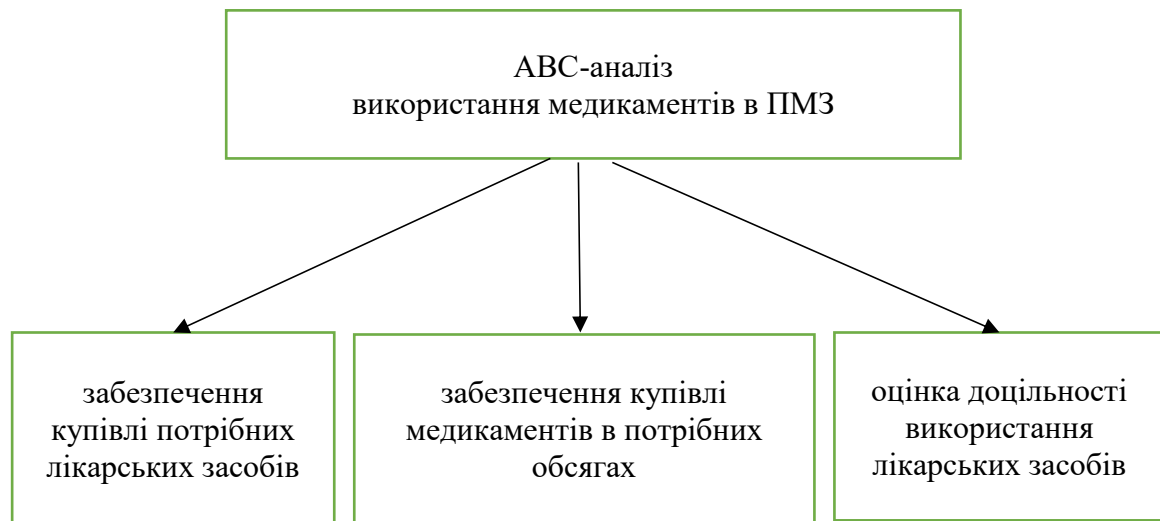

Рис. 2. Напрямки застосування ABC-аналізу медикаментів в приватних медичних закладах

Враховуючи одиниці обліку або сумарні затрати на ЛЗ або класи медпрепаратів, розробляється класифікація ABC, відповідно до якої медикаменти групуються наступним чином:

А – головні (10-20% ЛЗ, на які припадає приблизно дві третіх загальних затрат або загального обсягу);

В – посередні (20-30% ЛЗ, на які припадає приблизно одна четверта загальних затрат або загального обсягу);

С – інші (50-70% ЛЗ, на які припадає близько 10% загальних затрат або загального обсягу).

Отримані результати ABC-аналізу слід інтерпретувати в контексті системи оцінювання, наприклад того, чи відповідають найбільш використовувані або найбільш вартісні ЛЗ найбільш розповсюдженим хворобам. Для аналізу можуть використовуватися одиниці обліку, обсяг або витрати.

Перевагами ABC - аналізу є те, що він дає можливість легко визначити медикаменти, які найчастіше використовуються, або найбільш вартісні лікарські засоби або класи ЛЗ. Розрахунки можуть проводитися на рівні приватних медичних закладів, на рівні медпрепарату, терапевтичного класу або терапевтичної групи; а також у вартісному вираженні, за обсягом запасів (наприклад, за кількістю упакувань, кількістю рецептурних призначень) або за обсягом медпрепарату. Для аналізу терапевтичної групи або класу необхідна система кодування, така як класифікація АТХ.

В залежності від завдань можливі такі варіанти проведення ABC-аналізу щодо медпрепаратів, які закуплялися або плануються до закупівлі у приватних медичних закладах:

- аналіз використання коштів на закупівлю лікарських засобів для всього закладу;
- аналіз використання коштів на лікарські засоби при певному захворюванні;
- аналіз витрат на лікарські засоби, що використовуються певним лікарем закладу.

К. Кузнецова, Ю. Плахотник та С. Жадько проаналізували можливості практичного застосування ABC-аналізу при управлінні товарним асортиментом лікарських засобів аптечного підприємства [3]. Вони використали електронну базу даних асортименту гепатопротекторних лікарських засобів та здійснили ABC - аналіз за критеріями обсяг продаж у грошових показниках (ABC) і натуральних показниках (A'B'C').

VEN-аналіз. Його мета – визначення питомої ваги обсягу чи затрат на медпрепарати, що застосовуються для життєво необхідних, основних лікарських засобів та ЛЗ, що не є основними (англ. vital, essential and non-essential, VEN).

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

В даному випадку медпрепарати класифікують наступним чином:

- життєво необхідні – «потенційно життєзберігаючі або такі, що мають виключно важливе значення для надання базових послуг приватним медичним закладом»;
- основні – «ефективні при лікуванні менш важких, проте значних форм захворювання, але які не є життєво важливими для надання базової медичної допомоги»;
- неосновні – «ті, які використовуються при легких захворюваннях; можуть бути або не бути занесеними до формуляру лікування або бути дієвими, проте в контексті запасів ці позиції відносяться до найменш важливих».

Після групування за вищезазначеними категоріями, медпрепарати можна досліджувати за допомогою АВС-аналізу. Результати VEN-аналізу доцільно інтерпретувати в контексті оцінки того, чи відповідають медикаменти, що найчастіше застосовуються або найбільш вартісні, основним лікарським засобам, або того, чи є завжди в наявності життєво важливі медикаменти.

VEN-аналіз можна здійснювати на рівні ПМЗ, на рівні лікарського препарату або класу лікарських препаратів. Обмеженням є те, що деякі медикаменти буде складно класифікувати, у зв'язку з великою кількістю можливостей їх застосування. В таких випадках, медпрепарати доцільно класифікувати за призначенням.

Частотний аналіз – дає можливість оцінити частоту застосування того чи іншого медпрепарату в процесі лікування пацієнтів з певним захворюванням у приватному медичному закладі.

Отже, із вищезазначеного, можемо зробити висновок, що висвітлені методи аналізу медикаментів, зокрема комплексний/інтегрований АВС/VEN/частотний аналіз можуть застосовуватися в діяльності приватних медичних закладах з метою підвищення ефективності надання ними відповідних медичних послуг, як інструмент контролю якості лікарської терапії та моніторингу формулярної системи.

Список використаних джерел:

1. Герасимова О.О., Кузнецов І.Е., Рабоча А.А., Кривопуск Т.П. Результати АВС-, VEN- та частотного аналізів фармакотерапії позалікарняної пневмонії у дітей в закладах охорони здоров'я. *Клінічна фармація*. 2014. Т.18. №1. С. 54-58.
2. Костюк І.А., Косяченко К.Л. Інтегрований АВС/VEN-аналіз лікарських призначень при фармакотерапії бронхіальної астми в дітей. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2019. Т.12. № 2(30). С.190-195.
3. Кузнецова К.Г., Плахотник Ю.В., Жадько С.В. Аналіз можливостей практичного використання АВС-аналізу при управлінні товарним асортиментом лікарських засобів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/19580/1/350-352.pdf>
4. Литвин З.Б., Мінчук Ю. Система фінансування охорони здоров'я в розрізі основних функцій. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль. ЗУНУ. 2021.С.60-66.
5. Литвин З.Б., Пилипчук Р., Джерела фінансування системи охорони здоров'я. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль. ЗУНУ. 2022. С.70-74.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Марія ШЕСТЕРНЯК

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Мар'яна ПАСТЕРНАК

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м.Тернопіль, Україна*

ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання підприємства мають забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, щоб вони стабільно зберігали здатність безперервно виконувати свої фінансові зобов'язання перед діловими партнерами по бізнесу, державою, власниками та працівниками, тобто гарантували фінансову стійкість.

Набуваючи в ринкових умовах не уявну, а реальну фінансову незалежність, несучи достеменно економічну відповідальність за ефективність господарювання та за своєчасне виконання фінансових зобов'язань підприємства здатні досягти стабільності результатів своєї діяльності лише за умови суворого дотримання принципів комерційного розрахунку.

Фінансова незалежність дозволяє підприємствам приймати рішення та розвивати свою діяльність не обмежуючись зовнішніми фінансовими лімітами. Проте така незалежність повинна поєднуватися з ефективним управлінням та відповідальністю. Фінансова незалежність та ефективне управління підприємством допомагають досягти стабільності та успіху в умовах ринку. Однак це також передбачає відповідальність перед акціонерами, клієнтами, співробітниками та суспільством загалом. Тому дотримання законодавства, етичних норм та корпоративної соціальної відповідальності також важливо для підприємств [1].

Для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства потрібно дослідити його фінансову стійкість. Фінансова стійкість – це майновий стан підприємства, який гарантує його платоспроможність.

Фінансова стійкість підприємства передбачає, що вкладені в підприємницьку діяльність ресурси повинні окупатися за рахунок грошових надходжень від бізнесу, а отриманий прибуток повинен забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування активів.

Рівень фінансової стійкості підприємства визначають різні фактори:

- становище підприємства на товарному ринку;
- виробництво продукції, яка користується попитом;
- його потенціал в діловій співпраці;
- рівень залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- ефективність господарських та фінансових операцій тощо [2].

В умовах ринкової економіки при оцінці фінансової стійкості підприємства доцільно розглядати її у взаємозв'язку з факторами, які її формують, а саме внутрішніми та зовнішніми.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Внутрішня стійкість – це загальний фінансовий стан компанії, який забезпечує стабільно високий результат його функціонування в короткостроковому періоді за рахунок внутрішніх резервів. Його досягнення базується на принципі активного реагування на зміни внутрішніх факторів (табл. 1).

Таблиця 1

**ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВА**

Внутрішні фактори	Характеристика
<i>Фінансове управління</i>	Ефективне фінансове управління, включаючи контроль над витратами, управління ризиками та управління поточними активами та зобов'язаннями, грає важливу роль у формуванні фінансової стійкості.
<i>Ліквідність</i>	Здатність підприємства забезпечити достатній рівень ліквідності для своїх поточних зобов'язань важлива для уникнення фінансових проблем.
<i>Керованість</i>	Система управління та корпоративне управління грають ключову роль у забезпеченні ефективного прийняття рішень та відповідальності перед акціонерами та іншими зацікавленими сторонами.
<i>Прибутковість</i>	Здатність підприємства генерувати прибуток є важливою для його фінансової стійкості. При цьому важливо не лише загальна прибутковість, але і рентабельність окремих проектів та напрямків діяльності.

Примітка: Сформовано на основі джерела[1]

У результаті саме такий рух грошових потоків забезпечує постійне перевищення надходжень коштів (доходів) над їх витратами.

Зовнішня стійкість підприємства додатково містить у собі стратегічні переваги, які реалізуються в конкурентному середовищі в якому здійснюється його діяльність.

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, що забезпечує вільне маневрування коштами підприємства та шляхом їх ефективного використання сприяє безперебійному процесу діяльності та реалізації продукції. Тому цей показник є узагальнюючим і формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності [1; 3; 4].

Таблиця 2

**ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ, ЩО ФОРМУЮТЬ ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВА**

Зовнішні фактори	Характеристика
<i>Економічне середовище</i>	Зміни в макроекономічному середовищі, такі як інфляція, зміни валютних курсів, економічний спад або зростання, можуть впливати на фінансову стійкість підприємства.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Продовження таблиці 2

<i>Конкуренція</i>	Сильна конкуренція на ринку може впливати на ціни та прибутковість підприємства.
<i>Політичні ризики</i>	Політичні зміни, включаючи зміни у правовому середовищі та податковій політиці, можуть впливати на фінансову стійкість.
<i>Ринкові ризики</i>	Зміни в попиті та уподобаннях споживачів можуть впливати на продажі та прибуток підприємства.
<i>Фінансовий ринок</i>	Зміни в рівні процентних ставок, доступність кредитів та капіталу можуть впливати на фінансову стійкість.

Примітка: Сформовано на основі джерела[1]

Оцінка фінансової стійкості повинна враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори, оскільки це допомагає зрозуміти загальний контекст та визначити потребу у внутрішніх заходах для забезпечення фінансової стійкості в умовах ринкової економіки.

Аналіз стабільності фінансового стану на конкретну дату дозволяє відповісти на питання: наскільки правильно керівництво підприємства розпорядилося фінансовими ресурсами протягом періоду, що передує цій даті.

Важливим є те, щоб стан фінансових ресурсів відповідав потребам розвитку підприємства, адже недостатня фінансова стійкість може негативно вплинути на його діяльність та призвести до його неплатоспроможності та відсутності коштів для розвитку, а невикористані фінансові ресурси – збільшувати витрати підприємства, надлишкові запаси і резерви.

Отже, сутність фінансової стійкості визначається ефективністю формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, а платоспроможність є її зовнішнім проявом [5].

Тож, фінансова стійкість певною мірою характеризується таким станом фінансових ресурсів, який повинен відповідати вимогам ринку та у той самий час задовольняти потреби розвитку підприємства. Фінансова стійкість підприємства характеризується системою абсолютних і відносних показників і визначається співвідношенням величини матеріальних оборотних коштів (запасів і витрат) та обсягу власних і позикових джерел коштів для їх формування.

Список використаних джерел:

1. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
2. Ярошук О. Управління ризиками діяльності як ключовий елемент управління вартістю капіталу підприємства. *Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. (30 березня 2017 р., м. Тернопіль). Тернопіль : Крок, 2017. С. 175-177.
3. Пігуль Н.Г. Аналіз фінансової стійкості підприємств України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 1. С. 186-190.
4. Юрій Е.О., Бербека Л.А. Дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 10. С. 1112-1117.
5. Партин Г.О., Митрухіна О.Я. Фінансова стратегія у системі управління фінансами

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.6. Національний лісотехнічний університет України. С. 208-214.

6. Левкович О.В., Калашнікова Ю.М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> (дата звернення: 20.11.2023).

Олег САМИЦЯ

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Михайло ЛУЧКО

доктор економічних наук, професор

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

УПРАВЛІННЯ І АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ

Проведення аналізу адміністративних витрат має на меті визначити особливості витрат підприємства на здійснення управління, що включає ряд складових, таких як оплата праці менеджменту, утримання основних засобів управлінського призначення, професійний розвиток менеджменту, витрати на їх відрядження тощо. Оскільки ці витрати не є обов'язковими для отримання продукту, проте без їх виникнення є неможливим процес господарської діяльності.

У наукових джерелах визначено три основні етапи проведення економічного аналізу на підприємстві: підготовчий, який включає організаційні роботи; основний, присвячений безпосередньо аналітичним завданням; та завершальний, де відбувається узагальнення та оформлення результатів аналізу. Кожен з цих етапів містить додаткові підетапи, реалізація яких у сучасних умовах може викликати організаційно-методичні проблеми. Ефективне вирішення цих проблем є ключовим для підвищення результативності аналізу у всіх його аспектах, включаючи дослідження адміністративних витрат [3].

В області економічного аналізу загально прийнято, що ключовою задачею управління адміністративними витратами є їх мінімізація та контроль за зміною цих витрат у майбутньому. Це означає, що основна увага спрямована на зменшення загального обсягу адміністративних витрат і на зниження їх зростання в період, що настає після проведення аналізу. У таблиці 1 представлено напрями аналізу витрат на адміністративні потреби запропоновані вітчизняними науковцями Н. О. Литвиненко й О. С. Височан [1, с. 129].

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Таблиця 1

Напрями управління витратами на адміністративні потреби

№ з/п	Напрями	Стандартні способи
1.	Реалізація заходів щодо зменшення витрат на утримання основних засобів та інших матеріальних необоротних активів, що використовуються в загальногосподарських цілях	Реалізація заходів для зниження витрат на освітлення, опалення, водопостачання, оптимізація орендованих площ під офіси, а також скорочення службового автопарку є частиною стратегії ефективного управління ресурсами підприємства.
2.	Реалізація заходів щодо оптимізації роботи персоналу	Імплементация методів нематеріального стимулювання працівників, зменшення розміру преміального фонду та використання аутсорсингу для найму співробітників є частиною стратегії з оптимізації витрат на персонал.
3.	Реалізація заходів стосовно зменшення витрат на відрядження менеджерів підприємства	Здійснення заходів для виявлення та уникнення необґрунтованих відряджень, наприклад, шляхом заміни їх на ділові зустрічі у форматі Skyrk-конференцій, а також встановлення обмежень на витрати, які покриваються підприємством (вибір транспорту, готельних номерів тощо), є частиною стратегії контролю витрат на ділові подорожі.
4.	Реалізація заходів стосовно зменшення витрат на послуги від сторонніх організацій	Ведення постійного моніторингу ринку професійних юридичних, аудиторських, консалтингових та інших послуг з метою знаходження партнерів, які пропонують найбільш вигідні цінові умови, є ключовою стратегією для оптимізації витрат на зовнішні консультативні послуги.
5.	Реалізація заходів стосовно зменшення загальних корпоративних витрат	Реалізація заходів для скорочення непродуктивних організаційних та представницьких витрат є важливою частиною стратегії зниження загальних витрат підприємства.
6.	Реалізація заходів для мінімізації податкового зобов'язання	Імплементация законних методів для зниження обсягів сплачених податків та зборів, пов'язаних з операційною діяльністю, є важливою частиною фінансового планування та оптимізації витрат підприємства.

В теоретичному вивченні економіки, концепція мінімізації витрат, яка полягає у прагненні досягнути мінімально можливих витрат в умовах певних обмежень, часто замінюється критерієм оптимізації. Оптимізація передбачає досягнення оптимальної, а не обов'язково мінімальної, величини витрат відповідно до заздалегідь встановлених параметрів. У контексті управління адміністративними витратами, параметри оптимізації часто не є очевидними і залежать від суб'єктивних оцінок менеджера. Зростання витрат протягом певного часу не завжди є негативним явищем, а їх зниження не обов'язково означає

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

поліпшення в господарській діяльності підприємства. Це ускладнює визначення кінцевої мети аналізу витрат на адміністративні потреби.

Протягом досліджуваного періоду обсяг витрат на адміністративні потреби досліджуваного підприємства зменшувався, за винятком 2022 року. У 2019 році їх стало на 1082 тис. грн менше (на 4,83 %), у 2020 році – на 4613 тис. грн менше (на 21,62 %), у 2021 році – на 689 тис. грн менше (на 4,12 %). У 2022 році обсяг цих витрат збільшився на 4763 тис. грн (на 29,7 %). На рисунку 1 представлена діаграма зміни витрат на адміністративні потреби на досліджуваному підприємстві.

Рис. 1. Динаміка зміни витрат на адміністративні потреби досліджуваного підприємства протягом 2018-2022 років

Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт приросту адміністративних витрат мав різну тенденцію змін. У 2019-2021 роках він не досягав рівня попереднього року, а саме 95,17 % в 2019 році, 78,38 % – в 2020 році, 95,88 % – в 2020 році. Така тенденція зменшення витрат на адміністративні потреби має певні особливості, а саме зменшуються кошти на роботу менеджерів підприємства та управлінського персоналу. Це показує значну оптимізацію коштів, проте такий підхід може мати негативну тенденцію, адже внаслідок відсутності донавчання або необхідних ресурсів може знижуватись їх кваліфікація. Зменшення комфорту та ергономічності робочих місць може спричинити падіння ефективності роботи співробітників. Додатково, існує загроза втрати важливої конфіденційної інформації, зниження лояльності серед працівників, а також зростання ймовірності виникнення несанкціонованого саботажу та інших проблем. У 2022 році натомість обсяги витрат на адміністративні потреби значно зросли – 129,70 % у порівнянні з 2021 роком. Оскільки цей рік був кризовим, внаслідок воєнних дій, додаткове збільшення витрат негативно впливає на фінансове становище підприємства.

Для аналізу тенденцій змін потрібно дослідити середнє арифметичне зміни показника витрат адміністративного призначення. Сума всіх значень у наборі даних, розділена на загальну кількість елементів цього набору, являє собою середнє арифметичне цих значень. На основі отриманого значення можна співставити показники зміни витрат на адміністративні потреби. На рисунку 2 показано абсолютний приріст витрат на адміністративні потреби і середнє арифметичне за період.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

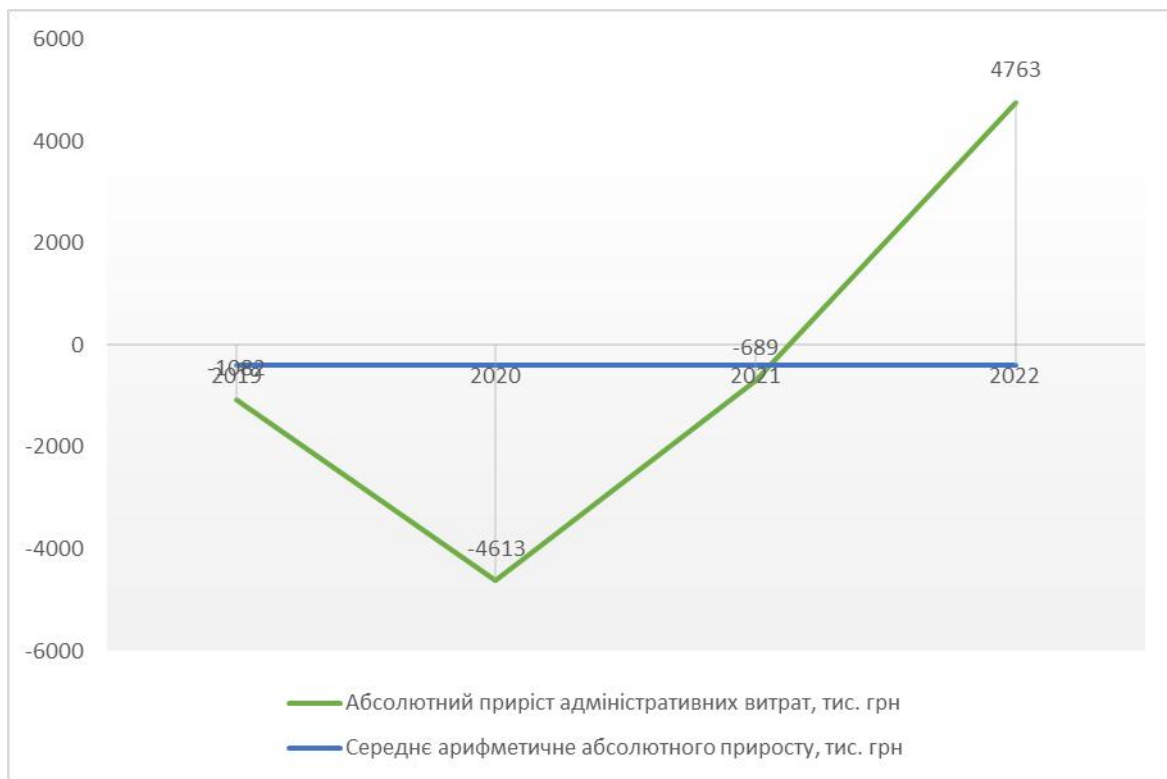

Рис. 2. Показники приросту витрат на адміністративні потреби протягом 2019-2022 років

З рисунку 2 видно, що зміна витрат на адміністративні потреби відбувалася неоднорідно, що свідчить про їх різну структуру кожного року. У 2020 і 2022 роках їх значення значно відрізняється від середнього показника. У 2020 році динаміка зміни витрат на адміністративні потреби значно відрізняється від середнього значення у сторону зменшення, а в 2022 році в сторону збільшення.

Оскільки витрати на забезпечення адміністративних потреб є ваговою складовою витрат, їх аналітичне дослідження потрібно проводити у сукупності з аудиторським дослідженням з метою підтвердження даних.

Список використаних джерел:

1. Височан О. С., Литвиненко Н. О. Проблематика аналітичного опрацювання облікових даних щодо адміністративних витрат підприємства. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2019. Т. 24, Вип. 5. С. 128-133
2. Лучко М. Р. Нові підходи до розвитку теоретичних засад бухгалтерського обліку. Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку і оподаткування: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 11-12 травня 2017 р. ТНТУ ім.І.Пулня. 2017. С. 98–103
3. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 412 с.

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Олег САМИЦЯ

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту

Михайло ЛУЧКО

доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

УПРАВЛІННЯ І АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ЗБУТ

Збільшення кількості учасників на ринку та інтенсивніша конкуренція, процеси угруповання в індустрії, зростаючі вимоги з боку споживачів до якості товарів, глобальні зміни, міжнародна інтеграція та різноманітність, а також технологічні інновації ставлять перед керівництвом збутових операцій підприємств нові завдання. Для ефективного управління реалізацією продукції на промисловому підприємстві необхідно врахувати унікальні особливості підприємства, а саме історичні особливості функціонування, його розміри, характеристики і число клієнтів-покупців товарів, тривалість виробничого процесу, стан розвитку інфраструктури, наявність і кількість конкурентів [2].

Оцінювання ефективності збутової діяльності на підприємстві є комплексним завданням, оскільки кількісне вимірювання ефекту не завжди можливе. Працівники маркетингу та збуту не виробляють продукцію, але вони займаються організаційною та комерційною діяльністю, що допомагає вивести товар на ринок. У наукових дослідженнях існують різні точки зору щодо методів та показників для оцінки ефективності збутової діяльності. Вчені пропонують використовувати «соціологічні, якісні, кількісні, бальні та інформаційні методи оцінки» [1]. Якісні методи включають застосування маркетингового аудиту. Натомість кількісні методи базуються на порівнянні витрат на збут у відношенні до прибутку, витрат на рекламу із обсягом продажів. Ці показники характеризують фінансові результати загальної діяльності підприємства.

В. І. Оспіщев, Л. М. Янчева, Н. М. Гаркуша пропонують проводити аналіз витрат на збут за певною послідовністю [3] (рис. 1), яка передбачає дослідження за складом, загальним обсягом та структурою.

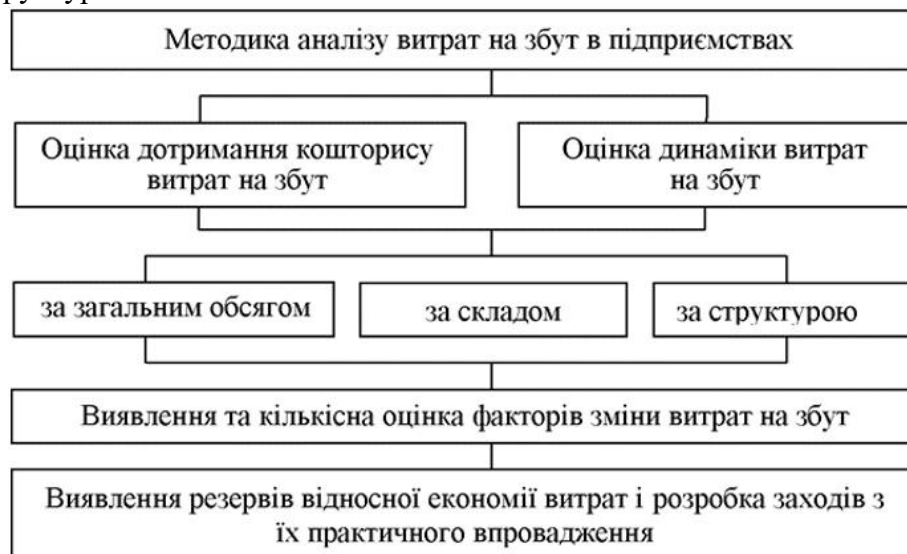

Рис. 1. Послідовність аналізу витрат на збут [3]

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Протягом досліджуваних 2018-2022 років витрати на збут мали різну тенденцію в розмірах. У 2018 році їх обсяг становив 23602 тис. грн, у 2019 році на 467 тис. грн менше (на 1,98 % менше) в порівнянні з попереднім роком, у 2020 році – на 7913 тис. грн менше (на 34,2 % менше) в порівнянні з попереднім роком, у 2021 році – на 937 тис. грн більше (на 6,16 % більше) в порівнянні з попереднім роком, у 2022 році – на 1195 тис. грн більше (на 7,4 % більше) в порівнянні з попереднім роком. Графічно динаміку зміни витрат на збут протягом 2018-2022 років подано на рисунку 2, де подано їх обсяги.

Рис. 2. Динаміка витрат на збут протягом 2018-2022 років досліджуваного підприємства

Таким чином, протягом 2018-2020 років витрати на збут зменшувались, а протягом 2021-2022 років – зростали. Проте протягом років зростання їх обсяг не досягнув розмірів 2019 року. При врахуванні витрат на збут варто врахувати показники інфляції, які чинять безпосередню дію на цей показник. Тому показник обсягу витрат не зазнав значного збільшення. Натомість варто дослідити причини зменшення витрат на збут і чи може така тенденція вплинути на доходи підприємства.

Аналіз змін витрат на збут та їхньої пропорції у собівартості проданої продукції ефективно відображає тенденції в показниках ефективності збутових витрат. На рисунку 3 показано відношення витрат на збут до собівартості продукції досліджуваного підприємства.

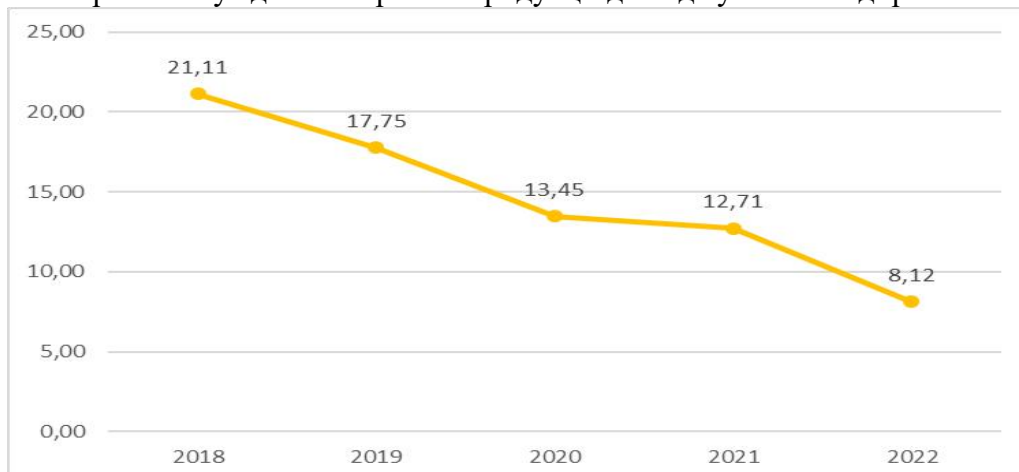

Рис. 3. Графік відношення витрат на збут до собівартості продукції досліджуваного підприємства протягом 2018-2022 років

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

У 2018 році показник відношення становить 21,11 %, у 2019 році є дещо меншим і становить 17,75 %, у 2020 році – 13,45 %, у 2021 році – 12,71 %, у 2022 році – 8,12 %. При збільшенні обсягів продажу продукції можна досягнути зниження витрат на збут за рахунок впровадження інноваційних заходів у сфері збуту підприємства. Позитивний вплив на кінцеві результати та ефективність збуту можливий, якщо зростання збутових витрат відбуватиметься повільніше, що призведе до зменшення їхньої частки у загальній вартості реалізованої продукції. Для досягнення цього необхідно оптимізувати збутову діяльність на підприємстві.

Ключовими методами оцінювання ефективності витрат на збут є їх порівняння з доходами та прибутками підприємства через розрахунок показників дохідності та рентабельності збутових витрат. Це підкреслює важливість регулярного моніторингу динаміки показників ефективності збутових витрат для оптимізації фінансових результатів.

Список використаних джерел:

1. Меленчук Ю. Т. Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності маркетингової діяльності підприємств. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2015. № 1(16). С. 18–21
2. Миронюк О. О. Організаційно-економічні засади ефективного функціонування збутової діяльності підприємства. *Наука й економіка*. 2012. № 4 (28). Т. 2. С. 224–227
3. Янчева Л. М., Оспіщев В. І., Гаркуша Н. М. Факторний аналіз витрат на збут підприємств роздрібною торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. Вип. 1(1). С. 3–12

Діана СЕЛЬСЬКА

здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту

Михайло ЛУЧКО

доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Процес розроблення та аналізу альтернативних варіантів рішень, а також вибір найбільш відповідних для реалізації, заснований на аналізі ключової економічної та управлінської інформації. Більша частина цієї інформації генерується системою бухгалтерського обліку та інтегрується в фінансову звітність. Важливість і точність бухгалтерського обліку, достовірність фінансової звітності та первинної документації є фундаментом для методології внутрішнього аудиту. Це підкреслює його значення як ключового інструменту зниження інформаційного ризику в процесі управління.

При розробці організаційно-методологічних принципів внутрішнього аудиту на підприємстві важливо врахувати, що доходи є ключовим елементом у фінансовому, податковому та управлінському обліку. Для досліджуваного підприємства доцільно

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

застосування методики внутрішнього аудиту доходів, розділеної на три основні етапи та інтегрованої у систему обліку, включаючи такі аспекти як: об'єкти обліку, джерела інформації, послідовність проведення процедур та використання методичних підходів.

Реалізація внутрішнього аудиту доходів, який охоплює не тільки фінансовий, але й податковий та управлінський аспекти, може сприяти оптимізації податкових виплат, мінімізації податкових ризиків та зменшенню впливу таких явищ, як «парадокси прибутку», особливо в ситуаціях, коли існують доходи, але відсутні позитивні грошові потоки.

Однак, створення внутрішньої аудиторської служби, яка відповідає цим критеріям, не гарантує негайного та ідеального результату. Ефективне функціонування такої служби вимагає розуміння того, що її робота є комплексною і включає багато взаємопов'язаних аспектів, необхідних для виконання її основних завдань [2, с. 195].

Результативність роботи служби внутрішнього аудиту залежить від наявності ключових елементів організаційно-методичного підходу: об'єкта аудиту, суб'єкта, що проводить аудит, теми аудиту, методології, мети, структури управління, ресурсів, основних принципів та процедур, головних завдань і критеріїв оцінки результативності.

Головна мета внутрішнього аудиту – підвищення вартості підприємства через збільшення прибутковості основної діяльності, виявлення та усунення недоліків, удосконалення систем та моніторинг їх впровадження. Ефективне управління ресурсами підприємства допомагає українським господарюючим суб'єктам покращити фінансові показники, швидко адаптуватися до ринкових змін, ставши привабливішими для інвесторів та здобувши конкурентні переваги на міжнародному рівні.

Керівництво господарюючого суб'єкта відіграє ключову роль у створенні та підтримці ефективної та надійної системи внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит підзвітний спостережній раді та звітує перед правлінням, з метою допомагати управлінню компанії в ефективному виконанні своїх функцій, забезпечуючи впевненість у тому, що ресурси фірми використовуються оптимальним чином для досягнення цілей підприємства в цілому та його окремих підрозділів.

Основні напрями роботи внутрішнього аудиту включають:

1. Контрольну та ревізійну діяльність, яка є розповсюдженою серед українських підприємств. Це означає, що внутрішній аудит функціонує як контролюючий орган з боку вищого керівництва, виявляючи порушення, факти розкрадання активів, винних осіб та розробляючи пропозиції для виправлення виявлених недоліків.
2. Моніторинг існуючої системи внутрішнього контролю, забезпечуючи незалежність, що є характерним для підприємств розвинених країн. Внутрішній аудит в таких компаніях є частиною системи управління ризиками і працює відповідно до міжнародних стандартів і етичного кодексу Інституту внутрішніх аудиторів [1].

На досліджуваному підприємстві показник чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг наведений в таблиці 1 за період 2018-2022 років з проведенням його аналізу.

Таблиця 1

Показник доходу досліджуваного підприємства протягом 2018-2022 років

Рік	Розмір чистого доходу, тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. грн	Відносне відхилення, %
2018	192365		
2019	207146	14781	7,68
2020	167451	-39695	-19,16
2021	184257	16806	10,04
2022	294653	110396	59,91

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

З таблиці 1 видно, що показник доходу не має однорідної тенденції щодо зростання чи зменшення. У 2019 році він зріс на 7,68 % (14781 тис. грн), у 2020 році – зменшився на 19,16 % (39695 тис. грн), у 2021 році – зріс на 10,04 % (16806 тис. грн), а в 2022 році – зріс на 59,91 % (110396 тис. грн). На рисунку 1 подано динаміку зміни показника чистого доходу від реалізації продукції досліджуваного підприємства.

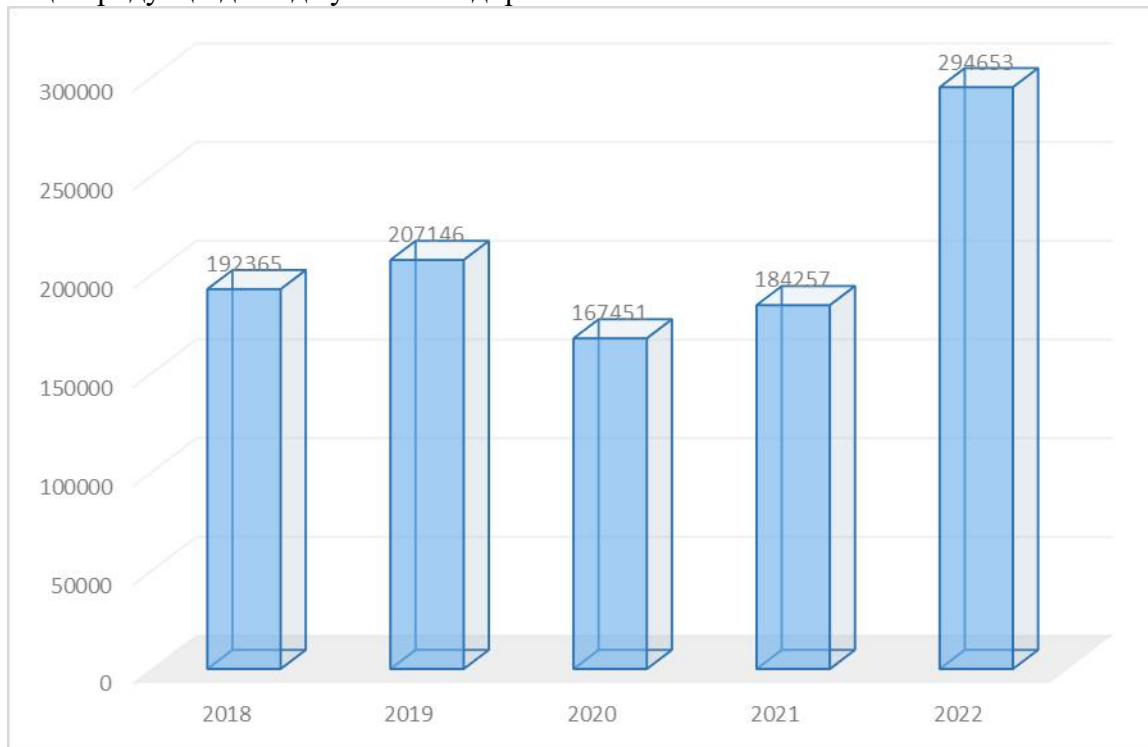

Рис. 1. Динаміка чистого доходу досліджуваного підприємства

Отже з рисунку 1 видно, що показник змінюється неоднорідно, тому для аудитора важливо дослідити вплив факторів на його формування та визначити взаємозв'язок з іншими структурними елементами. Як бачимо, кризовий 2022 рік був періодом найбільшого зростання доходу. Тому важливо цей показник розглянути у взаємозв'язку з собівартістю, її основними складовими та розмірами отриманого прибутку, що більш об'єктивно відображатиме результативність цих доходів.

Оскільки доходи підприємства є основою діяльності підприємства та основою для отримання прибутку. Тому внутрішній аудит доходів підприємства є важливою складовою отримання інформації про стійкість розвитку, його перспективи, загрози банкрутства та платоспроможність. Основна мета внутрішнього аудиту полягає у незалежній та об'єктивній оцінці економічного, управлінського та інформаційного стану компанії з метою висловлення думки щодо їх ефективності та відповідності стандартам. Це включає розробку та впровадження стратегій поліпшення цих аспектів, а також збільшення доходів від основної діяльності компанії.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (редакція: 2017 р.). URL: <https://www.iaa.org.ua/wp-content/uploads/2013/08/IPPF-Standards-2017-Ukrainian.pdf>
2. Подолянчук О. А. Значення внутрішнього аудиту в системі контролю сільськогосподарського підприємства. Економічний аналіз. 2010. №6. С. 479-481.

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Діана СЕЛЬСЬКА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

У контексті складної економічної ситуації в Україні, важливість питань, пов'язаних з оплатою праці громадян, набуває особливої актуальності. Реформування систем оплати праці, впровадження автоматизації обліку та аудиту, а також перехід на електронний документообіг є ключовими для розвитку бізнесу та підвищення його конкурентоспроможності на фоні зростаючої трудової міграції.

Аудит оплати праці представляє собою одну з найбільш важливих та складних областей аудиторської діяльності, оскільки він безпосередньо впливає на економічні інтереси співробітників та користувачів фінансової звітності досліджуваного підприємства. Ця сфера вважається високоризиковою з точки зору контролю. Тому організація ефективного внутрішнього аудиту оплати праці на підприємстві є важливою для своєчасного виявлення відхилень та запобігання порушень у цій галузі обліку.

Етапи проведення аудиту розрахунків з оплати праці детально описані в таблиці 1.

Таблиця 1

Етапи здійснення внутрішнього аудиту щодо розрахунків з оплати праці

Етапи	Характеристика етапів
Підготовчий	Аналізування надійності системи внутрішнього контролю включає вивчення аудитором робочого плану рахунків, ознайомлення з методами ведення оперативного обліку персоналу, а також аналіз документів, які відображають зміни в списковому складі співробітників. Аудитор також оцінює організацію системи заробітної плати, вивчає структуру утримань та аналізує облікову політику з точки зору правил обліку праці та її оплати. Важливо також ознайомлення з процедурами документообігу, використовуваними формами первинних документів у бухгалтерському обліку. Цей процес допомагає аудитору виявити ключові фактори, які можуть впливати на ризик суттєвих помилок у фінансовій звітності підприємства. Визначення рівня значущості та аудиторського ризику, а також розробка детального плану та програми аудиту є також важливими кроками в цьому процесі.
Основний	Аудит включає перевірку відповідності трудових відносин з працівниками законодавчим нормам, аналізуючи документацію та договори. Важливим аспектом є перевірка коректності відображення трудових операцій у бухгалтерському обліку, в тому числі забезпечення відповідності даних між синтетичним та аналітичним обліком. Також аудитор оцінює правильність оформлення первинних

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

	<p>документів, вірність нарахування заробітної плати та інших виплат, забезпечуючи точність та актуальність даних у системі бухгалтерського обліку.</p> <p>Перевірка охоплює арифметичний аналіз розрахунків оплати за відпрацьований та невідпрацьований час, а також оцінює обґрунтованість утримань з заробітної плати та нарахувань на неї. Аудитор також перевіряє дотримання процедур видачі заробітної плати, включаючи облік депонованих сум, а також оцінює точність формування звітних показників, відповідність даних синтетичного обліку з фінансовою звітністю та порівнює облікові дані з нарахувань та відрахувань податків із звітністю підприємства. Останнім кроком є оцінка ефективності праці на підприємстві.</p>
Заключний	<p>Оцінка значимості потенційних викривлень та їх впливу на надійність фінансової звітності є ключовим елементом аудиту. На основі цієї оцінки аудитор формує свою думку про достовірність звітності. Також важливим є розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізмів оплати праці у компанії. Завершальним етапом є підготовка та представлення узагальнених документів, які відображають результати аудиту.</p>

Під час аудиту розрахунків з персоналом щодо оплати праці аудитор зосереджується на визначенні використовуваних форм і систем оплати праці в компанії, перевіряє наявність внутрішніх правил оплати праці та колективних трудових угод, а також відповідність чисельності працівників списковому складу персоналу.

У процесі оцінки загальної ситуації, аудитор переходить до аналізу конкретних виплат працівникам. Це включає перевірку дотримання трудового законодавства, оцінку процесу найму та звільнення співробітників, аналіз обліку робочого часу та оцінку особливостей системи оплати праці.

Коректність оформлення документації при прийманні на роботу та звільненні перевіряється через аналіз наказів, контрактів та трудових угод.

На досліджуваному підприємстві показник розміру витрат на оплату праці поданий в таблиці 2 за 2018-2022 роки.

Таблиця 2

Розмір витрат на оплату праці за 2018-2022 роки

Рік	Витрати на оплату праці, тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. грн	Відносне відхилення, тис. грн
2018	15402		
2019	15469	67	0,44
2020	14652	-817	-5,28
2021	16021	1369	9,34
2022	16984	963	6,01

Протягом досліджуваного періоду динаміка витрат на оплату праці була неоднорідною, у 2019 році їх обсяг зріс на 0,44 % (67 тис. грн), у 2020 році – зменшився на 5,28 % (817 тис. грн), у 2021 році – знову зріс на 9,34 % (1369 тис. грн), а в 2022 році – зріс ще на 6,01 % (963 тис. грн).

На рисунку 1 подано графік зміни витрат на оплату праці на досліджуваному підприємстві аудиторською фірмою «Тер Аудит».

Варто відзначити, що при аудиті розрахунків заробітної плати часто зустрічаються такі порушення:

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

1. Неправильність стандартних форм первинної документації з оплати праці.
2. Відсутність деталізованого обліку розрахунків з оплати праці.
3. Не наявність документального підтвердження проведених розрахунків заробітної плати.
4. Помилки у визначенні середнього заробітку для розрахунку виплат.
5. Необґрунтоване нарахування доплат та інших винагород, які не передбачені локальними актами або трудовими договорами.
6. Неналежне документування відпусток співробітників та розрахунків добових і компенсацій для тих, хто виконує завдання на умовах цивільно-правових договорів.

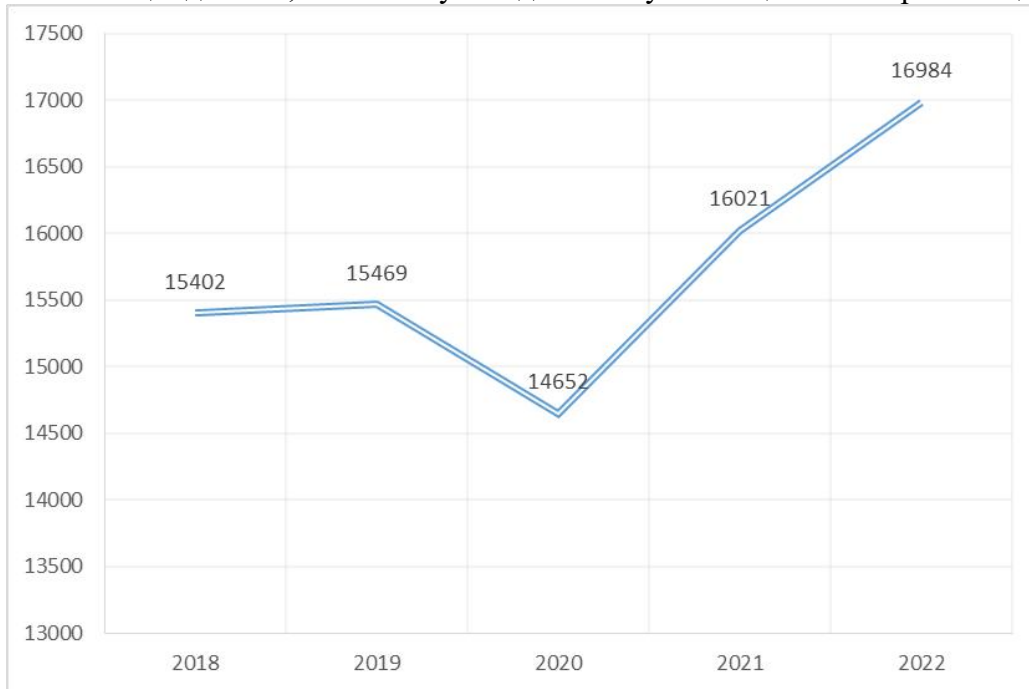

Рис. 1. Графік зміни витрат на оплату праці на досліджуваному підприємстві

Таким чином, аудит розрахунків з оплати праці сприяє виявленню і усуненню протиріч у роботі підприємства, забезпечуючи відповідність оплати праці законодавчим нормам.

Управління підприємством на основі здійсненого аудиту та обліку заробітної плати відіграє ключову роль у бізнес-процесах, впливаючи на продуктивність працівників, витрати та прибутковість організації. Питання аудиту важливо розглядати не тільки на рівні окремого підприємства, але й на державному рівні, з огляду на прийняття відповідних законодавчих рішень, які враховують специфіку галузі, географічне розташування та особливості діяльності компанії. Оптимізація системи аудиту та обліку заробітної плати вимагає своєчасного та систематичного підходу на рівні кожного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р. Аналіз в аудиті: окремі питання застосування. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 11-19
2. Лучко М. Р. Окремі питання аналізу впливу інновацій на конкурентоспроможність. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. тез доп. ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 груд. 2022 р. Київ, 2022. С. 70-71.
3. Лучко М. Р., Гулієв Р. З. Поняття сучасного аудиту. Міжнародна науково-практична

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія», 27 грудня 2019 року. Тернопіль. 2019. С. 228-229

4. Шум М. А., Семенець А. О., Верховод С. В. Організаційно-методичне забезпечення внутрішнього аудиту розрахунків з оплати праці на підприємстві. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 6. С. 38-40

Олександр СКІБЦЬКИЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

АНАЛІЗ І УПРАВЛІННЯ ПОКАЗНИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Обліково-аналітичне забезпечення управління відіграє ключову роль у загальній системі керування організацією, забезпечуючи необхідні інформаційні ресурси. Розвиток цього напрямку почався з введення концепції «обліково-аналітичної системи», яка описує систематичний підхід до збору інформації з облікових і звітних даних. Основна ідея обліково-аналітичного забезпечення полягає в інтеграції облікових і аналітичних процесів в єдиний механізм, що дозволяє проводити детальний мікроаналіз, забезпечувати безперервність цього процесу та використовувати отримані дані для розробки управлінських рішень, орієнтованих на стабільну роботу підприємства [1]. Сучасні наукові праці виокремлюють безпеко-орієнтоване управління підприємством як підхід, спрямований на забезпечення його стабільності в різних аспектах, включаючи захист від зовнішніх загроз, забезпечення динамічного розвитку, незалежності та досягнення корпоративних цілей з урахуванням інтересів оточуючого середовища [5; 2; 6].

Технологія обліково-аналітичного процесу охоплює низку аналітичних дій та операцій, націлені на оцінку здібності компанії протидіяти як внутрішнім, так і зовнішнім ризикам, тим самим сприяючи зміцненню економічної безпеки. Цей процес включає в себе упорядкування інформації про різні сегменти діяльності підприємства та її представлення у формі, придатній для вироблення керівництвом стратегічних рішень.

Як відзначила С. Калабухова у своїй роботі, для забезпечення своєчасного і ефективного аналітичного супроводу управління бізнесом критично важливо визначити систему управління, що використовується на підприємстві. Автор наголошує на п'яти типах аналітичних процедур, що підтримують активно-орієнтований підхід до управління [3].

В питанні функцій аналітичного забезпечення існують різні погляди. Наприклад, І. Гайдук виділяє наступні основні функції:

- інформаційна: забезпечення управлінської системи інформацією про діяльність підприємства, яка необхідна як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам.
- облікова: фіксація фактів господарської діяльності підприємства.
- аналітична: проведення економічного аналізу діяльності підприємства на основі первинних даних. [1].

Ця класифікація функцій аналітичного забезпечення є універсальною та застосовна до будь-якої аналітичної процедури, незалежно від її специфіки або типу. Такий підхід до розуміння аналітичних функцій підкреслює їх загальну значущість і важливість у контексті

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

різних методів управління підприємством, демонструючи їх незамінну роль у будь-якій аналітичній діяльності.

У своїх працях С. Калабухова [3] виокремлює ряд функцій аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності, які подані на рисунку 1.

Рис. 1. Функції аналітичного забезпечення управління

Кожна з функцій аналітичного забезпечення відіграє свою унікальну роль у процесі управління підприємством. Інформаційна функція забезпечує передачу фактичної інформації, необхідної для управлінського аналізу. Прогностична функція фокусується на прогнозуванні подій та передбаченні результатів управлінських рішень, дозволяючи планувати майбутнє підприємства.

В ринковому середовищі ціль діяльності кожної бізнес-організації полягає у забезпеченні позитивних фінансових показників, таких як прибуток, який є основним джерелом фінансових коштів і запорукою неперервного розвитку. З іншого боку, збитки можуть вказувати на помилкове керівництво або невдалі рішення, що підривають ефективність бізнесу. Таким чином, детальний аналіз фінансових результатів є критично важливим для розробки стратегій управління та прогнозування. Управлінські рішення мають базуватися на надійній інформаційній основі та включати точні розрахунки та глибокий аналіз фінансових показників.

Ефективний аналіз фінансових показників є необхідним для будь-якого бізнесу. Для цього потрібно ретельно оцінити різноманітні показники, які відображають діяльність організації, забезпечуючи таким чином комплексний погляд на її фінансовий стан.

Майно можна класифікувати за різними критеріями, серед яких одним із ключових є участь у операційному процесі. Відповідно до цього критерію, майно поділяється на кілька видів, таких як товарне майно, що включає предмети для продажу чи переробки, розрахунково-грошове майно, яке використовується для фінансових операцій, та виробниче майно, що включає обладнання та матеріали, необхідні для виробництва товарів чи послуг.

Аналіз структури вартості майна надає важливу інформацію про фінансовий стан підприємства. Ця структура демонструє, яку частку займає кожен елемент активів, а також баланс між залученими коштами (позиками) та власним капіталом у пасивах підприємства.

Ця структура відображає унікальність діяльності кожної компанії, тому порівняння підприємств з різних секторів економіки може бути некоректним. Після проведення аналітичного дослідження підприємства отриману інформацію узагальнено на рисунку 2.

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

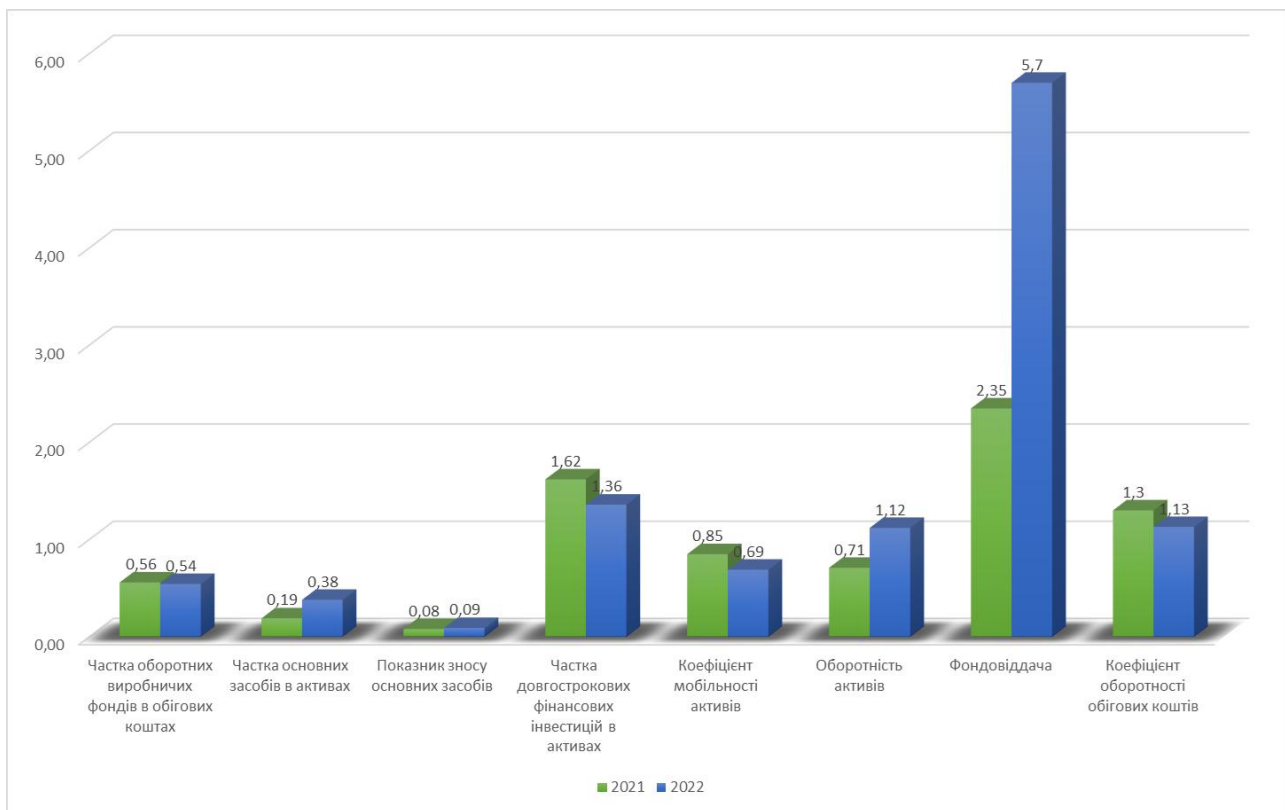

Рис. 2. Динаміка показників діяльності підприємства

Отож, протягом досліджуваного періоду відбулись ряд змін, які значно вплинули на діяльність досліджуваного об'єкта. Найперше вплив зовнішніх факторів, а саме воєнних дій на території України, значна міграція працездатного населення, збільшення валютного курсу, зменшення платоспроможності населення зумовили необхідність оптимізації роботи підприємства та його вдосконалення. Протягом 2021-2022 років спостерігається покращення окремих показників, оновлення основних засобів. Проте дестабілізуючі фактори вплинули на майновий та фінансовий стан підприємства і зумовлюють необхідність розробки стратегічних програм для утримання позицій на ринку та забезпечення ефективності діяльності шляхом оптимізації виробничих процесів.

Дослідження показників діяльності досліджуваного підприємства вказує на ефективну побудову системи менеджменту, адже незважаючи на кризові процеси у 2022 році внаслідок воєнних дій на території України, значної міграції працездатного населення, збільшення валютного курсу, зменшення платоспроможності населення підприємство змогло втримати ринкові позиції, а за деякими показниками навіть покращити роботу.

Список використаних джерел:

1. Гайдук І. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 28 (1). С. 33–40.
2. Зачко О. Моделі та методи безпеко-орієнтованого управління проектами розвитку складних систем: методологічний підхід. Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: збірник наукових праць. Тематичний випуск: Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами. № 2 (1174). Харків: НТУ «ХПІ», 2016. С. 86–90.
3. Калабухова С. Об'єкти організації аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9 (2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9(2)_4)

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

4. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016 304 с.
5. Мельник І. Формування інформаційного забезпечення аналітичних процедур щодо оцінки ефективності діяльності лісогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7967>
6. Яремик М., Яремик Х. Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі управління фінансово- економічною безпекою підприємств. Наукові записки. 2016. № 2 (53). С. 173–180.

Олександр СКІБІЦЬКИЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Формування фінансових результатів становить ключовий елемент бухгалтерського обліку в будь-якому бізнесі. Правильність побудови цього процесу впливає на ряд важливих аспектів, включаючи ринкову позицію та ділову репутацію компанії. Фінансові показники підприємства в значній мірі залежать від ефективності фінансового управління, що вимагає створення якісної інформаційної системи фінансового менеджменту та вдосконалення організаційної структури, а також визначення принципів збору, розподілу та інтеграції інформаційних потоків. В сучасному економічному середовищі аналіз діяльності підприємства є ключовим для стабільності та ефективності управління на всіх рівнях. Аудит фінансових результатів має забезпечити достовірність та цілісність інформації для її користувачів, таких як власники, акціонери, кредитори. Якість аудиторської роботи та об'єктивність аудиторських висновків мають значний вплив на стратегію фінансового розвитку підприємства.

В умовах ринкової економіки основною метою господарської діяльності підприємств є отримання прибутку, що є ключовим джерелом фінансування та основою для стабільного розвитку. Натомість, фінансові збитки можуть вказувати на помилки управління та неефективність бізнес-стратегій. Тому важливо провести всебічний аналіз фінансових результатів, як прибутків, так і збитків, щоб вони могли бути враховані при плануванні подальшої діяльності та прогнозуванні.

Ефективне управлінське рішення має базуватися на надійних даних, зазвичай з бухгалтерського обліку, точних розрахунках, а також на ретельному аналізі фінансових показників. Це допоможе у визначенні оптимальних стратегій для подальшого розвитку бізнесу.

Аналіз фінансових результатів є ключовим елементом оцінки ефективності будь-якого бізнесу. Для глибокого та якісного аналізу фінансових результатів необхідно виконати структурно-динамічний аналіз фінансових показників різних видів діяльності, включаючи операційну, фінансову та інвестиційну. Також важливо проаналізувати структуру та динаміку виручки та витрат.

Ключовими показниками для оцінки є темпи зростання доходів, витрат, активів, зобов'язань та власного капіталу. Окрім цього, слід звернути увагу на аналіз показників

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

рентабельності, що дозволить отримати більш повне розуміння фінансового стану підприємства.

Бухгалтерська інформація, яка служить основою для аналізу, має відповідати критеріям своєчасності, достовірності, повноти та актуальності. Значущість автоматизації бухгалтерського обліку полягає у створенні міцної технічної бази, необхідної для розширення аналітичних можливостей. Поширення автоматизованих систем управління, особливо в бухгалтерському обліку, сприяло розвитку концепції аналізу, підсилених інформаційними технологіями. Якість аналітичних висновків та ефективність процесу обробки вхідної інформації безпосередньо залежать від якості та достовірності використовуваних джерел інформації в процесі аналізу фінансових результатів.

На рисунку 1 представлено інформаційні джерела для проведення аудиту діяльності підприємства.

Бухгалтерська інформація, яка служить основою для аналізу, має відповідати критеріям своєчасності, достовірності, повноти та актуальності. Значущість автоматизації бухгалтерського обліку полягає у створенні міцної технічної бази, необхідної для розширення аналітичних можливостей. Поширення автоматизованих систем управління, особливо в бухгалтерському обліку, сприяло розвитку концепції аналізу, підсилених інформаційними технологіями.

Первинні документи	➤	Розрахунки та довідки бухгалтерії, накладні, рахунки, товарно-транспортні накладні, тощо;
Облікові реєстри	➤	Журнали 6 і 7;
Дані розрахунків бухгалтерського обліку	➤	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності», 9 «Витрати діяльності»;
Фінансова звітність	➤	Ф. 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), ф. 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), ф. 3 Звіт про рух грошових коштів, ф. 4 Звіт про власний капітал, ф. 5 Примітки до річної фінансової звітності;
Податкова звітність	➤	Декларація про податок на прибуток підприємства;
Статистична звітність	➤	Ф. № 1 «Звіт про основні показники діяльності підприємства», ф. № 1-Б «Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість»;
Інші джерела	➤	Бізнес-план, фінансовий план, управлінська (внутрішня) звітність, матеріали ревізій або аудиторських перевірок, результати попередніх аналітичних досліджень тощо.

Рис. 1. Джерела інформації для проведення аудиту діяльності підприємства*

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

*складено автором на основі [4, с. 61]

Варто зазначити, що якість аналітичних висновків та ефективність процесу обробки вхідної інформації безпосередньо залежать від якості та достовірності використовуваних джерел інформації в процесі аналізу фінансових результатів.

Предметом аудиту фінансових результатів виступає господарська активність, яка впливає на утворення фінансових результатів підприємства. В цей процес входить не тільки внутрішня, але і зовнішня взаємодія, що розвивається в рамках здійснення господарської діяльності.

Проведення внутрішнього аудиту фінансової звітності відбувається в кілька етапів: «організаційний; підготовчий; технологічний; результативний» [1].

В ході аудиту фінансових результатів можуть бути виявлені такі типові порушення та помилки:

- некоректне формування фінансових результатів в залежності від виду діяльності підприємства;
- фінансові результати, що не відповідають звітному періоду;
- помилки у проведенні бухгалтерських операцій, які впливають на фінансові результати;
- невідповідність даних синтетичного обліку даним аналітичного обліку; недотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат;
- неправильне відображення інформації про фінансові результати в звітності.

Ці помилки та порушення потребують виправлення з метою уникнення штрафів зі сторони контролюючих органів, неправильних управлінських рішень та розробки неефективної та помилкової стратегії.

Об'єктивність аудиторського висновку значною мірою залежить від кваліфікації та досвіду аудитора. Аудитор повинен не тільки дотримуватися стандартних методів і процедур аудиту, але й проявляти творчий підхід та відповідальність, використовуючи методи та прийоми, які, на його думку, найкраще забезпечать досягнення мети перевірки [3, с. 146].

Ретельний аналіз інформації про компанію та її фінансові результати є ключовим для формування ґрунтовного аудиторського висновку. Зібрані дані стають основою для аудиторських доказів, на підставі яких аудитор може сформулювати об'єктивну думку про те, наскільки фінансова звітність компанії відповідає встановленим нормам і стандартам.

Список використаних джерел:

1. Каткова Н. В., Бурлан С. А., Ліснічук О. І. Методичні підходи до аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_12_59
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 9. ст. 50.
3. Радіонова Н. Й., Гайдей І. С. Організаційні засади проведення аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Економічний простір. 2019. № 142. С. 136-148
4. Слюсар С. Т., Бурдонос Л. І. Інформаційне забезпечення аналізу і аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2022. № 1. С. 60–64

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Максим ФЕЩУК

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Рахункова палата виконує контрольні функції від імені Верховної Ради України, слідкуючи за надходженням коштів до державного бюджету України та їх використанням згідно з Конституцією та законодавством України. Діяльність цього органу базується на принципах незалежності, законності, безсторонності, об'єктивності, відкритості й неупередженості як основоположних засадах незалежного органу зовнішнього фінансового контролю.

Повноваження Рахункової палати, визначені Конституцією України, реалізуються через здійснення зовнішнього фінансового контролю, включаючи аудит ефективності, фінансовий аудит, аналіз, експертизу й інші контрольні дії.

Згідно зі Стратегією розвитку на 2019–2024 роки Рахункова палата сприяє реалізації ефективного державного управління в Україні, виступаючи гарантом стабільного розвитку країни та покращення умов життя громадян через проведення незалежного аудиту публічних фінансів та державного майна та подання рекомендацій для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Процес аналізу та контролю публічних фінансів включає прогнозування та планування доходів і видатків державного бюджету, слідкування за адмініструванням доходної частини та використанням коштів, а також аналіз фінансової й бюджетної звітності в рамках фінансових аудитів.

Роботу кожного об'єкта характеризує обсяг виконаного навантаження протягом певного періоду. Також для дослідження об'єкта важливо аналізувати його діяльність протягом кількох років, щоб прослідкувати динаміку діяльності. Основні показники діяльності Рахункової палати України в частині проведених перевірок представлено в таблиці 1 за період 2018–2022 років на основі оприлюднених звітів [1].

Протягом досліджуваного періоду Рахунковою палатою проведено перевірок на загальну суму 3196,6 млрд грн.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Таблиця 1

Результати діяльності та аналіз показників Рахункової палати України протягом 2018-2022 років

Рік	Обсяг перевірених коштів ДБ України, млрд грн	Абсолютний приріст обсягу перевірених коштів ДБ України, млрд грн	Темп зростання обсягу перевірених коштів ДБ України, %	Кількість перевірених об'єктів, од.	Абсолютний приріст кількості перевірених об'єктів, од.	Темп зростання кількості перевірених об'єктів, %	Кількість затверджених звітів, шт.	Абсолютний приріст кількості затверджених звітів, шт.	Темп зростання кількості затверджених звітів, %
2018	304,7			598			91		
2019	763,2	458,5	150,48	602	4	0,67	77	-14	-15,38
2020	1185	421,8	55,27	285	-317	-52,66	48	-29	-37,66
2021	592,4	-592,6	-50,01	490	205	71,93	63	15	31,25
2022	351,3	-241,1	-40,70	355	-135	-27,55	39	-24	-38,10
Сума	3196,6			2330			318		

Протягом 2018-2020 років простежувалося збільшення обсягів перевірок коштів державного бюджету України, а саме в 2019 році – на 150,48 % (458,5 млрд грн), а в 2020 році – на 55,27 % (421,8 млрд грн). У цей період незважаючи на складні соціально-економічні умови Рахункова палата проводила перевірки. Це найперше пов'язано з пандемією COVID-19, що унеможливила на тривалий період часу проводити очні перевірки, адже на період жорсткого карантину аудиторів скасували відрядження, було призупинено вихід на об'єкти. Лише частина працівників мала змогу виконувати частину роботи дистанційно. Проте пандемічні процеси відкрили нові напрями в роботі Рахункової палати – відслідковування видатків на боротьбу з COVID-19, що підтверджується перевіркою 105 млрд грн, які містились в 367 тис. платежів [1]. У 2021 році відбулось значне зменшення обсягів перевірок. Обсяг перевірених коштів зменшився на 50,01 % (592,6 млрд грн). Варто зазначити, що протягом 2020-2021 років вперше за історію незалежності України проведено аудит Верховної Ради України, фіскальної, митної і податкової служби. У 2022 році розпочалася війна, що також зменшила можливість проводити перевірки. Це підтверджується зменшенням обсягів на 40,7 % (241,1 млрд грн). Динаміка обсягу перевірених коштів державного бюджету України представлено на рисунку 1 за період 2018-2022 років.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

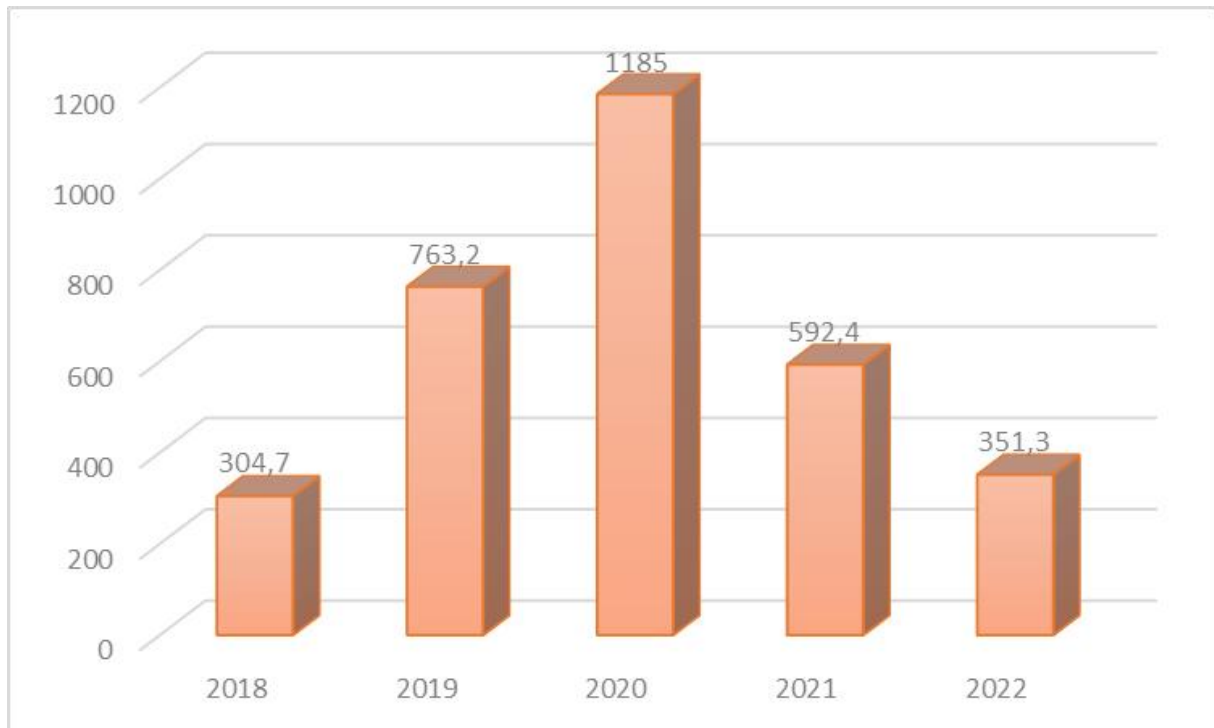

Рис. 1. Динаміка обсягу перевічених коштів державного бюджету України, млрд грн

Протягом досліджуваного періоду Рахункова палата перевірила 2330 об'єктів. Найбільше перевірок зазнали об'єкти дослідження у 2019 році (602 од.). На рисунку 2.7 подана лінійна діаграма динаміки обсягу перевічених об'єктів протягом 2018-2022 років з виокремленням лінії тренду, що має низхідний характер. Протягом 2018-2019 років перевірку пройшли приблизно однакова кількість об'єктів, а саме 598 у 2018 р. і 602 у 2019 р., а їх динаміка становила менше 1 %. У 2020 році внаслідок пандемічних процесів кількість перевічених об'єктів зменшилась на 52,66 %, а саме на 317 об'єктів. У 2021 році Рахункова палата відновила свою роботу та збільшила обсяги перевірок на 71,93 % (на 205 об'єктів більше). У 2022 році обсяг перевірок знову зменшився та становив 355 об'єктів, що на 27,55 % менше у порівнянні з минулим роком. Досліджувати показники кількості перевірок важливо в комплексі з аналізом охоплення перевірок.

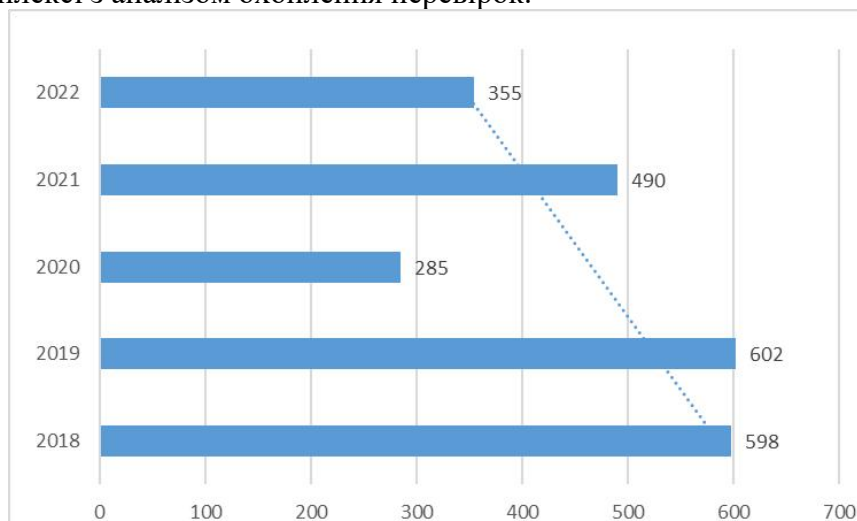

Рис. 2. Лінійна діаграма обсягу перевічених об'єктів Рахунковою палатою протягом 2018-2022 років, од.

Аналізуючи дані рисунка 2 найменша кількість перевірок проведена в 2020 році,

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

проте порівнюючи з обсягом перевірених коштів варто зазначити, що саме у цьому році було охоплено їх найбільшу кількість за останні 5 років. Це свідчить про виконаний великий обсяг роботи і його високу продуктивність.

Результатом проведеної перевірки є затверджений звіт та його подання відповідним органам контролю. На основі даних представлених у Звіті Рахункової палати представлено об'ємний графік кількості затверджених звітів про перевірку Рахункової палати протягом 2018-2022 років, що подано на рисунку 3.

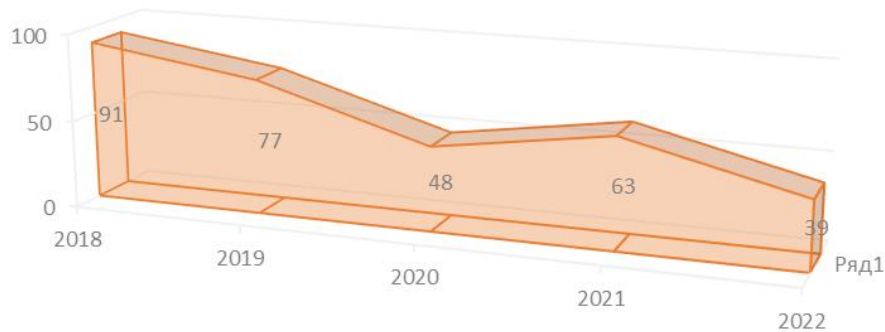

Рис. 3. Графік зміни кількості звітів затверджених Рахунковою палатою, шт.

Впродовж 2018-2022 років спостерігається низхідна динаміка кількості затверджених звітів. Попри значне зростання перевірених бюджетних коштів та досліджуваних об'єктів кількість звітів значно зменшилась. У 2019 році їх стало менше на 15,38 % (14 штук), у 2020 – на 37,66 % (29 штук), у 2022 – на 38,10 % (24 штук). Винятком є 2021 рік – у порівнянні з попереднім роком кількість затверджених звітів зросла на 31,25 % (15 штук), проте їх кількість не досягнула допандемічного періоду.

Отож, важливим є те, що протягом останніх років, внаслідок дестабілізуючих факторів, обсяг перевірених коштів значно зменшився, проте, обсяг виявлених порушень значно збільшився.

Список використаних джерел:

1. Звіт Рахункової палати України за 2020 рік. URL: <http://tr.gov.ua/Activity/Reports/?id=1083>
2. Лучко М. Р. Фінансовий моніторинг у контексті бухгалтерської та аудиторської практики в Україні. Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету. 2022. Т. 77. Вип. 4. С. 45-52

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Максим ФЕЩУК

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Михайло ЛУЧКО

доктор економічних наук, професор

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ В УКРАЇНІ

Значущим елементом економічної політики країни є створення дієвої моделі управління державним сектором. Адже діяльність державних підприємств у кінцевому етапі зводиться не тільки до отримання прибутку, їх робота впливає на ефективність і стійкий розвиток національної економіки, який зі свого боку визначає рівень життя громадян. Важливе значення у забезпеченні ефективності управління державними підприємствами відіграє система державного фінансового контролю, суб'єкти якої контролюють законність, доцільність та ефективність розподілу і використання фінансових ресурсів.

В Україні діє дворівнева система державного фінансового контролю, що складається із зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю. Суб'єкти державного фінансового контролю можна структурувати залежно від підпорядкування уряду та парламенту (рис. 1).

Рис. 1. Суб'єкти контролю державних фінансів в Україні [3, с. 137]

В Україні ключовими інституціями, які реалізують фінансовий контроль, є Державна аудиторська служба України та Рахункова палата. Головною метою перевірки є вживання виправних дій у випадках виявлення порушень законності, неправильності та неефективності, а також притягнення до відповідальності тих, хто прямо або опосередковано причетний до вчинених правопорушень.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Основні нормативно-правові акти, якими керується Рахункова палата	
Конституція України і рішення Конституційного Суду України	<p>Конституція України</p> <p>Рішення Конституційного Суду України від 27.11.2008 № 26-рп/2008 у справі за конституційним поданням Кабінету Міністрів України про офіційне тлумачення положення частини другої статті 95 Конституції України та словосполучення «збалансованість бюджету», використаного в частині третьій цієї статті (справа про збалансованість бюджету)</p> <p>Рішення Конституційного Суду України від 11.07.1997 № 3-зп у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України Постанови Верховної Ради України від 01.10.1996 «Про тлумачення статті 98 Конституції України» (справа щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України)</p> <p>Рішення Конституційного Суду України від 23.12.1997 № 7-зп у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» (справа про Рахункову палату)</p>
Кодекси	<p>Бюджетний кодекс України</p> <p>Кодекс України про адміністративні правопорушення</p> <p>Кримінальний кодекс України</p>
Закони України	<p>Закон України «Про Рахункову палату»</p> <p>Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»</p> <p>Закон України «Про запобігання корупції»</p> <p>Закон України «Про державну службу»</p> <p>Закон України «Про доступ до публічної інформації»</p> <p>Закон України «Про публічні закупівлі»</p> <p>Закон України «Про джерела фінансування органів державної влади»</p> <p>Закон України «Про вибори народних депутатів України»</p> <p>Закон України «Про вибори Президента України»</p> <p>Закон України «Про місцеві вибори»</p> <p>Закон України «Про політичні партії в Україні»</p> <p>Закон України «Про національну безпеку України»</p>
Акти Рахункової палати	<p>Регламент Рахункової палати. Затверджено рішенням Рахункової палати від 28.08.2018 № 22-7 (в редакції із змінами, затвердженими рішенням Рахункової Палати від 08.11.2019 № 31-3)</p> <p>Порядок особистого прийому громадян у Рахунковій палаті. Затверджено наказом Голови Рахункової палати від 25.02.2019 № 13</p> <p>Порядок складання та направлення до суду протоколу про адміністративне правопорушення. Затверджено рішенням Рахункової палати від 29.01.2019 № 3-6 (в редакції із змінами, затвердженими рішенням Рахункової палати від 14.07.2020 № 17-6)</p> <p>Порядок складання сертифікатів незалежності. Затверджено рішенням Рахункової палати від 29.01.2019 № 3-7 (у редакції рішення Рахункової палати від 27.06.2023 № 13-6)</p> <p>Кодекс етики Рахункової палати. Затверджено рішенням Рахункової палати від 11.07.2023 № 14-8</p> <p>Рекомендації з управління і контролю якості контрольних заходів, що проводяться Рахунковою палатою. Затверджено рішенням Рахункової палати від 10.11.2015 № 8-5</p> <p>Порядок організації та здійснення внутрішнього контролю в Рахунковій палаті. Затверджено наказом Голови Рахункової палати від 15.08.2019 № 51 (в редакції із змінами, затвердженими наказами Голови Рахункової палати від 09.04.2020 № 25 та від 16.09.2020 № 71)</p> <p>Інструкція про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію у Рахунковій палаті. Затверджено рішенням Рахункової палати від 17.12.2019 № 37-8 (в редакції із змінами, затвердженими рішенням Рахункової палати від 25.01.2022 № 1-8)</p> <p>Положення про Експертну комісію Рахункової палати з питань експертизи цінності документів. Затверджено рішенням Рахункової палати від 22.06.2021 № 14-8</p> <p>Перелік відомостей, що становлять службову інформацію в Рахунковій палаті. Затверджено наказом Голови Рахункової палати від 31.05.2021 № 25</p> <p>Інструкція з діловодства в Рахунковій палаті. Затверджено рішенням Рахункової палати від 23.05.2023 № 11-6</p>

Рис. 2. Регламентация діяльності Рахункової палати України

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Верховна Рада України поклала обов'язки контролю за використання Державного бюджету на Рахункова палата України. Саме в Конституції України зазначено повноваження покладені на Рахункову палату шляхом здійснення державного зовнішнього фінансового контролю. До повноважень Рахункової палати належить фінансовий аудит та перевірка ефективності у сфері управління об'єктами, що перебувають у державній власності, особливо коли це має фінансові наслідки для державного бюджету, є ключовими аспектами контролю. Додатково, за ініціативою державних підприємств, проводяться заходи державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) стосовно діяльності суб'єктів, що звертаються. Рахункова палата забезпечує зовнішній фінансовий контроль (аудит) через виконання фінансового аудиту, аудиту ефективності, проведення експертиз, аналізу та реалізації інших контрольних заходів.

Діяльність кожної організації чітко визначається законодавчими та нормативними документами, адже саме такий підхід дозволяє чітко окреслити межі діяльності. На рисунку 2 подано основні нормативно-правові акти, які регламентують діяльність Рахункової палати України.

Основними документами, які окреслюють діяльність Рахункової палати є Конституція України та рішення Конституційного Суду, кодекси (бюджетний, кримінальний та про адміністративні правопорушення), ряд законів та акти Рахункової палати, які подані в розділі нормативно-правового регулювання на офіційному веб-порталі [2]

Під час проведеної перевірки аудиторі Рахункової палати виявляють недоліки і порушення в управлінні публічними фінансами. У таблиці 1 наведено результати перевірки коштів державного бюджету Рахунковою палатою України протягом 2018-2022 років на основі оприлюднених звітів Рахункової палати.

Таблиця 1

Результати перевірки коштів державного бюджету Рахунковою палатою України протягом 2018-2022 років

Рік	Обсяг перевірених коштів ДБ України, млрд грн	Обсяг виявлених недоліків й порушень при управлінні публічними фінансами, млрд грн	Абсолютний приріст обсягу виявлених недоліків й порушень при управлінні публічними фінансами, млрд грн	Відносний приріст обсягу виявлених недоліків й порушень при управлінні публічними фінансами, %	Частка виявлених недоліків й порушень при управлінні публічними фінансами до загального обсягу перевірених коштів, %
2018	304,7	17			5,58
2019	763,2	49,8	32,8	192,94	6,53
2020	1185	26,3	-23,5	-47,19	2,22
2021	592,4	179,9	153,6	584,03	30,37
2022	351,3	58,6	-121,3	-67,43	16,68
Сума	3196,6	331,6			

У 2018 році обсяг виявлених недоліків становив 17 млрд грн, у 2019 році – на 32,8 % більше (49,8 млрд грн), у 2020 році – на 23, 5 % менше (26,3 млрд грн), у 2021 році – на 153,6 % більше (179,9 млрд грн), у 2022 році – році на 121,3 % (58,6 млрд грн). Розглядаючи дані таблиці 1, доцільно зазначити, що обсяги виявлених недоліків й порушень проаналізовано у співвідношенні з загальним обсягом перевірених публічних фінансів. На

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

рисунку 3 на основі даних таблиці 1 представлено динаміку цих показників.

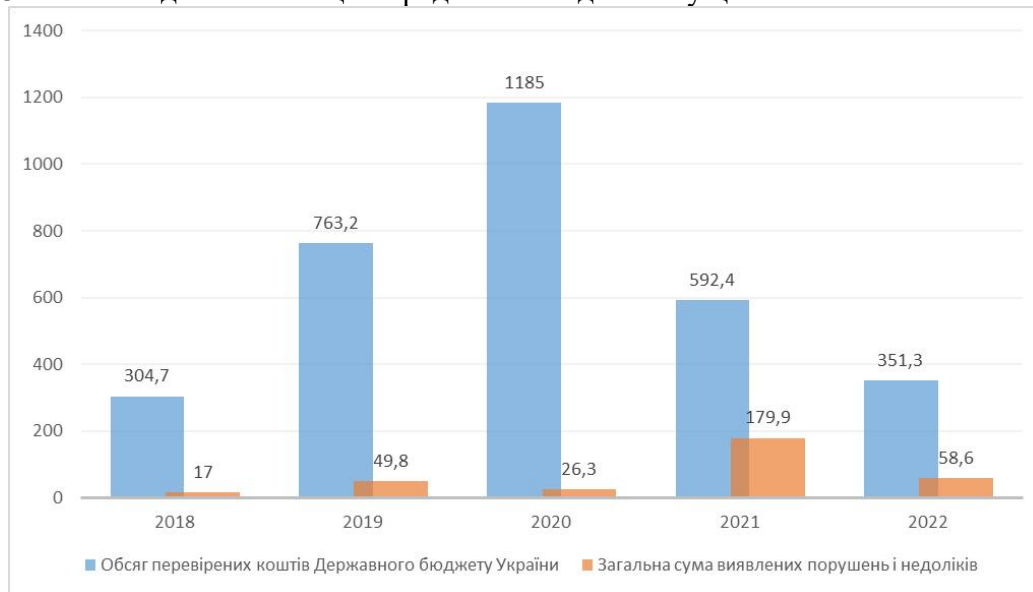

Рис. 3 Динаміка обсягу виявлених недоліків й порушень у співвідношенні з загальним обсягом перевірених публічних фінансів, млрд грн

Найбільша частка виявлених недоліків й порушень зафіксованих Рахунковою палатою України у співставленні до обсягу перевірених коштів зафіксовано у 2021 році – показник становив 30,37 %. Найменше виявлено порушень у співвідношенні до загального обсягу в 2020 році (2,22 %). У 2018 році окреслений показник становив 5,58 %, в 2019 році – 6,53 %, у 16,68 %. Збільшення обсягів перевірених публічних фінансів і зменшення виявлених порушень свідчить про вдосконалення роботи підконтрольних органів.

Список використаних джерел:

1. Luchko M., Shesterniak M. Statistical methods for forecasting the development of demographic indicators in Ukraine: application context. Journal of European Economy. 2021. 20 (1). Pp. 183-204.
2. Нормативно-правова база. Рахункова палати України. URL: <http://rp.gov.ua/About/RegulatoryDoc/>
3. Шевчук О. А., Слюсар В. Ю. Взаємодія внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю державних підприємств. Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування. 2021. Вип. 8. С. 135-143

Альона ЦАЛЬ (ХОМИЧ)

здобувач

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

**ZASADY ORGANIZACJI AUDYTU WEWNĘTRZNEGO W
PRZEDSIĘBIORSTWIE W UKRAINIE**

Każde przedsiębiorstwo ma swój własny system kontroli wewnętrznej, który pomimo tego, że jest dobrze zorganizowany, musi być oceniany pod kątem skuteczności w osiągnięciu celów i

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

opłacalności. Na przykład ze względu na czynnik ludzki lub celową zмовę, osiągnięcie celu może stać się niemożliwe, a wtedy istnieje potrzeba przeprowadzenia audytu wewnętrznego przedsiębiorstwa.

Audyt wewnętrzny systemów zarządzania przedsiębiorstwem to proces oceny i analizy skuteczności, zgodności i wydajności systemów zarządzania w firmie.

Celem audytu wewnętrznego jest identyfikacja obszarów, w których można poprawić skuteczność systemów zarządzania oraz zapewnienie, że firma działa zgodnie z ustalonymi standardami i procedurami. Audyt wewnętrzny pomaga zminimalizować ryzyko błędów i nieprawidłowości oraz zachować reputację firmy.

Kameńska O. [1 s. 43] stwierdza, że "obecność audytu wewnętrznego staje się dość istotna dla właścicieli-menedżerów, którzy odchodzą od bezpośredniego zarządzania przedsiębiorstwem, przekazując władzę profesjonalnym menedżerom".

Audyt wewnętrzny może obejmować różne obszary zarządzania, takie jak zarządzanie jakością, zarządzanie ryzykiem, zarządzanie bezpieczeństwem informacji lub zarządzanie środowiskowe. Audytorzy wewnętrzni przeprowadzają szczegółowe kontrole w celu sprawdzenia, czy systemy zarządzania są prawidłowo wdrożone i spełniają wymagania.

Obecnie głównym celem biznesu jest zwiększenie bogactwa właściciela. Cel ten jest obecnie w równym stopniu postrzegany przez właściciela, który jest numerem jeden w biznesie. Dla kierownictwa firmy ważne jest również osiągnięcie celu właściciela, w przeciwnym razie właściciel może zwolnić takiego menedżera. Jednak właściciel często nie ma możliwości sprawdzenia, czy przedsiębiorstwo działa efektywnie, chociażby dlatego, że może być bardzo duże lub rozwinięte w różnych krajach.

Ponieważ właściciel i zarząd mają ten sam cel, właściciel musi ufać menedżerom, tj. system zarządzania przedsiębiorstwem musi opierać się na zaufaniu. Jednak oczywista prawda jest dobrze znana, a mianowicie, że system zaufania opiera się na systemie kontroli.

Puszkarski M. [3, s. 11] twierdzi, że audyt może być zorganizowany w trybie automatycznym i ręcznym i jest regulowany przez standardy, metody, zasady, akty prawne, standardy rachunkowości i audytu.

Audyt wewnętrzny w przedsiębiorstwie może być zorganizowany w następujący sposób:

1. Utworzyć służbę audytu wewnętrznego w przedsiębiorstwie.
2. Skorzystać z usług outsourcingu.
3. Skorzystać z usług co-sourcingu.

Outsourcing to działanie polegające na delegowaniu zadań, funkcji, procesów do firmy zewnętrznej. Aby skorzystać z usług outsourcingu, musimy jak najlepiej sprawdzić firmę, której później powierzymy proces i dokumentację naszej firmy.

Co-sourcing to specjalistyczne wsparcie lub pomoc dla istniejącej usługi audytu wewnętrznego, w tym ocena ryzyka.

Aby przeprowadzić audyt wewnętrzny w firmie, konieczne jest zorganizowanie służby audytu wewnętrznego, która zapewni efektywność wszystkich działów firmy na wszystkich szczeblach zarządzania, a także pomoże chronić uzasadnione interesy majątkowe firmy i jej właścicieli.

Utworzenie służby audytu wewnętrznego nie zawsze jest takie samo. Zależy to od miejsca jednostki w środowisku gospodarczym, w którym działa, a także od jej struktury organizacyjnej i kultury, zatrudnienia, warunków finansowych i charakteru prowadzonej działalności. Pomimo wielu czynników wpływających na działalność spółki, audyt wewnętrzny powinien być zawsze prowadzony zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Praktyki Zawodowej Audytu Wewnętrznego[2] opracowanymi przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Audytorów. Standardy te zawierają zbiór zasad, które pomagają w organizacji, prowadzeniu i ocenie audytu wewnętrznego.

Ich celem jest przede wszystkim określenie:

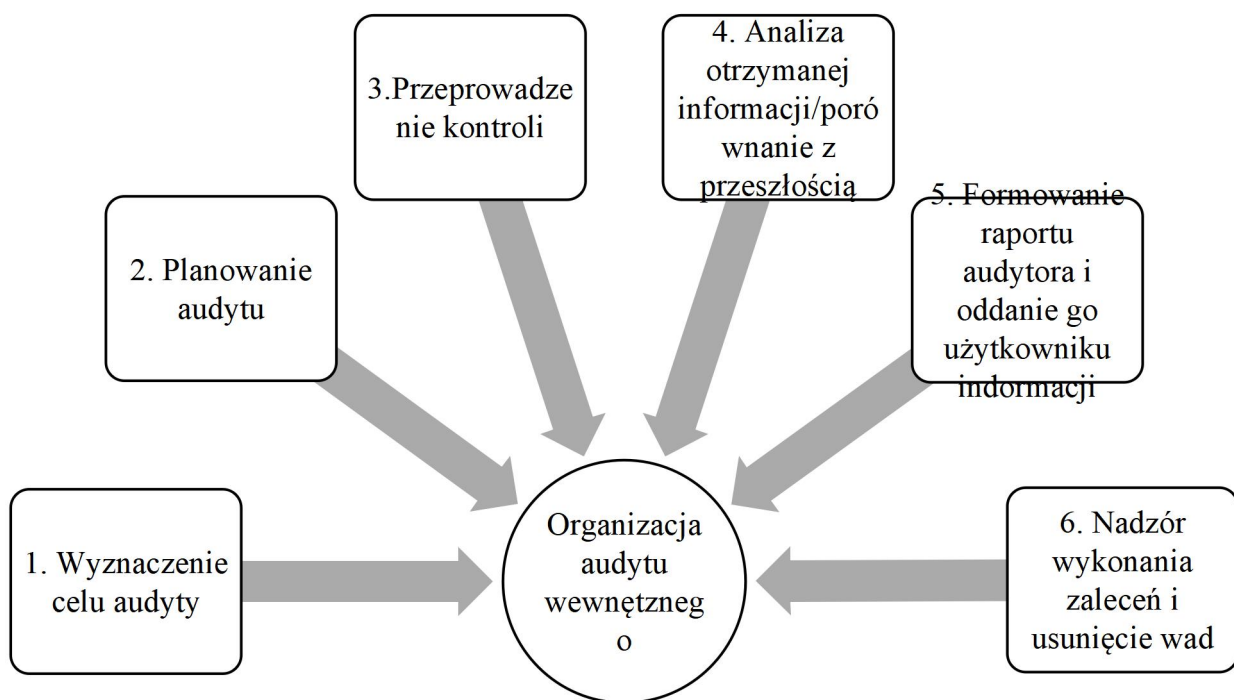
- zasad organizacji działu audytu wewnętrznego w firmie;

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

- kryteriów wykonywania zawodu audytora wewnętrznego;
- zasad przeprowadzania zadań audytowych;
- zasad oceny działalności audytu wewnętrznego;
- sposoby zwiększania wartości organizacji oraz usprawniania procesów i działań całej jednostki.

Odpowiednio zorganizowana służba audytu wewnętrznego w przedsiębiorstwie przyczyni się do realizacji głównych celów systemu kontroli wewnętrznej, a mianowicie: uzyskania racjonalnej pewności, że firma osiągnie swoje cele w zakresie wiarygodności sprawozdań finansowych, efektywności operacji i działań, zgodności z obowiązującymi przepisami prawa i regulacjami oraz zabezpieczenia aktywów.

Etapy organizacji audytu wewnętrznego możemy zobaczyć na rysunku 1.

Rysunek 1. Organizacja audytu wewnętrznego

Warto pamiętać, że audyt wewnętrzny nie może być zbawieniem dla rozwiązywania różnych problemów przedsiębiorstwa [1]. Przykładowo, audyt wewnętrzny nie może znaleźć wszystkich przypadków błędów i nadużyć, ale może zminimalizować prawdopodobieństwo ich wystąpienia i zwiększyć możliwość ich wykrycia poprzez audyt systemów i procedur.

Audyt wewnętrzny jest najbardziej skuteczny, jeśli :

- jest prowadzony przez wykwalifikowanych audytorów wewnętrznych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Audytu Wewnętrznego opracowanymi w interesie publicznym;
- funkcja audytu wewnętrznego jest niezależna i bezpośrednio odpowiedzialna przed zarządem spółki;
- audytorzy wewnętrzni są wolni od uprzedzeń, nie ulegają naciskom i dokonują obiektywnych ocen.

Po powyższym możemy podsumować, że celem przedsiębiorstwa jest zarabianie pieniędzy i aby robić to na odpowiednim poziomie, warto wdrożyć w przedsiębiorstwie system kontroli

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

wewnętrznej, a jeśli nie przyniesie to oczekiwanych rezultatów, należy wówczas skorzystać z usług outsourcingowych firmy audytu wewnętrznego lub pomyśleć o stworzeniu własnego służby audytu wewnętrznego. Jest to narzędzie do sprawniejszego zarządzania całym przedsiębiorstwem.

Список використаних джерел:

1. Каменська Т. О. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. / Т. О. Каменська, О. Ю. Редько ; Наук. шк. аудиту, Нац. Центр Обліку та Аудиту. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. – 375 с. (Наука – практиці).
2. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти) / редакція 2017 року / Інститут внутрішніх аудиторів України [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.iaa.org.ua/wp-content/uploads/2013/08/IPPF-Standards-2017Ukrainian.pdf>.
3. Пушкар, М. С. Перспективи трансформації аудиторської діяльності в Україні [Текст] / М. С. Пушкар // Розвиток науки і аудиторської діяльності в Україні за 20 років : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 26-27 квіт. 2013 р.] / відп. за вип. М. С. Пушкар. - Тернопіль : THEU, 2013. - С. 6-11. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/9734>

Альона ЦАЛЬ (ХОМИЧ)

здобувач

*кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

WSPÓŁCZESNE METODY PRZEPROWADZENIA AUDYTU WEWNĘTRZNEGO

W XXI wieku, w czasie kształtowania się szalonego rozwoju technologii komputerowych, coraz łatwiej jest przeprowadzić audyt wewnętrzny w przedsiębiorstwie. A audytor, aby być zapotrzebowanym, musi doskonalić swoje umiejętności zawodowe nie tylko w teorii, ale także w praktyce najnowszych technologii [6, c. 187-189]. W 2023 r. wykorzystanie sztucznej inteligencji staje się coraz bardziej popularne.

Sztuczna inteligencja w audycie może szybko i dokładnie analizować duże ilości danych, identyfikując nietypowe wzorce lub anomalie, które mogą wskazywać na oszustwo, błąd lub niezgodność.

Wykorzystanie sztucznej inteligencji w audycie pozwala na zaawansowaną analizę statystyczną w celu oceny ryzyka i priorytetyzacji zleceń audytowych. Sztuczna inteligencja może odczytywać i analizować dane z umów i wewnętrznych dokumentów serwisowych. Kompleksowa weryfikacja i analiza przeprowadzona z pomocą sztucznej inteligencji zwiększa zdolność do identyfikowania zarówno problemów, jak i możliwości.

Gdzie i jak możemy wykorzystać audyt wewnętrzny pokazano w tabeli 1 [2].

Tabela 1.

WYKORZYSTANIE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W AUDYCIE WEWNĘTRZNYM

Proces	Opis
Analiza danych	Dzięki narzędziom do analizy danych opartym na sztucznej inteligencji audytorzy mogą szybko i wydajnie przetwarzać ogromne ilości ustrukturyzowanych i nieustrukturyzowanych danych. Pozwala to audytorom identyfikować wzorce, trendy i błędy, które mogą wymagać dalszego badania.

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Wykrywanie oszustw	Sztuczna inteligencja może analizować transakcje i wykrywać podejrzane działania, które mogą być oszustwem lub przestępstwem.
Ocena ryzyka	Sztuczna inteligencja może porównać dane finansowe i trendy branżowe z poprzednich okresów w krótkim czasie i porównać je z teraźniejszością, aby złagodzić ryzyko, polecając audytorowi przeprowadzenie bardziej szczegółowego audytu w obszarach zwiększonego ryzyka [2].
Planowanie audytu i alokacja zasobów	Sztuczna inteligencja pomaga audytorom zoptymalizować ich plany audytu i sugeruje odpowiednie procedury audytu i alokację zasobów w oparciu o dane klienta.
Analiza dokumentów	Sztuczna inteligencja może odczytywać informacje z obszernych dokumentów finansowych, takich jak umowy, faktury lub sprawozdania finansowe.
Udoskonalenie sztucznej inteligencji	Algorytmy AI mogą ewoluować przy użyciu historycznych danych audytowych i z czasem poprawiać swoją wydajność. Ten proces uczenia się zwiększa dokładność i wydajność narzędzi audytowych opartych na sztucznej inteligencji.

Warto również wspomnieć o systemie CAAT (Computer Assisted Audit Techniques) [1], który gromadzi i weryfikuje dane elektroniczne. System ten służy do uproszczenia i automatyzacji procesu analizy danych i audytu.

Zadaniem audytora jest zebranie informacji, które zapewnią wystarczającą podstawę dla wniosków i zaleceń audytora. Informacje te można podzielić na:

- mocną, na którą można w pełni polegać - nie wymaga dodatkowego potwierdzenia;
- słabą, wymagającą dodatkowego potwierdzenia.

Techniki audytu wspomaganego komputerowo, które wykorzystują komputery do automatyzacji procesów audytu, mają na celu pomóc audytorom w uzyskaniu tych wiarygodnych informacji. CAAT mogą być bardzo proste, od korzystania z podstawowego oprogramowania biurowego, takiego jak arkusze kalkulacyjne, edytory tekstu i edytory tekstu, po bardziej zaawansowane pakiety oprogramowania, takie jak Business Intelligence [5].

Zadaniem audytora powinno być zaplanowanie wykorzystania CAAT w sposób zgodny z zasadami etyki zawodowej audytora, w tym między innymi uczciwości, obiektywizmu, kompetencji zawodowych i należytej staranności oraz poufności. Planując zlecenie, audytor powinien rozważyć odpowiednie połączenie ręcznych i komputerowych technik badania.

Podjęwając decyzję o zastosowaniu CAAT, audytor powinien wziąć pod uwagę następujące czynniki:

- dostępność CAATs – w pierwszej kolejności sprawdzana jest możliwość wykorzystania narzędzi podczas badania;
- względne zalety procedur ręcznych – bierze się pod uwagę, czy koszt pracy ręcznej jest niższy niż pracy z komputerem.;
- własne doświadczenie - analiza barier, które mogą przeszkodzić w stosowaniu CAATs;
- dostępność narzędzi systemu informatycznego;
- ograniczenia czasowe;
- poziom ryzyka – profesjonalna ocena audytora co do tego, czy poziom ryzyka jest normalny czy istotny.

W ogólnym znaczeniu CAAT może odnosić się do dowolnego programu komputerowego wykorzystywanego do usprawnienia procesu audytu. Termin ten jest powszechnie używany w odniesieniu do wyszukiwania danych i prostej analizy ich zawartości ekonomicznej. Obejmuje to

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

міędzy innymi arkusze kalkulacyjne (Excel)[3], tabele bazy danych (Access)[4], oprogramowanie do analizy statystycznej (SAS) lub tak zwane ogólne oprogramowanie audytowe (ACL) i wiele innych.

Niezależnie od oprogramowania wykorzystywanego przez audytora do "wspomagania" jego pracy, największą zaletą stosowanych narzędzi jest ich niezależność od systemów komputerowych badanych jednostek. Przetworzone w ten sposób dane audytowe mogą być wykorzystywane jako dokumentacja, pozostając alternatywą dla tradycyjnych papierowych dowodów audytowych.

W związku z tym tradycyjne metody ankietowe stosowane w audycie pozwalają na wyciągnięcie wniosków z ograniczonej próby często dużej populacji, a nie ze wszystkich dostępnych danych. Głównym celem CAAT jest przewyższenie tego ograniczenia poprzez analizę dużych ilości danych w poszukiwaniu anomalii. Dobrze zaplanowany audyt z wykorzystaniem metod CAATs nie będzie oparty na próbie, ale na pełnym przeglądzie wszystkich transakcji. W ten sposób wszystkie transakcje mające miejsce w organizacji zostaną przeanalizowane w większym stopniu.

Список використаних джерел:

1. CAAT URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/CAAT>
2. CHAT GPT: МОЖЛИВОСТІ ТА ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ [Електронний ресурс] URL: https://kebeta.agency/article/chat_gpt_mozhливosti_ta_prikladi_vikoristannya
3. Офіційний сайт Microsoft URL: https://www.microsoft.com/en-us/search/explore?q=Excel&SSM_AS_Microsoft365
4. Офіційний сайт Microsoft Access URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-365/>
5. Офіційний сайт Power Bi <https://powerbi.pl/en>
6. Шестерняк М. М. Облік і аудит в цифровій економіці: виклики глобалізації та перспективи /conference Digital a M. M. Шестерняк // International Scientific Cnd Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies : Conference Proceedings, January 25th, 2019. Kielce, Poland : Baltija Publishing, 220 pages. – P. 187-189 URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35762>

Олександр ШУРА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТА АНАЛІЗ ЇЇ ДИНАМІКИ

Аналіз собівартості продукції є об'єктом зацікавлення управлінського апарату та інвесторів та кредиторів. Саме кваліфіковане використання наявних та потенційних ресурсів показує виробничі та організаційні потужності господарюючого суб'єкта. Ряд факторів, специфічних для певного підприємства або для цілої галузі, може впливати на вартість виробництва. Причинами підвищеної собівартості можуть бути використання несучасного обладнання, проблеми з управлінням часом, низька ефективність праці, завищені вартості матеріалів або додаткові логістичні витрати [4, с. 140].

**ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

Серед ключових завдань, пов'язаних з аналізом собівартості, варто виділити: перевірку виконання планових завдань, аналіз фактичних витрат в порівнянні з плановими, а також пошук ефективних методів управління витратами і розрахунку вартості продукції [2].

Для правильного планування собівартості необхідно проводити глибокий економічний аналіз виробничого циклу, що включає оцінювання всіх етапів виробництва, використання ресурсів та інших важливих факторів. Тільки глибоке розуміння цих процесів дозволить ефективно використовувати ресурси і виявляти «вузькі місця» в діяльності підприємства [3 с. 88].

Аналіз даних стосовно загальної собівартості випущеної продукції на досліджуваному підприємстві наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз показника собівартості продукції досліджуваного підприємства протягом 2019-2022 років

Рік	Показник собівартості, тис. грн	Абсолютний приріст, тис. грн	Відносний приріст, %	Абсолютний приріст у порівнянні з 2019 р., тис. грн	Відносний приріст у порівнянні з 2019 р., %
2019	109657				
2020	113133	3476	3	3476	3
2021	127100	13967	12	17443	15
2022	133651	6551	5	23994	19

Аналізуючи дані таблиці показник собівартості продукції протягом усіх років зростав, а саме у 2020 р. – на 3 %, у 2021 р. – на 12 %, у 2022 р. на 5 %. Дослідження цього показника характеризує тільки фактичний приріст величини, а його оцінку потрібно проводити у співставленні з кількістю виготовленої і РП. Якщо порівнювати показник собівартості у відношенні до базового року, то приріст становив 3 % у 2020 році (3476 тис. грн), 15 % у 2021 році (17443 тис. грн), 19 % у 2022 році (23994 тис. грн).

Таким чином, аналізуючи отримані результати, можна зробити висновок, що собівартість продукції на підприємстві формується під впливом множини факторів, серед яких: ефективність виробничих процесів, результативність трудових ресурсів, розмаїття та якість виготовленої продукції, а також масштаби виробництва.

На рисунку 1 подано графічне відображення приросту собівартості продукції поданої у фінансовій звітності досліджуваного підприємства протягом 2019-2022 років.

Собівартість виробничого процесу має прямий вплив на економічний стан компанії та обсяги її чистого та загального прибутку. Очевидно, що вищі виробничі витрати, а отже, і собівартість, призводять до зниження прибутку компанії. І саме з цього прибутку визначається сума податку, яка відображається у податковій декларації та подається до відповідних регулюючих структур. Отже, податок на прибуток є безпосередньо залежним від процесу формування собівартості виробництва.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

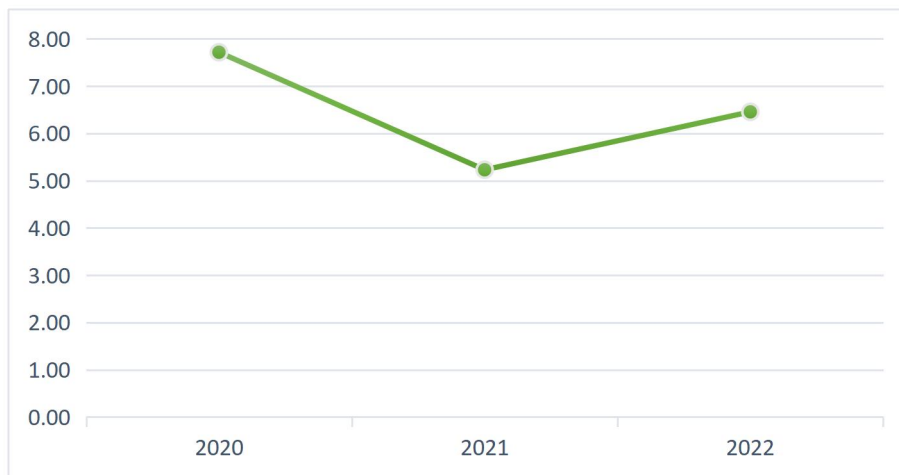

Рис. 1. Відносний приріст собівартості реалізованої продукції протягом досліджуваного періоду

Тому аналіз показників діяльності підприємства варто проводити враховуючи вплив ряду факторів, а саме прибутку, доходу, собівартості та податкового зобов'язання. Показник, що характеризує відношення прибутку до собівартості продукції називається рентабельність та виражається у відносних одиницях. Формула обчислення рентабельності [1, с. 253]:

$$R_{\text{продукції}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$$

Показник рентабельності продукції показує ефективність всього виробничого процесу, налагодження логістичних зв'язків, продуктивність праці персоналу, своєчасність та доцільність системи менеджменту, ефективність використання основних засобів та інших витрат підприємства. Аналіз показника рентабельності відіграє важливу роль в організації управління, плануванні його діяльності, розробці найбільш ефективних методів її оптимізації. Показники рентабельності є ключовими факторами забезпечення конкурентоздатності підприємств та утримання ринкових позицій. У таблиці 2 подано основні показники, що впливають на рентабельність продукції, а саме розмір прибутку та собівартість виготовленої і РП протягом 2019-2022 років і визначено рентабельність досліджуваного підприємства.

Таблиця 2

Рентабельність продукції досліджуваного підприємства протягом 2019-2022 років

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	Прибуток, тис. грн	Рентабельність
2019	109657	5364	4,89
2020	113133	8729	7,72
2021	127100	6647	5,23
2022	133651	8627	6,45

Протягом досліджуваного періоду розмір прибутку значно варіювався, а саме у 2019 році становив 5364 тис. грн, у 2020 році – на 63 % більше у порівнянні з попереднім роком (на 3365 тис. грн більше), у 2021 році – на 24 % менше у порівнянні з попереднім роком (2082 тис. грн), у 2022 році – на 30 % більше у порівнянні з попереднім роком (1980 тис. грн). Найбільший показник прибутку був у 2020 році та становив 8729 тис. грн.

Обчисливши рентабельність за представленою формою можна зазначити, що протягом досліджуваного періоду вона значно варіювалась. Найбільшим показником рентабельності був у 2020 році – 7,72, а найменшим у 2019 році – 4,89. На рисунку 2 представлено динаміку показника рентабельності продукції досліджуваного підприємства. Основною метою аналізу

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

рентабельності продукції на основі прибутку та собівартості є отримання інформації про конкурентоспроможність продукції зокрема та підприємства загалом.

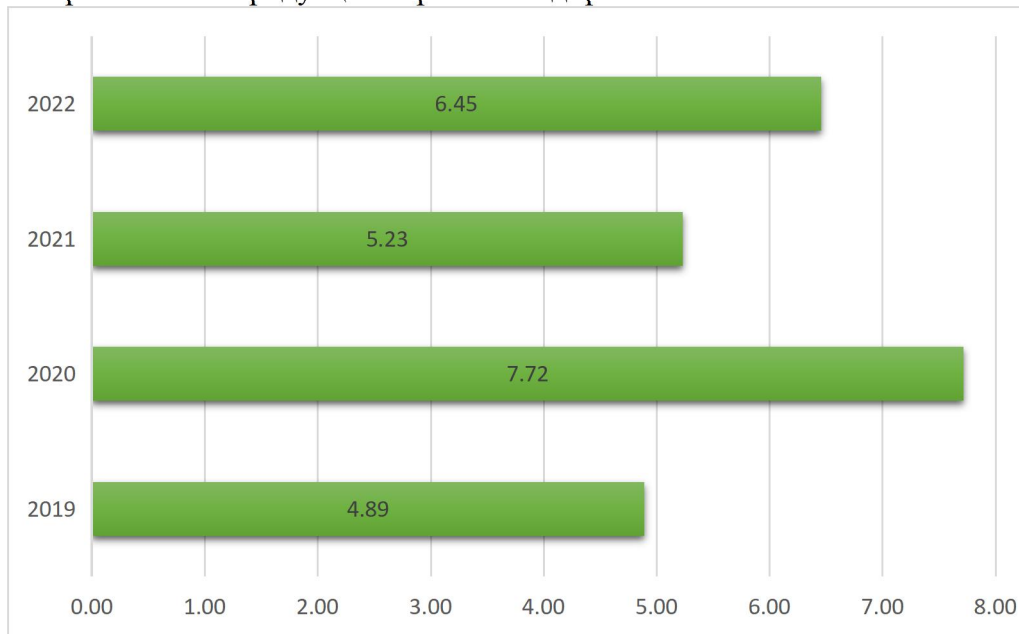

Рис. 2. Динаміка показника рентабельності протягом 2019-2022 років

У контексті розвитку ринкових відносин та підвищення самостійності підприємств у вирішенні виробничих та господарських питань, забезпечення конкурентоспроможності стає ключовим завданням для багатьох організацій. Це питання набуває особливої актуальності в умовах зростання нестабільності зовнішнього середовища підприємств і амбіцій України щодо інтеграції в європейське та світове економічне простори. Паралельно, у зв'язку з поглибленням соціально-економічних викликів суспільства, існуючі проблеми вимагають пошуку і впровадження інноваційних підходів до управління конкурентоспроможністю організацій. Кожне підприємство стикається з необхідністю вирішення двох фундаментальних, але часом конфліктних завдань: забезпечення прибутковості власної діяльності в умовах підвищення конкуренції та виконання суспільно значущої місії.

Список використаних джерел:

1. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник / за ред. І. В. Сіменко, Т.Д. Косової. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 384 с.
2. Лучко, М. Р. Пізнання в розвитку теорії бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2015. Вип. 1 (45). С. 33-39.
3. Нападовська, Л. В. *Управлінський облік: монографія*. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. 356 с.
4. Черешнюк О. М. Аналіз впливу основних засобів на ефективність виробництва готової продукції. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія* : зб. матеріалів Х ювілейної Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [Тернопіль, 17 груд. 2021 р.]. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 139-142

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Олександр ШУРА

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Микола СОРОКОЛІТ

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Актуалізація проблеми зменшення собівартості продукції стає пріоритетом для промислових підприємств. Основний акцент у цьому процесі покладений на вірно створеній системі управління виробничими процесами та, зокрема, на управлінні собівартістю. У сучасних конкурентних умовах компанії змушені шукати способи підвищення рентабельності, зосереджуючись не на зростанні цін, а на ефективному управлінні витратами.

В сучасних умовах ринку, підприємство виступає як взаємопов'язана система, що об'єднує техніку, матеріали та трудові ресурси. Проте це ускладнюється пандемічними процесами, воєнними діями та значною міграцією кадрів, зростанням вартості палива, відсутністю енергопостачання. Для досягнення цілей та стратегічних планів підприємства важливо мати ефективну систему управління витратами, що забезпечує оптимальне використання ресурсів. Проте у практичній діяльності ряд дестабілізуючих факторів ускладнюють організацію менеджменту, що підсилюється відсутністю кваліфікації управлінських кадрів та методологічної підтримки.

Процес управління має прямий вплив на фінансову ефективність та конкурентні позиції підприємства. Основна мета системи управління витратами полягає в їхній оптимізації. Експерти вважають, що основні задачі управління витратами полягають у збереженні ресурсів та підвищенні ефективності їх використання.

Кожне підприємство має можливість самостійно вибрати компоненти своєї системи управління витратами та визначати основні принципи її функціонування. Відповідальність кожного відділу та спеціаліста формує загальну структуру управління собівартістю продукції [2, с. 8].

Зниження розміру собівартості продукції є важливою проблемою, яка вимагає постійного та оперативного вирішення промисловими підприємствами [1, с. 35]. Значна роль у цьому належить вдало розробленій системі управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, зокрема й системі управління собівартістю продукції. Сучасні ринкові умови жорсткої конкуренції змушують підприємства піднімати рівень рентабельності та розміри прибутку не підвищенням цін, а раціональним управлінням собівартістю конкурентоспроможної продукції [3, с. 369].

На рисунку 1 подано основні складові управління собівартістю РП за окремими структурними підрозділами з виокремленням їх функцій.

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

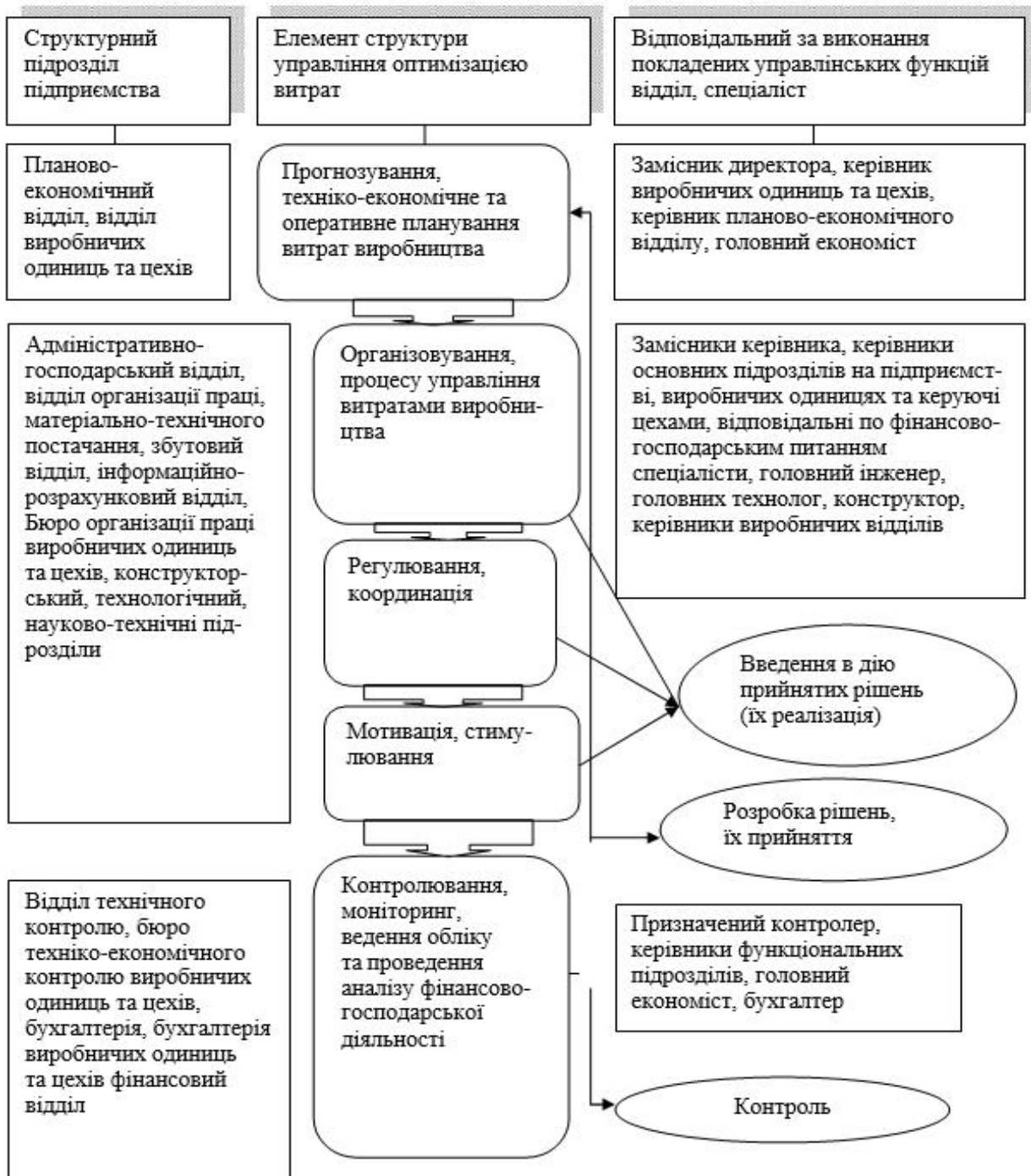

Рис. 1. Основні складові управління собівартістю продукції [4, с. 38]

Основні цілі впровадження та експлуатації інтегрованої системи управління собівартістю продукції включає прискорення процесу зниження вартості конкурентних товарів; створення або вдосконалення новітньої системи натуральних та вартісних норм витрат, оплати праці та окремих накладних витрат; вдосконалення обліку витрат з орієнтацією на центри їх виникнення, з реєстрацією відхилень та виявленням причин їх виникнення; синтез даних про виявлені відхилення між фактичними та плановими витратами, відповідно до місць їх виникнення; проведення аналізу витрат та вартості продукції від стадії наукових досліджень до етапу обслуговування у користувача; створення комплексної інформаційної системи заходів щодо витрат підприємства, яка дозволить адаптувати управлінські рішення; активізація методів стимулювання та мотивації, заохочення

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

співробітників до економії витрат і виявлення можливостей для заощадження на кожному етапі життєвого циклу продукції.

Управління процесом формування собівартості продукції повинно відбуватись на основі отриманої достовірної інформації про її склад та тенденції зміни що дозволить розробити програму її оптимізації з збереженням якості продукції, лояльності покупців, збереженні екологічних норм та законними методами оптимізації податкового зобов'язання, що в синергетичному ефекті дозволить отримати більші прибутки.

Список використаних джерел:

1. Воробйова Л. Д., Квятковська Л. А. Удосконалення процесу ефективного управління витратами на машинобудівному підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 1. С. 31-35.
2. Ковтун С., Ткачук Н., Савлук С. Управління затратами. Харків : Фактор, 2007. 272 с.
3. Кріпак Л. О. Особливості формування витрат на виробництво та собівартості продукції на промислових підприємствах. *Держава та регіони*. 2006. № 5. С. 366-370.
4. Юдіна М. Структурні елементи системи управління собівартістю продукції. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 39(1). С. 36-45

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ.

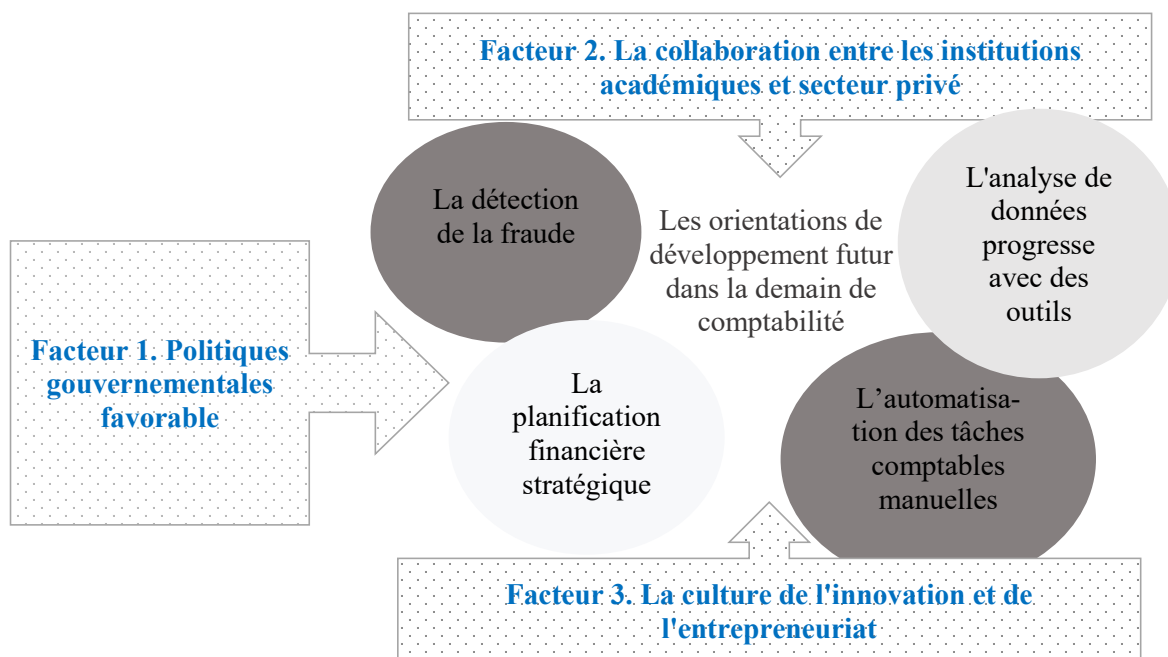
Yana MALKINA

Ph.D. en économie,
Y SCHOOLS (ex-Groupe ESC Troyes),
Grand Est, France
<https://orcid.org/0000-0002-3307-9398>

INTELLIGENCE ARTIFICIELLE ET COMPTABILITÉ : LA COMPLEXITÉ DU SYSTÈME ET LES FACTEURS DE LEUR DÉVELOPPEMENT

L'introduction. L'avènement de l'intelligence artificielle (IA) a apporté une transformation profonde dans diverses industries, et la comptabilité ne fait pas exception. La transformation est impliquée de divers aspects de la comptabilité, permettant une manipulation minutieuse de la saisie de données, de la réconciliation et de la déclaration financière. Des exemples et applications de ces technologies aident à évaluer son impact sur la comptabilité, allant de l'automatisation des tâches comptables manuelles, avec des exemples comme Blue Prism en France et SoftServe en Ukraine. La détection de la fraude bénéficie de l'IA chez BNP Paribas et EY France. L'analyse de données progresse avec des outils alimentés par l'IA chez Tableau et Qlik. La planification financière stratégique est améliorée par l'IA chez Cegid Group en France et Element AI au Canada (voir Figure 1, la demain de comptabilité).

La Figure 1 illustre comment des investissements, politiques gouvernementales et cultures d'innovation stimulent le développement de l'IA, notamment dans le contexte spécifique de la comptabilité et de la gestion d'entreprise.

La Figure 1. Les Facteurs Clés du Développement de l'IA dans le Domaine de la Comptabilité, et Leurs Liens avec les Orientations de Développement Futur

Politiques gouvernementales favorable (voir Figure 1, Facteur 1). En tant que premier facteur, l'État peut apporter un soutien significatif au développement de l'IA dans le domaine de la

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

comptabilité et du contrôle de gestion en mettant en place des politiques, des programmes et des incitations qui favorisent l'innovation et l'adoption de ces technologies.

Une croissance significative a été remarquée par l'Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle : Singapour a enregistré l'une des avancées les plus notables, passant de la 8e place en 2021 à la 7e place en 2022, puis à la 5e place en 2023 (WIPO, 2023). L'observation de cette évolution indique que Singapour se démarque particulièrement par son efficacité gouvernementale, les fonds de capital-risque reçus, et la stabilité des affaires. Cela met en lumière la partie du gouvernement dans le développement technologique au cours de ces dernières années, notamment dans le domaine de l'IA.

Une législation bien élaborée dans le domaine de l'utilisation des technologies, tel que le marché des crypto-actifs, et les investissements dans le secteur technologique en général jouent un rôle crucial. Il existe un soutien important pour les startups, comprenant des subventions, des incitations fiscales et des partenariats public-privé. Les programmes politiques nationaux et régionaux sont également pertinents. En France, la Stratégie Nationale pour ces technologies SNIA (2022), lancée en 2018 et valable jusqu'en 2025, vise à accélérer et renforcer la compétitivité et l'attractivité du pays dans le domaine de l'intelligence artificielle. Au niveau régional, l'Union européenne a adopté une réglementation soutenant la recherche dans ces technologies, y compris dans les secteurs de la comptabilité et de la gestion d'entreprise (European Parliament, 2023).

Les politiques gouvernementales favorables se manifestent à travers d'autres éléments ayant une influence moins directe (voir Figure 1). Un facteur d'importance significative réside dans les investissements conséquents dans la recherche et le développement. L'État également participe dans la création un environnement propice pour renforcer la relation entre le monde académique et les entreprises.

La collaboration entre les institutions académiques et secteur Privé (voir Figure 1, Facteur 2). Travailler ensemble peut accélérer le développement de l'IA en permettant le partage de ressources, de résultats de recherche et de données. En France et au Canada, des partenariats réussis avec des universités de renom ont montré qu'ils contribuent à l'émergence d'une grande expertise en IA. Un excellent exemple de cette collaboration est le partenariat entre Microsoft et l'Université de Montréal. En 2017, Microsoft a annoncé la création du Microsoft Research Montréal, un laboratoire visant à faire progresser la recherche en IA et à développer des applications commerciales basées sur l'IA (Microsoft Research, s.d.).

La mise en place efficace d'une collaboration entre les centres de formation et les établissements éducatifs proposant des cours sur l'IA et la comptabilité est essentielle pour l'intégration future des dernières technologies. Cela simplifie la mise à jour des compétences sur le marché du travail, assurant ainsi que les entreprises sont prêtes à évoluer avec les progrès technologiques. Un exemple concret de cette approche se trouve en Suisse. En tant que pays développé, selon les études de l'Organisation mondiale de la propriété intellectuelle, la Suisse a été désignée comme le pays le plus innovant au monde. Ses institutions de recherche de classe mondiale et sa main-d'œuvre qualifiée sont des ingrédients clés favorisant l'innovation, illustrant également le soutien du gouvernement et des industries (WIPO, 2023).

La Suisse illustre parfaitement l'engagement de l'État dans la recherche, un niveau d'éducation élevé, et une collaboration étroite entre les institutions académiques et le secteur privé. En suivant cet exemple, les partenariats entre les institutions académiques et les entreprises en Ukraine favorisent sa récente demande d'adhésion à l'Union européenne. Cette coopération facilite le partage des ressources, des résultats de recherche et des données, accélérant ainsi le développement de l'IA. Elle contribue également à former une main-d'œuvre qualifiée en IA, un élément essentiel pour le développement du secteur en Ukraine et à l'échelle mondiale.

La culture de l'innovation et de l'entrepreneuriat (voir Figure 1, Facteur 2) représente un autre élément clé, englobant l'ensemble des qualités et compétences nécessaires pour mener à bien une aventure entrepreneuriale axée sur l'innovation. La création de campus de startups, tels que

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Station F à Paris, le plus grand campus de startups au monde (Station F., s.d.), offre un espace de travail partagé pour de nombreuses jeunes entreprises, favorisant ainsi une culture collaborative et innovante.

Un exemple intéressant, largement observé aux États-Unis, réside dans le concept de clustering (WIPO, 2023). De nombreux pays les plus innovants du monde possèdent des clusters puissants qui attirent des entreprises technologiques, des chercheurs et des travailleurs hautement qualifiés grâce à divers facteurs favorisant la perturbation et l'avancement technologique. Cette dynamique a engendré une culture de l'innovation et de l'entrepreneuriat. Ce phénomène se manifeste également en Ukraine, où la culture entrepreneuriale a encouragé la création d'entreprises axées sur l'IA, et où le clustering gagne en popularité.

En conclusion, l'intégration croissante de l'intelligence artificielle dans le domaine de la comptabilité marque une transformation. Les facteurs tels que les politiques gouvernementales, la collaboration académique et privée, ainsi que la culture entrepreneuriale s'entrelacent pour façonner l'évolution future. Ces dynamiques stimulent des avancées majeures, de l'automatisation des tâches comptables à une planification financière stratégique améliorée, illustrées par des exemples concrets de diverses régions du monde. La Figure 1 révèle la complexité de ces relations et les oriente vers des développements prometteurs. L'impact de l'IA sur la comptabilité est profond, redéfinissant les rôles traditionnels et ouvrant de nouvelles perspectives pour les professionnels du secteur.

La liste des références

- European Parliament. (2023, 1er juin). EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. Récupéré 31 December 2023 : https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI%282021%29698792_EN.pdf
- Malkina Ya. (2023, Decembre 19-20). Transforming Accounting: The Synergy of AI and Practical Examples. V International Scientific and Practical Conference "Questions. hypotheses. answers: science XXI century", 2023, Toronto. Canada. Pp.9-11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10432717>.
- Microsoft Research. (s. d.). Microsoft Research Montréal. Récupéré 31 decembre 2023, de <https://www.microsoft.com/en-us/research/lab/microsoft-research-montreal/>
- Ministère de l'Économie, des Finances et de la Souveraineté Industrielle et Numérique (2022, December 19). La Strategie National pour L'Intellegence Artificielle. Récupéré 31 December 2023 : <https://www.entreprises.gouv.fr>
- Station F. (s.d.). Home Page. Récupéré 31 December 2023 <https://stationf.co>
- Tremblay, G. (2003, s.d.). Les partenariats : stratégies pour une économie du savoir. Distances et savoirs, 1, 191-208. <https://doi.org/10.3166/ds.1.191-208>
- World Intellectual Property Organization (WIPO) (2023, s.d.). *Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty*. Geneva: WIPO. DOI:10.34667/tind.48220

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Михайло ЛУЧКО

*доктор економічних наук, професор
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Діана ЗЮБРІЙ

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

**КОМП'ЮТЕРНА АВТОМАТИЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ:
ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ**

Сучасні технології невинно трансформують усі сфери людського життя, і фінансовий сектор не залишається осторонь цього нестримного розвитку. Комп'ютерна автоматизація виявляється ключовим чинником у вдосконаленні процесу аналізу фінансового стану підприємства. Рух в напрямку цифрової трансформації стає все більшою необхідністю для підприємств, які хочуть покращити та мінімізувати неточності в аналізі і відповідно приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Вже кілька років, як застосування комп'ютерної техніки виходить далеко за межі просто облікових програм. Автоматизація аналітичних процедур – це нова реальність та необхідність в застосуванні для фінансових аналітиків і менеджерів, які мають справу з великою кількістю даних і потребують швидко реагувати на будь-які зміни [1].

Інакше кажучи, можна сказати, що інформаційні технології є ключовим чинником розвитку сучасного суспільства. Вони дозволяють ефективно обробляти великі обсяги інформації, що є необхідним для прийняття обґрунтованих рішень в різних сферах діяльності.

У цьому контексті, варто розглянути як переваги, так і виклики, пов'язані з впровадженням комп'ютерної автоматизації та різного програмного забезпечення для здійснення аналізу фінансового стану. З одного боку, це відкриває безмежні можливості для підвищення точності та швидкості аналізу, забезпечуючи більш глибоке розуміння фінансових процесів. З іншого боку, виникають виклики, пов'язані з конфіденційністю даних, потребою у висококваліфікованих кадрах та необхідністю адаптації до швидкої зміни технологічного середовища.

Здійснення аналізу фінансового стану з використанням комп'ютерного забезпечення, задовольняє різні вимоги проведення аналітичних процедур, а саме: системності, комплексності, оперативності, точності, прогресивності, динамічності.

Комп'ютерні технології дозволяють підвищити продуктивність праці економістів, бухгалтерів, аудиторів та інших спеціалістів шляхом децентралізації процесу автоматизованої обробки фінансової інформації, поєднуючи безпосередньо на робочому місці свої професійні знання з перевагами електронної обробки інформації. Крім того, програмні засоби дозволяють аналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства в динаміці за велику кількість періодів, а також дозволяють співробітникам аналітичних служб та керівникам підприємств самостійно, без допомоги програмістів вирішити наступні завдання:

- ✓ оперативно отримувати необхідну інформацію зі сховищ даних;
- ✓ аналізувати отримані дані в різних розділах і з необхідною мірою деталізації;
- ✓ виводити результати аналізу у спосіб, який легко розуміється та сприймається.

Ефективність отриманих результатів для поточного та майбутнього управління та здатності вчасно реагувати на зміни фінансового стану підприємства безпосередньо залежать

**XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль**

від наявності сучасних інформаційних технологій для аналізу на підприємстві. Створення автоматизованих аналітичних робочих місць є найбільш ефективною організаційною формою автоматизованого економічного аналізу [3].

В Україні в даний час існує широкий спектр програмних продуктів для фінансового аналізу. Ці продукти дозволяють оцінити та проаналізувати фінансовий стан суб'єкта господарювання за даними бухгалтерської (фінансової) звітності.

У таблиці 1. розглянемо найбільш популярне програмне забезпечення та найбільш використовувані функції, яке використовують при аналізі різних фінансових даних.

Таблиця 1.

Програмне забезпечення для автоматизації здійснення аналізу

Програмне забезпечення	Функції
Microsoft Excel	Обробка великих обсягів даних, проведення розрахунків, створення графіків, аналіз трендів, планування бюджету та управління витратами
Excel	Статистичний аналіз, візуалізація даних, бізнес-аналітика
Інтелект-Сервіс	Автоматизований аналіз фінансових транзакцій, Прогнозування та моделювання фінансових показників
Альт-Інвест	Порівняльний аналіз фінансових результатів
1С: Бухгалтерія	Аналіз фінансових тенденцій
Oracle Hyperion Financial Management	Планування бюджету, управління витратами, аналіз відхилень, ризиків та ефективності
SAP BusinessObjects BI Suite	Аналіз фінансових даних, операційних, маркетингових та аналіз даних клієнтів
IBM Cognos Analytics	Аналіз фінансових даних, операційних, маркетингових та аналіз даних клієнтів
Alteryx	Обробка та аналіз даних за допомогою штучного інтелекту
SAS	Аналіз трендів, відхилень, ризиків та ефективності, створення звітів та графіків для аналізу результатів.

Джерело: Складено автором

Автоматизація проведення аналізу фінансового стану має значні переваги, які можуть позитивно впливати на ефективність та точність фінансового управління в організації. Ось кілька ключових переваг:

✓ **Швидкість та ефективність.** Автоматизовані інструменти здатні обробляти великі обсяги фінансових даних значно швидше, ніж ручний аналіз. Це дозволяє зменшувати час, необхідний для вирішення фінансових завдань та прийняття стратегічних рішень.

✓ **Точність та мінімізація помилок.** Комп'ютерне забезпечення дозволяє здійснювати розрахунки аналізу з високою точністю, уникаючи потенційних помилок, які можуть виникнути при ручному обчисленні та аналізі.

✓ **Візуалізація.** Різні комп'ютерні програми здатні створювати візуальні звіти та графіки, що полегшує сприйняття складних фінансових даних та показників.

✓ **Прогнозування та моделювання.** Автоматизовані системи дозволяють використовувати аналітичні моделі для прогнозування майбутніх фінансових показників.

✓ **Доступність та консолідація даних.** Об'єднання даних з різних джерел, значно полегшує аналіз консолідованих фінансових показників. Доступ до цих даних може бути

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

наданий в реальному часі.

✓ Відслідковування та контроль. Засоби автоматизації можуть відслідковувати фінансові транзакції та забезпечувати високий рівень контролю над фінансовими процесами, що дозволяє уникнути шахрайства та помилок [4].

Як бачимо, комп'ютеризація аналізу фінансового стану є потужним інструментом, який може допомогти організаціям підвищити ефективність та точність фінансового управління.

Але для автоматизації процесу аналізу потрібно бути готовим до ряду викликів, які слід враховувати.

– Якість та точність даних. Якщо вхідні дані неправильні чи недостовірні, автоматизований аналіз також буде неточним. Важливо перевіряти внесені дані, на основі яких буде побудований аналіз.

– Забезпечення конфіденційності. При обробці конфіденційних даних, таких як медичні чи фінансові дані, важливо забезпечити їх конфіденційність та дотримання вимог законодавства про захист персональних даних [2].

– Автоматизований аналіз - це ітеративний процес. Програмне забезпечення вимагає постійного вдосконалення та внесення змін для підтримки актуальності та ефективності.

– Взаємодія з людьми. Автоматизований аналіз частково звільняє людський час, але результати автоматизованого аналізу все одно повинні бути перевірені та інтерпретовані людьми.

– Грошові ресурси. Автоматизація аналізу може бути досить затратною в плані грошових ресурсів. До основних витрат на автоматизацію аналізу відносяться: розробка і впровадження системи, оплата відділу технічної підтримки, ліцензій і послуг.

– Недостатність розроблених інструментів і вбудованих методик для проведення різних типів аналізу. Сучасні системи автоматизованого аналізу зазвичай включають в себе стандартні та найбільш необхідні набори. Однак для проведення більш складних типів аналізу, не завжди є доступні готові інструменти і методики в програмно забезпеченні.

Крім того, жодна з розглянутих програм не враховує специфіку функціонування підприємства, умови його господарювання, важливість тих чи інших фінансових параметрів, що знижує якість аналізу.

Отже, комп'ютерна автоматизація для аналізу фінансового стану є невід'ємною частиною еволюції фінансового менеджменту. З усім розмаїттям переваг, необхідно ретельно враховувати виклики та забезпечувати високий рівень відповідальності при впровадженні цих технологій для досягнення оптимальних результатів.

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько, С. Р. Яцишин, Н. Г. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 390 с.
2. Лучко М.Р. Пізнання в розвитку теорії бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 1(45). -2015, С.33-39.
3. Finkler, S. A., Ward, D. M., Calabrese, T. (2023). Accounting Fundamentals for Health Care Management. Сполучені Штати Америки: Jones & Bartlett Learning.
4. Ruzakova O. Automation of the financial analysis decision-making process on the internet. 2020. <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/25895.pdf>

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

Світлана САЧЕНКО

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Микола КОВАЛЬЧУК

*здобувач
кафедри фінансового контролю та аудиту*

Роман БИЦА

*аспірант
кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна*

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖІТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ

В сучасних реаліях світ переходить у цифровий формат, і для внутрішнього аудиту важливим є розвиватися разом із світовими тенденціями. Менеджери та власники компаній хочуть, щоб внутрішній аудит був прогресивним та сучасним, здатним допомагати протистояти ризикам ринку. На основі дослідження, яке проводила група EY Growth Barometer, серед опитаних керівників компаній 73% уже застосовують штучний інтелект, чи планують його застосовувати в найближчі два роки. Ще два роки тому 74% опитаних заявляли, що не мають планів щодо застосування штучного інтелекту [1].

Готовність внутрішнього аудиту до цифрової трансформації полягає насамперед у наявності навичок і компетенцій для надання стратегічного консультування та проведення аудиту ризиків, пов'язаних з цифровим оновленням компанії. Крім того, функція внутрішнього аудиту повинна трансформувати власні процеси та послуги, зосередившись на використанні даних і цифрових технологій. Зараз на послуги внутрішнього аудиту впливає лише обмежений діапазон технологій, включаючи планування ресурсів підприємства (ERP), хмарні технології, великі дані та аналітику [2]. Однак перелік технологій, які повинні розуміти служби внутрішнього аудиту, стрімко зростає.

У найближчому майбутньому високопродуктивні та недорогі інноваційні технології дозволять компаніям досягти абсолютно нових рівнів ефективності та зростання ринку, створюючи нові продукти, послуги та ринки, які раніше були неможливо уявити. Деякі з цих нових технологій, як-от блокчейн, машинне навчання та штучний інтелект, уже почали підтримувати певні рішення або відповідати за них, а не просто замінювати людську роботу, як колись це робила автоматизація. Цей фактор створює як нові можливості, так і нові ризики, внаслідок чого потрібні зовсім інші механізми контролю [3, с.194].

Прогресивність внутрішнього аудиту неможлива без його повного включення в план цифрової трансформації компанії. Це означає, що функція внутрішнього аудиту представлена фахівцями, які розвиваються такими ж темпами, як і сама компанія. Якщо внутрішні аудиторі розвиваються повільно, вони більше не корисні компанії. Принести додаткову вартість бізнесу можна вже тоді, якщо буде встановлено відповідний набір компетенцій для внутрішнього аудитора при роботі з новими технологіями.

Достатньо кваліфіковані внутрішні аудиторі дозволяють компанії допомагати вживати заходів у відповідь на ризики в режимі реального часу. Крім того, сьогодні прогресивні професіонали активно взаємодіють з особами, які приймають рішення, про застосування основних цифрових ініціатив. Також важливо підкреслити синхронізацію зусиль служби внутрішнього аудиту для розробки консолідованої відповіді на ризики, з якими стикається

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

підприємство.

Технології, які служби внутрішнього аудиту змушені будуть зрозуміти, ризики, на які їм доведеться реагувати, і інтенсивність технологічних змін, до яких їм доведеться адаптуватися, зроблять інструменти, які вони використовують сьогодні, застарілими. Крім того, велика частка керівників служб внутрішнього аудиту (56%) висловили занепокоєння тим, що невдале впровадження технології зменшить цінність функції внутрішнього аудиту для компанії [2]. Натомість, якщо служби внутрішнього аудиту мають відігравати справді значну роль в компанії, вони повинні бути оснащені інноваційними інструментами, компетенціями та методами для виконання завдань аудиту.

Внутрішні аудиторі повинні оволодіти на достатньому для їх роботи рівні засобами та методами візуалізації даних з метою максимально ефективного використання ресурсів. Револьюційні технології, наприклад, блокчейн або штучний інтелект, вимагають фундаментальної трансформації методології аудиту. Незважаючи на те, що алгоритмічна складність технологій блокчейн і адаптивність технологій штучного інтелекту забезпечують значні переваги в разі операційної дестабілізації, природа їх роботи створює середовище, в якому забезпечення довіри має бути невід'ємною частиною процесу обробки транзакцій.

Більш того, відсутність стандартизації в цих двох напрямках є причиною неузгодженості методів, процедур і принципів їх послідовного, системного застосування. Ефективна адаптація вимагає від служб внутрішнього аудиту трансформації своєї методології для забезпечення послідовності та безперервності аудитів у режимі реального часу. У той же час їхні компанії повинні інвестувати значні кошти в навчальні програми, ресурси, інструменти та стандартизацію.

Список використаних джерел:

1. Чому успішність застосування штучного інтелекту в аудиті розпочинається з правильних питань. URL: https://www.ey.com/uk_ua/assurance/why-success-ai-audit-starts-with-asking-right-questions
2. PwC. Дослідження сучасного стану професії внутрішнього аудитора за 2018 рік URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/internal-audit-transformation-study.html>
3. Дорош Н. Використання інформаційних технологій у внутрішньому аудиті. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2. С. 193-201.
4. Будник Л., Саченко С. Внутрішній контроль як засіб підвищення економічної безпеки бізнесу. *Галицький економічний вісник*. 2011. №4(33). С.191-194.

Олег БОБЕРСЬКИЙ

аспірант

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м.Тернопіль, Україна

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ КОМПЛАСНСУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ:
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД**

У контексті поточної нестабільності економіки України, створення надійної системи фінансової та економічної безпеки для вітчизняних підприємств стає пріоритетним завданням. Така система повинна не лише виявляти та запобігати потенційним загрозам, але й ефективно знижувати ризики, викликані нестабільними зовнішніми та внутрішніми

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

умовами, щоб забезпечити стабільний розвиток бізнесу. Одним із таких методів є система комплаєнсу, що має на меті забезпечити відповідність діяльності встановленим нормам та законам. Комплаєнс, як система внутрішнього контролю та дотримання законодавства, зародився у Сполучених Штатах Америки. Його активний розвиток припав на 60-ті та 70-ті роки двадцятого століття. Згодом був ухвалений Закон «Про боротьбу з корупцією за кордоном», що запровадив строгі норми контролю, вимоги до фінансової звітності та правила спілкування з державними урядовцями.

У 1990-х у США ввели додаткові уточнення до застосування кримінальних санкцій до компаній, які включали детальні вказівки щодо створення дієвих програм комплаєнсу. Це охоплювало зокрема етичні норми поведінки. У 2004 році ці правила були розширені додатковими положеннями, що акцентували на важливості освіченості керівництва щодо ключових аспектів програм дотримання правил.

Після довгих дебатів, у 2010 році Великобританія ухвалила Закон «Про боротьбу з хабарництвом», який зобов'язує усі компанії, що опинилися під його юрисдикцією, організувати служби з дотримання норм (комплаєнс). У 2011 році Україна також взяла курс на боротьбу з корупцією, прийнявши Закон «Про засади запобігання і протидії корупції». На сьогоднішній день в Україні діє закон «Про запобігання корупції» та низка законів стосовно врегулювання юридичної і економічної діяльності, проте на законодавчому рівні не визначено основні напрями та особливості здійснення комплаєнсу.

Серед вітчизняних науковців є ряд думок стосовно напрямів комплаєнсу та його функціонального призначення. Огляд вітчизняної наукової літератури у галузі комплаєнсу виявляє велику різноманітність досліджуваних тем. Вчені аналізують ряд питань, зокрема контроль у сфері комплаєнсу, його застосування в управлінні бізнесом, стратегії фінансового комплаєнсу, засади боротьби з корупцією через комплаєнс, вплив регулятивного комплаєнсу, розробку систем дотримання нормативних вимог, значення комплаєнсу для фінансової стійкості та аспекти безпеки в комплаєнсі. Провівши аналіз наукової літератури і власні дослідження особливостей роботи вітчизняних підприємств виокремлено ряд напрямів комплаєнсу, які подані на рисунку 1.

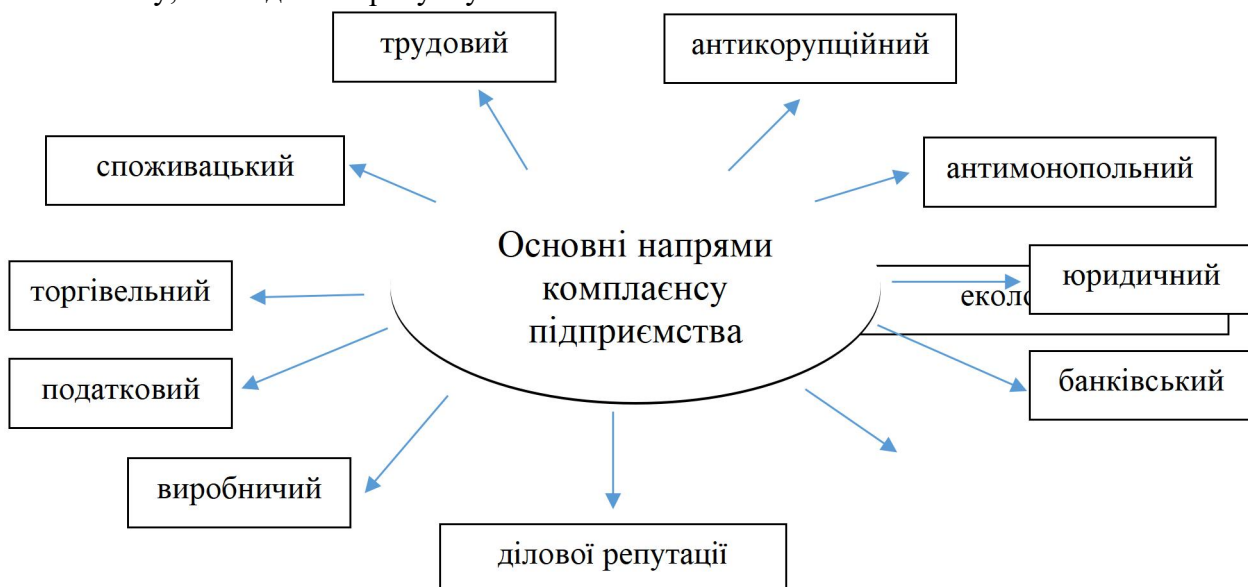

Рис. 1. Основні напрями комплаєнсу підприємства

Тема податкового комплаєнсу стала доволі недавно об'єктом уваги для національної фінансової теорії та практики правозастосування, особливо в аспектах забезпечення податкової безпеки. На офіційному сайті ДПС, у розділі призначеному для роботи з великими платниками податків зазначається, що податковим комплаєнсом є «комплекс мотивів та

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

стимулів платників податків, які спонукають їх дотримуватись вимог податкового законодавства, законодавства із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та сплачувати податки, збори і платежі» [2]. Основна мета податкового комплаєнсу полягає у виявленні та запобіганні проблемам, які можуть виникнути під час податкових аудитів, а також у пошуку способів суттєвого зменшення податкових ризиків. Це також передбачає надання допомоги платникам податків в уникненні типових помилок у майбутньому та заохоченні до добровільного виконання податкових зобов'язань. В результаті, це має на меті підвищення якості взаємодії між податковою службою та платниками, будуючи відносини на основі взаємної довіри та партнерства.

Основним фактором, що забезпечує успішне ведення бізнесу на конкурентному ринку, є підтримання високої продуктивності та ефективності в управлінні ресурсами підприємства та виробничою діяльністю. Важливо проводити аналітичний огляд економічних та соціальних аспектів виробничої діяльності підприємства, що передбачає детальний розгляд її результатів за обраний період. Цей процес виробничого комплаєнсу включає в себе систематичне спостереження за ключовими показниками, реєстрацію фактичних та прогнозованих даних, а також оцінку досягнутих показників. Відтак, ефективність бізнесу вимірюється через баланс між досягнутими результатами та затратами, відображаючи наскільки добре підприємство відповідає поставленим цілям та очікуванням.

В умовах, коли різниця у цінах та якості товарів та послуг стає все менш помітною, ділова репутація набуває особливої ваги, перетворюючись на один із ключових активів компанії. Це стає додатковим стимулом для залучення інвесторів, налагодження партнерських відносин, збільшення капіталізації та підкріплення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Згідно з аналітичними даними, корпоративна репутація може складати від 20 до 25% ринкової вартості компанії, а в окремих випадках цей показник може досягати навіть 80%. Водночас, навіть незначне погіршення репутації на 1% може призвести до зниження ринкової вартості на 3% [3, с. 38]. Побудова сильної ділової репутації відіграє ключову роль у підвищенні якості управління бізнесом та зміцненні його економічного становища. Це дозволяє укладати вигідні договори, залучати інвестицій на більш вигідних умовах та збільшувати можливості для майбутніх партнерств. Розробка системи комплаєнсу ділової репутації сприяє ефективному впливу на ринкові процеси, збільшує обсяги продажів, допомагає утримувати клієнтську довіру у ситуації зростання конкуренції та появи нових гравців на ринку. Крім того, висока репутація зміцнює відданість співробітників і робить компанію більш привабливою для потенційних кандидатів, а також збільшує вартість активів у разі участі у процесах злиття або поглинання. Врешті-решт, це сприяє зменшенню розриву між зовнішнім іміджем та реальною репутацією компанії.

Важливість дотримання правил трудового комплаєнсу зростає пропорційно кількості працівників у компанії. У великих організаціях стає складніше моніторити діяльність кожного співробітника і уникати порушень, що може призвести до ризикових ситуацій стосовно трудового законодавства. Основна мета спеціалістів у сфері трудового комплаєнсу полягає в запобіганні випадків порушення законодавства, як з боку керівництва, так і з боку працівників, а також у вирішенні скарг і заяв, що надходять від працівників, і в поліпшенні внутрішніх правил щодо управління персоналом, а також захист персональних даних.

Недотримання антимонопольних норм може призвести до санкцій, судових витрат та пошкодження репутації для компанії. Ризик антимонопольних порушень є особливо значним у певних аспектах бізнесу, зокрема при співпраці з конкурентами (створення спільних підприємств, участь в асоціаціях) та відносинах з контрагентами (умови співробітництва, знижки, бонуси), а також у процесах ціноутворення та закупівель. Тому антимонопольний комплаєнс спрямований на дотримання антимонопольних норм і попередження порушень.

Антикорупційний комплаєнс може бути визначений як забезпечення дотримання прийнятих антикорупційних стандартів, включаючи відповідні вимоги, обмеження та

XII Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

заборони. За результатами дослідження KPMG у 2020 році антикорупційний комплаєнс у 93 % опитаних є пріоритетним напрямом серед підприємств та організацій країн СНД та ближнього зарубіжжя [4, с. 10]. Основна ціль антикорупційного комплаєнсу полягає у запобіганні випадкам порушення співробітниками антикорупційних правил і норм, а також у виявленні фактів корупції всередині організації. Це включає боротьбу з такими протиправними діями, як підкуп, зловживання службовим становищем, прийняття або надання хабарів, участь у хабарництві, спонукання до давання хабаря або здійснення комерційного підкупу, які є корупційними злочинами.

Згідно з Кримінальним кодексом України, безпосередньо до відповідальності може бути притягнута лише фізична особа. Однак, підприємства також несуть відповідальність у випадках, коли недоліки в організації робочих процедур сприяють скоєнню злочину, що стає об'єктом юридичного комплаєнсу. Керівники та інші посадові особи компанії можуть бути визнані співучасниками злочину, що підкреслює важливість юридичного комплаєнсу для ідентифікації осіб, відповідальних у корпорації, з метою зниження кримінально-правових ризиків і попередження правопорушень.

Дотримуватися торговельних стандартів вимагається згідно з численними правилами, що керують ринковою активністю, у тому числі імпортом і експортом товарів, послуг та технологій. Це включає в себе дотримання міжнародних норм у сфері експорту, торгівлі та фінансів. Для компаній, зайнятих у торговій діяльності, особливо для тих, хто здійснює імпорт і експорт, необхідним є суворе слідування торговельного комплаєнсу.

Ефективна система управління відповідністю взаємодії з споживачами забезпечує чіткість та правову визначеність, що є критично важливим для будь-якої організації. Вона також сприяє формуванню корпоративної культури, в основі якої лежить саморегуляція та нульова толерантність до порушень. Наявність споживацького комплаєнсу зміцнює довіру з боку споживачів, але й підкреслює зобов'язання компанії до дотримання високих етичних стандартів.

Усі компанії в ході своєї діяльності налагоджувати взаємодію з банківськими установами, аби задовольняти критерії фінансового контролю, протидії корупції та валютного регулювання, уникаючи при цьому ризику заморожування своїх рахунків. Така практика отримала назву банківського комплаєнсу. Банки мають право запитати деталі транзакцій, особливо коли платежі спрямовуються в країни з підозрілою податковою репутацією. Наслідки недотримання правил можуть варіюватися від блокування окремих операцій до повного закриття рахунків та внесення компанії до чорного списку банку, адже банки також підпадають під регулювання і діють у власних комерційних інтересах. Проте, засади банківського комплаєнсу для бізнесу зводяться до набору правил, дотримання яких допоможе уникнути проблем з рахунками. Вивчення та розуміння різноманітних аспектів банківського комплаєнсу є ключовим для розробки ефективної стратегії внутрішньої системи контролю, в процесі чого часто задіяні зовнішні і внутрішні консультанти.

Військове вторгнення та її негативний вплив на довкілля та суспільство мотивують підприємства до розробки та впровадження ESG-ініціатив, спонукаючи до переосмислення звичних бізнес-стратегій. Застосування екологічних стандартів дозволяє встановити взаємозв'язок між впливом діяльності фірм і природним середовищем. Прийняття стратегій сталого розвитку сприяє тому, що компанії, інвестуючи у проекти з підвищення екологічності та енергоефективності, отримують доступ до кращих умов фінансування та партнерства. Екологічний комплаєнс слугує засобом управління, метою якого є забезпечення втілення нових стандартів ESG, використовуваний керівництвом і наглядовими радами підприємств для реалізації екологічно-орієнтованого управління.

Після аналізу концептуальних аспектів комплаєнсу, його зв'язків з системами внутрішнього контролю та аудиту, можна зробити висновки, що комплаєнс представляє собою новий напрям контрольної діяльності, який має принципові відмінності від традиційних форм

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

внутрішнього контролю та аудиту на промислових підприємствах, а розробка та ефективна реалізація системи комплаєнсу може значно знизити ризики, пов'язані з дотриманням нормативних вимог, підтримати належну ділову репутацію компанії, зменшити можливі фінансові і матеріальні витрати та захистити інші активи організації.

Список використаних джерел:

1. Власова О. Є. Податковий комплаєнс як спосіб забезпечення податкової безпеки підприємства. VIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція для здобувачів вищої освіти і молодих науковців «Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент». 2019. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2326>
2. Впровадження державною податковою службою системи податкового комплаєнсу. Офіційний сайт ДПС. URL: <https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/466176.html>
3. Дуброва О. С. Ділова репутація підприємства: практичні аспекти управління. Економіка та держава. 2009. № 12. с. 38–41
4. Комплаєнс в СНД і ближньому зарубіжжі: актуальні завдання та тенденції. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2020/07/Compliance-report.pdf>

Юрій ДАВИДЕНКО

аспірант

кафедри фінансового контролю та аудиту

Західноукраїнський національний університет

м.Тернопіль, Україна

СКЛАДОВІ СТІЙКОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою умовою проведення аудиту й аналізу стратегічної стійкості підприємства є визначення факторів, які забезпечують стійкий розвиток підприємства. Умовно ці фактори діляться на дві великі групи: ендогенні (внутрішні) та екзогенні (зовнішні). Ендогенні фактори становлять велику групу, що визначають стійкий розвиток підприємства. За дослідженнями західних вчених, визнано що основною причиною банкрутства підприємств є внутрішні фактори (біля 2/3) і тільки третина зумовлена зовнішніми факторами. На жаль, вітчизняні дослідники ще не провели подібної оцінки, однак можна припустити, що для сучасної України характерна зворотна пропорція впливу цих факторів. Політичну й економічну нестабільність, інфляційні процеси варто віднести до найбільш значних факторів, що погіршують загальний стан державних і приватних підприємств.

Екзогенні фактори є системою зовнішніх змінних, які формують зовнішнє середовище. На них вирішальний вплив мають конкуренти, постачальники, покупці, інвестори, науково-технічний прогрес, органи влади, контактні аудиторії, політичні аудиторії тощо. Керівники підприємства у більшості не можуть вплинути на зовнішні фактори, але вони можуть вжити заходів щодо гнучкого пристосування до них, пом'якшити їхній вплив на підприємство.

До групи внутрішніх факторів відносяться фінансові, технологічні, організаційні (в літературі можна зустріти організаційно-управлінські), кадрові тощо. Ці фактори формуються у внутрішньому середовищі підприємства, у його підсистемах (виробництво,

ХІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
15 грудня 2023 року, м. Тернопіль

маркетинг, фінанси, персонал, організаційна структура). Вони, як правило, залежать від менеджменту підприємства і це дозволяє підприємству, з одного боку, певним чином реагувати на зміну зовнішнього середовища, з іншого боку, активізувати використання і розвиток власних можливостей у зміцненні стійкості.

Для виділення визначених факторів роблять їх поділ за ознакою значимості на основні та другорядні. Основні фактори мають вирішальний вплив на забезпечення стійкості підприємства. Крім того, можна провести поділ за ознаками залежності від діяльності людей, що має важливе значення для правильної оцінки функціонування підприємства. А звідси фактори ділять на об'єктивні, що не залежать від волі і бажання людей, і суб'єктивні, що залежать від діяльності людей, підприємств, організацій і установ. Також виділяють фактори стійкості за масштабом впливу, які можуть бути загальними, що діють у всіх галузях економіки, або специфічними, що діють в умовах окремої галузі або підприємства.

Важливе значення має характеристика факторів за ознаками: напряму впливу, тривалості впливу, характеру впливу та сфери формування. За ознакою спрямованості впливу фактори стійкості поділяться на сприятливі і несприятливі. Такий поділ важливий при проведенні аналізу і прогнозування, що дозволяє краще приймати рішення щодо досягнення своїх цілей сприятливих факторів і нейтралізації несприятливих.

Групування факторів за тривалістю впливу дозволяє прогнозувати стійкість підприємства з урахуванням часу управління. Тут їх можна поділити на три групи: довгострокові (більше 2 років), середньострокові (1-2 роки) і короткочасної дії (до 1 року). Довгострокові і середньострокові фактори впливають на інвестиційну політику, інвестиційні проекти, вибір найкращих з них. Виявлення і використання коротко-, середньо-, і довгострокових факторів впливає на прийняття довгострокових, середньострокових і короткострокових управлінських рішень і в остаточному підсумку визначає рівень стійкості підприємства.

Також важливим є визначити фактори за характером впливу, тобто постійні, періодичні, тимчасові, випадкові. ФС *за сферою формування* поділяють на *виробничі, технологічні, фінансові, маркетингові, соціальні* (стосуються персоналу), *організаційні*.

Отже, виявлення впливу факторів стійкості дозволить підприємству спрямувати свою діяльність на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і позикових коштів з метою ефективного функціонування підприємства.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ХІІ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ДИСТАНЦІЙНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ»**

**15 ГРУДНЯ 2023 р.
м. Тернопіль**

Підписано до друку 06.03.2024 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов. друк. арк. 9,5. Обл.-вид. арк. 10. 2.
Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*